

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

KOTRYNA DACYTĖ

IV kurso studentė

**GENERATYVUS DIRBTINIS INTELEKTAS LIETUVOS
ŽINIASKLAIDOJE: ŽINIASKLAIDOS DARBUOTOJŲ POŽIŪRIS
BAKALAURO DARBAS**

Darbo vadovė: Jūratė Kavaliauskaitė

Vilnius, 2024 m.

BAKALAURO DARBO PRIEŠLAPIS

Bakalauro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro darbas „*Generatyvus dirbtinis intelektas Lietuvos žiniasklaidoje: žiniasklaidos darbuotojų požiūris*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Kotryna Dacytė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Dacytė, K. Generatyvus dirbtinis intelektas Lietuvos žiniasklaidoje: žiniasklaidos darbuotojų požiūris. Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė Jūratė Kavaliauskaitė, 2024 - 34 p.

Reikšminiai žodžiai: kokybinis tyrimas, Lietuvos žiniasklaida, generatyvus dirbtinis intelektas, žiniasklaidos darbuotojų požiūris, žiniasklaidos įsipareigojimai, technologijų integracija

Šiame darbe aiškinamasi, kaip Lietuvos žiniasklaidos darbuotojai susiduria su generatyviu dirbtiniu intelektu. Tam pasitelkiamas pusiau giluminių interviu metodas, leidžiantis išsiaiškinti žurnalistų požiūrį į generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymą žurnalistinėje profesijoje ir kaip jis suderinamas su jų pareiga visuomenei bei žurnalistiniais standartais.

Remiantis interviu duomenimis, išryškėja trys žiniasklaidos darbuotojų požiūriai į generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymą žiniasklaidoje – pozityvūs (linkę eksperimentuoti, mokytis ir taikyti naują technologiją praktikoje), neutralūs (išbandantys naujoves, į jas žiūrint atsargiai) ir skeptiški (neturintys kur pritaikyti, mėgstantys nekeisti išmoktų praktikų). Pastebėta, kad jiems daro įtaką naujos technologijos integracijos procesai profesinėje srityje ir žurnalistų profesiniai įsipareigojimai, kurie riboja generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimą. Tyrimo išvados parodė, kad Lietuvoje kol kas generatyvus dirbtinis intelektas žiniasklaidoje beveik nėra taikomas, tačiau sutinkama, kad ši technologija bus integruojama ir pritaikoma ateityje, todėl būtinas žiniasklaidos pasiruošimas.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

LLM – large language models (didieji kalbos modeliai)

GDI – generatyvus dirbtinis intelektas

DI – dirbtinis intelektas

IT – informacinės technologijos

Turinys

ĮVADAS	7
1. TEORINIS PAGRINDAS	11
1.1. Žiniasklaidos vaidmuo demokratinėje visuomenėje	11
1.2. Generatyvaus dirbtinio intelekto panaudojimo būdai, grėsmės ir atsakomybės	13
1.3. Generatyvaus dirbtinio intelekto taikymo gairės	15
2. METODOLOGIJA	17
3. EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI	19
3.1. Žurnalistų požiūris į dirbtinio intelekto taikymą žiniasklaidoje	20
3.1.1. Pozityvus požiūris – linkę eksperimentuoti, mokytis ir taikyti GDI praktikoje	20
3.1.2. Neutralus požiūris, linkę į GDI žiūrėti atsargiai	21
3.1.3. Skeptiškas požiūris – nemato galimybės taikyti dirbtinio intelekto, laikosi jau išmokyti praktikų	22
3.2. Generatyvaus dirbtinio intelekto integracijos žiniasklaidoje procesai	24
3.2.1. Generatyvaus dirbtinio intelekto integracija redakcijos lygiu nevykdoma	24
3.2.2. Vykdoma generatyvaus dirbtinio intelekto integracija	25
3.2.3. Mokymų poreikis	26
3.3. Generatyvaus dirbtinio intelekto taikymas žurnalistinėje praktikoje	26
3.3.1. Žiniasklaidos darbuotojų įsipareigojimai	26
3.3.2. Generatyvaus dirbtinio intelekto taikymo praktikoje apribojimai	28
3.3.3. Generatyvaus dirbtinio intelekto leistini taikymo būdai	29
3.3.4. Žiniasklaidos darbuotojų vaidmuo generatyvaus dirbtinio intelekto kontekste	30
IŠVADOS	32
Literatūros ir šaltinių sąrašas	35
Summary	38
Priedai	39

ĮVADAS

Dirbtinis intelektas (DI) ir dideli kalbos modeliai (LLM – large language models) padarė milžinišką proveržį, kuris dar prieš kelerius metus atrodė neįmanomas¹. Generatyvinis dirbtinis intelektas iš esamų duomenų pagal išmokus modelius gali kurti įvairių sričių turinį: rašyti tekstus, kurti vaizdus, muziką ir daugiau. Šiandien jis susijęs ne tik su robotais ir informacinėmis technologijomis, o matomas kaip darinys, įsiskverbęs į kiekvieną mūsų gyvenimo sferą: keisdamas darbo, bendravimo ir orientavimosi pasaulyje būdus^{2 3}. 2022 m. lapkričio 30d. „OpenAI“ visuomenei pristatė „ChatGPT“ – generatyvinį iš anksto apmokytą transformatorių (dirbtinio intelekto kodą, galintį rašyti tekstą, kurti vaizdus pagal reikiamas užklausas). Nemokamas dirbtiniu intelektu paremtas pokalbių robotas „ChatGPT“ sulaukė didelio dėmesio ir per du mėnesius pritraukė net 100 mln. vartotojų. „OpenAI“ taip pat sukūrė dirbtiniu intelektu paremtą vaizdų generatorių „Dall-E“ ir dabar pirmąja generatyvinio dirbtinio intelekto srityje⁴. LLM gali pagelbėti rašyti tekstus, juos sutrumpinti arba pritaikyti tam tikrai auditorijai, tačiau stipriai padidina sukčiavimo, kritinio mąstymo sumažėjimą ir priklausomybę nuo generatyvaus intelekto^{5 6}.

Manoma, jog generatyvus dirbtinis intelektas vystysis ir toliau ir ilgainiui pakeis „Google“ paiešką, todėl jo išvengti nebepavyks, o su tuo atsiras ir grėsmių, pavyzdžiui tam tikrų politinių įsitikinimų formavimas, nes dirbtinis intelektas nėra neutralus^{7 8}. Taip gali nutikti dėl daugumos akademikų literatūroje minimo ir dažnai pasikartojančio generatyvaus intelekto trūkumo – šališkumo (angliškai bias). Mateo šališkumą apibūdina kaip išankstinę nuostatą, grindžiamą įsitikinimais ir (arba) stereotipais apie žmones, priklausantiems tam tikroms socialinėms kategorijoms⁹. Daugumai dirbtinio intelekto formų būdingas šališkumas, nes jie mokomi iš duomenų, kuriuos parengė žmonės, turintys šališkumą ir linkę į kognityvinių klaidų darymą. Generatyvus dirbtinis intelektas informaciją

¹ Sætra, Henrik Skaug. "Generative AI: Here to stay, but for good?." *Technology in Society* 75 (2023): 102372. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2023.102372>

² Ten pat.

³ Fui-Hoon Nah, Fiona, et al. "Generative AI and ChatGPT: Applications, challenges, and AI-human collaboration." *Journal of Information Technology Case and Application Research* 25.3 (2023): 277-304. <https://doi.org/10.1080/15228053.2023.2233814>

⁴ Milmo Dan. ChatGPT reaches 100 million users two months after launch. Vasario 2, 2023. <https://www.theguardian.com/technology/2023/feb/02/chatgpt-100-million-users-open-ai-fastest-growing-app> [žiūrėta 2023-12-16]

⁵ Bail, Christopher A. "Can generative AI improve social science?." (2023). <https://doi.org/10.31235/osf.io/rwtzs>

⁶ Morris, Meredith Ringel. "Scientists' Perspectives on the Potential for Generative AI in their Fields." arXiv preprint arXiv:2304.01420 (2023). <https://doi.org/10.48550/arXiv.2304.01420>

⁷ Rozado, David. "The political biases of chatgpt." *Social Sciences* 12.3 (2023): 148. <https://doi.org/10.3390/socsci12030148>

⁸ Coeckelbergh, Mark. *The political philosophy of AI: An introduction*. John Wiley & Sons, 2022.

⁹ Mateo, Camila M., and David R. Williams. "More than words: a vision to address bias and reduce discrimination in the health professions learning environment." *Academic medicine* 95.12S (2020): S169-S177.

taip pat surenka iš internete žmonių sukurtų duomenų, kurie irgi turi šališkumo¹⁰. Įtakos gali padaryti ir tai, kad „ChatGPT“ geba pakankamai rišliai rašyti tekstus^{11 12}. Visgi, ne visi akademikai sutinka, kad „ChatGPT“ atkartoja žmogaus kalbėseną dėl pasitaikančių klaidų ir susidarančių spragų. Taip pat neatmetama, jog šališkumą reiktų kruopščiai reguliuoti¹³. Nors LLM suteikia naudą, dėl šališkumo klaidų gali būti panaudotas nesąžiningai diskriminacijai, automatizuotai dezinformacijai ir neteisėtiems apribojimams. Dėl to buvo atlikta daug tyrimų, susijusių su LLM dirbtinio intelekto etika, apimančių nuo amoralaus elgesio tyrimų iki diskriminacijos mažinimo¹⁴. Literatūroje dirbtinio intelekto šališkumas daugiausiai tirtas ir pastebėtas per lytį ir rasę^{15 16 17}.

Generatyvus dirbtinis intelektas nėra apsaugotas nuo šališkumo ir politiniais klausimais bei gilina ankstesnes problemas: rasinę diskriminaciją, nelygybę ir taip toliau^{18 19 20 21}. Pastebima, kad dirbtinis intelektas gali įtikinamiau ir neutraliau pateikti argumentus, o tai gali prisidėti prie poliarizacijos ir žmonių nuomonių susiskaldymo mažinimo²². Iš kitos pusės, generatyvus dirbtinis intelektas gali padaryti neigiamą įtaką ir kelti pavojų demokratijai^{23 24}. Pagal „OpenAI“ vadovą Sam Altman, dirbtinis intelektas nėra skirtas pakeisti patį žmogų, o susistiprinti jo mąstymo galimybes. Todėl reikia nepamiršti, jog LLM pavojus arba nauda priklauso nuo to, kaip pats žmogus naudoja programą²⁵. Visgi, Coeckelberg pabrėžia, jog dirbtinis intelektas nėra tik techninis įrankis, o pats

¹⁰ Jones, Erik, and Jacob Steinhardt. "Capturing failures of large language models via human cognitive biases." *Advances in Neural Information Processing Systems* 35 (2022): 11785-11799.

¹¹ Binz, Marcel, and Eric Schulz. "Using cognitive psychology to understand GPT-3." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 120.6 (2023): e2218523120. <https://doi.org/10.1073/pnas.2218523120>

¹² Kreps, Sarah, R. Miles McCain, and Miles Brundage. "All the news that's fit to fabricate: AI-generated text as a tool of media misinformation." *Journal of experimental political science* 9.1 (2022): 104-117. <https://doi.org/10.1017/XPS.2020.37>

¹³ Cho, Won Ik, et al. "On measuring gender bias in translation of gender-neutral pronouns." arXiv preprint arXiv:1905.11684 (2019). <https://doi.org/10.48550/arXiv.1905.11684>

¹⁴ Vidhya, N. Gowri, et al. "Prognosis of exploration on Chat GPT with artificial intelligence ethics." *Brazilian Journal of Science* 2.9 (2023): 60-69. <https://doi.org/10.14295/bjs.v2i9.372>

¹⁵ Bender, Emily M., et al. "On the dangers of stochastic parrots: Can language models be too big?." *Proceedings of the 2021 ACM conference on fairness, accountability, and transparency*. 2021. <https://doi.org/10.1145/3442188.3445922>

¹⁶ Cho, Won Ik, et al. "On measuring gender bias in translation of gender-neutral pronouns." arXiv preprint arXiv:1905.11684 (2019). <https://doi.org/10.48550/arXiv.1905.11684>

¹⁷ Zhou, Mi, et al. "Bias in Generative AI." arXiv preprint arXiv:2403.02726 (2024). <https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.02726>

¹⁸ McGee, Robert W. "Is chat gpt biased against conservatives? an empirical study." *An Empirical Study (February 15, 2023)* (2023). <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4359405>

¹⁹ Sullivan-Paul, Michaela. *How would ChatGPT vote in a federal election? A study exploring algorithmic political bias in artificial intelligence*. Diss. School of Public Policy, University of Tokyo, 2023.

²⁰ King, Michael. "GPT-4 aligns with the New Liberal Party, while other large language models refuse to answer political questions." (2023). <https://doi.org/10.31224/2974>

²¹ Coeckelbergh, Mark. *The political philosophy of AI: An introduction*. John Wiley & Sons, 2022.

²² Bai, Hui, et al. "Artificial intelligence can persuade humans on political issues." (2023). <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-3238396/v1>

²³ Kreps, Sarah, and Doug Kriner. "How AI Threatens Democracy." *Journal of Democracy* 34.4 (2023): 122-131. <https://doi.org/10.1353/jod.2023.a907693>

²⁴ Coeckelbergh, Mark. *The political philosophy of AI: An introduction*. John Wiley & Sons, 2022.

²⁵ Abcnews.go.com. "OpenAI CEO Sam Altman on How AI Will Reshape Society, Acknowledges Risks." <https://abcnews.go.com/Technology/openai-ceo-sam-altman-ai-reshape-society-acknowledges/story?id=97897122> [žiūrėta 2023-03-19]

keičia politiką – pavyzdžiui per paternalizmą (nusprendžiant kas žmonijai geriausia) gali suvaržyti žmogaus pasirinkimą pačiam priimti sprendimus be įtakos, taip pat gali keisti rinkimų rezultatus formuojant žmonių nuomonę socialinėse medijose (pavyzdžiui „Facebook“ ir „Twitter“) užsimaskuojant žmogumi ir skleidžiant dezinformaciją konkrečioms demografinėms grupėms²⁶. Keliamas klausimas ar dirbtinis intelektas turėtų būti kontroliuojamas²⁷. „ChatGPT“ uždraustas šalyse, kuriose taikoma griežta interneto cenzūra, pavyzdžiui Kinijoje, Rusijoje, Šiaurės Korėjoje, Irane. Italija tapo pirmąja Vakarų šalimi, uždraudusia naudoti „ChatGPT“ dėl duomenų saugumo pažeidimo, taip pat nurodant, kad programoje nėra amžiaus patikros dėl kurios nepilnamečiai gali gauti netinkamus atsakymus. Tačiau dėl ekonomikos augimo ir komercinių galimybių, vyriausybėms sunku atsisakyti generatyvaus dirbtinio intelekto, todėl programos plėtojimą sustabdyti jau per vėlu²⁸.

Atsižvelgiant į tai, jog generatyvus dirbtinis intelektas nėra tikslus bei gali kelti pavojų demokratijai, būtina atkreipti dėmesį į žurnalistus bei į žiniasklaidos vaidmenį, kaip į tarpininkus, turinčius demokratinis įsipareigojimus ir atsakingus už teisingumą ir tikslumą. Dirbtinis intelektas žurnalistikoje naudojamas jau kelerius metus – rinkti informacijai, versti tekstus, kurti turinį ir nebėra naujiena²⁹. Tačiau generatyvaus dirbtinio intelekto, tokių kaip „ChatGPT“, „Bard“, „Midjourney“ ir kitų atsiradimas, paskatino iš naujo svarstyti apie žurnalistų svarbą visuomenėje ir besikeičiančius žurnalistikos standartus. Generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimas žurnalistikoje kelia etinių problemų, susijusių su skaidrumu, atskaitomybe ir šališkumu ar dezinformacijos skleidimu, jei jis nėra kruopščiai įgyvendinamas. Naujienų redakcijos turi parengti gaires, kad galėtų pasinaudoti dirbtinio intelekto teikiamais privalumais ir kartu sumažinti galimą riziką, užtikrinant pranešimų tikslumą. Dėl šių priežasčių manoma, jog žiniasklaida išgyvena trečiąjį perversmą³⁰. Demokratija priklauso nuo pagrįsto ir racionalaus piliečių pasirinkimo, o tam užtikrinti reikia patikimos ir tikslios informacijos, kad piliečiai galėtų susidaryti nuomonę. Šioje vietoje itin svarbi tampa politinė ir tiriamoji žurnalistika, kurios tikslas – teikti informaciją, pagal kurią piliečiai galės spręsti apie konkuruojančius kandidatus ir partijas, formuoti savo politines pažiūras³¹. Žiniasklaida savo funkcijomis išlieka svarbus tarpininkas: pirma – kovoja su dezinformacijos pavojumi, antra – išlaiko raštingumo standartus (tikrina dirbtinio intelekto validumą), ketvirta – išlaiko socialinę įvairovę,

²⁶ Ten pat.

²⁷ Efthymiou-Eggleton, Iris-Panagiota, Theoharris-William Efthymiou Eggleton, and Symeon Sidiropoulos. "Artificial Intelligence (AI) in Politics: Should Political AI be Controlled?" *International Journal of Innovative Science and Research Technology* 5.2 (2020). <https://ssrn.com/abstract=3724567>

²⁸ Rudolph, Jürgen, Shannon Tan, and Samson Tan. "War of the chatbots: Bard, Bing Chat, ChatGPT, Ernie and beyond. The new AI gold rush and its impact on higher education." *Journal of Applied Learning and Teaching* 6.1 (2023).

²⁹ Beckett, Charlie, and Mira Yaseen. "Generating Change." *A global survey of what news organisations are doing with AI. The London School of Economics and Political Science: https://static1. squarespace. com/static/64d60527c01ae7106f2646e9 656* (2023).

³⁰ Ten pat.

³¹ McNair, Brian. "Journalism and democracy." *The handbook of journalism studies*. Routledge, 2009. 257-269.

penkta – dalyvauja viešųjų svarstymų procese³². Visgi, plačiai paplitęs generatyvinio dirbtinio intelekto naudojimas kelia daugybę pavojų – nuo netikslios, klaidinančios ar išgalvotos informacijos platinimo, esamų tendencingų pranešimų atkartojimo iki privatumo pažeidimų³³. Jei žurnalistika nepateisins visuomenės lūkesčių, o profesiniai standartai sumažės dėl plataus generatyvinio dirbtinio intelekto naudojimo, žmonių pasitikėjimas informacija ir ją teikiančiomis organizacijomis gali sutrikti³⁴.

Broussard pabrėžė, kad žurnalistai turi įtraukti organizacines, institucines ir profesines vertybes į technologijas, kurios vėliau skatina naujienų kūrimą³⁵. Tačiau Bastian atkreipė dėmesį, jog kai kurias žurnalistines vertybes sunku integruoti į dirbtinį intelektą, todėl tai skatina žurnalistus pergaltoti apie vertybes, nes žurnalistika judės link tų vertybių, kurias lengviau įdiegti į algoritmus³⁶. Pavlik ištyrė, jog „ChatGPT“ turi pakankamą žinių apie žiniasklaidos istoriją ir informaciją susijusią apie žurnalistiką bei geba rašyti rišliai be gramatikos klaidų, tačiau pačio žurnalisto (žmogaus darbo) nepakeis³⁷. Vyrauja nuomonė, kad dirbtinis intelektas gali padidinti naujienų rengimo greitį ir mastą, taip pat padėti žurnalistams atsikratyti rutininių ar menkaverčių užduočių, tačiau jis vis dar negali atlikti sudėtingų ir neprižiūrimų darbo procesų^{38 39}. Tačiau generatyvus dirbtinis intelektas gali sukelti ir sunkumų – žurnalistams dirbtinio intelekto informaciją reikia papildomai tikrinti dėl šaltinių nepatikimumo⁴⁰. Jones išryškina dirbtinio intelekto grėsmes žurnalistikoje: dirbtinis intelektas kelia žurnalistikos profesinius standartų pažeidimo riziką, teisinę ir reguliavimo riziką, gali sukelti socialines pasėkmes (padaryti įtaka visuomenei)⁴¹.

Šiuo tyrimu bus siekiama suprasti kaip su generatyviu dirbtiniu intelektu susiduria Lietuvos žiniasklaidos darbuotojai. Siekiant išsiaiškinti koks turėtų būti žurnalistų požiūris į generatyvinio dirbtinio intelekto naudojimą žurnalistinėje praktikoje ir kaip tai dera su jų pareiga visuomenei bei žurnalistikos standartais, tyrime naudojama kokybinė analitinė prieiga. Siekiant įgyvendinti tikslą, keliami tokie darbo uždaviniai:

1. Apžvelgti jau esamą literatūrą apie generatyvaus dirbtinio intelekto taikymą žiniasklaidoje.

³² Porlezza, Colin. "Promoting responsible AI: A European perspective on the governance of artificial intelligence in media and journalism." *Communications* vol. 48, no. 3, 2023, pp. 370-394. <https://doi.org/10.1515/commun-2022-0091>

³³ Jones, Bronwyn, Ewa Luger, and Rhia Jones. "Generative AI & journalism: A rapid risk-based review." (2023).

³⁴ Ten pat.

³⁵ Broussard, Meredith, et al. "Artificial intelligence and journalism." *Journalism & mass communication quarterly* 96.3 (2019): 673-695. <https://doi.org/10.1177/1077699019859901>

³⁶ Bastian, Mariella, Natali Helberger, ir Mykola Makhortykh. *Safeguarding the journalistic DNA: Attitudes towards the role of professional values in algorithmic news recommender designs*. *Digital Journalism* 9.6: 835-863, 2021.

³⁷ Pavlik, John V. "Collaborating with ChatGPT: Considering the implications of generative artificial intelligence for journalism and media education." *Journalism & mass communication educator* 78.1 (2023): 84-93.

³⁸ Broussard, Meredith, et al. "Artificial intelligence and journalism." *Journalism & mass communication quarterly* 96.3 (2019): 673-695. <https://doi.org/10.1177/1077699019859901>

³⁹ Marconi, Seigman, *The Future of Augmented Journalism: A guide for newsrooms in the age of smart machines*. The Associated Press, 2017.

⁴⁰ Zagorulko, D. I. "ChatGPT in newsrooms: Adherence of AI-generated content to journalism standards and prospects for its implementation in digital media." *Vcheni zapysky TNU imeni VI Vernadskoho* 34.73 (2023).

⁴¹ Jones, Bronwyn, Ewa Luger, and Rhia Jones. "Generative AI & journalism: A rapid risk-based review." (2023).

2. Sukurti teorinį pagrindą tyrimui, susijusį su žurnalistų normatyviniais įsipareigojimais, atsakomybe, santykiu su demokratija bei generatyviu dirbtiniu intelektu;
3. Apibūdinti taikomą metodologiją: pagrįsti giluminį strukturuotą interviu taikymą ir pasirinktą netikimybinę tikslinę atranką, remiantis teoriniu pagrindu, suformuluoti interviu klausimyną.
4. Atlikti interviu su atstovais iš skirtingų žiniasklaidos organizacijų (naujienu redakcijai priklausančiais žmonėmis: žurnalistais, dirbančiais su politinėmis arba mokslo technologijų naujienomis, bei asmenimis, užsiimančiais leidyba, turinio redagavimu ir platinimu).
5. Atlikti išsamią interviu analizę, remiantis suformuotomis tyrimo dimensijomis ir įvardyti, kokius lūkesčius generatyviam dirbtiniui intelektui turi žurnalistai.

Šiame darbe bus apžvelgiamas žurnalistų vaidmuo demokratinėje visuomenėje, atliekamos funkcijos ir atsakomybės. Vėliau pereinama prie generatyvaus dirbtinio intelekto technologijos panaudojimo žurnalistų profesinėje praktikoje, galimų grėsmių ir galimybių, aptariamos kuriamos gairės technologijos panaudojimui. Pateikiami trys žurnalistų požiūriai į generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymą – pozityvus, neutralus ir skeptiškas. Siekiant geriau suprasti žurnalistų požiūrį, aiškinamasi kokių veiksmų imasi Lietuvos žiniasklaidos priemonės susiduriant su generatyvaus dirbtinio intelekto integracija. Galiausiai apžvelgiami pritaikymo būdai ir apribojimai bei koks turėtų būti žiniasklaidos darbuotojų vaidmuo generatyvaus dirbtinio intelekto kontekste.

1. TEORINIS PAGRINDAS

Norint nagrinėti generatyvaus dirbtinio intelekto klausimą žurnalistikoje, pirmiausia svarbu išanalizuoti pagrindinius žiniasklaidos vaidmenis ir jų sąsąją su demokratija, kam ir kaip įsipareigoja žurnalistai bei kokius iššūkius žiniasklaidai ir jos įsipareigojimams visuomenei kelia generatyvus dirbtinis intelektas.

1.1. Žiniasklaidos vaidmuo demokratinėje visuomenėje

Žiniasklaida dažnai laikoma ketvirtąja valdžia, nes ji prisideda prie kontrolės ir atsvarų sistemos kūrimo⁴². Ji yra būtina šiuolaikinės visuomenės institucija ir demokratinės valstybės pagrindas. Demokratija – tai valdymas, kuriam reikalingas žmonių įsitraukimas. Demokratija reikalauja daugiau nei tik pagrindinių valdžios institucijų įgyvendinimo. Remiantis prielaida, kad veiksmingas ir atskaitingas valdymas vargu ar bus pasiektas be dėmesingų ir aktyvių piliečių, akademinuose

⁴² Norris, Pippa, ed. *Public Sentinel: News media and governance reform*. World Bank Publications, 2009. 137-155

demokratizacijos tyrimuose vis dažniau atkreipiamas dėmesys į aktyvios visuomenės svarbą – tai apima piliečių domėjimąsi viešaisiais klausimais, politika bei norą įsitraukti į politinius procesus⁴³. Kitaip tariant, be piliečių įsitraukimo, net ir tobulai sukurtos institucijos neveiks, nes nebus laikomasi demokratijos principų. Visgi, tam reikalinga patikima informacija – be jos visuomenė negali tinkamai susidaryti nuomonės ar žinoti, kas vyksta. Visuomenė turi būti suinteresuota žiniasklaidos teikiama informacijos kokybe, nes ji atlieka išskirtinę demokratijos funkciją: žiniasklaida sukuria viešąją erdvę, kurioje keičiamasi prieštariniais argumentais politiniais (ir kitais) klausimais⁴⁴. Žurnalistai nuolat pateikia informaciją apie vyriausybės politiką, politinius įvykius ir politikų veiksmus, kuriais remdamiesi piliečiai daro savo pasirinkimą. Dėl šios priežasties, žiniasklaida tampa svarbia grandimi tarp valdžios ir piliečių⁴⁵.

Žurnalistai yra tarpininkai, turintys demokratinius įsipareigojimus, atsakingi už teisingumą ir tikslumą. Dėl to žiniasklaidoje veikia savireguliacija – dėl spaudos laisvės principo, žiniasklaidos savireguliacija kilo kaip alternatyvi žiniasklaidos sektoriaus reguliavimo koncepcija. Ji apima visas priemones, kurias žiniasklaidos profesijų atstovai inicijuoja patys, kad užtikrintų savo socialinės funkcijos vykdymą⁴⁶. Savireguliacija suprantama kaip etikos klausimas, reikalaujantis atsakingo žurnalistų elgesio be išorinių kontrolės mechanizmų – žurnalistai išlaiko autonomiją remiantis vidiniais moraliniais įsitikinimais. Taip siekiama užtikrinti profesinės kokybės standartus žiniasklaidoje ir žurnalistikos standartus, kad vyriausybė įstatymiškai neapribotų žiniasklaidos laisvės. Žurnalistų etikos taisyklių laikymasis suteikia žurnalistams teisę į buvimą laisvu ir sąžiningu „visuomenės sergėtoju“⁴⁷. Nors šalių politinės ir socialinės sistemos gali skirtis, etikos gairės atspindi platų tarpkultūrinį sutarimą dėl tam tikrų pagrindinių elementų, pavyzdžiui, įsipareigojimo laikytis tiesos ir objektyvumo⁴⁸. Todėl žurnalistinės praktikos pagrindas yra žurnalistinės vertybės, formuojančios ne tik žurnalistų naujienų rengimo praktiką, bet ir jų suvokimą apie žurnalistikos vaidmenį visuomenėje⁴⁹. Žiniasklaida laikosi atskaitomybės, kurios pagrindiniai žiniasklaidos tikslai yra pagerinti žiniasklaidos paslaugas visuomenei, atkurti žiniasklaidos prestižą gyventojų akyse, įvairiapusiškai apsaugoti žodžio ir spaudos laisvę, suteikti profesijai savarankiškumą, kurio jai reikia,

⁴³ Fengler, Susanne. "Accountability in journalism." *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. 2019. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.772>

⁴⁴ Ten pat.

⁴⁵ Norris, Pippa, ed. *Public Sentinel: News media and governance reform*. World Bank Publications, 2009. 137-155.

⁴⁶ Eberwein, T., Fengler, S., & Karmasin, M. (Eds.). (2019). *Media Accountability in the Era of Post-Truth Politics: European Challenges and Perspectives* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351115780>.

⁴⁷ Hafez, K. (2002) 'Journalism Ethics Revisited: A Comparison of Ethics Codes in Europe, North Africa, the Middle East, and Muslim Asia', *Political Communication* 19(2): 225–50.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Komatsu, Tomoko, et al. "AI should embody our values: Investigating journalistic values to inform AI technology design." *Proceedings of the 11th Nordic Conference on Human-Computer Interaction: Shaping Experiences, Shaping Society*. 2020. <https://doi.org/10.1145/3173574.3174156>

kad ji galėtų atlikti savo vaidmenį plečiant demokratiją ir gerinant žmonijos likimą⁵⁰.

Tai žurnalistikos normatyvinė prieiga visuomenėje – atlikti demokratinę misiją informuoti piliečius, užtikrinti jų gebėjimą save laisvai ir efektyviai valdyti bei prižiūrėti valdžią. Žurnalistų įsipareigojimas gali būti grindžiamas ir socialinių sistemų teorija (funkcine/institucine prieiga), pagal kurią asmuo ar padalinys turi atlikti tam tikras funkcijas, kad būtų užtikrintas sistemos veikimas⁵¹. Ankstyvieji teoretikai Lasswell ir Merton nurodė tris pagrindines socialines žiniasklaidos funkcijas: stebėjimas (informacijos apie pasaulį teikimas), ryšys (socialinės vienybės skatinimas) ir tęstinumas (vertybių ir kultūros perdavimas iš kartos į kartą). Šiais laikais dauguma visuomeninių transliuotojų naudoja šią formuluotę: informuoti, šviesti ir sudominti⁵². Tačiau dažniausiai išskiriami šie svarbiausi žurnalistų atliekami vaidmenys:

- teikti informaciją apie įvykius ir jų kontekstą;
- teikti su įvykiais susijusius komentarus, įskaitant gaires ir patarimus;
- suteikti erdvę įvairioms nuomonėms išsakyti;
- užtikrinti dvipusį ryšį tarp piliečių ir vyriausybės;
- veikti kaip kritikas arba „sarginis šuo“ (ne tik atspindėti ką pasako politikai, bet ir atkreipti dėmesį kokios žinutės yra perteikiamos – prižiūrėti valdžią, užtikrinti jos atskaitomybę)⁵³.

Taigi, žurnalistai padeda valdžiai ir kitiems viešojo gyvenimo dalyviams nuolatos komunikuoti, palaikyti ryšius, susiorientuoti, kas vyksta politikoje, bei atlieka kritinę priežiūros funkciją: turi demokratinę misiją informuoti piliečius, užtikrinti jų gebėjimą save laisvai ir efektyviai valdyti, prižiūri valdžią. Šių demokratinių vaidmenų priskyrimas žiniasklaidai grindžiamas lūkesčiais, kad žiniasklaida veiks visuomenės labui.

1.2. Generatyvaus dirbtinio intelekto panaudojimo būdai, grėsmės ir atsakomybės

Žurnalistika susiduria ne tik su iššūkiais, kylančiais dėl naujos technologijos pritaikymo grėsmių ir galimybių, bet ir priveda prie klausimo kokia turėtų būti riba tarp žmogaus ir „mašinos“. Visgi, šiais laikais žurnalistika tampa labai priklausoma nuo technologijų – nuo naujienų rinkimo iki jų transliavimo. Skaitmeninių technologijų kontekste dėl greito informacijos lauko kyla būtinybė skubiai ir aktualiai pranešti apie įvykius. Naujienų skelbimo greitis tampa svarbus konkurencingumo ir išlaikymo veiksnys. Greitas pasakojimų generavimas yra vienas iš vienas iš pagrindinių

⁵⁰ Fengler, Susanne. "Accountability in journalism." *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. 2019. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.772>

⁵¹ Christians, Clifford G., et al. *Normative theories of the media: Journalism in democratic societies*. University of Illinois Press, 2010.

⁵² Ten pat.

⁵³ Ten pat.

žiniasklaidos srityje naudojamų dirbtinio intelekto tikslų. „ChatGPT“ – iš anksto apmokyta priemonė, turinti ribotas žinias apie pasaulį ir įvykius, todėl galimybės padėti žurnalistams greitai nušviesti naujausius įvykius ribotos. Tačiau „ChatGPT“ gali būti vertinga alternatyva klasikinėms paieškos sistemoms bei tapti papildomas informacijos šaltinis – gali apibendrinti turimą informaciją ir sugeneruoti panašų į žmogą tekstą, taip pagreitinant naujienų rengimo procesą⁵⁴.

Visgi, generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimas kelia dauguma rizikų. Generatyvinės dirbtinio intelekto sistemos nėra sukurtos taip, kad užtikrintų, jog pateiktą informaciją užtikrinant įvairovę ir tiksliai. Tai prieštarauja pagrindiniams žurnalistikos principams. Jei nebus imtasi išsamių priemonių, kyla pavojus naujienų rinkimui (pvz., užteršiama informacinė aplinka melagingu ar klaidinančiu turiniu), naujienų rengimui (netinkamai integruojamas generatyvus dirbtinis intelektas į naujienų redakcijas gali pažeisti žurnalistų profesinius standartus) ir naujienų vartojimui (destabilizuoja žmonių gebėjimą atskirti faktus nuo prasimanymų ar norą pasitikėti naujienomis)⁵⁵.

Vienas iš pagrindinių etinių klausimų, kylančių dėl generatyvinio dirbtinio intelekto ir jo galimo poveikio visuomenei yra atskaitomybės klausimas. Nors dirbtinis intelektas turi privalumų naujienų redakcijoje, jis turi ir rimtų trūkumų. Žiniasklaidai svarbu atskirti dirbtinio intelekto ir žmogaus sukurtą turinį. Kadangi generatyvinio dirbtinio intelekto sistemos gali kurti naują turinį, pavyzdžiui, tekstą, garsą ar vaizdus, kyla susirūpinimas, kad jis gali būti panaudotas klaidinančiai ar kenkėjiškai informacijai, kurią žmonėms būtų sunku atskirti nuo tikro turinio. Generatyvinės dirbtinio intelekto sistemos neužtikrina šaltinių skaidrumo, todėl rezultatus sunku patikrinti. Dauguma generatyvinių dirbtinio intelekto įrankių negali parodyti savo kuriamos informacijos kilmės ir yra skirti generuoti žmonėms įtikinamus rezultatus. Pavyzdžiui, „ChatGPT“ sukuria fiktyvias citatas ir nuorodas į neegzistuojančius darbus. Taip pat kartais sujungia tikrus žmones, organizacijas, pavadinimus ir t.t. su visiškai išgalvota informacija (tai vadinama „dirbtinės haliucinacijos“ efektu - kurti įtikinamą, bet melagingą informaciją, teikti nuorodas į neegzistuojančius šaltinius). Net ir paklausus, koku šaltiniu buvo naudojama, esami LLM modeliai negali patikimai nurodyti šaltinių ar citatų. Generatyvaus dirbtinio intelekto kūrėjai taip pat gali bet kada pakeisti mokymo duomenis, o tai gali pakeisti rezultatus be galimybės atkurti ankstesnių duomenų. Generatyvaus dirbtinio intelekto kūrėjai taip pat nesidalina informacija kaip veikia jų sistemos ir neleidžia jų tikrinti ir audituoti. Dėl to naujienų organizacijoms sunku iki galo suprasti naudojamas priemones arba iširti pagrindinius mokymo duomenis, modelius ar algoritmus⁵⁶.

Kuo daugiau sklaido sukurtos dirbtinio intelekto informacijos, tuo sunkiau žurnalistams tikrinti šaltinius, pagrįsti savo teiginius ir išlaikyti atskaitomybę. Generatyvinis dirbtinis intelektas gali

⁵⁴ Zagorulko, D. I. "ChatGPT in newsrooms: Adherence of AI-generated content to journalism standards and prospects for its implementation in digital media." *Vcheni zapysky TNU imeni VI Vernadskoho* 34.73 (2023).

⁵⁵ Jones, Bronwyn, Ewa Luger, and Rhia Jones. "Generative AI & journalism: A rapid risk-based review." (2023).

⁵⁶ Ten pat.

pateikti klaidingą ar klaidinančią informaciją, kurią sunku aptikti ir kuri gali patekti į skelbiamą turinį netyčia arba dėl kitų asmenų sąmoningų pastangų⁵⁷. Pavyzdžiui, „ChatGPT“ gali būti naudojama apgauti arba suklaidinti žmones generuojant netikras naujienas, atsiliepimus, laiškus arba apsimesti kitais asmenimis internete. Tokios klastotės gali būti pasitelktos grupėms poliarizuoti, sąmokslų teorijoms skleisti, mažinti pasitikėjimą organizacijomis, valdžia ir t.t.⁵⁸. Žurnalistams tenka pareiga atlikti deramą informacijos patikrinimą ir užtikrinti, kad jie remiasi patikimais šaltiniais, galinčiais pagrįsti savo teiginius.

Reaguodamos į esamą situaciją, žiniasklaidos organizacijos skiria dėmesio praktikoms, padedančioms atskleisti dezinformacijos kampanijas, eksperimentuoja su dirbtinio intelekto įrankiais, rengia etikos gaires ir darbo apsaugos priemones, kad apsaugotų profesionalią žurnalistiką⁵⁹.

1.3. Generatyvaus dirbtinio intelekto taikymo gairės

Atsižvelgiant į tai, jog ši inovacija gali pakeisti žiniasklaidą, buvo iškeltas tikslas nustatyti naujus pagrindinius etikos principus, kurie išsaugotų žiniasklaidos profesinius standartus ir apsaugotų informacijos patikimumą. 2023 m. lapkričio 10 d. „Reporters Without Borders“ ir 16 kitų organizacijų, įskaitant Europos žurnalistų federaciją, paskelbė „Paryžiaus chartiją“ dėl dirbtinio intelekto žiniasklaidoje. Jis buvo parengtas bendradarbiaujant su pilietinės visuomenės organizacijomis, dirbtinio intelekto ekspertais, žiniasklaidos atstovais ir žurnalistais⁶⁰. Išdėstyti dešimt pagrindinių principų, kuriais vadovaujamosi siekiama užtikrinti etiško ir atsakingo dirbtinio intelekto naudojimą žurnalistikoje ir žiniasklaidos priemonėse:

- Žurnalistiniai etiniai principai (pavyzdžiui teisingumas, nešališkumas nepriklausomumas, nešališkumas, nediskriminavimas, atskaitomybė, pagarba privatumui ir šaltinių konfidencialumui) turi lemti, kaip žiniasklaida naudoja dirbtinio intelekto technologijas.
- Pagrindinis vaidmuo turi ir toliau tekti žmogui, priimančiam sprendimus. Redakcinės komandos turi aiškiai apibrėžti tikslus, taikymo sritį ir naudojimo sąlygas, prižiūrėti naudojimą ir prireikus deaktivuoti dirbtinio intelekto sistemas.
- Naudojama dirbtinio intelekto sistema turi praeiti nepriklausomą įvertinimą. Dirbtinio intelekto sistemos turi atitikti privatumo, intelektinė nuosavybės ir duomenų apsaugos įstatymus.
- Žiniasklaidos priemonės atsako už visą skelbiamą turinį, įskaitant turinį, susijusį su dirbtinio

⁵⁷ Ten pat.

⁵⁸ Hanaa Farouk Salek, "T AI in media and journalism: Ethical challenges", 2023.

⁵⁹ Gupta, Nishtha, Jenina Ibañez, and Chris Tenove. "The Peril and Promise of AI for Journalism." (2024). <https://doi.org/10.31235/osf.io/pk8nw>

⁶⁰ <https://europeanjournalists.org/blog/2023/11/14/efj-and-16-partners-support-paris-charter-on-ai-and-journalism/> [žiūrėta 2024-03-19]

intelekto naudojimu.

- Žiniasklaida turi nurodyti kada, kaip ir kokiais tikslais naudojo dirbtinį intelektą.
- Naudojant dirbtinį intelektą, turėtų būti užtikrinta turinio kilmė ir atsekamumas.
- Reikia aiškiai atskirti autentišką ir dirbtinio intelekto sukurtą ar pakeistą turinį (pavyzdžiui nuotraukos, garso ir vaizdo įrašai). Žiniasklaida turi susilaikyti nuo turinio generavimo, kuris vaizduotų realius asmenis.
- Dirbtinio intelekto personalizavimas ir rekomendacijos turi užtikrinti įvairovę ir informacijos vientisumą.
- Žurnalistai ir žiniasklaida yra pagrindiniai teisės į informaciją saugotojai, todėl turėtų dalyvauti dirbtinio intelekto sistemų reguliavimo procesuose.
- Susitarimuose su dirbtinio intelekto įmonėmis turi būti laikomasi žurnalistikos etikos ir ekonominio tvarumo principų.
- Dirbtinio intelekto sistemų savininkai privalo nurodyti šaltinius, gerbti intelektualinės nuosavybės teises ir teisingai atlyginti teisių turėtojams, įskaitant žurnalistus⁶¹.

Žurnalistams „Paryžiaus chartija“ padeda suprasti kaip integruoti etines normas į dirbtinio intelekto naudojimą užtikrinant, kad dirbtinio intelekto taikymas atitiktų geriausią žurnalistinę praktiką. Ją galima naudoti rengiant dirbtinio intelekto naudojimo gaires, vertinant dirbtinio intelekto sistemų etinį patikimumą prieš pradėdant jas naudoti naujiuose ir reikalaujant, kad kitos žiniasklaidos priemonės būtų atsakingos už dirbtinio intelekto naudojimą⁶².

Žiūrint į Lietuvos žiniasklaidos kontekstą, kol kas viešai paskelbtų atnaujintų principų apie žiniasklaidą ir dirbtinio intelekto taikymą Lietuvos žiniasklaidos priemonėse beveik nėra. Visgi, apie dirbtinio intelekto naudojimo principus 2023 metų gruodžio mėnesį pasidalino visuomeninis Lietuvos transliuotojas LRT. LRT užtikrina patikimumo svarbą: „Naudodami dirbtinį intelektą LRT veikloje, nešame visą redakcinę atsakomybę už šiais įrankiais sukurtą turinį – jie ne tik bus naudojami tik įsitikinusiems, jog yra suderinami su etiškais žurnalistikos principais, bet ir visa atsakomybė liks žmogaus rankose – LRT patikimumas yra svarbiausia“, teigia LRT vadovė Monika Garbačiauskaitė-Budrienė⁶³. Pagal parengtą dokumentą, dirbtinis intelektas LRT turi būti naudojamas atsakingai, naudojamas tik kaip pagalbinis įrankis, laikantis aukštų profesinių standartų ir žmogaus kontrolės⁶⁴. Taip pat akcentuojama, kad bus imamasi papildomų apsaugos priemonių prieš melagienas, o

⁶¹ International Partnership for Information and Democracy (2023). Paris Charter on AI and Journalism. <https://rsf.org/sites/default/files/medias/file/2023/11/Paris%20Charter%20on%20AI%20and%20Journalism.pdf>

⁶² Acme-ug.org. "New Charter Provides Ethical Framework for AI in Journalism." <https://acme-ug.org/2023/11/13/new-charter-provides-ethical-framework-for-ai-in-journalism/> [žiūrėta 2024-03-19]

⁶³ <https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/2154515/lrt-parengti-dirbtinio-intelektu-panaudojimo-principai%20apibendrink> [žiūrėta 2024-03-19]

⁶⁴ https://apie.lrt.lt/api/uploads/LRT_Dirbtinio_intelektu_panaudojimo_principai_VISIEMS_12_18_2f61ef84e6.pdf [žiūrėta 2024-03-19]

auditorija bus šviečiama apie DI veikimo principus, naudas ir grėsmes⁶⁵.

Dirbtinio intelekto teisinių reguliavimų imasi ir Europos Sąjunga. 2024 m. kovo 13 d. Europos Parlamentas priėmė Dirbtinio intelekto aktą. Jame išskiriamos skirtingos taisyklės pagal rizikos lygius (kuo didesnė rizika, tuo griežtesi apribojimai). Akte numatytos visos ES taisyklės dėl duomenų kokybės, skaidrumo, žmogiškosios priežiūros ir atskaitomybės⁶⁶.

2. METODOLOGIJA

Atsižvelgiant į tai, jog trūksta empirinių tyrimų kaip su generatyvaus dirbtinio intelekto taikymu žurnalistinėje praktikoje susiduria žurnalistai, tyrime naudojama kokybinė prieiga, leidžianti pamatyti, kaip patys žurnalistai reflektuoja savo patirtis bei kokias dirbtinio intelekto pritaikymo žiniasklaidoje prasmes jie kuria. Šiam tikslui įgyvendinti pasirinktas pusiau strukturuotų giluminių interviu metodas. Pusiau struktūruotų giluminių interviu metodas pasirinktas dėl įvairių požiūrių atskleidimo. Šis metodas pasižymi organizuotumu ir lankstumu – tyrimo metu vadovaujamosi iš anksto paruoštu klausimynu, tačiau paliekama laisvė keisti klausimų eiliškumą, užduoti naujus klausimus ar juos praleisti, jeigu informantas pokalbio metu atsako ir į juos interviu metu. Toks interviu būdas leidžia informantui laisvai reikšti mintis, o tyrėjui atrasti naujus pastebėjimus.

Pasirinkta netikimybinė tikslinė informantų atranka, tirama žmonių grupė pagal profesiją: apklausinėjami naujienų redakcijai (angliškai *newsroom*) priklausantys asmenys – žurnalistai, redaktoriai, leidėjai, turinio platintojai. Atkreipiant dėmesį į tai, jog žiniasklaida apima daug sričių – pramogų industriją, sporto, naujienų ir taip toliau, pasirinkti politinių aktualijų sričiai priklausantys žurnalistai, kadangi jie yra svarbiausia grandis tarp demokratijos, patikimos informacijos transliavimo ir piliečių, taip pat mokslo ir technologijų žurnalistai bei asmenys, žiniasklaidoje atsakingi už dirbtinio intelekto integravimo procesus. Į tyrimą buvo norėta įtraukti ir tiriamosios žurnalistikos atstovus, kadangi jie taip pat atlieka svarbų vaidmenį tarp visuomenės ir demokratijos (atskleidžia svarbią informaciją, kuri gali būti nuslėpta ir daugiau), tačiau jie tyrime dalyvauti atsisakė, teigiant, kad apie dirbtinį intelektą žiniasklaidoje neturi ką papasakoti ir su juo nesusiduria. Siekiant išanalizuoti kuo įvairesnius požiūrius, apklausti atstovai iš skirtingų Lietuvos žiniasklaidos organizacijų: iš visuomeninio transliuotojo LRT, „DELFI“, „Lietuvos ryto“ (lrytas.lt). Su atstovais iš naujienų agentūros ELTA, „BNS“ ir „15min“ susisiekti nepavyko.

Prieš atliekant pusiau struktūruotus interviu buvo paruoštas klausimynas (Priedas Nr. 1). Visų atliktų interviu transkripcijos pateikiamos darbo prieduose. Prieš pradėdant interviu procesą

⁶⁵<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/2154515/lrt-parengti-dirbtinio-intelektu-panaudojimo-principai%20Apibendrink> [žiūrėta 2024-03-19]

⁶⁶<https://www.wilmerhale.com/en/insights/blogs/wilmerhale-privacy-and-cybersecurity-law/20240314-the-european-parliament-adopts-the-ai-act> [žiūrėta 2024-03-20]

informantai buvo trumpai supažindinti su tyrimo idėja bei tikslais. Pokalbio pradžioje arba pabaigoje pasitikslinama, ar informantas norėtų, kad atsakymai būtų anonimizuoti bei prašoma rekomenduoti kitus galimus tyrimo dalyvius. Kadangi visi informantai sutiko interviu ne anonimizuoti, interviu nebuvo užkoduojami. Informantų sutikimai dalyvauti tyrime užfiksuoti prieš pradėdant interviu, patvirtinant, jog yra vykdomas interviu su balso įrašymu transkribavimo ir tyrimo tikslais.

Klausimynas yra sudarytas iš trijų dalių:

- 1) Informanto bendras požiūris į žurnalistų profesiją. Šiuo bloku norima išsiaiškinti kaip informantas supranta savo, kaip tarpininko tarp piliečių ir demokratijos, padėtį informuojant ir įgalinant demokratinę visuomenę: klausama apie žurnalistų vaidmenį demokratijoje, jų siekį įtraukti visuomenę į pilietinį gyvenimą, atsižvelgimą į visuomenės poreikius, kaip žurnalistai turėtų formuoti viešąją nuomonę, kokių normatyvinių ir funkcinių principų laikomasi.
- 2) Antruoju bloku siekiama išsiaiškinti informanto požiūrį į generatyvųjį dirbtinį intelektą ir susidūrimą su dirbtiniu intelektu profesinėje veikloje. Siekiama atskleisti žurnalistų bendruomenės nuostatas: klausama, ar yra diskutuojama tarp kolegų apie šią inovaciją, kokios nuotaikos vyrauja, ar tenka naudoti įrankį ir kur jis gali būti pritaikomas žiniasklaidoje. Tuomet pereinama prie generatyvaus dirbtinio intelekto integracijos progresų į žiniasklaidą: klausama, ar žurnalistai ir jų redakcijos jau naudoja GDI, kokiais principais vadovaujasi integruodami, su kokiomis kliūtimis susiduria.
- 3) Trečioji dalis pateikia konkrečius scenarijus apie generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymą žiniasklaidoje. Klausama kaip žurnalistai vertintų tokius scenarijus iš profesinės perspektyvos – kokios yra dirbtinio intelekto naudojimo ribos, kaip jos suderinamos su žurnalistų profesiniais standartais, etiniu kodeksu ir žurnalistų vaidmeniu demokratinėje visuomenėje.

Atsižvelgiant į žiniasklaidos darbuotojų užimtumą, interviu buvo atliekami nuotoliniu būdu per „Microsoft Teams“ arba „Facebook Messenger“ platformas. Pusiaus struktūruoti interviu buvo vykdomi 2024 m. balandžio mėnesį. Tyrime dalyvavo 8 informantai (trys LRT atstovai: Interneto departamento vadovas Ričardas Baltaduonis, Juras Jankevičius – šiuo metu atsakingas už dirbtinio intelekto integraciją LRT, Karolina Panto – LRT TV naujienų tarnybos reporterė, trys Irytas.lt atstovai: Adomas Rutkauskas – mokslo ir informacinių technologijų redaktorius, Klaudija Gudaitytė – Lietuvos ryto televizijos užsienio naujienų redaktorė ir žinių vedėja, Indrė Naureckaitė – politikos aktualijų žurnalistė bei viena „DELFI.TV“ laidų vedėja Greta Klimkaitė. Siekiant išsiaiškinti galinčias kilti grėsmes informaciniame lauke dėl dirbtinio intelekto, taip pat buvo kalbintas Lietuvos žurnalistikos centro komandos narys, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas Nerijus Maliukevičius, specializuojantis žiniasklaidos, propagandos ir informacinių karų temomis. Interviu trukmė nuo 30 minučių iki valandos. Interviu transkribuoti pasitelkus programą „Transkriptor“, programos sutranskribuotas tekstas tikrintas bei redaguotas

siekiant išvengti programos klaidų ir išlaikyti pokalbio autentiškumą.

3. EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

Tyrimo metu išryškėjo trys pagrindiniai žurnalistų požiūriai į dirbtinio intelekto panaudojimą žiniasklaidoje: pozityvus, neutralus ir skeptiškas. Pozityvūs informantai mato generatyvų dirbtinį intelektą kaip naudingą įrankį, skatinantį kūrybiškumą ir idėjų generavimą. Jie yra atviri technologinėms naujovėms ir nori integruoti generatyvų dirbtinį intelektą į žurnalistikos praktiką, naudojimą prižiūrint žmogui ir nepaliekant vietos pilnam automatizavimui. Neutralūs informantai mano, kad šiuo metu generatyvaus dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės yra ribotos ir kelia daugiau pavojų nei naudos, tačiau jie eksperimentuoja su šia technologija ir laikosi pozicijos, kad ateityje taikymo galimybės nebus tokios ribotos kaip dabar. Skeptiški informantai laikosi nuomonės, kad generatyvus dirbtinis intelektas sunkiai suderinamas su žurnalistų profesiniais standartais, nėra patikimas ir nepritaikomas žurnalistikos praktikoje. Jie linkę naudoti tradicinius būdus ir baiminasi prarasti originalumą bei jausti priklausomybę nuo technologijų naudojimo. Nepaisant požiūrių skirtumų, visi informantai pripažįsta, kad generatyvaus dirbtinio intelekto integravimas į žiniasklaidos darbą ateityje bus neišvengiamas siekiant prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, tačiau GDI turi būti naudojamas tik prižiūrint žmogui.

Apžvelgiant situaciją Lietuvos žiniasklaidoje, matyti, kad generatyvus dirbtinis intelektas kol kas nėra plačiai naudojamas ar integruojamas į žurnalistikos profesiją. Nors užsienio žiniasklaida jau taiko generatyvų dirbtinį intelektą, Lietuvoje apie tai kalbama nedaug. Dauguma žiniasklaidos priemonių kol kas nesvarsto taikyti arba tik išbando GDI. Išimtis yra visuomeninis transliuotojas LRT, kur sudaryta entuziastų grupė, rengiamos gairės GDI naudojimui, vyksta diskusijos ir mokymai. Tačiau ir čia viskas dar eksperimento stadijoje, trūksta praktinių mokymų dirbtuvių. Žurnalistai dažniausiai eksperimentuoja su nemokamomis generatyvaus dirbtinio intelekto programomis, kurios nepatenkina kokybės lūkesčių.

Žurnalistai nesibaimina, kad generatyvus dirbtinis intelektas pakeis jų darbą. Priešingai, jie mano, kad žiniasklaidos svarba tik didės. Žurnalistai įgaus naujas atsakomybes – šviesti visuomenę apie dirbtinį intelektą ir didinti jos atsparumą. Nors bus generuojama daugiau informacijos, žmogaus darbas išliks svarbus, nes dirbtinis intelektas negali perteikti emocijų ar kokybiškai pateikti informaciją. Dirbtinį intelektą ir didinti jos atsparumą. Nors bus generuojama daugiau informacijos, žmogaus darbas išliks svarbus, nes dirbtinis intelektas negali perteikti emocijų ar kokybiškai pateikti informaciją.

3.1. Žurnalistų požiūris į dirbtinio intelekto taikymą žiniasklaidoje

3.1.1. Pozityvus požiūris – linkę eksperimentuoti, mokytis ir taikyti GDI praktikoje

Tarp informantų išryškėjo pozityvus ir liberalus požiūris, kurie į inovaciją žiūri teigiamai ir palaiko jos pritaikymą žiniasklaidoje: „*Visas naujoves, tame tarpe ir dirbtinio intelekto technologijas, aš asmeniškai vertinu labai teigiamai todėl, kad tai yra progreso variklis, naujos galimybės, kartu, aišku, ir nauji iššūkiai, bet kas yra nauja, man tinka, patinka ir aš esu viso šito fanas [gerbėjas – aut. past.]*“ (Ričardas Baltaduonis, LRT Interneto skyriaus vadovas). Į naują technologiją nežiūrima su baime, kad ji pakeis jų darbo vietą, bet priešingai – ji skatina tobulėti, įneša įdomumo: „*<...> matau dirbtiniame intelektualėje galimybę, kad viskas eitų ne kažkokia tai tiesia linija arba žemėjimo kryptimi, o viskas eitų įdomaus kažkokio nuotykiu kryptimi <...> Tai tas visas gyvenimas, žinai, ta karjera yra toks, tam tikras nuotykis ir aš noriu, kad jį tėtųsi ir matau dirbtiniame intelektualėje tam tikrų galimybių, kad tai vyktų. Ir labai nesuprantu tų, kurie nenori šito*“ (Juras Jankevičius, LRT). Tačiau galima įžvelgti, kad nors ir į naują technologiją žiūrima su entuziazmu, toks požiūris gali būti įvardinamas kaip liberaliu – generatyvus dirbtinis intelektas priimtinas ir dėl to, kad prie jo teks priprasti ir prisitaikyti, nes dirbtinio intelekto pritaikymo būdų jei ne žiniasklaidoje, tai pasaulyje vis daugės, todėl reikia neatsilikti ir išnaudoti galimybes: „*Iškart prisiduodu, kad esu liberalesnis už kolegas. <...> matau, kad nu, dar tenka ir savo poziciją koreguoti liberalėjimo kryptimi, nes, nu, pripranti prie to kas yra ir suprantu, kad, nu, tau teks vis tiek su tuo gyventi ir nieko nepadarysi*“ (Juras Jankevičius, LRT atstovas). Informantai skatina laisvinti galimybes, per daug neriboti naudojimo: „*Tai mes neturėtume gyventi vakar diena, o turėtume reaguoti, reaguoti kuo greičiau ir keisti tas taisykles. Galbūt jas laisvinti ir žiūrėti liberaliai ir drausti mes turėtume tikrai tuos dalykus, kuriuos tikrai turime drausti*“ (Juras Jankevičius, LRT). Akcentuoja mokymosi ir pažinimo svarbą: „*Aiškinamės, žiūrim, kaip tinka, kas gali būti iš to, vadinkim, naudojama, kur mes visa tai galime pritaikyti, ir jeigu galim ir matom prasmę - mes pritaikom*“ (Ričardas Baltaduonis, LRT). Generatyvus dirbtinis intelektas skatina originalumą, gali padėti sugalvoti idėjas, kurios patiems žurnalistams nebūtų kilusios: „*<...> papildai ten detalėmis apie temą, apie dar kažką, ko nori ir tau pageneruoja dešimtis tų klausimų, iš kurių tu atsirenki ten, kokius 7-8. Kurių kaip žmogus nebūtum gyvenime net sugalvojęs, kad gali būti toks kampas toje diskusijoje. Ir nors tai man užima realiai daugiau laiko negu, kad kaip žmogui, vat, imti ir atsisėsti, ir parašyti tuos penkiolika ar dvidešimt klausimų <...> va, nu ir žinot, vat, čia ir yra ta visa esmė, kad labai padeda padaryti ir gerą interviu planą. <...> Nu ir taip per kelias iteracijas, per kelis sluoksnius turi labai kokybišką medžiagą, kurią gali naudoti*“ (Juras Jankevičius, LRT). Juras Jankevičius, nors ir džiaugiasi generatyvaus dirbtinio intelekto teikiama nauda, pabrėžia, kad siekiant nepažeisti etikos kodekso, jis turi būti prižiūrimas žmonių: „*Ne eteriui, o įkvėpimui kaip informacijos šaltinį ir kurį tu gali, nu, naudoti labai daug kam*“.

Tai čia suprantama, čia yra dalykas, kur aš nematau jokių etikos problemų ir kur tu gali šitą dalyką, nu, drąsiai naudoti be jokių pažymėjimų dėl to, kad viskas paskui pereina per kelis žmones“. Jis taip pat išreiškia rūpestį dėl kolegų, kurie nenori domėtis šia technologija: „Viskas taip paprasta ir tokie puikūs įrankiai dabar mums po ranka. Naudokimės. Naudotis tuo reikia, o ne bijoti. Ir LRT mes turime tikrai didelę problemą, kad, nu, nesinaudoja. <...> esu nustebęs, kad jaunieji kolegos nesusidomi ir nemato to reikalo, kad tie įrankiai jie gali, jei ne būtinai sutaupys labai daug laiko, bet gali labai pagerinti darbo kokybę arba suteikti naujų galimybių labai daug“. Mano, kad Lietuvos žiniasklaida turi pranašumą tinkamai pasiruošti dirbtinio intelekto taikymui, imdama pavyzdį iš užsienio žiniasklaidos praktikų ir įvertindama galimybes: „Mes turim didelį privalumą Lietuvoje, bent jau žiniasklaidoje. Pas mus viskas ateina truputį vėliau, negu pas kolegas užsienyje. Anglakalbius kolegas turiu galvoj. Vien dėl kalbos barjero. Tai reiškia, mes galime kažkaip viena akimi žiūrėti į kolegų veiksmus ir tuos, savo, na, sakykim, sprendimus taisyklių, reguliavimo ir panašiai, bandyti kažkaip, nu truputėlį ne tą pačią akimirką daryti, kai kaip pas juos kažkas atsirado. <...> Nu, ta prasme, turim dar keletą akimirkų dar pasitikrinti, pasižiūrėti ir sureaguoti. Tai mums čia didžiulis privalumas šitoj situacijoj“ (Juras Jankevičius, LRT).

3.1.2. Neutralus požiūris, linkę į GDI žiūrėti atsargiai

Kitas informantų požiūris – neutralus. Šiuo metu į technologiją žiūrima atsargiai, nes ji yra dar labai nauja, kurioje pasitaiko daug klaidų, prieštaraujančių žurnalistų etikos kodeksui. Dėl to viskas yra labai apribota, pradinėje fazėje. Tačiau neatmetama galimybė, kad tobulėjant technologijoms, pritaikymo būdai bus didesni. Į generatyvų dirbtinį intelektą yra žiūrima kaip į įrankį. Reikia neskubėti taikyti, bet tuo pačiu galvojama, kur būtų galima naudoti: „Iš esmės darbe ir žurnalistinėje redakciniai veikloje pritaikymas, aš bent jau pritaikymą darau tikrai dvejose srityse. Tai yra iliustracijų generavimas ir pagreitintas vertimas, tarkim vertimas raštu tų kalbų, kuriose nesu labai specializuotas. Ir tai, mano vertinimu, yra kol kas vieninteliai patikimi, kažkiek patikimi panaudojimo būdai, nes, kaip minėjau, technologija yra labai ankstyva ir pakankamai netiksli, todėl, tarkim, informacijos rinkimui, apdorojimui ten visokie, tarkim, konkrečiai kalbant apie „ChatGPT“ ir panašiai, aš vengiu ir niekam nerekomenduoju to daryt. Tai gali būti tik kaip pagalbiniis įrankis“ (Adomas Rutkauskas, lrytas.lt). Akcentuojama, kad jo išnaudojimas priklauso nuo pačio žmogaus, gali būti panaudojama tiek geriems tikslams, tiek blogiems: „Dirbtinis intelektas yra tikrai technologija, o su technologija mes galim padaryt bet ką. Su plaktuku mes galim pasidaryti rūmus, lygiai taip pat galima primušti kaimyną. Tai dėl to bausti plaktuko, ar peilio, ar pjūklo tikrai negalima. Geriau mokytis jais dirbti, ir, na, išpešti kuo daugiau iš to naudos. Žinoma ir įvertinti galimus pavojus ir jų vengti“ (Adomas Rutkauskas, lrytas.lt mokslo ir informacinių technologijų

redaktorius). Neutralų požiūrį skatina ir patirties neturėjimas bei žinių trūkumas: „*Neatėjo gal tas dalykas, nes nemokam gal galbūt, jeigu būtų kažkas pradėtų, mes pamatytumėm visi - jeigu tai pasiteisina, nežinau, tada aišku, visi turbūt nusikopijuotumėte, bet pati nemačiau to, nežinau nieko, tai labai sunku įsivaizduot, kaip tai atrodytų realybėje. <...> Tai turbūt reikėtų pasižiūrėti praktikoje, kaip tai veikia, jeigu tai yra geras daiktas, kuris atneša gerų rezultatų ir padeda nuimti visą juodą darbą kuris žurnalistams mažiausiai patinka, ir tai veiktų, tai aišku, kodėl gi neišbandžius tuomet“ (Indrė Naureckaitė, lrytas.lt politikos aktualijų žurnalistė). Dirbtinis intelektas kelia daugiau vargo ir papildomo darbo, reikia viską papildomai tikrinti: „*Bet bet kuriuo atveju tau tenka daryti dvigubą darbą. Nes surinkta dirbtinio intelekto informaciją tenka vis tiek pačiam tikrinti, nes iki šiol dar vis pasitaiko labai daug atvejų, kai atsakymas pateiktas yra ne faktai, ne duomenis, o tiesiog yra DI haliucinacija, nes būtent tai veikia DI. Jisai net neturi kritinio mąstymo. Jisai pateikia tai, ko nori išgirsti vartotojas. Tai nebūtinai yra tiesa“ (Adomas Rutkauskas, lrytas.lt). Įžvelgiama, kad kartais žurnalistai pasirenka programų nenaudoti ir renkasi tradicinius būdus, nes tai užima mažiau laiko arba yra patogiau: „*Vienintelis dalykas, iš šiaip technologijų tokių didesnių pagalbos, kai padeda kompiuteris ištranskribuoti tekstą, tada tiesiog tu jį susitvarkai ką tu jau esi pasikalbinęs. Bet tai taip toli nuo sklandaus teksto, kad aš tiesiog nesinaudoju šitomis programėlėmis. Tiesiog pati geriau susirašau, nes man paprasčiau negu kelis kartus ten klausytis ir sutvarkyti tą tekstą po to, kai kompiuteris ištranskribuoja viską <...> o ten, kad kažkas rašytų tekstus. Manau, kad dar toli mes iki to“ (Indrė Naureckaitė, lrytas.lt). Ateityje neatmetama galimybė dirbtiniui intelektui pasitelkti kovai su dezinformacija, tačiau šiuo metu dar nepritaikomas: „*kaip kuriamos pačios deepfake technologijos, lygiai taip yra kuriamos ir pažinimo, taip pat dirbtiniu intelektu paremtos technologijos. <...> Bet, vat, dirbtinis intelektas tam ir yra skirtas, kad palengvinti mūsų darbą ir pastebėtų tai, kas mums yra pernelyg didelis duomenų kiekis, jam yra priimtinas kiekis. Ir tokie įrankiai atsiranda, bet aš nemačiau, kad jie būtų kažkur labai dar masiškai naudojami ir nemanau, kad jie dar bus naudojami. Bet kaip sakiau, tai yra toks eina, kaip backupas [atsarginis variantas – aut. past.], kad nebūtumėm mes visiškai palikti ant ledo ir ten dirbtinis intelektas mus užkariaus“ (Adomas Rutkauskas, lrytas.lt).****

3.1.3. Skeptiškas požiūris – nemato galimybės taikyti dirbtinio intelekto, laikosi jau išmoktų praktikų

Informantai, kurie laikosi skeptiško požiūrio taip pat sutinka, kad generatyvų dirbtinį intelektą gali tekti taikyti ateityje jei to pareikalaus aplinkybės, tačiau į jo naudojimą žiniasklaidoje žiūri su įtarimu, labiau neigiamai, nes dirbtinis intelektas, kaip išreiškė ir neutralaus požiūrio informantai, turi daug netikslumų, grėsmių, tačiau papildomai dar prideda ir tai, kad generatyvaus dirbtinio intelekto

naudojimas skatina nepasitikėjimą, kelia grėsmę žiniasklaidos kokybei: „<...> pastaruoju metu, jeigu kalbėtume apie žiniasklaidos kontekstą, manau, kad mes daugiausia apie tai girdime tokiam savotiškame neigiamame kontekste arba dvejonėse. Tai generatyvinis dirbtinis intelektas gali sukurti, pavyzdžiui, deepfake'us, tai tuos, na, netikslius, netikrus paveikslėlius arba kažkaip mus apgauti. <...> Tai yra kaip aš jį suvokiu ir kiek aš pastaruoju metu galbūt daugiausia apie tai girdžiu“ (Karolina Panto, LRT TV naujienų tarnybos reporterė). Karolina Panto išbandė generatyvų dirbtinį intelektą vedama smalsumo, tačiau atsisako naudoti mokamas versijas dėl susirūpinimo, kad generatyvus dirbtinis intelektas gali kelti pavojų duomenų saugai: „<...> esu naudojusi tekstinį įrankį, vaizdinį įrankį, tai daugiausia tai yra nemokamos vaizdinės programos, tai ne tos pagrindinės, ne ten „DALL-E“ ar kažkokios kitos garsios, bet tos, kurios yra nemokamos, ypač kur galbūt nereikia prisijungimo duomenų. Tai galbūt taip bandau apsaugoti savo duomenis, nors, kita vertus, neaišku, kai tu nemokamas naudoji programėles, kokius tu duomenis suteiki ir ką tu dar prisidedi prie to <...>“. Dirbtinio intelekto naudojimu gali būti piktnaudžiuojama: „tai yra savotiška pagunda, kaikuriems, galbūt siekiantiems pigumo, greičio ir panašiai, nes tai padeda greitai rinkti informaciją, formuoti tekstus ir panašiai. <...> Tai atrodo dažnas naudojimas dirbtinio intelekto kol kas neprisidės prie patikimumo, man atrodo, atvirkščiai - didins įtarumą, nepasitikėjimą ir panašiai“ (Nerijus Maliukevičius). Klaudija Gudaitytė, lrytas.lt televizijos užsienio naujienų redaktorė ir žinių vedėja, pritaria, jog vengtų skaityti naujienų, pasitelktų generatyvinio dirbtinio intelekto pagalbą ir prideda, kad dirbtinis intelektas gali paskatinti priklausomybę nuo technologijos ir pakenkti išugdytiems gebėjimams, pavyzdžiui kūrybai ir mąstymui: „Aš gal truputį esu dirbtinio intelekto skeptikė. Nes, taip, aš manau, kad ten, kur jis yra tinkamai pritaikomas – smagu, bet iš dalies taip pat manau, kad dirbtinis intelektas šiek tiek naikina žmonių kūrybiškumą, galbūt ir gebėjimą savarankiškai mąstyti“. Ji taip pat laikosi požiūrio, kad yra pripratusi prie „tradicinių“ metodų taikymo – tai yra pati jaučia malonumą savarankiškai rinkti informaciją, ją tikrinti, rašyti tekstus, todėl nenorėtų, kad šią jos darbo dalį atliktų generatyvus dirbtinis intelektas: „Vienas iš darbo smagumu turbūt yra tai, kad žurnalistams patinka rašyti. <...> Tikrai taip atimtu tą“. Generatyvinio dirbtinio intelekto naudojimas gali paskatinti tokių pačių ir neoriginalių naujienų kūrimą, kurios nebus tokios kokybiškos ir kruopščiai parengtos kaip žmogaus: „<...> tie reportažai jie pasidarytų labai vienodi. Ir nebūtų ieškoma kažkokių kūrybingesnių sprendimų <...>“ kadangi dirbtiniam intelektui trūksta žmogiškų emocijų, tinkamo perteikimo: „<...> jeigu užsienio tą reportažą darau, tai vis tiek žiūri į vaizdus, stengiesi kažkaip savo žodžius pagal tuos vaizdus derinti, kuo gražiau viską tenai apipiešti, apdainuoti <...> man atrodo, kad galbūt dirbtiniam intelektui to trūktų ir būtų gana tiek tas pats pasakojimas sausesnis, bet tiek nu jis pasidarytų kažkoks standartinis. Tai tada neį per visas televizijas ir sukam kažką panašaus, panašų tekstą“ (Klaudija Gudaitytė, lrytas.lt).

3.2. Generatyvaus dirbtinio intelekto integracijos žiniasklaidoje procesai

Toliau atsižvelgiama į priešastis, galinčias nulemti tokį informantų požiūrį – apžvelgiama informantų patirtis ir darbo aplinka. Atsižvelgus į žiniasklaidos darbuotojų pasiruošimą taikyti generatyvų dirbtinį intelektą praktikoje, galima pamatyti, kad nors ir generatyvaus dirbtinio technologija jau yra naudojama užsienio žiniasklaidoje, Lietuvoje apie tai kalbama pakakamai mažai: „Man atrodo, kad ta dirbtinio intelekto technologija jinai dar apskritai kaip jis savęs jinai yra labai nauja ir kad tik kiek čia realiai porą metų daugiausiai <...> Ir gal negražu taip sakyti, bet Lietuva daugelyje sričių atsilieka ir apie tam tikrus reiškinius, dalykus pas mus visuomenėje yra pradedama šnekėti kiek vėliau <...> Lietuva truputį palauks dar kol kažkas, nežinau, kažkoks kažkoks tvirtesnis pamatas, galbūt tam bus. Ir tada bus apie tai galima pradėti šnekėti“ (Klaudija Gudaitytė, lrytas.lt). Apžvelgus žiniasklaidos darbuotojų požiūrį ir patirtis, išryškėja, kad dauguma Lietuvos žiniasklaidos priemonių kol kas nesvarsto taikyti generatyvaus dirbtinio intelekto arba tik išbando, eksperimentuoja su šiuo įrankiu.

3.2.1. Generatyvaus dirbtinio intelekto integracija redakcijos lygiu nevykdoma

Kai kurie lrytas.lt žurnalistai savo nuožiūra bando programas, tačiau pačioje redakcijose nėra svarstoma naudoti dirbtinio intelekto, apie tai organizacijos lygmeniu nėra kalbama – Indrė Naureckaitė pripažino, kad lrytas.lt redakcija nenagrinėjo dirbtinio intelekto klausimo: „<...> pas mus to pakankamai nėra daug dar, ganėtinai senoviškais visais metodais dirbama“, tuo tarpu lrytas.lt redaktorė Klaudija Gudaitytė teigė, kad su kolegomis apie dirbtinį intelektą kalbėjo labai mažai: „Nepasakyčiau, kad labai. Todėl, kad, pavyzdžiui, savo kasdiniame darbe, mes jo, nu, kaip ir minėjau, mes nenaudojam“. „DELFI“ padėtis labai panaši: „Aš nieko nežinau apie jokiais taisyklės ir panašiai. Gal ir yra galvojama toks, manau, kad visi galvoja tiesiog, šiaip diskusijų lygmenyje. Aš pati su kolegom irgi kalbu, tik tai, na, nežinau, kažkas net nėra tokio kaip atskirai, specifiškai kalbėjimo apie dirbtinį intelektą. Gal labiau toks lygis kur pasikalbėjimo šiaip, kai kažkas vyksta arba kažką įdomesnio pamatai ir taip toliau, bet kad labai čia būtų dėmesio daug tam skiriama, aš bent jau kol kas to nepastebiu“ (Greta Klimkaitė, „DELFI“).

Visgi, lrytas.lt atstovas Adomas Rutkauskas dalinosi, kad kaip mokslo ir informacinių technologijų redaktorius, jis pats išbando generatyvaus dirbtinio intelekto programas – tikrina kas veikia, o kas ne, o tada moko susidomėjusius kolegas kaip teikti užklausas generatyviam dirbtiniam intelektui: „<...> kreipiasi, kokį rekomenduotum įrankį iliustracijai sukurti tokiai ir tokiai temai, kokius naudoti arba kokius nenaudoti raktažodžius promptui [užklausai, kuri suteikia rezultatą – aut. past.]. Ta prasme, tiesiog grynai tokia profesinė konsultacija. <...> Tiesiog mes turime įrankius,

kurie vat, yra jau iš mūsų perkamų paslaugų yra integruoti ir mes juos tiesiog naudojame. O tarkim, jeigu klausimas, ar naudosime ten kokį nors „ChatGPT“, „Gemini“ – tai ne. Kol kas tokių planų nėra ir apie tai net nekalbame. Nes <...> šiuo metu dabartinė jų kokybė yra žemiau pasitikėjimo lygio.“

3.2.2. Vykdoma generatyvaus dirbtinio intelekto integracija

Daugiausia apie generatyvų dirbtinį intelektą svarsto visuomeninis transliuotojas LRT – Ričardas Baltaduonis pasakoja, kad pas juos sudaryta entuziastų grupė, kurie dalinasi naujienomis ir žiniomis: „Mes turime netgi taip vadinamąją entuziastų grupę, per tuos pačius „Microsoft Teams“, kur yra daugiau negu 20 žmonių ir mes nuolatos dalinamės įvairiausiom tom naujienom. Čia yra tarsi įmonės socialinis tinklas, kuriame šnekama apie viską, kas kam aktualu, kas kam gali būti įdomu ir panašiai“. Viskas nėra tik diskusijų lygmenyje, taip pat imamasi veiksmų dirbtinio intelekto integracijai žiniasklaidoje: LRT rengia gaires ką galima naudoti, o ko ne, kokios programos pripažintos saugiomis, sudaryta ekspertų grupė: „Mes į visą šitą reikalą žiūrime metodiškai. Visų pirma mes apibrėžėme tai, kas gali skambėti labai keistai, ko mes tikrai nedarysim naudodami dirbtinį intelektą. Tai reiškia, kad žmogus visada priims galutinį sprendimą ir tai yra mums pagalbinkas, o ne priešas. Tai reiškia, kad mes neleisime į eterį plačiau to žodžio prasme automatiškai generuojamo turinio. Jeigu mes naudosim kur nors savo darbe, tai mes jį atskirai pažymėsime ir panašiai, ir panašiai. Ir mes išsiskyrėm 4 grupes: tai yra administracinė grupė, inžinierinė grupė, turinio grupė ir teisės grupė, kur kiekviena šita grupė giliasi į savo sferą ir atitinkamai dalinamės kartą per mėnesį vykstančiam gyvam pasitarime“ (Ričardas Baltaduonis, LRT).

3.2.2.1. Stringantys integracijos procesai

Tačiau galima įžvelgti, kad viskas dar yra tik eksperimento fazėje – kol kas dirbtiniu intelektu domisi tik tie, kurie nori tuo domėtis: „Mes labai skatiname naudoti atsižvelgiant į mūsų pasitvirtintas taisykles, kurios eina įmonės lygiu ir yra, vadinkim, privalomos kiekvienam. Ir tada tai jau yra žmogaus pasirinkimas. Nu, naudok ar nenaudosi, tai, vėlgi, nu nėra kažkokios tai privalomos tvarkos. Mes kviečiam, domimės“ (Ričardas Baltaduonis, LRT). Dažniausiai išbandomi tik nemokami įrankiai, kurie atbaido nuo tolimesnio naudojimo, o LRT vadovybė neskuba įsigyti naujų generatyvaus dirbtinio intelekto programų. Reiškiamas apmaudas, tad yra kur tobulėti: „<...> mes turime tikrai rimtą problemą. <...> Nemokamas „ChatGPT“ yra visiškai nekokybiškas lyginant su mokama versija. <...> Nemokami įrankiai yra kaip – pigią mėsą šunys ėda, tai yra toks labai negeras šunis diskriminuojantis posakis. Bet, deja, šioje vietoje jis yra teisingas. <...> žmonės, matydami tą kokybę

ir nematydami progreso, jie ne ka nesinaudoja tuo. Nu, suprantat, nu nesinaudoja, nes mato, kad neužtenka kokybės. O pirkimai šitų įrankių valdiškoje įstaigoje LRT - jie yra lėtoki, bet dabar, vat, bandau spardyti užpakalius, kad mums šito reikia, bandau apklausą daryti, kad įrodyčiau IT skyriui. IT skyrius sako, o, palauk, o ten prasidės, mes čia turim „Copilot Microsofto“ nemokamą. Nu, mėšlas tas jūsų „Copilot“. <...> Tai duokime žmonėms tuos įrankius, kurių jie nori, o ne tuos įrankius, kuriuos mes jiems kišam“ (Juras Jankevičius, LRT). Apie šią problemą diskutuojama, siūloma pateikti „baltąjį sąrašą“ kurios programos būtų saugios naudoti.

3.2.3. Mokymų poreikis

Įžvelgiamas mokymų poreikis – LRT jie jau pradėdami vykdyti, žurnalistai supažindinami su bazinėmis žiniomis, dalinamasi užsienio žiniasklaidos praktikomis, tačiau viskas vyksta labiau diskusijų lygmenyje, išreikiamas poreikis praktiškesnių, dirbtuvių tipo mokymams: „Kol kas buvo, pavyzdžiui, LRT, kiek, gal, na, nežinau, iš nesėmų, aš sakyčiau, gal vieni tokie gana rimti mokymai. Kiti buvo gal tokie pokalbiai labiau kaip, įdomybė, na, kažkoks toks sužinok, kas yra tas dirbtinis intelektas, kaip jis yra naudojamas. Bet, mano manymu, reikėtų daugiau tokių mokymų, mokymų. Tai yra, kad tai nebūtų kaip pokalbis apie dirbtinį intelektą, bet kad tai būtų tikrai mokymas. Galbūt dirbtuvės savotiškos, labiau tokio principo“ (Karolina Panto, LRT).

Mokymų poreikį išreiškia ir kitų žiniasklaidos priemonių atstovai, vadovaudamiesi tuo, kad mokymų reikia dėl dviejų priežasčių: tam, kad suprasti naują ir didinti atsparumą atpažinti netikrus sugeneruotus šaltinius, neprasti budrumo ir tam, kad anksčiau ar vėliau šią technologiją teks taikyti arba su ja susidurti, todėl geriau suprasti kaip ji veikia, kad ją būtų galima išnaudoti efektyviai ir tikslingai. Prie visko prisideda ir nauja atsakomybė – kaikurie žurnalistai jaučia pareigą, kad žiniasklaida turi šviesti visuomenę apie dirbtinį intelektą ir didinti jos atsparumą dezinformacijai: „<...> manau, kad prisideda papildomi veiksniai, papildomos atsakomybės žurnalistui tokios, kad jam tiesiog reikia būti labiau informuotam, jam reikia labiau domėtis, jam reikia irgi žengti tuos kelis žingsnius prieš kitus tam, kad jis galėtų suvokti, apie ką jisai kalba, su kuo jis dirba. Ir jeigu mes kalbame, pavyzdžiui, apie kažkokių, na, deepfakes ir panašiai, labiau įsigilinti ir žinoti tą gilesnį kontekstą, su kuo mes čia dirbame, kad jis galėtų dar geriau informuoti visuomenę, nes jis irgi negali būti tiesiog tas stebėtojas“ (Karolina Panto, LRT).

3.3. Generatyvaus dirbtinio intelekto taikymas žurnalistinėje praktikoje

3.3.1. Žiniasklaidos darbuotojų įsipareigojimai

Žurnalistai laikosi požiūrio, kad jų profesija itin svarbi demokratijai: „*Žurnalistas turi būti visuomenės interesų sergėtojas, jis turi prižiūrėti valdžią ir rūpintis visuomenės interesu, žinoti viską, žinoti tiesą. Turbūt tokie du dalykai – turi prižiūrėti valdžią ir pasirūpinti, kad visuomenė žinotų*“ (Indrė Naureckaitė, lrytas.lt), „*<...> žurnalistai turėtų užtikrinti, kad visuomenė gauna visą reikiamą informaciją. Svarbiausia, kad tai yra patikrinta informacija, kad tai nėra dezinformacija, tam, kad ji galėtų susidaryti aiškią, objektyvią, faktais paremtą nuomonę apie tai kas vyksta <...> žiniasklaidos, vienas iš svarbių vaidmenų yra padėti tai visuomenei, na, turėti tą objektyvią informaciją, kad susidarytų savo nuomonę*“ (Karolina Panto, LRT).

Tą užtikrinti laikomasi etikos kodekso. Paklausus, kokie etiniai principai jiems svarbiausi, kaip pagrindinius dalykus jie įvardina nešališkumą, objektyvumą, tikslumą, sąžiningumą, atsakomybę. Žurnalistų profesija yra įpareigojanti, skatinanti savikontrolę: „*Ir, apskritai, nu, turbūt jauti atsakomybę prieš save, nes, na, nežinau, galbūt būtų galima teigti, kad žurnalistai tiesiog iš savęs gal yra šiek tiek, na, idealistinė profesija. Tu eini su kažkokiu, nežinojau, noru, gal, nežinau, padėti visuomenei, ją informuoti. <...> Ir tu jauti kažkokį ten tą norą pats laikytis tų standartų, nes nesinori jausti gėdos prieš save, bet aišku yra ir tavo paties kolegos, prieš juos nenori pasirodyti kažkoks tenai, nežinau, neišmanėlis, nepatikimas. Ir tada aišku, tie patys mūsų žiūrovai, kurie pasitiki mumis <...> ir, nu, supranti, kad gal mums ateinant į darbą kiekvieną dieną, tai tampa gana įprasta, kad kažką kalbinam, kažką rašom čia, skaitom <...> bent jau man asmeniškai atrodo, kad pasimiršta, kad tai ten, nežinau, dešimtys tūkstančių žmonių Lietuvoje, gal įsijungia tą televiziją ir mes esame būtent ta priemonė, iš kurios jie gauna tą savo informaciją. Tai, ypač kai tai apmąstai, ir supranti, kad žmonės kliaujasi tavim, tai tada, jauti tą atsakomybę*“ (Klaudija Gudautytė, lrytas.lt).

Šių principų laikymasis padeda pagrindus tikslingam ir atsakingam generatyvaus dirbtinio intelekto taikymui, nustato aiškesnes dirbtinio intelekto naudojimo ribas, nes galima remtis jau egzistuojančiais principais: „*tas gaires geriausiai nustato kiekviena žiniasklaidos priemonė, bet, vėlgi, tai turėtų būti paremta žiniasklaidos misija. Tam tikra žurnalistų misija. <...> Manau, kad tikrai labai yra svarbu, kai kalbame apie tai, kokius įrankius pasitelkiame žurnalistų darbui, kiek ta informacija toliau išlieka sąžininga, teisinga, objektyvi, nešališka, kokia žinių ji neša, kodėl žmogui reikia tai žinoti, kas yra svarbu. <...> Tai tie naudojimosi principai, kurie ir sako, kad, na, reikia labai atidžiai, reikia labai laikantis tų principų naudoti dirbtinį intelektą <...> reikia ieškoti būdų, kur tai tikrai galėtų būti naudinga ir kaip tai padaryti laikantis ne tik kažkokių dirbtinio intelekto jau iškeltų mums etinių įsipareigojimų, bet ir žiniasklaidos įsipareigojimų, kurie jau yra*“ (Karolina Panto, LRT). Informacija bus ir toliau tikrinama kaip ir buvo vadovaujantis anksčiau galiojančiais principais, tačiau juos vis tiek gali tekti atnaujinti, pritaikyti taip, kad žurnalistai galėtų naudotis įrankio teikiamais privalumais nepažeidžiant profesinių standartų.

3.3.2. *Generatyvaus dirbtinio intelekto taikymo praktikoje apribojimai*

Kyla klausimas ar žurnalistai tikrai gali naudotis generatyviu dirbtiniu intelektu, kai jo pateikiami duomenys netikslūs, ne visada atitinkantys tiesą, galintys pažeisti autorines teises. Pavyzdžiui, LRT Interneto departamento vadovas Ričardas Baltaduonis laikosi pozicijos, kad: „*mūsų šūkis ir moto yra tikrų naujienų portalas*“, todėl dėl to už viską atsakingi žmonės, kurie rengia naujienas: „*Tai reiškia mes tikrinam tą informaciją. Jeigu mes kurioj nors vietoj išeinam, mes sakėm: čia mes su sufalšyvinom reikalus – mes kalti. Ta prasme, mes labai esam skaidrūs su savo skaitytojais, klausytojais ir žiūrovais, bet mes dedame visas pastangas, kad užtikrintume tą informacijos tikrovę. Tai mano jau minėta savicenzūra, ko mes nedarysim, niekada nedarysim*“. Jis aiškiai įvardija, kad naujienos nebus automatizuojamos, tai yra straipsniai nebus generuojami vien tik dirbtinio intelekto: „*Automatinėms naujienoms dirbtinio intelekto įrankis negali būti taikomas. Tai reiškia, tai yra draudžiama*“. Visi kiti informantai pritariam šiam požiūriui, nes dabar dirbtinis intelektas visiškai netinkamas šiam procesui.

Visgi, tarp kitų informantų pasitaikė manančių, kad ateityje galima leisti automatizuoti rutininius pranešimus, kurie nereikalauja giles analizės, taip leidžiant žurnalistams sutaupyti laiko: „*<...> galioja trys dėsniai, kad robotai turi kokius daryti darbus, 3D vadinasi – dirty, dull ir dangerous. Purvina, nuobodu ir pavojinga. Tai jeigu dirbtinis intelektas gali perimti iš manęs ten mechaninį darbą, na, galbūt pavojingo darbo kažkokio galbūt ir neperims, bet, tarkime, tą nuobodu, mašininį, visiškai rutininį darbą, kaip, nežinau, ten tarkim, sporto rungtynių rezultatus iš lentelės perkėlimo į tekstą - tai valio. Aš manau, tai yra didžiulis privalumas, bet aš iki šiol, pagal esamas tendencijas, nelabai pasitikėčiau tokio darbo kokybe. <...> Tai idėjiškai aš manau, kad tai yra labai geras dalykas, o jo realizacija, na, reikės tiesiog žiūrėt, kaip čia dabar bus. Viskas yra progrose*“ (Adomas Rutkauskas, lrytas.lt), „*Jeigu padaro taip pat kokybiškai, surenka informaciją apie orus, nežinau, kas tenais galėtų būt, <...> tai aš tiktais būčiau už. O kodėl ne? Tuomet žmogus galėtų daryti kitką, kitokius darbus papildomus. Jisai vis tiek būtų reikalingas, tiesiog atištyt jam rankas daryti papildomas temas. Tekstus, reportažus, kad ir ką jis ten darytų, tiesiog daugiau galimybių atsidaro, jeigu tas kažkoks paprasčiausias, galbūt darbas būtų padarytas jau*“ (Indrė Naureckaitė, lrytas.lt).

Tačiau kalbant apie politinių naujienų automatizavimą, visi žurnalistai griežtai pasisakė prieš žmonių (pavyzdžiui politikų) vaizdų ir balso generavimą, nes tai būtų yra prilyginama netikros informacijos bei asmens duomenų pažeidimas, prieštarauja etikos normoms: „*<...> aš nemanau, kad žiniasklaida galės, va, tokiais, pavyzdžiui, sugalvoti, kad noriu vaizdo, kaip ministras ten daro tą ir aną ir paskui viešinti tokį tokį sugeneruotą vaizdą. Aš nemanau, kad tai būtų leidžiama, nes tai yra netiesa. Tiesiog to nebuvo. Ministras to nedarė. Kaip tu gali parodyti? Taigi net ir citatos yra cituojamos tiksliai, jeigu tu perfrazuoji, irgi stengiesi kuo labiau viską pateikti taip, kaip sakė taip,*

kaip darė nieko neprikurti, neprinterpretuoti, nes nu negali. Tiesiog tu negali kažko prikurti ir ne veltui citavimas ir yra žiniasklaidoje naudojamas, kad žmogus matytų tiksliai tiksliai, kaip buvo pasakyta, kokie buvo žodžiai panaudoti ir panašiai, o tai, ką jau kalbėt, irgi apie vaizdus, kur tu ten kažką vaizduotum tai, ko nebuvo - ką kažkas darė, ko nedarė. Tai aš nežinau, nemanau, kad žiniasklaidoje išvis bus tokie dalykai“ (Greta Klimkaitė, „DELFI“).

3.3.3. Generatyvaus dirbtinio intelekto leistini taikymo būdai

Šiuo metu generatyviu dirbtiniu intelektu žurnalistai pasinaudoja greitam informacijos ieškojimui, transkribavimui: *„<...> kai tau yra garso arba vaizdo įrašas ilgas, kad tau pačiam nereiktų ranka rašyti ir šifruoti, tau iššifruoti gali ir dirbtinis intelektas. Man atrodo, kad jis su dirbtiniu intelektu čia ir padarė šitą. Tai man kelis kartus taip pagelbėjo, labai sutrumpina laiką, kad nereikia įsirašinėti. Tai dirbtinis intelektas gali būti nuostabus pagalbinis įrankis, žurnalistui sutaupantis laiko bukam kažkokiam įrašinėjimui arba netgi kitą kartą kažkokių kažkokios techninės informacijos ieškojimui, kad tu ne pats ten sėdi „Google“ ar dar kažkur ir knisiesi, o tau gali išmesti ir tada tu gali susirasti kur yra ta informacija lengviau“ (Greta Klimkaitė, DELFI).*

Taip pat ieško naujų idėjų – generuoja antraščių pavadinimus, susidaro klausimyną pokalbiui. Daugiausia vyrauja generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymas vizualams – eterio užpildymas, nuotraukų pavertimas iš juodai baltos į spalvotą, koliažų kūrimas. Kiek įdomesnis, reikalaujantis daugiau tikrinimo ir atsargumo, buvo archyvinių vaizdų generavimas, kai ištekliai riboti: *„Konkrečiai bent jau aš pats naudoju tai grynai kaip asociatyvias iliustracijas. Konkretus pavyzdys, tarkim, man tenka daryti daug straipsnių apie antropologiją, archeologiją ir panašiai. Ir reikia vaizdų iš, tarkim, akmens amžiaus – na, kaip atrodė gyvenimas, kasdienybė akmens amžiuje. Fotobankuose tokių iliustracijų yra labai ribotas kiekis, o dabar atsiranda įrankiai tai susigeneruoti. Bet, vėlgi, kaip minėjau, iš karto akivaizdu matyti, kad tie įrankiai nėra labai netobuli. <...>. Bet, taip, reikia viską vertinti kritiškai. Darbo yra, tarp kitko, pakankamai daug, nes reikia pergeneruoti iš naujo tas pačias iliustracijas, galvoti promptus [užklausas, pagal kurias dirbtinis intelektas atlieka užduotį – aut.past], optimizuoti juos. Tai nėra kažkokia panacėja, bet visgi tai, kaip minėjau, šiuo konkrečiu atveju, tai yra geresnis sprendimas, negu nieko. Tam pagrinde, aš, tarkim, ir naudoju“ (Adomas Rutkauskas, lrytas.lt).*

Su dirbtiniu intelektu žurnalistai susiduria ir jau naudojamose programose. Paieškos sistemos jau padeda žurnalistams ieškoti vaizdų, tačiau tai nėra generavimas: *„<...> tau reikia, sakykime, ligoninės vaizdų. Tu parašai ligoninė, dirbtinis intelektas padeda tau iš daugybės reportažų surasti būtent tuos vaizdus, tam tikrus bendrus vaizdus, dengimams sakykime. Tai čia jau yra tas, mano manymu, dirbtinio intelekto įrankių naudojimas, kuris jau vyksta ir kuris tikrai galėtų būti naudingas ir toliau,*

bet tai nėra mūsų pačių sukurtas įrankis. Ar ar tai nėra, na, kažkas, ką mes generuojame“ (Karolina Panto, LRT). Adomas Rutkauskas įvardina, kad pirkti programų nereikia, nes jos jau integruotos tose programose, kurios jau naudojamos anksčiau, o Juras Jankevičius išryškina, kad kai kurios naudojamos programos, pavyzdžiui „Adobe Premier“, įdiegs generavimo funkciją: „Adobo“ kompanija, kurią turbūt žinote, paskelbė, kad pagrindinis žiniasklaidoje, bet jau su vaizdu dirbančio žiniasklaidoje naudojamas įrankis, „Adobe Premier“, dar šiais metais įgis galimybę generuoti vaizdus naudojantis „Adobo Firefly“, „Sora“, „Pika“. Ir, man atrodo, „Runway ML“. Netgi keliais šaltiniais. <...>. Tai yra klasikinis įrankis, kuris daugybę metų yra naudojamas žiniasklaidoje ir jame tiesiog atsiranda dirbtinio intelekto funkcijos. Nebūtinai visos pažymėtos. Nebūtinai visos labai su deklaruotos, kad čia dirbtinis intelektas“. Tokiu atveju galioja tokios pačios taikymo taisyklės, atsakingas naudojimas.

Pastebima, kad visi naudojimo atvejai prižiūrimi žmogaus, negali būti tiesiog paleidžiami į eterį. Žurnalistai nepamiršta, kad vizualus reikia naudoti atsargiai dėl autorinių teisių ir pabrėžia, kad naudojami surinkti duomenys turi būti legalūs, tačiau taikant praktikoje šiuo metu kyla iššūkių, nes tikimasi reguliavimo nustatymo iš Europos Sąjungos, bet viskas atsilieka: „<...> kieno bus autorinės teisės: ar to žmogaus, kurio galimai pažeistos autorinės teisės, kas toliau laukia, kam priklauso tas darbas, ir jam yra tinkamai atlyginimą atlyginama, nes čia, turbūt, yra tas svarbiausias klausimas jeigu pasitelkiamas tavo kūrinys ir ar tu gauni už tai atlygį. Bet čia yra tie tikrai sunkūs klausimai, kuriuos manau, kad dabar tikrai pradedama spręsti ir ieškoma. Turbūt teisinė bazė stipresnė yra Jungtinėse Valstijose, negu, pavyzdžiui, Europos Sąjungoje. Čia yra labai daug irgi dar diskusijų, nepaisant to, kad pritaria Europos Sąjunga ir po truputėlį juda dirbtinio intelekto aktas, kuris turėtų kažkiek tai tas rizikas apriboti ir turėtų, kaip ir būti, naudingas mums vartotojams, paprastiems, sakykime, piliečiams. Bet, manau, kad tai tiesiog vyksta truputėlį per lėtai ir per daug yra dar aspektų, kurių mes negalime apčiuopti, nes labai labai greitai vystosi dirbtinio intelekto įrankiai“ (Karolina Panto, LRT).

Apibendrinant galima teikti, kad žurnalistų jaučiamas įsipareigojimas ir savireguliacija apsaugo nuo neatsakingo naudojimosi generatyviu dirbtiniu intelektu, todėl jį galima naudoti atsakingai. Jo naudojimas priklauso nuo pačių žurnalistų, jie neša atsakomybę už įrankio panaudojimą. Tačiau vis dar kyla daug spragų, kurios dar nėra išspręstos, jų reguliavimo klausimai vis dar diskutuoti ir turėtų būti nuolat atnaujinami bei prižiūrimi, nes dirbtinis intelektas – tai technologija, kuri vystosi labai sparčiai, o teisiniai aktai kuriami pernelyg lėtai.

3.3.4. Žiniasklaidos darbuotojų vaidmuo generatyvaus dirbtinio intelekto kontekste

Visi žiniasklaidos darbuotojai, nepaisant jų požiūrio (pozityvus, neutralus ar skeptiškas), sutiko, kad žiniasklaidos priemonėms teks taikyti generatyvų dirbtinį intelektą ir prisitaikyti prie pokyčio, kitaip žiniasklaida gali prarasti savo svarbumą: „<...> visiškai atmetimas, tam tikros technologijos jis prie gero neprives, nes žmonės vis tiek ja naudosis ir tiesiog, mano manymu, irgi, ir aš matau, kad daug pavyzdžių yra tokių, kad neišvengsi to tiesiog. Tiesiog tai yra neįmanoma, ir galbūt kažką mes jau naudojame, ko net nežinome, kad tai jau yra kažkaip paremta dirbtiniu intelektu. Tai dėl to mums tikrai reikia, kaip ir su visomis technologijomis, tiesiog žengti tuos žingsnius dar sparčiau, kad mes žinotume tai, ką mes naudojame ir kaip tai pasitelkti savo naudai“ (Karolina Panto, LRT). Visgi, pašnekovų požiūriu, jas galima taikyti tik atitinkant standartus ir žiniasklaidos darbuotojams atidžiai prižiūrint jų naudojimą. Tarp informantų nepasitaikė bijančių, jog generatyvus dirbtinis intelektas pakeis žurnalistų darbą ir jų svarbą visuomenėje, tačiau užsiminė, kad kai kurie jų kolegos apie tai galvojo: „Yra tie žmonės, kurie bijo naujovių ir jiems apleičiamai kas nors naujo tai yra grėsmė pati savaime, bet, nu, ką mes žinome iš patirties, kad vaistą nuo nuodo skiria tiesiog dozė. Tai, vėlgį, tas pats ir šitoj vietoj – tai tu gali viso šito naudoti, bet aš čia vienam tokiam leidiniui, „EBU broadcasting“ esu pasakęs tokią labai paprastą frazę: tu gali nenaudoti dirbtinio intelekto, bet netolimoje ateityje žmonės, kurie naudoja dirbtinio intelekto įrankius, pakeis tuos, kurie šitų įrankių dar nenaudoja“ (Ričardas Baltaduonis, LRT). Žurnalistų darbas reikalauja nuolatinio žmogaus darbo ir pastangų, taip pat ir mokėti atrasti užslėptas detales: „<...> čia yra tokia profesija, kur tiesiog yra labai daug sąvėš. Atrodo tik tekstas, bet visa ta informacija ir visas kontekstas, kuris yra pateikiamas tuose žodžiuose. Robotas to artimiausiu metais, dešimtmečiais neįsivaizduoju, kaip galėtų padaryti. Tiesiog tai yra daug žmogiškųjų subtilybių, kurių kompiuteris galbūt neperpranta ir neperprastų, tai tam tikri dalykai, nu vis tiek. Nemanau, nemanau. Manau, kad dirbtinis intelektas vis tiek tik įrankis, bet ne konkurentas. Net jeigu surašyta teksto, tarkim, iš kokios nors spaudos konferencijos tobulai atskirdamas, kokia esmė, kas pasakyta nauja, seną padarytų visiškai tobulai. Vis tiek žurnalistas būtų reikalingas tam, kad jisai rinktų papildomą informaciją, įkontekstintų, sužinotų detales, kurių nebūtų paskelbta spaudos konferencijoj. Žurnalistika ne tik tekstų rašymas, spausdinimas ir filmavimas - tai daug tokio pagrindinio darbo, informacijos rinkimo, tyrimų visokių, kurių tiesiog vien kompiuteris nepadarytų. Padėtų, bet nepakeistų“ (Indrė Naureckaitė, lrytas.lt). Pavyzdžiui, Juras Jankevičius (LRT) įvardina, kad buvo bandymas pateikti sporto renginį pasitelkiant dirbtinį intelektą, o jis nepavaizdavo žmonėms svarbių emocijų – tarkime taurės teikimo momento. Taip yra dėl to, kad generatyvus dirbtinis intelektas nesuvokia konteksto ir įvykių taip, kaip jas gali suprasti, pajauti tik žmogus: „<...> davė sumontuoti dirbtiniam intelektui įrankiui iš rungtynių ilgo įrašo sumontuoti, na, trumpą reportažiuką padaryti. Ir vistiek žmogus darė vieną dalyką visiškai kitaip. Tai dirbtiniam intelektui visiškai nepasirodė svarbu, kad finale įteikiamas apdovanojimas ir paskui ten nugalėjusi komanda džiaugiasi ta taure, ten bėga, stadionas, ovacijos ir visa kita. Dirbtiniam intelektui tai

neatrodė svarbu ir jis tokio dalyko neįdėjo. Tai čia dar tobulėjimui yra vietos“. Žurnalistai išryškina, kad svarbią dalį atlieka žmogaus socialumas – žmonės nori žmogaus, jiems robotų pateikiamos naujienos gali pasirodyti per daug nuobodžios, blankios ir vienodos: „Žmonėms įdomiausia žmonės ir, man atrodo, dalykai, prie kurių ir prisiliečia žmonės. Mes gi labai vertinam rankų darbo visokius gaminius, daiktus ir panašiai, o atrodytų - koks skirtumas, ar ten fabrike kažkaip siuvo automatizuotai viską, ar žmogus savo rankom ten siuvinėjo, bet daug brangiau kainuoja ir daug vertingiau, kad čia žmogaus rankomis siuvinėta ir panašiai. <...> Tai man atrodo, kad čia irgi tas pats yra, kad norisi ten, kur prisilietė žmogus ir kur žmogus galvojo, mąstė, kur turėjo kontaktą su kitais žmonėmis ir juos kalbino, klausinėjo ir pats dėliojo žodžius ir sakinius“ (Greta Klimkaitė, DELFI).

IŠVADOS

Šiuo bakalauro darbu siekta suprasti, kaip Lietuvos žiniasklaidos žiūri į generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymą, kiek jis pritaikomas praktikoje suderinamas su jų pareiga visuomenei bei žurnalistiniais standartais. Tikslui įgyvendinti buvo atlikti pusiau strukturuoti giluminiai interviu su žiniasklaidos darbuotojais iš LRT, lrytas.lt bei „DELFI“.

Pozityvūs informantai dar kitaip save įvardija kaip liberalius – priima technologijos inovacijas, svarsto apie generatyvaus dirbtinio intelekto integraciją, mato šią inovaciją kaip įrankį, kurį reikia išnaudoti, pritaikyti praktikoje. Šie informantai labai pasižymi smalsumu ir noru mokytis, pažinti naujus dalykus, kadangi nauja inovacija jiems – iššūkis, kuris skatina tobulėti, suteikia jų darbui idomumo ir entuziazmo. Nesibaimina, kad šiuo metu naudoti šią technologiją gali sukelti papildomų pastangų (supratimo kaip veikia, informacijos pertikrinimo ir priežiūros), nes įdėtas laikas pasiteisina ir atsiperka, kadangi generatyvus dirbtinis intelektas gali paskatinti kūrybiškumą, suteikti idėjų ar naujų išvalgų. Nusiteikę, kad laiko pasiruošti dirbtinio intelekto taikymui ir integracijai yra, todėl nors ir pripažįsta, kad grėsmių gali kilti, jiems tai nekelia atmetimo ir abejonių dėl GDI taikymo praktikoje atsižvelgiant į užsienio žiniasklaidos praktikas bei skatinant atsakingą ir saikingą naudojimą, viską prižiūrint žmogui ir nepaliekant vietos pilnam automatizavimui.

Antrieji – neutralūs, mano, kad šiuo metu dirbtinio intelekto panaudojimo galimybės labai mažos ir kelia daugiau pavojų nei naudos, prieštarauja profesiniams standartams, tačiau bando eksperimentuoti su įrankiu ir laikosi pozicijos, kad grėsmės priklauso nuo įrankio išnaudojimo tikslo ir jo naudojančio žmogaus – gali būti pasitelkta tiek geram, tiek blogam. Mano, kad generatyviam dirbtiniam intelektui ištobulėjus, jį bus galima taikyti praktikoje, taip pat ir siekiant atpažinti turinį, kuris buvo arba sugeneruotas, arba sukurtas žmogaus, tačiau yra labiau pasyvūs nei pozityvūs informantai, kadangi generatyvus dirbtinis intelektas jiems šiuo metu sukelia daugiau naštos, nei

naudos – gaunasi dvigubas darbas, viską reikia papildomai tikrinti, atidžiai peržiūrėti, kurio jie ne visada nori atlikti, nes taip yra sunkiau ir užima daugiau laiko.

Trečiasis požiūris – skeptiškas, susijęs su tuo, kad dirbtinis intelektas nesuderinamas su žurnalistų profesiniais standartais, nėra patikimas, nes šiuo metu surenkami duomenys netikslūs, turi problemų arba nėra kur panaudoti ir pritaikyti žurnalistikos praktikoje. Taip pat informantai pripratę naudoti tradicinius būdus – patys rinkti ir tikrinti informaciją, rašyti, pabrėžiant, kad šie procesai jiems yra įdomūs, kurių nenorėtų atsisakyti ir perduoti automatizavimui. Prisideda ir tai, kad nepasikliaujama technologijomis siekiant išvengti priklausomybės nuo technologijų ir įgūdžių, reikalingų žiniasklaidos darbuotojams, sumažėjimo. Baiminamasi, kad žiniasklaidos pranešimai, naudojantis generatyvaus dirbtinio intelekto pagalba, gali suvienodėti ir prarasti originalumą. Pastebėta, kad daugiausiai skeptiškų informantų sudarė žmonės, kuriems trūko žinių apie naudojimo ir pritaikymo būdus, supratimą apie generatyvų dirbtinį intelektą. Būtina paminėti, kad jų žiniasklaidos vadovybė nediskutavo generatyvaus dirbtinio intelekto integracijos klausimo. Keliant kompetencijas ir žinias, jų nuomonė į dirbtinio intelekto naudojimą žiniasklaidoje gali keistis į neutralią arba pozityvią.

Apibendrinant žiniasklaidos darbuotojų požiūrį į generatyvaus dirbtinio intelekto taikymą žiniasklaidoje, galima teigti, kad pozityvūs informantai mato galimybes taikyti dirbtinį intelektą žiniasklaidoje jau dabar ir skatina greitesnę integraciją, neutralūs į šią technologiją žiūri atsargiai, manydami, kad šiuo metu jos pritaikymas yra labai ribotas, tačiau domisi šiuo įrankiu, jį išbando ir neatmeta požiūrio, kad ši inovacija gali būti naudojama ateityje jai ištobulėjus, tuo tarpu skeptiški yra labiau linkę viską daryti patys, neautomatizuoti rašymo procesų, bet pripažįsta, kad jiems trūksta žinių ir toks požiūris gali kilti ir iš nežinojimo.

Visgi, visų požiūrių (pozityvūs, neutralūs, skeptiški) informantai pripažino, kad generatyvų dirbtinį intelektą žiniasklaidai ateityje taikyti vis tiek teks siekiant prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių, nes visiškas apribojimas ir atsisakymas gali privesti prie stagnacijos ir žiniasklaidos svarbumo praradimo, todėl dabartinis jų požiūris priklauso nuo esamų integracijos procesų, jų žinių, kompetencijų ir dirbtinio intelekto pažangumo. Visi taip pat bendrai sutinka su tuo, kad šią technologiją žiniasklaidos kontekste galima naudoti tik prižiūrint žmogui. Griežtai pasisakoma prieš visišką naujienų automatizavimą, nes šiuo metu generatyvus dirbtinis intelektas prieštarauja žurnalistiniams principams: surenka duomenis iš interneto platybių, taip galimai pažeisdamas autorines teises ar pasisavindamas žmonių duomenų informaciją, taip pat gali skleisti nepatikrintą informaciją, pasitaiko haliucinacijų (netikros informacijos pateikimo, sukūrimo), šališkumo. Kai kurie žurnalistai, atsižvelgdami į užsienio žiniasklaidų priemonių praktiką tiki, kad ateityje bus galima automatizuoti rutines naujienas (pavyzdžiui sporto naujienų pateikimą, orus, lokalias naujienas, kurios nereikalauja situacijos analizės). Visgi, kiek skeptiškiau žiūrima į politinių naujienų

automizavimą – didžioji dalis nenori patikėti šių naujienų skelbimo generavimui. Taip pat griežtai pasisakoma prieš žmonių (pavyzdžiui politikų) vaizdų, balso generavimą, nes tai būtų informacijos iškreipimas, tačiau sutinka, kad generatyvų dirbtinį intelektą galima išnaudoti vizualams kurti, siekiant turinį pateikti įdomiau ir kūrybiškiau, tačiau panaudotas turinys turėtų būti žymimas įspėjant, kad tai buvo atlikta pasitelkiant generatyvų dirbtinį intelektą.

Toks informantų požiūris įrodo, kad generatyvus dirbtinis intelektas nekelia pavojaus žurnalistų profesiniams standartams, nes jų savireguliacija suveikia kaip apsaugos mechanizmas, todėl viskas išlieka tose pačiose ribose. Priešingai – žurnalistai privalo pažinti ir suprasti generatyvaus dirbtinio intelekto technologiją, kad didintų atsparumą gresmėms arba padidintų savo darbo našumą. Nei vienas iš žurnalistų nesibaimino, kad generatyvus dirbtinis intelektas pakeis žurnalistų darbą. Priešingai, žiniasklaidos svarba tik padidės, kadangi žurnalistai įgaus naujų atsakomybių – tikrinti šaltinius, šviesti visuomenę apie generatyvų dirbtinį intelektą. Taip pat daugėjant generuojamai informacijai, išliks žmogaus atliekamo darbo svarba, nes dirbtinis intelektas kol kas negali perteikti emocijų ar tinkamai, kokybiškai pateikti informaciją.

Vis dėlto, svarbu atkreipti dėmesį ir į darbo rezultatus ribojančius faktorius. Tyrime dalyvavo ne visų Lietuvos žiniasklaidos priemonių atstovai (pavyzdžiui trūko naujienų agentūros ELTA, „BNS“ ir „15min“ atstovų, o „DELFI“ atsovavo tik viena informantė), taip pat nebuvo tiriamosios žurnalistikos atstovų. Galiausiai, verta paminėti, jog Lietuvos akademiniam lauke tyrimų, susijusių su generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimu žurnalistikoje, nėra. Tad šis darbas gali tapti atspirties tašku, siekiant išplėsti akademinis tyrinėjimus žurnalistikos, žurnalistų profesinių pareigų ir naujų technologijų kontekste. Įžvelgta, kad kol kas šį temos lauką Lietuvos nagrinėti gana anksti – naujienų redakcijos kol kas beveik nesvarsto, negalvoja apie dirbtinį intelektą, todėl atsižvelgiant į spartų naujų technologijų vystimąsi, tyrimą reikėtų kartoti ir įvertinti kaip keitėsi integracijos, generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimo ir ribojimo procesai įtraukiant daugiau Lietuvos žiniasklaidos priemonių arba pasirenkant konkrečiai tik vieną iš jų. Šiuo metu būtų galima tirti kodėl dirbtinio intelekto taikymai procesai tokie lėti, neaptarinėjami, kai yra išreiškiamas žurnalistų poreikis mokymams. Ateities tyrimai galėtų atlikti panašaus pobūdžio tyrimus fokusuojantis į žurnalistų atsakomybes, ribą tarp žmogaus darbo ir generatyvaus dirbtinio intelekto arba naujų gairių, nustatančių generatyvaus dirbtinio intelekto taikymą žiniasklaidoje, kūrimą.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

1. Abcnews.go.com. "OpenAI CEO Sam Altman on How AI Will Reshape Society, Acknowledges Risks." Žiūrėta 2023 m. kovo 19 d. <https://abcnews.go.com/Technology/openai-ceo-sam-altman-ai-reshape-society-acknowledges/story?id=97897122>.
2. LRT. Dirbtinio intelekto naudojimo principai.
3. Acme-ug.org. "New Charter Provides Ethical Framework for AI in Journalism." Žiūrėta 2024 m. kovo 19 d. <https://acme-ug.org/2023/11/13/new-charter-provides-ethical-framework-for-ai-in-journalism/>.
4. Bail, Christopher A. "Can Generative AI improve social science?", 2023.
5. Beckett, Charlie ir Mira Yaseen. "Generating Change". A global survey of what news organisations are doing with AI. *The London School of Economics and Political Science*, 2023.
6. Bender, Emily M., et al. "On the dangers of stochastic parrots: Can language models be too big?" Proceedings of the 2021 ACM conference on fairness, accountability, and transparency, 2021.
7. Binz, Marcel ir Eric Schulz. "Using cognitive psychology to understand GPT-3". Proceedings of the National Academy of Sciences, 120(6), e2218523120, 2023.
8. Broussard, Meredith, et al. „Artificial intelligence and journalism.“ *Journalism & mass communication quarterly* 96.3, 2019, 673-695.
9. Cho, Won Ik, et al. "On measuring gender bias in translation of gender-neutral pronouns". arXiv preprint arXiv:1905.11684, 2019.
10. Coeckelbergh, Mark. "The political philosophy of AI: An introduction." John Wiley & Sons, 2022.
11. Df Bai, Hui, et al. "Artificial intelligence can persuade humans on political issues", 2023.
12. Eberwein, T., S. Fengler, ir M. Karmasin, eds. *Media Accountability in the Era of Post-Truth Politics: European Challenges and Perspectives*. 1st ed., Routledge, 2019.
13. Efthymiou-Egleton et al. *Artificial Intelligence (AI) in Politics: Should Political AI be Controlled?* *International Journal of Innovative Science and Research Technology* 5.2, 2020.
14. Egleton, Iris Panagiota, et al. „Artificial Intelligence (AI) in Politics: Should Political AI be Controlled?“ *International Journal of Innovative Science and Research Technology* 5.2, 2020.
15. Fengler, Susanne. "Accountability in journalism." *Oxford Research Encyclopedia of Communication*, 2019.
16. Frey, Carl Benedikt ir Michael Osborne. „Generative AI and the future of work: a reappraisal.“ *Brown Journal of World Affairs*, 2023, 1-12.

17. Fui-Hoon Nah et al. *Generative AI and ChatGPT: Applications, challenges, and AI-human collaboration*. Journal of Information Technology Case and Application Research, 25(3), 2023.
18. Gupta, Nishtha, Jenina Ibañez, ir Chris Tenove. The Peril and Promise of AI for Journalism, 2024.
19. Hafez, K. "Journalism Ethics Revisited: A Comparison of Ethics Codes in Europe, North Africa, the Middle East, and Muslim Asia." Political Communication 19, nr. 2 (2002): 225–250.
20. Hanaa Farouk Saleh, "AI in media and journalism: Ethical challenges", 2023.
21. International Partnership for Information and Democracy (2023). Paris Charter on AI and Journalism.
22. Jones, Bronwyn, Ewa Luger, and Rhia Jones. "Generative AI & journalism: A rapid risk-based review." 2023.
23. Jones, Erik ir Jacob Steinhardt. "Capturing failures of large language models via human cognitive biases". Advances in Neural Information Processing Systems, 35, 11785-11799, 2022.
24. King, Michael. "GPT-4 aligns with the New Liberal Party, while other large language models refuse to answer political questions". Department of Biomedical Engineering, Vanderbilt University, Nashville, Tennessee 37235 USA, 2023.
25. Komatsu, Tomoko, et al. "AI should embody our values: Investigating journalistic values to inform AI technology design." *Proceedings of the 11th Nordic Conference on Human-Computer Interaction: Shaping Experiences, Shaping Society*, 2020.
26. Kreps, Sarah ir Doug Kriner. "How AI Threatens Democracy". *Journal of Democracy*, 34(4), 122-131, 2023.
27. Kreps, Sarah, R. Miles McCain ir Miles Brundage. „All the news that’s fit to fabricate: AI-generated text as a tool of media misinformation“. *Journal of experimental political science*, 9(1), 104-117, 2022.
28. Marconi, Seigman, *The Future of Augmented Journalism: A guide for newsrooms in the age of smart machines*. The Associated Press, 2017.
29. Mateo, Camila M., ir David R. Williams. "More Than Words: A Vision to Address Bias and Reduce Discrimination in the Health Professions Learning Environment." *Academic Medicine* 95, nr. 12S (2020): S169–S177.
30. McGee, Robert W. "Is chat gpt biased against conservatives? an empirical study". *An Empirical Study*, vasario 15, 2023.
31. McNair, Brian. "Journalism and democracy." In *The handbook of journalism studies*. Routledge, 2009, 257-269.

32. Milmo, Dan. "ChatGPT reaches 100 million users two months after launch." *The Guardian*, žiūrėta 2023 m. gruodžio 16d <https://www.theguardian.com/technology/2023/feb/02/chatgpt-100-million-users-open-ai-fastest-growing-app>.
33. Morris ir Meredith Ringel. "Scientists' Perspectives on the Potential for Generative AI in their Fields". arXiv preprint, arXiv:2304.01420, 2023.
34. Norris, Pippa, ed. *Public Sentinel: News media and governance reform*. World Bank Publications, 2009. 137-155
35. Porlezza, Colin. "Promoting responsible AI: A European perspective on the governance of artificial intelligence in media and journalism." *Communications* vol. 48, no. 3, 2023, 370-394.
36. Rozado David. "The Political Biases of ChatGPT". *Social Sciences*, 12(3), 148, 2023.
37. Rudolph, Jürgen, Shannon Tan, and Samson Tan. "War of the chatbots: Bard, Bing Chat, ChatGPT, Ernie and beyond. The new AI gold rush and its impact on higher education." *Journal of Applied Learning and Teaching* 6.1 (2023).
38. Sætra, Skaug Henrik. *Generative AI: Here to stay, but for good?* *Technology in Society* 75: 102372, 2023.
39. Sullivan-Paul, Michaela. "How would ChatGPT vote in a federal election? A study exploring algorithmic political bias in artificial intelligence". Diss. School of Public Policy, University of Tokyo, 2023.
40. Vidhya, N. Gowri, et al. "Prognosis of exploration on Chat GPT with artificial intelligence ethics". *Brazilian Journal of Science*, 2(9), 60-69, *Brazilian Journal of Science*, 2(9), 60-69, 2023.
41. Zagorulko, D. I. "ChatGPT in newsrooms: Adherence of AI-generated content to journalism standards and prospects for its implementation in digital media". *Vcheni zapysky TNU imeni VI Vernadskoho* 34.73 (2023).
42. Zhou, Mi, et al. "Bias in Generative AI." *arXiv preprint arXiv:2403.02726* (2024).

Summary

Generative Artificial Intelligence in the Lithuanian mass media: a newsroom approach

As generative artificial intelligence tools like „ChatGPT“, „DALL-E“ and „Midjourney“ become more advanced and accessible, they raise profound implications for the field of journalism and its role in democratic society. Journalism has long served as a bulwark against the proliferation of misinformation, upholding rigorous standards of fact-checking and verification. However, if generative AI outputs are presented as legitimate news without proper oversight, they could severely violate public trust in media institutions. While these technologies offer potential opportunities for increased productivity and content creation assistance, they also threaten to undermine journalism's professional standards.

New ethical guidelines are being developed but little attention is paid to how the usage of generative AI in newsrooms works in practice. This study will seek to research Lithuanian newsroom approach of generative artificial intelligence in mass media with semi-depth interviews to explore journalists' attitudes towards the use of generative AI in the journalistic profession and how it fits with their duty to society and journalistic standards. It approaches the role of journalists in a democratic society, their functions and responsibilities. It then turns to the use of generative AI technology in journalists' professional practice, the possible threats and opportunities, and discusses the guidelines being developed for the use of technology.

The study reveals three main perspectives: positive, neutral, and skeptical. It was found that their approach to generative artificial intelligence may vary depending on integration processes and general knowledge about AI. Usage of AI in Lithuanian newsrooms is only on the early stages as most newsrooms do not consider using generative AI yet. However, journalists agree that AI usage in media should always involve human oversight, rejecting full automation especially for generating news about political figures or voices due to risks of spreading unverified information and violating journalistic ethical standards. Self-regulation and ethical standards of journalism provide responsible usage of generative intelligence.

Limitations of the study include the absence of representatives from all Lithuanian media outlets (such as ELTA, „BNS“ and „15min“) and investigative journalists. This thesis could be a starting point for future studies on integrating generative AI to Lithuanian media. Future research should explore why artificial intelligence integration is slow despite journalists' needs for training and examine the evolving role of journalists in the age of AI after technologies improvement.

Priedai

Priedas Nr.1. Klausimynas

Apie žurnalisto pareigas visuomenėje:

- Kaip manote koks turėtų būti žurnalisto vaidmuo demokratinėje visuomenėje?
- Ar laikote savo tikslu įtraukti visuomenę į aktyvesnį pilietinį gyvenimą? Pavyzdžiui labiau domėtis politika ir aktualijomis?
- Kokią įtaką Jūsų darbui daro visuomenės reakcija?
- Į kuriuos visuomenės poreikius stengiatės atsižvelgti?
- Kokių etinių vertybių ar profesinių įsipareigojimų laikotės?

Klausimai apie GDI:

- Kaip Jūs vertinate naujoves, ypač susijusias su dirbtinio intelekto technologijomis?
- Ar su bendradarbiais kalbate apie generatyvinio dirbtinio intelekto inovaciją? Ką aptarėte, kokios nuotaikos vyrauja?
- Ar vertinate dirbtinį intelektą kaip įrankį ar konkurentą, galintį pakeisti jūsų darbą?
- Ar teko naudoti generatyvų dirbtinį intelektą savo darbe? Jei taip, kaip? Jei ne, kodėl?
- Kokius dirbtinio intelekto pritaikymus žiniasklaidoje esate girdėję, ir kaip manote, ar jie gali būti pritaikyti jūsų redakcijoje?
- Kokias generatyvinio dirbtinio intelekto grėsmės žiniasklaidoje išvelgiate?
- Ar Jūsų redakcija svarstė galimybę integruoti generatyvų dirbtinį intelektą į savo darbo procesus? Ar tai priklauso nuo technologinių, biudžeto ar darbo rinkos pokyčių?

Jei naudoja:

- Kaip Jūsų organizacija pradėjo naudoti dirbtinį intelektą? Kokie buvo pagrindiniai motyvai?
- Kokio tipo mokymai ar resursai būtų reikalingi jūsų žurnalistams, kad jie galėtų efektyviai naudoti dirbtinį intelektą savo darbe?
- Kokius etinius ir teisinius apribojimus matote, svarstant dirbtinio intelekto naudojimą politinės žiniasklaidos kontekste?

Jei nenaudoja:

- Jei ne, kokie buvo pagrindiniai veiksniai, lemiantys šį sprendimą?
- Kokios kliūtys, jūsų nuomone, trukdo generatyvaus dirbtinio intelekto įdiegimui jūsų darbo aplinkoje?
- Ar yra etinių ar profesinių priežasčių, dėl kurių atsisakote naudoti generatyvų dirbtinį intelektą savo žurnalistinėje veikloje? Jei taip, kokių?

- Kokie veiksniai skatintų Jūsų redakciją svarstyti generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimą ateityje?
- Kokius etinius ir teisinius apribojimus matote, svarstant dirbtinio intelekto naudojimą politinės žiniasklaidos kontekste?

GDI taikymo atvejų scenarijai:

1. Dirbtinio intelekto įrankiai užsienio redakcijoje vis dažniau naudojami siekiant automatizuoti paprastų pranešimų, pavyzdžiui, orų ar sporto rezultatų, turinio kūrimą.

- Kaip vertintumėte tokios sistemos integravimą į savo darbo procesą?
 - O jeigu sistema generuotų rinkimų rezultatus ar būtų naudojama skelbti politinėms naujienoms?
2. Tobulėjant „deepfake“ technologijoms, galinčioms sukurti pakankamai tikrovišką vaizdą pasitelkiant dirbtinį intelektą, atsiranda galimybių tiek novatoriškam pasakojimui, tiek dezinformacijai.

- Ar svarstytumėte galimybę naudoti tokią technologiją politiniams ar istoriniams reportažams?
- Kaip žurnalistai turėtų elgtis su dirbtinio intelekto generuojamais vaizdais ir vaizdo įrašais?
- Kaip spręstumėte etinius aspektus, susijusius su dirbtinio intelekto sukurtų vaizdinių pateikimu visuomenei?

3. Generatyvus dirbtinis intelektas gali būti linkęs į haliucinacijas ir šališkumą dėl netobulų algoritmų.

- Kaip Jūs/ Jūsų redakcija užtikrina, kad tokių dirbtinio intelekto trūkumų poveikis informacijos patikimumui būtų sumažintas?
- Kokios konkrečios priemonės ir procesai yra taikomi, kad būtų identifikuoti ir ištaisyti šie dirbtinio intelekto generuojami netikslumai?

Priedas Nr. 2. Interviu su Indrė Naureckaitė, lrytas.lt politikos aktualijų žurnaliste

IN – Indrė Naureckaitė, I - interviuotoja

I. Kaip manote koks turėtų būti žurnalisto vaidmuo demokratinėje visuomenėje?

IN. Žurnalistas turi būti visuomenės interesų sergėtojas, jis turi prižiūrėti valdžią ir rūpintis visuomenės interesu, žinoti viską, žinoti tiesą. Turbūt tokie du dalykai - turi prižiūrėti valdžią ir pasirūpinti, kad visuomenė žinotų.

I. Ar laikote savo tikslu įtraukti visuomenę į aktyvesnį pilietinį gyvenimą, pavyzdžiui, domėtis, politika ir aktualijomis?

IN. Visiškai taip. Turbūt tiek domėtis, tiek supažindinti. Man asmeniškai labai svarbu ir visokia šviečiamoji veikla. Tai reiškia visokios temos, kur aš imu ir bandau paaiškinti dalykus, kurie atrodo, na, tarkim, tie patys politikai, ką jie daro, ar tie sprendimai priimami tokia paprasta žmonių kalba, ar ne? Tiesiog ne tik tai, ką jie pasako, padaro ir štai priimami įstatymai, bet ką tai reiškia praktikoje,

realistiškai. Ir ne tik, kad domėtusi daugiau, ne tik supažindinti, kas vyksta, bet, pavyzdžiui, ir su įtraukimu dabar labai aktualia tema į gynybą, gynybos temomis. Pavyzdžiui, paskutinis pavyzdys yra komendantūros. Tai pati ėmiausi pasiaiškinti plačiau kas tai yra. Supažindinti, kad žmonės, kurie galbūt svarstyti imtis to ginklo ir jungtis į gynybą, galėtų žinoti, galbūt tai juos paskatintų įsitraukti, kažkaip aktyviau ir panašiai. Tas pats buvo, kai ėmiausi mobilizacijos temų, kaip visa tai atrodytų, kokia ta vieta šalies gynyboje galėtų turėti visi piliečiai, bet ir tas pats ir su domėjimusi politika. Tas pats dalyvavimas rinkimuose aktyviau turbūt galėtų priklausyti nuo to, kiek mes, tarkim, apie tai kalbam, rašom. Pavyzdžiui, didesnis dalyvavimas Europos Parlamento rinkimuose, jeigu mes daugiau apie rašome apie tai, ką daro mūsų europarlamentarai, tai galbūt žmonėms būtų aktualiau dalyvauti tuose rinkimuose, kur šiaip aktyvumas labai žemas būna šiuose rinkimuose, tai taip. Matau tokią prasmę.

I. Ar laikotės etinių ir profesinių vertybių savo darbe? Kokios pagrindinės būtų?

IN. Na tai turbūt tos visos įprastos, nežinau, ką čia dar papildomai išskirti, bet tiesiog, kad turi visada būti atspindėtos visos pusės, ar ne? Yra tam tikros citavimo taisyklės ir normos. Informacija, kurią tu naudojiesi, visada turi būti cituojama su pagrindinio šaltinio žinia. Nežinau, ką dar išskirti. Gal pagrindinės tokios man dabar ateina į galvą.

I. O kaip svarbu pateikti net ne tik faktus, bet ir pačią situacijos analizę?

IN. Nu man atrodo, kad priklauso nuo žurnalistų ir nuo jo formato tam tikro. Yra skirtingų žanrų. Yra tiesiog agentūrinis darbas ir yra tie labiau analitiniai tekstai. Tai man atrodo, kad abudu yra prasmingi ir kiekvienam savo. Man asmeniškai labiau patinka vien faktai, bet man atrodo, kad, visgi, kontekstas vis tiek yra labai svarbus. Aš savo darbe naudojuosi ir tuo antruoju situacijos kontekstiniu, nes, nu, kartais tie gryni faktai, aišku, ne visiškai atspindi viską, ką galėtų atspindėti, todėl galiausiai sutikčiau su tuo, kad, taip, kontekstas visuomenei pateiktas yra svarbus, papildoma faktus savotiškai.

I. Nes kartais žurnalistas matomas toks, kaip valdžia, prižiūrintis ar ji veikia atsakingai. Kas dirba su politikos aktualijomis, kai reikia analizuoti kažkokius politinius įvykius.

IN. Šiaip jo, manau, kad tai ir atitinka tą valdžios priežiūros visiškai funkciją pateikiant daugiau faktų, visokių daugiau aplinkybių, daugiau tai, ką mato, nes, na, faktai yra, taip, svarbiausias dalykas mūsų darbe, bet labai lygiai tokiais pačiais faktais yra visos aplinkybės ir kontekstas, kuris kartais galbūt neįeina visiškai į tai, ką čia matai tiesiogiai, bet yra ir daugiau informacijos, kurį žurnalistai susiranda iš šaltinių visokių, kurie, galbūt, negali pacituoti tiesiai šviesiai, bet tai yra vis tiek informacija, kurią reikia žinoti visuomenei. Tai visa tai turbūt atsispindi į visuomenės interesą žinoti. Tai jeigu kiek pilnai tai išpildo, tiek tos informacijos ir turi būti pateikta, mano manymu.

I. O kaip suderinate poreikį pateikti kokybišką reportažą su suspaudimu laikytis terminų ir poreikiu greitai pateikti informaciją?

IN. Čia yra didelė problema, turbūt. Greitis, tas tempas, pagal kurį mes žurnalistai turim pateikti informaciją, jį žiauriai kenkia turiniui, kokybiškam turiniui. Tai čia vienareikšmiškai nėra ką pasakyti. Kaip suderinti, nu stengiasi daryti tiek, kiek gali geriausiai. Bet aišku, pagal dabartinius mūsų visus darbo modelius, tiesiog, nu, neturime prabangos skirti visiems dalykams, kuriuos mes darom tiek daug laiko, kiek reikėtų. Tai čia tai yra sunku suderinti, bet stengiesi kiek įmanoma rasti tą geriausią vidurkį. Kartais galbūt tas laikas užtrunka ilgiau ir dėl to tu nukenti su savo peržiūromis, konkurentai pasidaro greičiau - tu kokybiškiau. Balansuoji, kartais matai prasmę padaryti kokybiškiau, išsamiau, vėliau, o kartais pasiteisina ir matai prasmę padaryti greičiau. Pirmas tai čia, turbūt ir nuo temos priklauso ir nuo visko, bet problema čia yra dabar mūsų žiniasklaidoje.

I. Bet čia turbūt truputį jaučiasi ir ta rinkos logika, kad turite konkurentų ir viskas priklauso irgi, arba kaip kokybiškai parengsite arba kaip greičiau, kad išlaikyti auditoriją.

IN. Tai tai va tai kartais tas pasirinkimas į vienas pusę, kartais į kitą, bet čia yra didelė didelė problema, sakyčiau, jau egzistuojanti dabar pas mus.

I. O kaip elgiatės tais atvejais, kai pranešimuose pasitaiko klaidų ar netikslumų, kaip bandote ištaisyti klaidas, kad neprarastumėte auditorijos pasitikėjimo?

IN. Nu paskutinis mūsų buvo toks atvejis garsiausias, turbūt, su netiksliai paskelbta mirtim vieno žmogaus žymaus. Tai ką mūsų redakcija darė, tai buvo viešas atsiprašymas ir buvo atsiprašymas tiesioginis to žmogaus. Tai man atrodo, kad svarbiausia yra tiesiog pripažinti tą klaidą. Kažkaip nepasilikti to nepastebimom, bet turbūt ir pripažinti reikia dažniausiai. Na ir ištaisyti kiek įmanoma greičiau. Čia buvo didelė klaida, rimtas smūgis, bet kažkaip, regis, susitvarkėm.

I. Supratau. Tai galim dabar pereiti prie, galima sakyti, žiniasklaidai keliantį iššūkį - naujos inovacijos, kuri, galbūt, Lietuvoj dar nėra labai priėjusi prie mūsų šalies, tačiau jau, galbūt, ateityje bus vis dažniau taikoma ir su tuo susidursime. Tai generatyvinės dirbtinis intelektas. Ką girdėjote apie generatyvinių dirbtinį intelektą ir jo taikymą žurnalistikoje?

IN. Apie tai, kad egzistuoja programos, kurios gali parašyti tekstus, suformuoti nuotraukas, bet, kad kažkas tai naudotų žiniasklaidoje aš nesu girdėjęs ir sunkiai įsivaizduoju kol kas.

I. Tai darbe neteko taikyti?

IN. Nu, kad ne. Vienintelis dalykas, iš šiaip technologijų tokių didesnių pagalbos, kai padeda kompiuteris ištranskribuoti tekstą, tada tiesiog tu jį susitvarkai ką tu jau esi pasikalbinęs. Bet tai taip toli nuo sklandaus teksto, kad aš tiesiog nesinaudoju šitomis programėlėmis. Tiesiog pati geriau susirašau, nes man paprasčiau negu kelis kartus ten klausytis ir sutvarkyti tą tekstą po to, kai kompiuteris ištranskribuoja viską. Nors ten nėra taip, kad labai tragiškai transkribuotų, bet nepadeda. Yra vertėjai visi, kurie užsienio ten tekstus išverčia ganėtinai neblogai, bet, vėlgi, čia turbūt tik tiek maksimaliai, o ten, kad kažkas rašytų tekstus. Manau, kad dar toli mes iki to.

I. O, pavyzdžiui, galima, galbūt kokioms idėjoms generuoti, nes, kiek žinau, dirbtinis intelektas pagal užklausą gali padėti kažkokią idėją pateikti reportažui. Arba įveikti rašymo kliūtis, jeigu kyla problemų. Kaip tokiu atveju?

IN. Idėjų generavimui tai aišku pasinaudočiau, jeigu mokėčiau, žinočiau, kur ieškot, bet aš kažkaip abejoju, ar tos temos būtų geros vis tiek. Jeigu tai yra kažkokia paviršutiniška tema, tai ją taip nesunkiai pats sugalvosi, bet nenorėsi jos daryt, nes ji bus neįdomi, nuvalkiota ant grindų mėtos, nelabai įdomu, kam būtų. Bet jeigu tai yra kažkokia subtilesnė, nu man sunku įvertinti, nes aš to nemačiau, tokių galimybių niekada. Jeigu tai įmanoma. Visgi, mūsų temos dažniausiai, jeigu jos įdomesnės kažkokios, jos vis tiek gimsta su daugybe informacijos, kuri galbūt nėra visiškai vieša. Tu kažką sužinai, kas bus įdomu ir dar pasidomėti tada daugiau reikia ir panašiai, tai kaip, tuomet, sugeneruotų tas dirbtinis intelektas aš nežinau, mane domintų tai, bet tiesą sakant, abejočiau galimybėmis sugeneruoti tikrai labai geras temas. Bet, jeigu, kažkokios paviršutiniškesnės - irgi įdomu, domintų galbūt.

I. O su bendradarbiais ar kalbat apie šią inovaciją?

IN. Niekada neteko gyvenime.

I. O redakcija, nekėlė klausimo dirbtinio intelekto?

IN. Ne, neteko.

I. O nežinot, kaip, pavyzdžiui, pati redakcija vertina naujoves?

IN. Sunku pasakyti, kaip vertina, nes nelabai apie tai diskutavom, bet turbūt priklauso nuo naujovių, kas čia būtų per naujovės. Kas padėtų, kažkokį tą turinį geriau perteikti, turbūt būtų visada už. Jeigu tai būtų įsitraukimas su kažkokiu dirbtiniu intelektu, pakeičiant žurnalisto darbą - nežinau, bet jeigu, galbūt, galėtų tą darbą kažkaip našesnį daugiau padaryti, mažiau kažkokio tokio techninio darbo, pavyzdžiui kaip su tuo transkribavimu, manau, kad tai visiems patiktų. Bet, sakau, kažkaip galbūt pas mus to pakankamai nėra daug dar, ganėtinai senoviškais visais metodais dirbama.

I. Tai manot tiesiog, kad dar nepribrendusi Lietuvos žiniasklaida būtų generatorius dirbtinio intelekto naudojimui?

IN. Kažkaip matyt nebuvo pas mus tokių dar. Neatėjo gal tas dalykas, nes nemokam gal galbūt, jeigu būtų kažkas pradėtų, mes pamatytumėm visi - jeigu tai pasiteisina, nežinau, tada aišku, visi turbūt nusikopijuotumėte, bet pati nemačiau to, nežinau nieko, tai labai sunku įsivaizduot, kaip tai atrodytų realybėje.

I. O kokie veiksniai galėtų paskatinti naudoti generatyvinių dirbtinį intelektą?

IN. Tai turbūt reiktų pasižiūrėti praktikoje, kaip tai veikia, jeigu tai yra geras daiktas, kuris atneša gerų rezultatų ir padeda nuimti visą juodą darbą kuris žurnalistams mažiausiai patinka, ir tai veiktų, tai aišku, kodėl gi neišbandžius tuomet.

I. Bet yra žinoma, kad dirbtinis intelektas turi ir kelia problemų, pavyzdžiui, jo generuojamą informaciją nėra aišku, iš kokių šaltinių yra surinkta, surenkama iš interneto platybių, o didžiosios korporacijos, kurios kuria dirbtinio intelekto programas, nesidalina visais duomenimis, kaip apmoko dirbtinį intelektą. Tai ar nemanot, kad čia kyla kažkokių iššūkių, kurie galėtų kelti atsakomybės klausimus, kada galima naudoti, kada negalima naudoti?

IN. Tai vat dėl to turbūt niekas ir nenaudoja, bet aš manau, kad jeigu jau žurnalistai imtųsi tokių dalykų, tai jau turėtų būti informacija, kurią jie kažkaip pasitikrina, nes darbo esmė ir yra patikrinta informacija. Gali būti temų generavimas, tai čia tik tiek. Daugiau tos informacijos, kad kažkas imtų nepatikrintos, dėl to ir neima.

I. Kokias etines vertybes galėtų dirbtinis intelektas keisti, dėl tokių programų taikymo?

IN. Nu aš kažkaip ne nemanau, kad labai keisis. Žurnalistika, jina keitėsi per daugybę metų, bet tos vertybės išliko tokios pačios. Vis tiek tie žurnalistikos principai, etikos normos, jos išliko, nepaisant besikeičiančių technologijų, man atrodo kauptiktai stiprėjo. Vėlgi su tais, pavyzdžiui, visokiais diktofonais ir panašiai, žmonėms nebereikia ranka pasirašyti, tiesiog nereikia atsiminti tų citatų, reiškiasi tikslumas didėja. Tai man, ir, pavyzdžiui, dabar kameros ar ne, visada visur filmuoja viską, visus pasisakymus. Vėlgi, žmogui tai aišku, gali sumontuoti kažką ir panašiai, čia yra iššūkis, galbūt ateities dar kartai, kas ką pasakė, kas ten galėjo būti sumontuota, bet iš esmės tai nežinau. Galbūt aš tiesiog tikiu savo profesiją ir savo kolegomis, tai man atrodo, kad neturėtų kelti didžiulio iššūkio toms mūsų visom vertybėm.

I. Tai žurnalisto vaidmens, koks jis yra dabar visuomenėje, dirbtinis intelektas nepakeis?

IN. Nemanau, nes čia yra tokia profesija, kur tiesiog yra labai daug savęs. Atrodo tik tekstas, bet visa ta informacija ir visas kontekstas, kuris yra pateikiamas tuose žodžiuose. Robotas to artimiausiu metais, dešimtmečiais neįsivaizduoju, kaip galėtų padaryti. Tiesiog tai yra daug žmogiškųjų subtilybių, kurių kompiuteris galbūt neperpranta ir neperprastų, tai tam tikri dalykai nu vis tiek. Nemanau, nemanau. Manau, kad dirbtinis intelektas vis tiek tik įrankis, bet ne konkurentas. Net jeigu surašyta teksto, tarkim, iš kokios nors spaudos konferencijos tobulai atskirdamas, koia esmė, kas pasakyta nauja, seną padarytų visiškai tobulai. Vis tiek žurnalistas būtų reikalingas tam, kad jisai rinktų papildomą informaciją, įkontekstintų, sužinotų detales, kurių nebūtų paskelbta spaudos konferencijoje. Žurnalistika ne tik tekstų rašymas, spausdinimas ir filmavimas - tai daug tokio pagrindinio darbo, informacijos rinkimo, tyrimų visokių, kurių tiesiog vien kompiuteris nepadarytų. Padėtų, bet nepakeistų.

I. Dirbtinio intelekto įrankiai yra vis dažniau naudojami užsienyje, siekiant automatizuoti paprastų pranešimų, tarkime, orų ar sporto kokių nors rezultatų pateikimą ir kaip manote, kaip tai gali paveikti žurnalisto vaidmenį naujienų redakcijoje? Ar galima tokius darbus perleisti dirbtiniam intelektui, ar tai palengvina darbą, ar tai sumažina žmogaus vertę ir tai turėtų daryti žmogus?

IN. Jeigu padaro taip pat kokybiškai, surenka informaciją apie orus, nežinau, kas tenais galėtų būt, bet jeigu taip yra, tai aš tiktais būčiau už. O kodėl ne? Tuomet žmogus galėtų daryti kitką, kitokius darbus papildomus. Jisai vis tiek būtų reikalingas, tiesiog atrištų jam rankas daryti papildomas temas. Tekstus, reportažus, kad ir ką jis ten darytų, tiesiog daugiau galimybių atsitaro, jeigu tas kažkoks paprasčiausias, galbūt darbas būtų padarytas jau.

I. O, jeigu ši sistema pradėtų, būtų pradėta ne tiesiog rutininiams dalykams, o vat, pavyzdžiui, jau vat ir atsižvelgiant į kokius rinkimų rezultatus ar vat būtent politinių naujienų skelbimui?

IN. Tai viskas tvarkoj, jeigu tai pavyksta. Na, formaliai tai viskas gerai, bet sakau, aš to nemačiau realybėje kaip tai atrodytų. Sunkiai įsivaizduoju, bet jeigu tai įmanoma, tai, vėlgi, lygiai tas pats, tiesiog, jeigu tą kažkokį paprastą turinį pateiktum. Nu, gerai, gal aš šiek tiek šituo atveju kitaip galvočiau, nes vis tiek tų politikų pasisakymų negali imti tiesiog už gryną pinigą, turi būti įsikišimas žmogaus. Visgi, nes, nu, čia praranda visiškai prasmę pati žiniasklaida, nes reikia pasirinkti turinį, kur skleidžia melą, kur mes tenais tiesiog retransliuojame politikų visokias žinutes, ką jie norėtų, kad mes rašytumėm. Nu, šiuo atveju, labai sunku įsivaizduoti, kad dirbtinis intelektas, vat, galėtų taip ir imti ir atskirti, kur yra kažkoks visuomenei svarbus faktas ir interesas žinoti, kur yra tiesiog politikų, kaip čia pasakius, propaganda.

I. Gerai kitas atvejis būtų vaizdų sukūrimas naudojant dirbtinio intelekto pagalbą. Įsivaizduokit, kad galėtumėte pritaikyti jį savo reportažui, kurie būtent inscenuotų reportažą. Ar naudotume tokiu atveju?

IN. Na, aš naudočiau, nes čia turbūt nebėra kaip grįžti atgal. Man šitie dalykai truputį yra baisūs ta prasme, kad kartais tie vaizdai būna tokie realistiškai sukuriami, kurie nėra tiesa ir paskui žmonėms vis sunkiau ir sunkiau atskirti. Ir manau, kad ateity bus dar sunkiau atskirti tiesą nuo melo, bet kadangi nuo to jau niekur nepabėgsim, žingsnis žengtas – atgal tu nebeišeisi, nebebus kito pasirinkimo kaip tik naudotis. Tai greičiausiai nebėra kitos išeities, kaip bandyti pasitelkti savo naudai, savo kažkokiom tekstam, reportažam ir naudotis tuo, nes tiesiog atgal kelio nebėra. Jau nebematau, kaip grįžt, nebent čia staiga uždraustų, stabdytumėm progresą ties čia. Tuomet kažką gal galima galvot, bet tiesiog nematau kitos išeities, kaip prisitaikyti.

I. Bet yra tie vadinami *deepfake*, kurie sukuria atvaizdus žmogaus. Tarkim, politikoje gali imituoti tiksliai politiko vaizdinį, tiek jo kalbą ir tai gali būti pasitelkta dezinformacijai arba kažkaip siekiant nuteikti visuomenę. Kaip žurnalistai tokiu atveju turėtų elgtis vis dažniau susiduriant su tokiais atvejais kaip netikros informacijos plitimas. Ar jie turėtų būti tarpininkai, kurie išlaikytų pasitikėjimą ir autentiškumą tarp visuomenės ir valdžios besikeičiančiam informacijos lauke?

IN. Turbūt žiniasklaidai jau reikėtų naudotis kiek įmanoma mažiau netikroviškais paveiksliukais, nuotraukom, iliustracijom. Taip, čia žurnalistų darbas ir jie tai daro, tikrina informaciją, tikrina viską. Daug galite pastebėti tekstų, publikacijų apie tai, kaip kur patikrinta, koks melas ir panašiai tai dar

viena priežastis, kodėl šita profesija turbūt yra nepakeičiama, nes visada reikės žmonių, kurie tikrins informaciją.

I. O kaip tokiais atvejais tikrinata informaciją, kada yra netikri vaizdai arba tekstas?

IN. Tiesiog dažniausiai eini žiūrėti į pirminį šaltinį, iš kur ta nuotrauką ir panašiai, ir prieš bet kokią žinią skelbiant bandai pasitvirtinti. Na, kad ir ten nežinau, kokia situacija, bet neskelbi vien iš nuotraukos. Reikia patvirtinimo, kad toks įvykis yra įvykęs ir tiek. Nieks iš tų vien pamatė kažkur, gal kažkas taip ir daro, bet dažniausiai vien iš nuotraukų niekas žinios jau neskelbia, reikia tų patvirtinimų visokių.

I. Nes pats dirbtinio intelekto naudojimas vaizdų generavimui, gali kelti problemų, nes yra neaišku, kam priklauso autorinės teisės, ar tai priklauso žmogui pateikusiam užklausą ir sukūrusiam tą vaizdinį pasitelkiant dirbtinį intelektą, ar tai priklauso pačiam dirbtiniam intelektui, ar žmonėms iš kurių buvo paimti duomenys sugeneruoti dalyką, nes dirbtinis intelektas ima informaciją iš jau paskelbtų šaltinių. Tai tokiu atveju, kiek galėtumėt naudoti?

IN. Manau, kad visai ne, nes bet kokiai vaizdinei medžiagai kuri yra ne mūsų, nu vis tiek yra autorystė. Mes jokios nuotraukos negalim paimti tiesiog šiaip sau. Visada yra kažkokia konkreti autorystė, kurią tu nurodai ir tu tada arba tą dalyką žinai kieno čia yra ir tu vis tiek, arba gauni leidimą, arba tu nusiperki tą medžiagą. Niekada nebūna taip, kad imi tiesiog sau be nieko, be jokio ką nori, tą imi nežinodamas nei šaltinio, nei iš kur nei kas, tai manau, kad atsakymas, nu niekaip nepasiimsi tokios informacijos. Iš kurios tu nežinai.

I. Bet tada atrodo tokia kaip ir dilema iškyla, nes atsiranda nauja technologija, kurią tikriausiai ateityje visi taikys ir naudos. Ir tikriausiai su tuo, susidurs ir patys žurnalistai, nes reikės prisitaikyti prie jos, bet labai įdomu, kokios galėtų būti ribos, kiek galima naudoti, kiek negalima naudoti, jeigu vis tiek norėsi teikti užklausas ar surinkti informaciją ir tada, lyg ir papildomai turėtų arba pasirinkti tam tikras sritis, kur tikrai galima naudoti arba tikrai negalima naudoti.

IN. Manau, kad žurnalistai per daug matomi ir per daug svarbūs, kad imtų bet kokią informaciją, kuri yra sugeneruota kažkieno kito. Tiesiog per daug reikalavimų tam, kad tai būtų paimama tiesiog dirbtinio intelekto, tai vis tiek naudojami mūsų fotografai, mūsų operatoriai ir panašiai, mūsų informacija. Tiesiog per daug matomas ir svarbus darbas, kad būtų imtas dirbtinio intelekto. Sunku įsivaizduoti.

I. O jeigu tokiu atveju dabar, vat, žmonėms yra gana lengva į sistemą paklausti tam tikrą klausimą, galbūt net ir apie politiką ir dar kažką. Kaip manot ar dirbtinis intelektas, kuris generuoja tekstą, gali tapti alternatyviu informacijos šaltiniu žmonėms ir kokioje tada pozicijoje galėtų atsidurti žurnalistai?

IN. Nematau pavojaus žurnalistų pozicijai, nes vis tiek turbūt visi labiau pasitikėtų žiniasklaida negu dirbtiniu intelektu, kad tai gali būti naudojama informacijai surinkti ir generuoti - taip, turbūt, kad tikrai taip, bet kad čia sukeltų kažkokį pavojų, tai visgi nematyčiau.

Priedas Nr. 3. Interviu su Klaudija Gudaityte, Lietuvos ryto televizijos užsienio naujienų redaktore ir žinių vedėja.

KG – Klaudija Gudaitytė, I – interviuotoja.

I. Dabar norėčiau pasikalbėti apie žurnalisto pareigas visuomenei. Tai, kaip manot, koks turėtų būti žurnalisto vaidmuo demokratinėje visuomenėje?

KG. Na tai pirmiausia žurnalisto darbas, iš esmės tai yra informuoti visuomenę, tai pateikti objektyvią, informaciją apie tai, kas vyksta mūsų šalyje, ir tai, kas vyksta užsienyje.

I. Ar laikote savo tikslu įtraukti visuomenę į aktyvesnį pilietinį gyvenimą, pavyzdžiui, labiau domėtis politika ir aktualijomis?

KG. Aš manau, kad jeigu to pavyksta pasiekti, na, kuriant tas naujienas jas pateikiant, tai tai yra smagu, bet nežinau, kiek tai yra galbūt tas, nu, pradinis tikslas ir čia turbūt labai nuo visuomenės pačios ir nuo pačių žmonių priklauso, ar ar jie kažkaip, nežinau, labiau nori įsitraukti į tą politinį gyvenimą ar panašiai. Bet taip, tai turbūt tokia būtų siekiamybė, sudominti žmones politiniais reiškiniais, ekonomika, taip toliau, bet tai nebūtinai gali pavykti.

I. O kokią įtaką jūsų darbui daro visuomenės reakcija?

KG. Didelę. Iš esmės tai tikrai didelę, todėl, kad, pavyzdžiui, atsižvelgiant į žiniasklaidos priemonę, kurioje aš dirbu, tai mes esame komercinės žiniasklaidos priemonė ir vis tiek galiausiai viskas remiasi į tą žiūrimumą ir nuo jo labai priklauso reklamų užsakovų skaičius, tad, žinoma, stengiamės nuo įtikti tam žiūrovui ir atsižvelgti, kokios naujienos surenka daugiau peržiūrų internete, pavyzdžiui, kur, nu, vat, galim tikrai labiau sekti tą kažkokį žiūrimumą tam tikrų siužetų. Taip pat kiekvieną savaitę mūsų net nežinau, kaip tas žmogus vadinasi, tų pareigų neatsimenu tiksliai, bet jisai tiesiog stebi visą tinklėlį ir stebi tam tikrų laidų žiūrimumą, taip pat žiūrimumą tam tikru metu. Ir gali ten, pavyzdžiui, nustatyti, kuris ten žinių segmentas, pavyzdžiui, buvo daugiau žiūrimas, kuris buvo žiūrimas mažiau ir mes gaunam tam tikras ataskaitas ir į jas atsižvelgiam. Tai tikrai manau, ta visuomenės reakcija yra į tai, ką mes atkreipiam dėmesį ir, žinoma, taip pat, nu, jeigu tiesiog kažkokių tiesiogiai sulaukiame neigiamų ar ten pozityvių įvertinimų, nes būna tikrai žiūrovai, skambina į redakciją, laiškus, rašo. Ten būna, nežinau, pavyzdžiui, patinka koks nors, elementariai, diktorius. Nu, tai gerai smagu kažkokį gauti tą *feedbacką*. Būna, kartais tenai parašo laišką, kad neįdomu ten, kiek jūs galite daryti. Ten nežinau, kriminalai kokie nors, nu tai ten tada stengiasi numažinti to ir.

I. Tai taip kontaktuojate, vat į tokius visuomenės poreikius ir atsižvelgiate?

KG. Kaip mes juos į atsižvelgiam?

I. Aha. Į kokius, pavyzdžiui, atsižvelgiate, kas labiausiai visuomenę domina?

KG. Nu kaip. Stengiamės proto ribose turbūt į visus atsižvelgti. Ir, aišku, ten tos žinios mūsų, nes aš pati dirbu žiniose, tai tas pats formatas jis gana yra ribojantis, visgi, žinių. Ir mes negalim ten, nežinau, visiškai visiškai perlipdyti to paties to konstrukto, kas tos žinios apskritai yra. Bet, nu, tikrai stengiamės daugiau mažiau atkreipti dėmesį bent jau į tai, ką žmonės labiau norėtų matyti. I. Bet va toks žurnalisto darbas, įpareigojantis vis tiek vat palaikyti tą kontaktą su visuomene, pateikti jai išsamią informaciją, faktus. Tai kaip ir turi kažkokius profesinius standartus ir galbūt etines vertybes. Tai kokių, va, etinių vertybių ar profesinių standartų laikotės?

KG. Taip, tai apskritai yra toks dalykas kaip žurnalistų etikos kodeksas, yra įvairios tenai priežiūros organizacijos, institucijos labiau gal nei organizacijos. Ir yra jų kažkokia keliami reikalavimai, ir, žinoma, tų visų etikos gairių mes stengiamės laikytis, nes nesinori gauti kažkokių papeikimų ar panašiai. Ir, apskritai, nu, turbūt jauti atsakomybę prieš save, nes, na, nežinau, galbūt būtų galima teigti, kad žurnalistai tiesiog iš savęs gal yra šiek tiek, na, idealistinė profesija. Tu eini su kažkokiu, nežinojau, noru gal, nežinau, padėti visuomenei, ją informuoti. Tai yra tam tikra kažkokia pagalba, galima taip teigti. Ir tu jauti kažkokį ten tą norą pats laikytis tų standartų, nes nesinori jausti gėdos prieš save, bet aišku yra ir tavo paties kolegos prieš juos nenori pasirodyti kažkoks tenai, nežinau, neišmanėlis, nepatikimas. Ir tada aišku, tie patys mūsų žiūrovai, kurie pasitiki mumis ir, nu, supranti, kad gal mums ateinant į darbą kiekvieną dieną, tai tampa gana įprasta, kad kažką kalbinam, kažką rašom čia, skaitom, bet ir atrodo kartais, ypač kai sėdi toj savo erdvėje, bent jau man asmeniškai atrodo, kad pasimiršta, kad tai ten, nežinau, dešimtys tūkstančių žmonių Lietuvoje, gal įsijungia tą televiziją ir mes esame būtent ta priemonė, iš kurios jie gauna tą savo informaciją. Tai, ypač kai tai apmąstai, ir supranti, kad žmonės kliaujasi tavim, tai tada, jauti tą atsakomybę.

I. O kas tame etiniam kodekse labiausiai akcentuojama? Ar tai informacijos išsamumo pateikimas, faktų tikrinimas ar kas? Kas labiausiai įpareigoja?

KG. Tikrai nemeluosiu, aš tiek kodekso neatsimenu smulkiai, bet yra apie objektyvumą. Tikrai kalbama apie tai, kad turi būti pateikiama objektyvi visapusiška informacija, kad žurnalistas turi vengti savo nuomos pateikimo. Tokie dalykai tada yra apie apsaugą tam tikrų amžiaus grupių nuo įvairios informacijos, tarkim, nepilnamečiai. Čia dabar tokie, kurie kuriuos greičiausiai atsimenu. Šiaip daugiausia yra kalbama. Faktų tikrinimas net nemanau, kiek yra tame etikos kodekse minimas, bet tiesiog kaip žurnalistui nu čia jau mums yra, kaip būtinybė ir vos ne, nežinau, sakykim įgimta tikrinti tuos faktus ir ieškoti kuo daugiau tų šaltinių.

I. O atsakomybė kažkaip yra minima?

KG. Atsakomybė. Dabar čia bijau primeluoti ir kažką nusišnekėt tragiškai, bet žurnalistus tikrina nu ten tos tam tikros institucijos ir jos seka tą mūsų darbą. Tu gali už kažkokią netinkamą informaciją,

kažkokią klaidą tam tikrą faktų tu gali gauti papeikimus. Pavyzdžiui, jeigu žiniasklaidos priemonė surenka tam tikrą tų papeikimų skaičių, ten negali dalyvauti konkursuose, pavyzdžiui, dėl kažkokio valstybės finansavimo davimo. Tada, žinoma, individualūs kažkokie pašnekovai jie gali paduoti žurnalistą, kuris ten kalbino jį į teismą, žinoma, jeigu nepatiko kaip ten buvo, kažkas pateikta ir jeigu ten jaučia, kad apšmeižė ar panašiai.

I. Man įdomu, o kokios institucijos tikrina jūsų darbą Lietuvoje? Ar žinote?

KG. Jo, žinau. Dar prieš semestrą mokiausi apie tai ir tada visą žurnalistiką mokiausi apie tai. Bet tai yra žurnalistų etikos inspektorius, ar ne? Tada žurnalistų etikos komisija. Ir yra dar visuomenės. Ne. Na tai tiek.

I. Supratau. Tai pereikim gal prie prie technologijų. Tai kaip jūs vertinate naujoves, ypač susijusias su dirbtinio intelekto technologijomis?

KG. Šiaip. Aš gal truputį esu dirbtinio intelekto skeptikė. Nes, taip, aš manau, kad ten, kur jis yra tinkamai pritaikomas, smagu, bet iš dalies taip pat manau, kad dirbtinis intelektas šiek tiek naikina žmonių kūrybiškumą, galbūt, ir gebėjimą savarankiškai mąstyti.

I. Tai tas kūrybiškumas ir gebėjimas savarankiškai mąstyti. Įsivaizduokit, dabar vat, jeigu žurnalistas pradėtų taikyti, tai galėtų pakenkti pačioms žurnalistų profesinėms nuostatoms ir kokybiškės standartams?

KG. Tiesą pasakius, net nežinau, nes man atrodo, kad gal tas dirbtinis intelektas jis yra, nu, gana atsargus ir jeigu ten tą tekstą kažkokį generuoja, man atrodo, kad ten labai į kažkokių kraštutinumus nesileidžia. Vis tiek, nu, taigi aklai nekopijuosi ir galbūt persiredaguoji tą tekstą ir prisitaikai kažkiek pagal save. Bet, nežinau, man atrodo, kad, nu, vis tiek reikėtų, kad tas tas kažkoks naudojamas įrankis būtų susipažinęs su kažkokiom ten tom gairėm, ką galima sakyti, ko negalima sakyti ir tada pagal tai generuotų tekstą.

I. Čia pats dirbtinis intelektas turėtų būti apmokytas ką gali pateikti?

KG. Nu. Tai, aš manau, kad turbūt būtų protingiau apmokyti tą dirbtinį intelektą, kad jisai jau būtų pasirengęs generuoti tenai taikant tą kažkokį algoritmą tam tikrą negu tada jau sėdint ir tiesiog rankiniu būdu aiškinant, kad, žiūrėk, negalima to, negalima to, negalima. Tą panaikink, ištrink tenai ir pakeisk. Nes man atrodo tada, kad truputį pakeistų viso to dirbtinio intelekto naudojimo esmę, ar ne? Jeigu tu nori kažką pasidaryti, galbūt greičiau ar panašiai, bet tada dar sėdi penkiolika minučių papildomai ir aiškini, tą daryk, ištrink tą.

I. O, ką šiaip girdėjot apie patį tą generatyvų dirbtinį intelektą? Ką žinot?

KG. Čia kalbant apie tą, kuris tekstus rašo? Tiesiog, ką žinau, kad ten duodi komandą kažkokią ir pagal tai, aišku ten, kuo tu geriau apibūdinti, ko tau reikia, ten sugeneruoja tą tekstą.

I. O ar esat bandžiusi taikyti tą dirbtinį intelektą?

KG. Darbe tikrai ne ir nežadu. Ir, vakar, va, kaip tik kai jūsų užklausa gavau apie tai, kad norėtumėt apie tai pakalbėt, tai galvoju dėl įdomumo reikia pažaisti, nes, nu, vat, niekad nesu bandžiusi. Tai bandžiau dirbtinio intelekto, ten taip greitosiomis, paprašyt man sugeneruoti reportažą apie tai, kaip buvo uždegta olimpinė ugnis, nes čia buvo viena iš vakarykščių naujienų. Tai ne visai gavau tai, ko man reikia, nes man atrodo, kad tada, taip, tas dirbtinis intelektas, jis gali numanyti, kas ten gali būti, kad tenai užiebs ten tą ugnį, kažkokie tam tikri vaizdai, nes tai, na, metai iš metų kartojasi ir galima numanyti. Bet kaip tas dirbtinis intelektas gali numanyti, nu lygiai taip pat aš tą patį galiu numanyti ir tenai tam tikrus pasisakymus tenai komentuojančių ten, pavyzdžiui, sportininkų, kažkokių organizatorių ir taip toliau, tai lygiai tą patį ir aš pati galiu padaryti tą jau turėdama kelerių metų patirtį darbo žiniasklaidoj. Tai kas man atrodo, kad, pavyzdžiui, šituo atveju, kokį trūkumą tas dirbtinis intelektas turi, kad nu jisai nėra, tarkim, susipažinęs su ta medžiaga, kurią aš turiu su savimi, ten kažkokių tarkim, kuriuos aš vaizdus gaunu iš tų iš olimpijos Graikijoje kur ta olimpinė ugnis ir yra užiebiama. Tai man atrodo tada, kad tą dirbtinį intelektą pirmiausia reikėtų supažindinti su ta vaizdine medžiaga, jei kiek įmanoma, tada su kažkokiu tekstu kur ten esantis reporteris, tarkime, pateikia ir tada, galbūt pagal tai jisai galėtų man sugeneruoti kažkokį, nu, jau padoresnį ir labiau aktualų ir būtent tuo įvykiu paremta reportažo, o ne kažką, aš nu ten, su tokiu, nu žinot, numanomu.

I. Tai dabar tokia problema, kad jis tiesiog nespėja pasivyti su informacija, kuri tuo metu pateikiama, jam trūksta duomenų. Ir gaunasi toks per nepilnai pateikiamas dalykas.

KG. Taip, taip, iš esmės taip, jam trūksta duomenų ir trūksta tada. Natūraliai, kad jeigu jam trūksta duomenų, tai ir tam reportažui trūksta konkretumo, detalumo ir gylio kažkokio.

I. O jeigu jis jau turėtų gerai apmokytus duomenis ir teiktų visą informaciją taip, kaip ir žmogus pateiktų, ką tokiu atveju? Ar naudotumėte jį, ar ne?

KG. Ne. Nežinau, vienas iš darbo smagumu turbūt yra tai, kad žurnalistams patinka rašyti. Tikrai taip atimtų tą, bet ir galbūt tai, kad labai tie reportažai jie pasidarytų labai vienodi. Ir nebūtų ieškoma kažkokių kūrybingesnių sprendimų ir tikrai, kaip, pavyzdžiui, aš pati dirbu, tai stengiuosi, vat, pavyzdžiui, jeigu užsienio tą reportažą darau, tai vis tiek žiūri į vaizdus, stengiasi kažkaip savo žodžius pagal tuos vaizdus derinti, kuo gražiau viską tenai apipiešti, apdainuoti. Ir man atrodo, kad galbūt dirbtiniam intelektui to trūktų ir būtų gana tiek tas pats pasakojimas sausesnis, bet tiek nu jis pasidarytų kažkoks standartinis. Tai tada nejau per visas televizijas ir sukam kažką panašaus, panašų tekstą.

I. Bet būna atvejų, kai kur taiko idėjoms generuoti, kokiam nors įdomesniai reportažui ar ką, o galbūt net kokias gaires interviu pasitelkti. Ar tokiu atveju naudotumėt?

KG. Pavyzdžiui, klausimams galvoti, galbūt ir naudočiau. Nes kartais tikrai būna, ypač jeigu laiko neturi, ir ten tikrai galbūt kokia nors tema, nu, prisipažinkit, nesame mes robotai ir kiekvienos temos tobulai neišmanome. Tai tikrai būna kartais reikia tos pagalbos ir galbūt neturi tą dieną į ką kreiptis ir negali kažkoks kitas kolega padėti nu, tai smagu, jeigu dirbtinis intelektas gali. Bet tuo pačiu, tam tikrom temom energija atrodo, kad svarbu tada būtų, kad tas dirbtinis intelektas būtų tikrai su kažkokiais naujaisiais duomenimis. Nes tuo pat metu, aš irgi, tarkime, dirbdama labai daug skaitau, labai daug klausausi ir tas dirbtinis intelektas formuodamas tuos klausimus nebūtinai dar turi ir mano žinias kažkokias, kurias tada aš irgi galiu priimti tuos klausimus, tai jo. Na, aišku, visą laiką galima prisidėt, ką noriu prisidėt, bet jo. Bet turbūt greičiausiai, kad taip, jeigu būtų tie duomenys grynai atnaujinti iki pat kažkokių, vat, paskutinių. Ir jeigu trūktų tam tikrų kažkokių idėjų galvojant klausimus, tai naudočiau. Bet, pavyzdžiui, kad irgi man atrodo, kad galbūt būtų sudėtingiau va tokius įrankius su dirbtiniu intelektu naudoti, jeigu būtų kalbama apie, tarkim, mūsų, vat, vietines Lietuvos naujienas. Man atrodo, kad tikrai yra lengviau apie pasaulio, nes tarsi vis tiek tie visi dirbtinio intelekto įrankiai priklauso tarptautinėms visoms kompanijoms ir dauguma jų žiūri į tą vartotoją, kuris, na, yra ta tikrai ne lietuvis ir supažindina su visa ta informacija, kuri yra, nu, platesnei visuomenei prieinama. Tai va, tai man atrodo, kad ta Lietuvos kažkokia politinė sfera, galbūt, yra labiau nišinė. Tai nežinau.

I. Kol kas dar duomenys atsilieka ir nėra pritaikyti Lietuvos žiniasklaidos kontekstui, bet, galbūt, ateityje vis tiek pasivys. Tai manau, kad pačioj erdvėj galbūt tiek internetinej, tiek informacinej, galbūt daug daugės to generatyviniu dirbtiniu intelektu sukurto turinio, ar tai tekstų, ar tai vaizdų ar ką. Ar nebijot, kad tai paveiks patį informacinį lauką ir bus sunkiau tikrinti informaciją, rinkti duomenis?

KG. Taip, nes kartais tikrai yra. Nu, kaip, galima atskirti. Vis dar galima atskirti, kuris, pavyzdžiui, tekstas yra nu sugeneruotas dirbtinio intelekto, kuris yra žmogaus parašytas, nes vis tiek jaučiasi pagal stilių, jeigu ten tie sakiniai kažkokie, nežinau, gremėzdiški, labai sunkūs, tai turbūt galima spėt, kad čia dirbtinis intelektas parašė. Bet atsižvelgiant į tai, kad tenai, nežinau, kažkokie vaizdai sugeneruoti ar panašiai. Tai tikrai ta technologija jinai tobulėja ir darosi vis sunkiau atskirti, kuris tas vaizdas čia yra tikras o kuris ne. Ir tada galiausiai nežinau, turbūt reikėtų remtis jau tikrai tiesiog kažkokiais patikimais informacijos šaltiniais kuriuos arba, nežinau, pats asmeniškai žinai ir iš kurių gauni tą informaciją, kad tikrai galima pasitikėti, arba jeigu ten atsižvelgiant į tas pačias užsienio naujienas, tai yra tos tarptautinės naujienų agentūros ir jeigu tai yra jų patvirtinta medžiaga, kad tikrai, nu, ji tikra ir nėra sugeneruota dirbtiniu intelektu. Tada reiškia ją galima naudoti.

I. Kokias dar dirbtinio intelekto keliamas grėsmes galėtumėt išvelgti, kurios galėtų paveikti žiniasklaidos darbą?

KG. Nu jo, vienas iš tų, vat, kur minėjom, turbūt, kad gali atimti žurnalisto darbą. Kita dėl informacijos patikimumo, bet šiaip daugiau kažkaip kaip ir nelabai ir sugalvočiau. Čia tokios dvi tos pagrindinės turbūt. Bet vis tiek manau, kad žurnalisto tikrai nepakeis, nes žmogui reikia žmogaus ir žmogus, žmogus yra sociali būtybė, jam patinka jausti tą kažkokį tam tikrą ryšį. Ir bendrauti su robotu, žiūrėti žinias, kur žinių pranešėjas yra sugeneruotas dirbtinio intelekto, aš nemanau, kad būtų tas pats, kas stebėti, na, tikrą žinių vedėją.

I. O jūs tarpusavyje tarp kolegų kalbatės apie šią inovaciją?

KG. Nepasakyčiau, kad labai. Todėl, kad, pavyzdžiui, savo kasdiniame darbe, mes jo, nu, kaip ir minėjau, mes nenaudojam. Tai, kaip ir nelabai. Gal ir buvo kažkokių, vat, pavienių diskusijų, bet nieko tokio, kad ten žinai. Nieko ypatingo.

I. O kokios nuotaikos vyrauja?

KG. Tai turbūt panašios, kaip ir mano, kad vis tiek tas požiūris toks truputį kritiškas yra. Ir kad jo nenaudojame savo darbe ir nelabai naudotume. Bent jau nematome dabar kažkokio būdo, kaip mes jį galėtume pritaikyti.

I. Nematot kažkokio būdo kodėl? Ar dėl tų atsilikusių duomenų, ar tiesiog nėra kur taikyti pačiam darbe?

KG. Ne, pačiam darbe, nu kaip. Taip turbūt galėtume, kad tenai sugeneruotų ir ten kažkokį tekstą, ar tuos klausimus, ar ten kažkokį pristatymą. Bet, jo, gal dėl tų atsilikusių duomenų, nes vis tiek, nu pats žiniasklaidos darbas ten, pavyzdžiui, ką aš labiau, vat, nu iš savo perspektyvos, ką galiu pasakyt, nu tai, tarkim, su tom užsienio naujienoms ar ne? Tai tu sėdi prie srauto visą dieną, tu gauni iš „Routerio“ naujienų agentūros visą medžiagą, nes per visą pasaulį yra išsibarstę ten šimtai reporterių ir įvairiose pasaulio šalyse ir jie realiu laiku siunčia įvykių įvairius vaizdus ir tada jau ten eina po apačia įvykių aprašymas apie tai. Tai ten ir žmonės būna įdėti, pakalbinti. Ir kai tu tiesiog jau matai tą kažkokią įdėtą naujieną gyvą, tai atrodo, kad yra greičiau pačiam pasiimti ir pasidaryti negu tada laukt kol tas dirbtinis intelektas tenai sugeneruos. Nežinau, nes sakau, tada jis turėtų matyti tą, iš esmės tą vaizdą, kurį mes naudojame kažkaip, kad tada galėtų sugeneruoti tą tekstą, kad tiktų pagal vaizdą. Bet ir dėl tų atsilikusių duomenų.

I. O galėtų svarstyti jūsų žiniasklaida redakcijoje naudoti dirbtinį intelektą ir integruoti, kai jau bus geriau apmokyti duomenys?

KG. Tai turbūt apie ateitį sudėtinga kalbėti, tai nelabai net galiu atsakyti, bet aš manau, kad gal. Apskritai atsižvelgiant į tai, kaip kokia linkme pasaulis juda ir kad tas dirbtinis intelektas yra pritaikomas labai daugelyje sričių, kad turbūt galimai ateis jisai ir į žiniasklaidą, ir mūsų žiniasklaidos priemone tikrai neatmetu, galbūt tenai, po, nu tikrai ne po metų, ne po penkerių, bet gal po dešimties metų kažkaip ten bus su rastas būdas kaip tą dirbtinį intelektą pritaikyti. Tai, o turbūt žiūrėti į ateitį ir taip spėti tai sudėtinga.

I. Bet vis tiek manot, kad žiniasklaida turėtų taikyti dirbtinį intelektą, kada pareikalaus aplinkybės vietoj to, kad visiškai drausti? Nes, galbūt, tai ir prasilenktų su kai kuriomis vertybėmis, tarkim pačiu informacijos tikrinimu, nes generatyvus dirbtinis intelektas yra korporacijų sukurtas ir informacijai įdiegiama yra iš visur ir ne visada dalinamasi iš kur apmokyma ta informacija. Tai ar žurnalistai galėtų naudoti tokį įrankį žinant, kad informacija yra labai didelė, neaprepiama žmogui patikrinti. Ar tai nekenktų pačiam informacijos tikrinimui?

KG. Na kaip. Man atrodo, kad tą informaciją, kurią dirbtinis intelektas sugeneruotų, tai vis tiek žinoma, to negalima aklaik kopijuoti ir tenai siųsti tiesiai į eterį ir viskas tvarkoje ar tenai tiesiai kopijuoti ir mesti į portalą, ir čia skaitomiausias straipsnis. Aš manau, kad vis tiek tai, ką sugeneruoja dirbtinis intelektas, reikia patikrinti ten elementariai, netgi elementariai pageduoti tą tekstą, bet ir tikrinti tą informaciją, kurią jisai pateikia. Tai nežinau kiek būtų galima sakyti, kad čia absoliučiai būtų žalinga ir visiškai negalima pasitikėti, jeigu dar pereina tą tavo kažkokį filtrą ir tu pasitikrinti tai, ką jisai tau pateikia.

I. O kokius etinius ir teisinius apribojimus matote svarstant dirbtinio intelekto naudojimą, ypač politinės žiniasklaidos kontekste?

KG. Turbūt, kad vienas būtų pirmųjų, kad tikrai nebūtų galima naudoti kažkokių sugeneruotų netikrų politikų atvaizdų. Jo, kad nebūtų galima dirbtiniu intelektu naudoti sugeneruotų politikų atvaizdų, kad ten, kažkokias kalbas jų bandyt replikuoti ar panašiai. Nes, tarkime, būna, kai tenai neduoda kokio nors komentaro gyvai, ar ne? Ir būna tiesiog komentaras raštu. Pavyzdžiui, kokio nors politiko. Tai atrodo tai, o ką negalim tada paimti dirbtinio intelekto kažkokio sugeneruoto atvaizdo kur nu, neva, ten, tarkim, sėdi Šimonytė ir tada vietoj to, kad įdėjus ten tą kažkokią bėgančią eilutę, kad jinai pasako ten kažką, tada padaryt, kad jinai kalba. Tai tada čia jau būtų turbūt pavyzdys prasižengti. Pavyzdžiui, šitas dalykas prasilenkia su etika, nes, nu, to nebuvo. Jinai iš esmės nesėdėjo ten kažkur ir nekomentavo ir jinai to nesakė. Buvo komentaras raštu. Tai turbūt manyčiau, kad, pavyzdžiui, tokius dalykus reikėtų tikrai drausti ir kad nebūtų galima tokių dalykų daryti.

I. Ar turėtų būti žymimas kažkaip dirbtinis intelektas, kad čia buvo panaudotas žiniasklaidoje dirbtinis intelektas? Tarkim, kad ir kokiai ten įdėjai sugeneruoti ar paveikslui, ar ką, kokie saugikliai turėtų būti taikant dirbtinį intelektą žiniasklaidoje?

KG. Jo, aš manau, kad čia yra šiaip geras klausimas ir gera pastaba. Aš manau, kad reikėtų žymėti tokius dalykus, kuriuose naudojamas dirbtinis intelektas, nes vis tiek čia nėra, nu kaip, nėra žmogaus, ir tai nėra natūraliai sugeneruotos idėjos, natūraliai sugeneruotos mintys. Jeigu taip galima pasakyti. Ir, netgi, pavyzdžiui, to universiteto darbuose reikia žymėti kur buvo naudotas dirbtinis intelektas cituojant ką nors ir panašiai, tai aš manau, kad čia būtų galima lygiai tas pačias taisykles taikyti ir tada, nežinau, jeigu ten straipsnis, tai tada virš straipsnio ar po straipsnio parašyti, kad ten buvo

dirbtinio intelekto sugeneruota. O su, tarkime, televizija, na tai irgi tenai kažkokia bėganti eilutė, kažkas šoka.

I. O kaip manot, kaip tai gali paveikti piliečių susidomėjimą žiniasklaida? Ar nepaveiks kažkaip jau pasitikėjimo ir noro skaityti, jeigu pamatys, kad turinys buvo generuotas dirbtiniu intelektu?

KG. Sąžiningai, mano susidomėjimą tikrai paveiktų. Turbūt tikiesi kažkokių originalių minčių, kažkokių įžvalgų ir, nu, nesinori skaityti straipsnių kažkokių, kurie yra roboto parašyti.

I. Atrodo, kad žurnalistas nesilaikytų savo standartų profesinių, lyg primityviau viską bandytų pateikti, ar ne? Neįdėtų tiek darbo, kiek turėtų.

KG. Taip, va būtent. Va būtent. Nes jo dalis, tikrai to žurnalistinio darbo yra, kad ten stengiasi pats rinkti tą informaciją, skambini pašnekovams, bendrauji su tais žmonėmis, stengiesi atsirinkti citatas, kurių tau reikia. O aš nežinau, kiek dirbtinis intelektas tą padarytų. Aišku, gal ten kažkokia paprastesnę tą žinutę galėtų suformuoti, bet nežinau. Kažkaip atrodo trūktų to kažkokio, galbūt, naujienai gilesnio pateikimo.

I. O kaip manot, kodėl, vat, Lietuvos kontekste nėra diskutuojama apie ateinančią šią naują technologiją? Na, dabar suprantu, kad duomenys atsilieka, bet tai galėtų, kaip ir skirti laiko jums pasiruošti, kaip ją priimti, kur taikyti, kur netaikyti. Kodėl nėra diskutuojama, tarpusavyje kalbama? Ar nėra svarstoma, apie kokių naujų gairių pateikimą ir panašiai?

KG. Man atrodo, kad ta dirbtinio intelekto technologija jinai dar apskritai kaip jis savęs jinai yra labai nauja ir kad tik kiek čia realiai porą metų daugiausiai, kai jinai kažkaip labiau taikoma įvairiose yra srityse ir to panaudojimo yra ieškoma. Ir gal negražu taip sakyti, bet Lietuva daugelyje sričių atsilieka ir apie tam tikrus reiškinius, dalykus pas mus visuomenėje yra pradeda šnekėti kiek vėliau ir dabar netgi atsižvelgiant į tas Vakarų valstybes, didžiąsias valstybes, galingąsias, ten irgi diskusijos apie dirbtinį intelektą vyksta, bet irgi aš manau, kad tenai dar vis bandoma išsiaiškinti kas tai yra ir ką su tuo galima būtent padaryti. Tai man atrodo, kad turbūt kaip ir su daugeliu sričių, Lietuva truputį palauks dar kol kažkas, nežinau, kažkoks kažkoks tvirtesnis pamatas, galbūt tam bus. Ir tada bus apie tai galima pradėti šnekėti.

I. O kas turėtų svarstyti apie dirbtinio intelekto šiaip pritaikymo galimybes ir apribojimus, atsižvelgiant į grėsmes? Ar turi šią inovaciją riboti ir prižiūrėti politikai ar tai pačios korporacijos, kurios kuria tą patį generatyvų dirbtinį intelektą ar ir žurnalistai turi įsitraukti?

KG. Čia kalbant apie žiniasklaidą būtent, ar ne? Nes, jeigu, va, ten kalbant apie tą žiniasklaidos, visą stebėseną ir taip toliau aš pati asmeniškai esu labai už savikontrolę. Aš manau, kad patys žurnalistai, pačios žiniasklaidos priemonės, įvairios žiniasklaidos asociacijos ir panašiai jos galbūt turėtų pirmiausia ieškoti sprendimų kažkokių ir nelaukti kažkokių politikų įsikišimo, korporacijų įsikišimo. Aš manau, kad čia yra turbūt pačių mūsų žurnalistų atsakomybė. Pirmiausia, ieškoti tada, kaip galbūt

tą įrankį būtų galima dirbtinio intelekto įrankį pritaikyti mūsų darbe, bet ir tada, mes patys turėtume būti atskaitingi už tai.

I. O kaip galėtumėt būti atskaitingi kaip žurnalistai? Ar turėtų būti kažkokia mokymai kaip žurnalistams, kad jūs galėtumėt suprasti, kas yra tas dirbtinis intelektas ir ta inovacija ir kaip ją gali taikyti ar netaikyti? Kaip kaip galvotumėt, kokia ta atskaitomybė galėtų būti?

KG. Na taip, aš manau, kad nežinau iš tiesų, ar ten tie mokymai kažkoks labai reikalingas dalykas būtų, bet čia turbūt turėtų būti kiekvieno individualiai pasirinkimas ar naudoti tą dirbtinį intelektą ar nenori, pirmiausia turbūt. Bet ir įgūdis, turbūt kaip tu jam gebi išaiškinti bent jau kol kas, nes, tikrai, bent jau aš kiek bandžiau tai atrodo, kad reikia labai labai daug aiškinti, ką ten ir kaip reikia padaryti, ir tai negauni galutinio to varianto, kokio tikėjaisi. Na aišku, nebent pati ta technologija labiau pažengs. Bet apie atskaitingumą tai pačios žiniasklaidos priemonės tada turėtų jau žiūrėti nu kaip tada reguliuoti tai. Jeigu jau tas dirbtinis intelektas būtų naudojamas mūsų darbe, tai pačios tada žiniasklaidos priemonės ir žiniasklaidos priežiūros institucijos įvairios turėtų žiūrėt, kaip tą būtų galima dirbtinį intelektą reguliuoti ir tą priežiūrą kažkokią vykdyti.

I. Bet ar jaučiat, kad pasikeistų pati ta atskaitomybė? Ar viskas liktų tas pats, kaip anksčiau?

KG. Aš manau, kad tikrai liktų tas pats, nes vis tiek, na, taip, tas dirbtinis intelektas jisai generuotų tą kažkokią medžiagą, bet aš tikrai asmeniškai tikrai neįsivaizduoju, bent jau atsižvelgiant į tai, kaip mes dabar dirbame ir kaip, na, visas tas darbas vyksta, kad ta dirbtinio intelekto sugeneruojama medžiagą ji nebūtų dar kartą peržvelgiama paties žurnalisto. Žurnalisto, redaktoriaus, dar kažko. Tai man atrodo, kad jei dirbtinis intelektas kažką sugeneruotų, tada turbūt atsakingas liktų galiausiai tas žurnalistas, kuris naudojosi tuo įrankiu ir tada būtų atsakingas už tą tam tikrą tekstą ką ruošė tuo dirbtiniu intelektu. Ir tada, kiek jau tenai tos klaidos, kažkokios neatitikimai praslydo pro jo akis, kiek ne. Tai ta visa atskaitomybė būtų vis tiek. Žurnalistui nebūtų galima sakyti, kad aš čia naudoju mašiną pasitelkus ir perdaviau va šitas, va, tokias funkcijas. Vis tiek turėtų prižiūrėti žurnalistas ir atsakyti už naudojimą. Tikrai nematau tokios galimybės, kad tiesiog būtų galima visiškai laisvai va taip va paleisti ir tas dirbtinis intelektas, tas robotas ten kažką generuoja. Na, aš tiesiog nežinau, nes mūsų darbe sakau, vėlgi, tas informacijos tikrinimas, pastangos, ieškojimas, faktų patikra, jinai yra kaip kažkoks įgimtas dalykas, ir, nu, net nekyla klausimų, kad tu turi tai daryti ir susirasti atsakymus keliuose šaltiniuose ir panašiai. Tai tiesiog, nu tikrai ,neįsivaizduoju, kaip būtų galima tiesiog va taip va laisva ranka tiesiog paleisti kažką sugeneruota, nežinia ko ir ten ta informacija. Na, gerai, kad ir ten tie duomenys būtų kažkokie nežinau patys naujaisi, bet. Nu nežinia, iš kur jie yra, kaip jie ten buvo surinkti galiausiai į tą kažkokį dirbtinio intelekto įrankį. Tai tiesiog aš manau, kad reikėtų tikrinti.

I. Bet kai kur žiniasklaidoje užsienyje jau yra taikomas tos automatizuotas naujienos, kada automatiškai sugeneruojamas turinys tokiom temom, kaip, pavyzdžiui, kokie orai, sporto naujienos

ir panašiai. Kaip jūs vertinate tokios sistemos integravimą į žurnalistų darbą, ar galima automatizuotai pateikti va tokias paprastas užduotis?

KG. Jo, kur nereikalauja kažkokio žurnalisto bendravimo galbūt su kažku, jo. Pavyzdžiui orus, tai tikrai aš matau kaip būtų galima daryti su dirbtiniu intelektu, nes, na, visgi, ten, orų žemėlapis yra kažkokios vietovės. Ten nustatai, nustatai, nu ir ten apie tuos orus tą patį sakai kiekvieną kartą ir tos pačios, tiek tų sakinių konstrukcijos ir panašiai. Sportas, irgi manau, kad, pavyzdžiui, apie rungtynes irgi būtų galima pateikti, bet irgi ten tokią, nu vos ne, tarkim, sporto rungtynių ataskaitą, kad ten apie krepšinį kalba, kad prasidėjo rungtynės. ten iki nežinau. Rungtynių vidurio nebuvo žinoma ten, kas laimėjęs, ten kažkokia komanda išsiveržė galiausiai į priekį ir taip toliau. Tai va tokią kažkokią ataskaitą pateikiant manau, kad įmanoma pateikt tas naujienas ir gal ir gerai.

I. Bet tada dirbtinis intelektas toks, kaip ir pradeda atlikti darbą, kurį žmogus anksčiau atlikdavo. Tai ar ne kelia kažkokio susimąstymo, kad tai technologijai tobulėjant jūsų pačių darbo pobūdis gali keistis ir kitose sferose pavyzdžiui politinių naujienų pranešimuose, pačiam darbe. Ar jaučiat, kad tai kažkaip palies jūsų pačios darbą?

KG. Na, vėlgi. Sakau, kai aš išvelgiu, kaip būtų galima tą dirbtinį intelektą pritaikyti kažkokiom paprastesnėms naujienoms, bet, pavyzdžiui, kalbant apie kažkokius labiau kompleksinius įvykius aš galbūt to nelabai matau, nes jeigu ten reikia aiškinti įvairius ar ten politinius procesus, pavyzdžiui, tada vis tiek tas ten, tarkim, tekstas, nu jis nėra vien ten kažkokia paklodė ir kažkoks aiškinimas, pasakojimas. Tai yra gyvas tekstas su kažkokių žmonių pasisakymais, citatomis ir, kartais, net vietomis tekste ten būna reikia žinoti, kada priminti apie tam tikrą praeities įvykį, galbūt čia kažkas siejasi, kažkokia koreliacija yra. Tai aš nežinau kiek dirbtinis intelektas tada tą galėtų padaryti ir tada ten, pavyzdžiui, nelabai įsivaizduoju. Tarkim, gerai. Darai ten politinę naujieną, pakalbini kažkokį, nu ne vieną, o kelis pašnekovus, tarkim, kažkokia tema, ar ne? Tai ką, man tada reikėtų į tą dirbtinį intelektą kažkaip paimti tuos audio failus ar video tik dėl to, kad jis galėtų tekstą parašyti ir dar tinkamas citatas pritaikyt? Pavyzdžiui, aš tokio dalyko nelabai įsivaizduoju, bet va tokiam ataskaitos pobūdžio kažkokiam turiniui, jo, gerai, matau. Kuris nereikalauja kažkokio gilesnio supratimo, ar kažkokios gilesnės atrankos tam tikros.

I.O jeigu dirbtinis intelektas išanalizuotų daug šaltinių apie tam tikrą, tarkim opią, politinę problemą ir parengtų straipsnį? Kaip vertintumėt tokį naudojimą, ar galėtų būti pateikiamas toks straipsnis? Ar jums keltų kažkokių nuogąstavimų, kad tai buvo atlikta pasitelkiant dirbtiniu intelektu?

KG. Na ne, nemanau. Aš labai turbūt užsispyrusi su šituo klausimu. Aš tiesiog nemanau, kad dirbtinis intelektas nuolat gali pakeisti tą žurnalisto darbą vis tiek. Nes tikrai į tą žurnalisto darbą čia daug kas įeina, tai nėra kažkoks, tiesiog nežinau – susirenki, prisiskaitai ten šimtą straipsnių ir ten taip toliau ir tada parašai kažkokį iš kiekvieno straipsnio pastraipos sukombinuotą naujieną. Nu ne taip yra. Kiekviena ta mano diena yra kitokia, vis yra naujas naujienų srautas. Vis kažkas tai. Vis tiek tie

įvykiai vyksta ir, kaip ir minėjau, kad kiekviena diena jinai kažkuo yra nauja ir neįsivaizduoju, kaip tada tas dirbtinis intelektas galėtų tuos naujausius įvykius kažkaip gebėt susekti, kiekvieną naujausią pasisakymą ir panašiai.

I. Na, tai vis tiek tokia yra žmogiška profesija, kur reikalauja žmogaus, tai vat būtent tas, vat integravimas mašinos, atrodo ir ir sukelia klausimus kiek galima naudoti ir kiek negalima?

KG. Jo, va būtent, ypač atsižvelgiant į tai, kad tas dirbtinis intelektas jis yra, visgi, šališkas tam tikrais lyčių klausimais ir panašiai, ir mes vat, na, aš pati magistrą studijuoju, susidūriau su tuo. Mano kurso draugės darė pristatymą apie dirbtinį intelektą ir pagal ten vieno filosofo kažkokią prizmę ten analizavo ir tada jos bandė sugeneruoti, atseit, mūsų kursą dirbtiniu intelektu ten tą atvaizdą kažkokį ir kai paprašė, kad dirbtinis intelektas sugeneruotų politikos mokslų studentų klasę ir dėstytoją, tai dirbtinis intelektas būtinai pateikė Ameriką. Viskas buvo Amerikos tematika ir, pavyzdžiui, klasėje sėdėjo tik vaikinai, kai mūsų kursas yra tik merginos.

I. Yra dar haliucinacijos aspektas, jei toks girdėtas, kad pačios programos klausiant ji yra sukurta atsakyti, ji nėra yra nesukurta pripažinti, kad kažko nežino. Tai būna tokių atvejų, kad paklausiant, kas yra, tarkim, paklaustumėte savo vardo pavardės ir jis galbūt prikurtų, kad jūs esate žinomas pasaulyje teisininkas ar dar kažkas. Na, asmenį gali susieti su kitam žmogui priklausančiais dalykais ar faktais ir visiškai sukurti tai, kas nėra ir galbūt net kai kuriuos dalykus pateikti įtikinimai, pavyzdžiui, kokį galbūt mokslinį šaltinį pacituoti ir parašyti, kad jis priklauso tam ir tam, nors iš tikrųjų gali pastebėti, kad galbūt tokio mokslinio šaltinio nėra, arba toks asmuo neegzistuoja. Tai vat, yra dar šita, irgi, haliucinacijos rizika. Tai įdomu, kaip žurnalistai atsižvelgtų į tai? Ar nekiltų problema, kad tokius dalykus taptų sunku sužiūrėti?

KG. Taip, apie tą haliucinacijos efektą girdėjus nebuvo, bet atrodo gana natūralus dalykas, kad taip galėtų nutikti. Tai tada, dėl tos informacijos, tai taip, ją reikėtų tikrinti. Tai, kaip ir minėjau, kad kiekvienas žurnalistas, kuris naudojasi tuo dirbtiniu intelektu, čia turėtų būti jo atsakomybė. Bet tada turbūt greičiausiai, kad jeigu galbūt tas dirbtinis intelektas, galiausiai kažkada po n metų būtų kažkaip plačiau taikomas žiniasklaidoje ir kiekvienos redakcijos darbas, tarkim, būtų jau kažkaip susijęs su tuo dirbtiniu intelektu ir tas dirbtinis intelektas generuotų tas naujienas tam tikru lygiu, tai turbūt aš manau, kad net, galbūt, atsirastų kažkoks naujas etatas, ar ne? Kaip mes turime, tarkime, kalbos redaktorių, kuris skaito kiekvieno žurnalisto tekstą ir tą tekstą redaguoja arba kaip ten nu, tarkim, nežinau, tiesiog redaktorius, kuris irgi skaito žurnalisto tekstą ir žiūri, kad nebūtų kažkokių klaidų, faktų, neatitikimų ar panašiai, tai galbūt atsirastų tada ir kažkoks nežinau dirbtinio intelekto prižiūrėtojas ir tada jis jau galbūt ieškotų kažkokių pirminių šaltinių ar ten tuos faktus tikrintų, kad tada būtų galima tą dirbtinio intelekto sugeneruotą informaciją naudoti.

I. Tai tokia kaip ir nauja rinkos galimybė, nes dažniausiai man atrodo, kad kai kurie žurnalistai galbūt bijo šios technologijas, nes galvoja, kad kai kuriuos aspektuose galbūt dirbtinis intelektas gali juos

pakeisti ir gali pradėti visą informaciją generuoti. Bet, kaip suprantu, vis tiek išlieka tas žmogiškasis faktorius, žmonės, kurie papildomai turi tikrinti informaciją besikeičiančiam informacijos lauke.

KG. Tai taip. Nu kaip aš ir minėjau, aš nemanau, kad tas dirbtinis intelektas gali pakeisti visiškai žurnalisto darbą, nes, na, nežinau, nu tas žmogiškasis ryšys mūsų darbe jis tikrai yra labai svarbus ir nu dirbtinis intelektas jis nenuvažiuos į tam tikrus įvykius. Pats savo akim nepamatys, jis nepajaus galbūt tos atmosferos kurioj na, esi - tenai, kai filmuoji ir tada tą atmosferą bandai perteikti savo žodžiais. Aš nemanau, kad jisai galbūt tai gebės padaryti, bet, mano nuomone, kad jeigu ateity tikrai atsirastų tokia galimybė, kad dirbtinis intelektas būtų pradedamas plačiau taikyti žiniasklaidos veikloje, tikrai būtų turbūt protinga pagalvoti apie kažkokį naują etatą, tarkime, kažkokią naują vos ne profesiją, jei taip galima įvardinti. Ir žmogaus, kuris redakcijoje tada jau yra atsakingas grynai už tai, kad tikrintų visus faktus tuos, kuriuos sugeneruoja dirbtinis intelektas, kad tikrai nebūtų įsileidžiama kažkokių nesamonių.

I. Taip. Tai dirbtinis intelektas vis tiek galėtų būti kaip įrankis žurnalistams, o ne koks konkurentas, galintis pakeisti žurnalistų darbą?

KG. Taip, aš manau, kad į dirbtinį intelektą reikia tikrai žiūrėti labiau kaip į įrankį, kuris gali galbūt kažkaip pagelbėti, ar nežinau papildyti darbą kažkaip papildyti, bet tikrai tikrai ne kaip į konkurentą.

I. O pačio žurnalisto vaidmenį demokratinėje visuomenėje, kaip manot, gali keisti? Čia taip į ateitį žiūrint, jeigu pamąstytume.

KG. Aš tai manau, kad žurnalistai tikrai išliks svarbūs, nes, vėlgi, na. Dirbtinis intelektas yra tiesiog robotas.

Priedas Nr.4. Interviu su lrytas.lt mokslo ir IT redaktoriumi

AR – Adomas Rutkauskas, I – interviuotoja.

I. Kaip jūs vertinate naujoves, ypač susijusias su dirbtinio intelekto technologijomis?

AR. Kaip ir kiekvieną technologiją. Technologija yra įrankis pasiekti kažkokiam tikslui. Tai viskas priklauso nuo vartotojo ir technologijos išvystymo lygio. Dabartinis lygis yra, dar sakyčiau, pakankamai žemas.

I. Ką girdėjote apie generatyvų dirbtinį intelektą?

AR. Nežinau, kaip tiksliai atsakyti. Labai daug ką girdėjau, nes pastaruosius metus apie tai labai daug tenka ir pačiam rašyti, ir testuoti, ir bandyti ir kažkiek prisidėti prie vystymo kai kuriuose projektuose ir panašiai.

I. Tai gal galim pakalbėti apie tai, kaip jūs naudojate? Kaip bandėte naudoti, ar galbūt pritaikyt savo darbe?

AR. Iš esmės darbe ir žurnalistinėje redakciniai veikloje pritaikymas, aš bent jau pritaikymą darau tikrai dvejose srityse. Tai yra iliustracijų generavimas ir pagreitintas vertimas, tarkim vertimas raštu

tų kalbų, kuriose nesu labai specializuotas. Ir tai, mano vertinimu, yra kol kas vieninteliai patikimi, kažkiek patikimi panaudojimo būdai, nes, kaip minėjau, technologija yra labai ankstyva ir pakankamai netiksli, todėl, tarkim, informacijos rinkimui, apdorojimui ten visokie, tarkim, konkrečiai kalbant apie „ChatGPT“ ir panašiai, aš vengiu ir niekam nerekomenduoju to daryt. Tai gali būti tik kaip pagalbinis įrankis. Bet bet kuriuo atveju tau tenka daryti dvigubą darbą. Nes surinkta dirbtinio intelekto informaciją tenka vis tiek pačiam tikrinti, nes iki šiol dar vis pasitaiko labai daug atvejų, kai atsakymas pateiktas yra ne faktai, ne duomenis, o tiesiog yra DI haliucinacija, nes būtent tai veikia DI. Jisai net neturi kritinio mąstymo. Jisai pateikia tai, ko nori išgirsti vartotojas. Tai nebūtinai yra tiesa.

I. Taip. O ar su bendradarbiais pakalbat apie šią inovaciją? Jei taip, kokios nuotaikos vyrauja?

AR. Na, iš tikrųjų, kalbu tiek, kiek paprašo manęs pagalbos vienu ar kitu klausimu naudojantis vienu ar kitu įrankiu. Nuotaikos tai yra neutralios. Tai yra tiesiog įrankiai, kuriais mes naudojames arba mokomės naudoti. Jeigu čia kalba yra apie tai ar bijome, kad dirbtinis intelektas atims darbą, tai ne - jokių baimių, dėl to nėra ir keliasdešimčiai metų dėl to aš esu ramus.

I. Bet yra vis tiek kažkokia, na, nežinomybė, kad reikia gilinti žinias, domėtis tuo. Kokiais klausimais į jus kreipiasi kolegos?

AR. Na, taip, tiesiog, tarkim, konkretus pavyzdys kreipiasi, kokį rekomenduotum įrankį iliustracijai sukurti tokiai ir tokiai temai, kokius naudoti arba kokius nenaudoti raktažodžius *promptui*. Ta prasme, tiesiog grynai tokia profesinė konsultacija ir tiek.

I. O kaip patariat tuos *promptus* kurti?

AR. Na tai tiesiog iš savo asmeninės patirties. Tenka bandyti daug. Kadangi esu mokslo, technologijų žurnalistas, tai tenka bandyti daug tų dirbtinio intelekto produktų ir iš bandymų, klaidų metodų atsirenki kas geriausiai veikia.

I. O kokias programas daugiausiai naudojate dirbtinio intelekto?

AR. Daugiausiai naudoju iliustracijų kūrimui. Iš esmės tai yra „Bing“. Nu tai yra „Copilot“. Per „Microsoft Copilot DALL-e“ ir mūsų naudojimo fotobanko „1 2 3 RF“. Iliustracijų kūrimo, jų pačių tam tikras įrankis, naudojantis ten pagrindinius populiariausius variklius tame tarpe ir „DALL-E“.

I. O tai kalbant apie iliustracijas, kokius vaizdus jūs generuojat ir kam panaudojat? Nes, pavyzdžiui, čia irgi yra diskusija kiek galima naudoti. Ar tai yra tiesiog vizualai straipsniui, ar tai yra galbūt jau daugiau?

AR. Taip, čia yra iš tikrųjų labai svarbus klausimas, yra diskutuotinas klausimas. Konkrečiai bent jau aš pats naudoju tai grynai kaip asociatyvias iliustracijas. Konkretus pavyzdys, tarkim, man tenka daryti daug straipsnių apie antropologiją, archeologiją ir panašiai. Ir reikia vaizdų iš, tarkim, akmens amžiaus – na, kaip atrodė gyvenimas, kasdienybė akmens amžiuje. Fotobankuose tokių iliustracijų yra labai ribotas kiekis, o dabar atsiranda įrankiai tai susigeneruoti. Bet, vėlgi, kaip minėjau, iš karto

akivaizdu matyti, kad tie įrankiai nėra labai netobuli. Yra labai daug tų vadinamųjų haliucinacijų, daug fantazavimo ir netikslumų. Ten dabar jau situacija geresnė. Kažkada būdavo, kad dirbtinis intelektas akmens amžiaus žmonės vaizduodavo su šautuvais arba lankais, bet jeigu su lankais, tai šiuolaikiniais sportiniais lankais su taikkliais ir panašiai. Tai dabar situacija pagerėjusi smarkiai. Čia buvo prieš, nežinau, spalio mėnesį man atrodo, kai startavo „DALL-e“. Tuo metu buvo labai daug juokingų atvejų. Bet, taip, reikia viską vertinti kritiškai. Darbo yra, tarp kitko, pakankamai daug, nes reikia pergeneruoti iš naujo tas pačias iliustracijas, galvoti *promptus*, optimizuoti juos. Tai nėra kažkokia panacėja, bet visgi tai, kaip minėjau, šiuo konkrečiu atveju, tai yra geresnis sprendimas, negu nieko. Tam pagrinde, aš, tarkim, ir naudoju. Jeigu abstraktesni kosminiai vaizdai, nes, na, mokslo straipsnius, ypač mokslo populiarinimo straipsniuose, iš tikrųjų reikia daug tiesiog paprastų asociatyvinių nuotraukų. Nebūtinai kažkokių įvykių, reportažinių ar panašiai. Tai daugiau aš asmeniškai tam ir naudoju. Ir pačiam mūsų leidinyje, portale „lrytas.lt“ irgi daugiausiai naudojama kaip asociatyvios nuotraukos.

I. O ar jūsų redakcija svarstė galimybę integruoti dirbtinį intelektą į darbo procesus?

AR. Kažkokių formulių nutarimų nėra. Tiesiog mes turime įrankius, kurie vat, yra jau iš mūsų perkamų paslaugų yra integruoti ir mes juos tiesiog naudojame. O tarkim, jeigu klausimas, ar naudosime ten kokį nors „ChatGPT“, „Gemini“, tai – ne. Kol kas tokių planų nėra ir apie tai net nekalbame. Nes na, kaip jau minėjau, šiuo metu dabartinė jų kokybė yra žemiau pasitikėjimo lygio.

I. O kurias programos jau esate nusipirkę? Nes, galbūt, kiti iš savęs naudoja ir vis tiek programos skiriasi, nemokama versija nuo mokamos. Nemokamos versijos dažniausiai ir turi tų klaidų, visokių haliucinacijų ir panašiai, o mokomos patobulintos.

AR. Ne, nesutinku su tuo, kad mokama ar nemokama skiriasi iš esmės kokybe, nes daugelis naudoja tuos pačius variklius. Dažniausiai pavyzdys, kuriame yra naudojamas fotobankas „1, 2, 3 RF“, ir, kaip jau minėjau, jame yra integruotas iliustracijų generavimo įrankis, jų pačių parašytas, bet jis naudoja tuos pačius modelius, jau tą patį mano minėtą „DALL-E“. Tai mes atskirai, papildomai specialios įrangos neperkam, nenaudojam. Paprastai mūsų įranga jau yra integruota į mūsų ir taip nusiperkamus įrankius, paslaugas, produktus, kuriuos mes leidybos tikslais ir taip jau turime licenciją ir priėjimus.

I. O gal yra etinių apribojimų, dėl ko žiniasklaida ir žurnalistai negalėtų naudoti dirbtinio intelekto?

AR. Tokių pasvarstymų visokių pačioj spaudoj yra, tiesa, ne lietuviškai beveik. Bet konkrečiai norėčiau paminėti pavyzdį, kaip tai yra naudojama, kaip tai gali būti naudojama *fakenews*, tai yra melagienų kūrimui. Pavyzdžiui, kai buvo praėjusių metų spalio septintą dieną Hamas ataka Izraelyje ir buvo Izraelio atsakas į Palestinos teritoriją labai greitai pradėjo internete plisti iliustracijos. Na, tokios emociškai stiprios, tarkim, ten sužeistas berniukas, šalia gulinti kruvina motina, berniukas viltingai iškėlęs ranką. Iš tikrųjų, atrodo pakankamai emociškai stipri nuotrauka, bet atidžiau

pasižiūrėjus buvo galima pamatyti, kad pas berniuką yra šeši pirštai. Akivaizdu, kad tai yra dirbtinio intelekto generuotas. Techninė kokybė buvo pakankamai gera. Aišku, kas nors kiek dirbo su vaizdais, jau galėjo kilti įtarimų, kad ten ir apšvietimas truputėlį pernelyg jau toksai idealus kaip kažkokiems griuvėsiams, koks fonas ten matyt ir panašiai. Bet, čia, vat, vienas iš tų pavyzdžių kaip gali pasinaudoti ar tiksliniam arba netiksliniam *fakenews* ar melagienu, arba netyčia paskleistos netikslios informacijos teikimui. Dar vienas pavyzdys, kurį prisiminiau ir kur, vat, neseniai piktinosi ir Lietuvos mokslininkai, tarkim straipsnis paleontologijos tema. Ir jame buvo panaudota, neatsimenu apie ką ten buvo, ar apie senovinius ryklius, ar kažką iš polio gyvūnijos. Ir buvo panaudota net ne paties žurnalisto ar redaktoriaus ar ten mokslininko generuota iliustracija, bet tiesiog DI generuota iliustracija iš fotobanko, kuri yra visiškai netiksli. Ir, vat, mokslininkai prie to labai konkrečiai, čia buvo daktaras Andrėjus Spridonovas, jeigu nepainioju, labai sukritikavo dėl to, kad toksai vaizdavimas, kuris yra visiškai netikslus, gali suformuoti klaidingą to paties, vat, gyvūnų įsivaizdavimą, koks jis buvo, na, ir tai gali visiškai prieštarauti realybėj. Tai ir aš, tokių, vat, sakyčiau, nežinau, galima kalbėti, galbūt ir apie etiką. Nors aš sakyčiau labiau mokslinis tikslumas ir tikslumo interesas. Tai va tokie mano būtų pora pavyzdžių.

I. Bet, tokiu atveju, vat, jeigu buvo panaudoti netikslūs vaizdai, kas turėtų prisiimti atsakomybę? Žiniasklaidos organizacija, žurnalistas ar teigti, kad čia klaidą padarė dirbtinio intelekto įrankis?

AR. Aš manau, tokiu atveju yra atsakingi visi. Ta prasme leidinys, žurnalistas, redaktorius – visi trys.

I. O, galbūt žinote, kaip turėtų reaguoti žurnalistai, kaip tikrinti informaciją, pertikrinti, kai informacijos lauke vis dažniau didėja tokių sugeneruotų vaizdų, tekstų ir panašiai? Ar keičiasi kažkokie informacijos tikrinimo būdai? Kaip į tuos vaizdus reaguoti?

AR. Aš manau, kad čia tiesiog *practise makes perfect* atvejis, kai tiesiog reikia nuolat didinti, auginti kompetenciją, identifikuojant klaidingą informaciją. Yra kuriamos techninės priemonės ir jau seniai kuriamos, tarkim, atpažinti *deepfakes*. Ir labai aukšto lygio, iš esmės, kaip kad vienu metu buvo ten bandoma pūsti panieką apie tai, kad *deepfake* labai paveiks, tarkim, rinkimus, kalbant, man atrodo, apie JAV rinkimus tuometinius. Bet taip nenutiko ir gana buvo akivaizdu, kad nenutiks dėl to, kad tuometiniai *deepfake* buvo tikrai žemo lygio. Dabar jie, aišku, yra patobulėję, bet irgi dar pakankamai riboto, sakyčiau, įtikinamumo, bet kaip kuriamos pačios *deepfake* technologijos, lygiai taip yra kuriamos ir pažinimo, taip pat dirbtiniu intelektu paremtos technologijos. Ir ten labai įdomiai, kiek žinau, yra sprendimų - tarkim, tikrina, bando atpažinti ar sumontuotas vaizdas, pavyzdžiui ar žmogus vaizde įtikinamai kvėpuoja. Netgi tokio lygio daroma analizė ar įtikinimai kraujotaką jo veikia. Na ir daug tokių, atrodytų iš esmės žmogui net galbūt ir sunkiai pastebimų dalykų, nes mes į tokius dalykus realybėje kasdien neatkreipiame dėmesio. Bet, vat, dirbtinis intelektas tam ir yra skirtas, kad palengvinti mūsų darbą ir pastebėtų tai, kas mums yra pernelyg didelis duomenų kiekis, jam yra priimtinas kiekis. Ir tokie įrankiai atsiranda, bet aš nemačiau, kad jie būtų kažkur labai dar masiškai

naudojami ir nemanau, kad jie dar bus naudojami. Bet kaip sakiau, tai yra toks eina, kaip *backupas* (atsarginis variantas), kad nebūtumėm mes visiškai palikti ant ledo ir ten dirbtinis intelektas mus užkariaus. Tiesa, dar kalbant apie dirbtinį intelektą čia truputėlį nukrypsiu į šoną, bet noriu pabrėžti, kad dirbtinis intelektas tai yra rinkodarinė marketinginė sąvoka, nes intelekto jokio nėra. Tai yra tikrai apmokytas algoritmas. Tikrasis pavadinimas turėtų būti mašininis mokymasis, nes tai yra sistema, kuri apmokyta su dideliais duomenų kiekiais ir tada jau daromi kažkokie *requestai* (užklaustos, prašymai) ir laukiama kažkokio *outputo* (pagaminto rezultato). Tai, mes, jau aišku, pripratome, mes visą laiką mėgstame labai antropomorfizuoti, nu, daryti viską panašiai į žmones. Tai dėl to atsirado tas pasakymas dirbtinis intelektas ir dažnai naudojamas. Deja, bet iš tikrųjų su intelektu čia nieko bendro nėra, tai prasmingiau naudoti, mano nuomone, būtų būtent mašininio mokymosi sąvoką.

I. Tai dar įdomu tai, kad yra autorių teisių klausimas, pavyzdžiui, kiek tai yra sukurta žmogaus, o kiek tai yra sukurta tos programos, kadangi vis tiek kai teiki užklausa, tai pats žmogus turi sugalvoti kaip pateiktą užklausa ir nuo užklaustos taip pat priklauso ir rezultatas.

AR. Taip, autorių teisės. Vat aš būtent noriu atkreipti dėmesį į autorių teises. Tai yra didžiulė problema, nes dirbtinio intelekto arba mašininio mokymo algoritams, apmokymui reikalingi didžiuliai milijoniniai duomenų kiekiai kalbant, bet kokiais vienetais: ar megabaitais, ar vienetais, ar paveikslukais, nuotraukomis ir panašiai. Na, ir be abejo, kad gauti visiškai legaliai tokius kiekius duomenų yra, na, nelabai realistiška. Dėlto yra faktas, kad visais atvejais, iš esmės, dirbtinis intelektas perkuria mūsų pačių darbus, jis nepadaro nieko naujo, jisai pats nieko neišranda, bet jisai tiesiog iš naujo padaro tai, ką esame padarę mes, kaip žmonija, kaip turinio kūrėjai. Kalbant šita linkme yra dar viena didžiulė problema, kad dirbtinis intelektas pradeda apsimokyti iš savo paties kūrinių. Ir nuo to didėja tikrai klaidų galimybė. Klaidos gali pradėti progresiškai augti dėl to, kad tu įvėlei klaidą, pats iš tos klaidos mokaisi, priimi ją kaip normą. Čia kalbu kaip iš mašininio mokymosi algoritmo pozicijos. Ir tai vis kartojasi, auga, auga, auga ir didėja, didėja, tai tai yra pakankamai didelė problema. Iš tikrųjų atrodo nelabai yra tyrimų, kokį duomenų kiekį mokymuose naudoja būtent jau paties DI sukurtas generuotas turinys. Tai čia yra problema. Tai yra vienas dalykas autorinės teisės, kitas yra mokymas iš savo pačių sukurto turinio.

I. O kaip vertintumėte, jeigu dirbtinis intelektas būtų naudojamas automatizuoti naujienas, pavyzdžiui, apie kokius orus, sporto rezultatus, tokį turinį kurtų?

AR. Žiūrėkit, yra toks dalykas. Anksčiau dirbtinis intelektas ir robotika ir robotai buvo, na, vienas ir neatskiriamas dalykas, tarkim, rašydavo Aizekas, Azimovas ir panašiai. Jis rašydavo tik apie robotus, nors akivaizdu, kad kalbėdavo apie dirbtinį intelektą. Ir kalbant apie robotiką čia, tai visiškai yra taip pat perkeliama į DI. Ir ten galioja trys dėsniai, kad robotai turi kokius daryti darbus, 3D vadinasi – *dirty, dull* ir *dangerous*. Purvina, nuobodu ir pavojinga. Tai jeigu dirbtinis intelektas gali perimti iš manęs ten mechaninį darbą, na, galbūt pavojingo darbo kažkokio galbūt ir neperims, bet, tarkime, tą

nuobodų, mašininį, visiškai rutininį darbą, kaip, nežinau, ten tarkim, sporto rungtynių rezultatus iš lentelės perkėlimo į tekstą - tai valio. Aš manau, tai yra didžiulis privalumas, bet aš iki šiol, pagal esamas tendencijas, nelabai pasitikėčiau tokio darbo kokybe. Nes mes matom, kiek dar vis tų haliucinacijų pasitaiko ir kol kas nėra nei išbandytų modelių, kad tai patvirtintai veiktų, nei kažkokių kontrolės galimybių, kad, na, būtų atrasta ta klaida. Tai idėjiškai aš manau, kad tai yra labai geras dalykas, o jo realizacija, na, reikės tiesiog žiūrėt, kaip čia dabar bus. Viskas yra progrose.

I. Minėjot, kad naudotumėt generatyvų dirbtinį intelektą sukurti vaizdiniams, kur nėra medžiagos, bet, pavyzdžiui, o jeigu reiktų kokio nors politiko balso, interviu ar politiko atvaizdo? Kaip į tokį atvejį žiūrėtumėt, kada dirbtinis intelektas būtų naudojamas jau kažkokiam politiniam kontekstui?

AR. Tai priklausomai nuo konteksto, bet aš nelabai suprantu, koks čia gali būti panaudojimas, nes jeigu žiniasklaidos tikslas yra pateikti faktus tai kažkokio politiko sugeneruoto balso ar vaizdo naudojimas automatiškai būtų faktų iškraipymas. Tai, be abejo, netinkamas variantas. Aišku, kitas dalykas, jeigu tai yra kažkokia parodija ar panašiai. Aš nežinau, ar teko matyti, bet „Youtube“ yra fantastiškas filmukas sukurtas generatyviu dirbtiniu intelektu, kur Lietuvos valdžios atstovai reklamuoja „Balenciaga“ produkciją. Tai yra to puikus pavyzdys kaip galima dabar šiais laikais padaryti iš pakankamai mažų duomenų vaizdinį. Na, vaizdas ten yra neįtikinamas, tai akivaizdu, kad tai tikrai ne jie patys kalba, bet balsai intonacijos kas perdirbta, o ne sukarpyta iš gabaliukų, būtent paties dirbtinio intelekto, tai yra pakankamai aukšto lygio. Vizualiai labai žemai, audio dalykas tai yra labai aukšto lygio, o tai kartu rodo, kad, na, pramogoms toks dalykas yra tikrai aš manau smagus, bet kartu tai žymi ir pavojų, kad ateityje patobulinus ir vaizdo generavimo tuos defektus, atsiranda galimybė skleisti melagienas įtikinamai ir, be abejo, politiniu atžvilgiu, tai būtų labai pavojingas dalykas.

I. Taip, bet vis tiek žiniasklaida prie dirbtinio intelekto turi taikytis, nes na, jis vis tiek niekur neišnyks. Tai yra kaip ir naujas įrankis ir reikia taikyti tais būdais, kurie neprieštarauja etiniams įsipareigojimams. Ar vis dėlto geriau būtų kuo labiau riboti, drausti naudojimą?

AR. Pakartosiu tai, ką pradėjau. Dirbtinis intelektas yra tikrai technologija, o su technologija mes galim padaryt bet ką. Su plaktuku mes galim pasidaryti rūmus, lygiai taip pat galima primušti kaimyną. Tai dėl to bausti plaktuko, ar peilio, ar pjūklo tikrai negalima. Geriau mokytis jais dirbti, ir, na, išpešti kuo daugiau iš to naudos. Žinoma ir įvertinti galimus pavojus ir jų vengti.

Priedas Nr.5. Interviu su Ričardu Baltaduoniu, LRT Interneto departamento vadovu

RB – Ričardas Baltaduonis, I – interviuotoja.

I. Kaip jūs vertinate naujoves, ypač susijusias su dirbtinio intelekto technologijomis?

RB. Visas naujoves, tame tarpe ir dirbtinio intelekto technologijas, aš asmeniškai vertinu labai teigiamai todėl, kad tai yra progreso variklis, naujos galimybės, kartu, aišku, ir nauji iššūkiai, bet kas yra nauja, man tinka, patinka ir aš esu viso šito *fanas* (gerbėjas).

I. O ką jūs girdėjote apie generatyvinių dirbtinį intelektą?

RB. Tai yra technologija, kuri iš esmės keičia viską, net ir mąstymo būdą. Kuri gali būti panaudota tiek geram, tiek blogam.

I. Ar esate bandę naudoti generatyvų dirbtinį intelektą?

RB. Gal, aš užbėgsiu įvykiams už akių - ne tik, kad esam, bet naudojam ir net praktinėje veikloje LRT ribose.

I. O kokiais būdais naudojate?

RB. Aiškinamės, žiūrim, kaip tinka, kas kas gali būti iš to, vadinkim, naudojama, kur mes visa tai galime pritaikyti, ir jeigu galim ir matom prasmę - mes pritaikom.

I. Ar keičia tai darbo procesus pačius?

RB. Iš esmės, žiūrint, apie ką mes kalbam. Jeigu tai yra koks nors video ar audio montuotojas, tada taip - tai keičia. Bet kalbant apie pačią žiniasklaidą, apie mediją, sakykim žurnalistus, redaktorius - tai iš dalies yra asistentas, kuris jiems gali padėti, bet principai lieka tie patys.

I. Ar su bendradarbiais kalbate apie šią inovaciją ir kokios nuotaikos vyrauja?

RB. Mes turime netgi taip vadinamąją entuziastų grupę, per tuos pačius „Microsoft Teams“, kur yra daugiau negu 20 žmonių ir mes nuolatos dalinamės įvairiausiom tom naujienom. Čia yra tarsi įmonės socialinis tinklas, kuriame šnekama apie viską, kas kam aktualu, kas kam gali būti įdomu ir panašiai.

I. O kokie pagrindiniai dirbtinio intelekto motyvai naudojimo?

RB. Tai gali palengvinti darbą, tai gali pridėti naujoves, kurios gali patikti mūsų auditorijai ir atnešti vertę, ir tai gali tiesiog sutaupyti elementariausiai pinigų. Tai gali padėti, vadinkim, šiaip optimizacijos prasme ir taip toliau.

I. O kaip jūs pradėjote diegti tą naudojimą? Ar jūs perkate kažkokias mokamas versijas programų, ar esat atsirinkę, kokias programas naudojate?

RB. Mes į visą šitą reikalą žiūrimė metodškai. Visų pirma mes apsibrėžėme tai, kas gali skambėti labai keistai, ko mes tikrai nedarysim naudodami dirbtinį intelektą. Tai reiškia, kad žmogus visada priims galutinį sprendimą ir tai yra mums pagalbinkas, o ne priešas. Tai reiškia, kad mes neleisime į eterį plačiąja to žodžio prasme automatiškai generuojamo turinio. Jeigu mes naudosisim kur nors savo darbe, tai mes jį atskirai pažymėsime ir panašiai, ir panašiai. Ir mes išsiskyrėm 4 grupes: tai yra administracinė grupė, inžinierinė grupė, turinio grupė ir teisės grupė, kur kiekviena šita grupė gilinaisi į savo sferą ir atitinkamai dalinamės kartą per mėnesį vykstančiam gyvam pasitarime.

I. O kokiomis įžvalgomis pasidalina tos grupės?

RB. Kadangi tai yra fokusas į tam tikrą sritį, tai vat, pavyzdžiui, Europos Sąjungos dirbtinio intelekto teisės akto nagrinėjimas. Tai natūralu, kad visa tai ima teisės grupė. Turinio prasme žurnalistai dalinasi, ką jie savo pamatė. Nu kiekvienas nešamės iš savęs tam tikrą patirtį, jeigu galima taip pasakyti.

I. O galit pateikti tuos konkrečius naudojimo būdus kada žiniasklaida jau dabar taiko ir kur dar galėtų taikyti, kur, galbūt, kažką dar tobulintų arba visiškai netaikytų kažkur?

RB. Nuo, sakykim, nuotraukos archyvinės, kuri yra juodai balta pavertimo spalvota iki portale esančių antraščių generavimo.

I. O dar kokiom transkripciom, galbūt kažkas naudoja kokiam idėjų generavimui?

RB. Transkripcija yra tokia, kaip ir, kaip čia, ir taip, ir ne. Todėl, kad visų pirma yra reikalingas tikslumas, bet kuris dirbtinis intelektas turi laisvas interpretacijos galimybes. Tai mes turim šiek tiek kitokius modelius, kurie tą vadinamą transkripciją čia jau daro. Jau, bijau pameluot, kokie 4 metai vadinkim ir dirbtinis intelektas, iš esmės - taip, jis gali padėt žurnalistui, greitai kažką, ten, sakykim, mūsų pokalbį, šifruot ir panašiai, bet bet kuriuo atveju jis visada turi haliucinacinių savybių ir gali nukrypti. Ir jeigu imama, pavyzdžiui, interviu iš pašnekovo ir jis interpretuos, tai atsiranda visokios tos teisinės grėsmės, kad nu mes parašysim tai, ko žmogus nesakė ir to mes negalim sau leisti.

I. Bet tokiu atveju, jeigu būtų perleista atsakomybė dirbtiniui intelektui, kažkuri dalis būtų atlikta to generatoriaus, dirbtinio intelekto ir būtų pastebėtos klaidos. Tai, kas turėtų prisiimti atsakomybę?

RB. Aišku, kad mes. Nes nesvarbu, ką tu naudosi - sprendimą galutinį priimama žmogus. Tai to žmogaus yra rūpestis, vadinkim, ir atsakomybė atitinka, nes nėra tiktais vadinama, kad tiktais gėris yra, kad tai yra vien tiktais naudos. Ne yra ir iš to, ir pareigos.

I. O dirbtinio intelekto naudojimas kelia kažkokį pasipriešinimą kokiam nors etinėm vertybėm ar profesiniam standartams?

RB. Yra tie žmonės, kurie bijo naujovių ir jiems apleičiamai kas nors naujo tai yra grėsmė pati savaime, bet nu, ką mes žinome iš patirties, kad vaistą nuo nuodo skiria tiesiog dozė. Tai, vėlgi, tas pats ir šitoj vietoj - tai tu gali viso šito naudoti, bet aš čia vienam tokiam leidiniui, „EBU broadcasting“ esu pasakęs tokią labai paprastą frazę: tu gali nenaudoti dirbtinio intelekto, bet netolimoje ateityje žmonės, kurie naudoja dirbtinio intelekto įrankius, pakeis tuos, kurie šitų įrankių dar nenaudoja.

I. O kaip žiniasklaida turėtų prie to taikytis?

RB. Jūs nesinervuokit ir net nepergyvenkite dėl žiniasklaidos. Žiniasklaida yra lygiai tokia pati šaka, kaip ir bet kokios kitos. Tai yra nuolatinis darbas, kasdienis idėjų ieškojimas ir taip toliau, ir taip toliau. Nes kas tai yra tas vadinamas DI, apie kurį čia visi šneka. Mūsų atveju, tai yra tos pačios žmonės bendroji, sakykim, prioritetų sąrašė, labai aiškiai apibrėžta struktūra - ta prasme, kas tai yra, ką mes darom, ko mes nedarom ir panašiai. Po to ateina antra fazė, kada visa tai turi įsidėti į gyvenimą, kad tai turi būti pakankamai aiški struktūra, tai turi atsirasti visoje bendravimo kultūroje. Nes, dabar turbūt niekas iš mūsų nemoka kaip skambinti mobiliuoju telefonu, bet jeigu mes, pavyzdžiui, pajusim, kad ką dar su tuo telefonu galima nuveikti be fotografavimo ir kitų dalykų, ta prasme, čia jau kyla ekspertizės lygis. Tai kai žmogus visa tai bando, jis tampa tam tikras savo srities ekspertas, jeigu ne geriausias rinkoje, bet ta prasme jis išmano, apie ką tai, apie ką šita kalba ir panašiai. Nes čia kaip su tais pačiais psichologiniais dalykais, kai sukčiai apsimitę visokiais bankais išvilioja iš žmonių pinigų. Tai tiesiog dėl to padės neraštingumo lygio. Todėl, kad kai tu supranti principą - ir taip, tave gali apgauti, ir mane gali ir apgauti visus kitus, bet ta prasme, kaltas tai būsiu aš pats, nes jeigu aš pats atiduosiu tuos pinigus, tai lygiai taip pat. Jeigu aš nemoku naudotis tos technologijos ir aš jos bijau, nu tai kieno tai yra problema, nu ne visuomenės, ne aplinkos. Jeigu aplink kažkurį tai dalis naudoja, o aš nenaudosiu. Nu, tai čia yra mano pasirinkimas ir taip toliau, ir taip toliau. Bet tai vėl, ką aš toliau noriu pasakyt. Tai nėra panacėja, kuri iš esmės yra kažkas tokio.

Tai yra tiesiog pagalba, kuri gali, vadinkim, tau tiesiog prioriteto tvarka, išsikeltus uždavinius padėti atlikti. Natūralu, kad tai turi būti teisėta, etiška ir patikima ta prasme, bet tai už to stovi LRT vardas. Ta prasme be investicijų į visą šitą kultūrą, į edukaciją, į *prominimą*, jeigu galima taip leksiką pasakyti viso šito daikto, nu tai mes niekur nenueisim. Tai mes, vat, visus mano minėtus žingsnius atliekam ir stumiamės į priekį.

I. O kokio tipo mokymai būtų reikalingi žurnalistams, kad jie efektyviai galėtų naudoti dirbtinį intelektą savo darbe?

RB. Šiuo metu atsakyčiau labai paprastai - bet kokie, nes mes esam pirminėje fazėje, todėl, kad turi ateiti bendras edukacinis lygis. Nes, vat, pavyzdžiui, jūs esat 4 kurso studentė, tai su jumis jau galima šnekėti viena kalba negu su penktokais. Tai, vėlgi, dabar kiekviena auditorija turi savo supratimo lygį ir atitinkamai kiekvienai auditorijai tu pasakojai taip, kaip jis supras.

I. Bet tie mokymai žurnalistams būna pas jus jau privalomi, ar ar priklauso nuo jų noro, ar jie nori naudoti dirbtinį intelektą, ar ne?

RB. Mes labai skatiname naudoti atsižvelgiant į mūsų pasitvirtintas taisykles, kurios eina įmonės lygiu ir yra, vadinkim, privalomos kiekvienam. Ir tada tai jau yra žmogaus pasirinkimas. Nu, naudok ar nenaudosi, tai, vėlgi, nu nėra kažkokios tai privalomos tvarkos. Mes kviečiam, domimės. Kiti gyvenimiški pavyzdžiai - tu gali domėtis mokesčiais, nesidomit mokesčiais, bet jeigu tau pagal įstatymą priklauso pajamų ir turto deklaraciją pateikti iki gegužės 2 dienos, tu ją privalai pateikti. Nepateiksi - Atitinkamai ateina sankcijos ir bausmės. Lygiai tas pats vadinkim ir su šituo įrankiu.

I. Taip. O šiaip rengiate gaires naujas kaip būtų galima naudoti? Kas viduj pas jus dar keičiasi atsiradus naujai technologijai?

RB. Nu supratimas, tai natūralu. Ir jis kinta kiekvieną dieną, nes nuo to viso apmokamo modelio tai atitinkamai tu gauni šiek tiek kitokius rezultatus. Tas, iš esmės, GDI yra apie tiesiog didelius didelius duomenų masyvus ir jų interpretavimą. Ta prasme, jeigu mes galim visus šituos parametrus atitinkamai optimizuot – tai vuolia, tai yra tai, ko mes ir norim. Aš jums dar vieną dalyką parodysiu. Mes čia turim mūsų turinio valdymo sistemą. Aš tiesiog elementariai parodysiu. Sakykim, koks nors Seimas atmetė siūlymą panaikinti Lukiškių aikštės įstatymą. Tai paspaudęs vieną mygtuką aš gaunu penkis pasiūlymus kaip reiktų tobulinti šitą antraštę. Pasirinkimas yra mano. Viskas pažįstama per eksperimentus, pagal savo patirtį, pagal kitų patirtį ir taip toliau, ir taip toliau.

I. Užsienyje dirbtinis intelektas gali būti pritaikomas ir automatizuotom naujienom. Kaip vertintumėt šitą galimybę?

RB. Pabrėžiu, kad vienas iš mūsų organizacijos apibrėžimų yra tai, kur mes to nenaudosime. Automatinėms naujienoms dirbtinio intelekto įrankis negali būti taikomas. Tai reiškia, tai yra draudžiama. Tai reiškia, žmogus priima sprendimą ir jeigu aš ką nors naudoju kaip savo pagalbą, tai yra mano sprendimas ir mano atsakomybė. Ir vertinu ganėtinai kritiškai todėl, kad tai yra tik laiko klausimas, kada, pavyzdžiui, socialinius tinklus ir visa kita užplūs geometrine progresija didėjantys *deepfake*, bet tai yra sudėtinė informacinio hibridinio karo dalis. Žmonės turi vienintelį vaistą - tai edukacija, tai turi supratimą, kas tai, apie ką čia ir kodėl, bet visa tai ateina su patirtim. Ir dažniausiai stereotipinis variantas yra, kad tai yra reikia kažką naujo mokytis, aš čia tingiu, aš čia geriau jau kažką kitą paveikssiu, bet taip nebus. Tai, sakykim, nieko neturiu prieš vyresnio amžiaus žmones, bet aš tiesiog atsimenu pagal savo amžiną atilsį tėvelius, tai jiems naujosios technologijos, tai buvo iššūkis. Man, pavyzdžiui, tai yra kasdienybė. Jums tai turbūt jau yra įgimta.

I. Taip, bet ir minėjot, kad ir pas jus vyrauja kolegų, kurie bijo šios technologijos ir galbūt ta baimė gali sukelti tokią priešišką reakciją, kad baisu mokintis, nes tiesiog neaišku, kas tai yra. Galbūt net bijo, kad gali pakeisti jų darbą ateityje.

RB. Bet yra ir tokių, kurie sako, kad žemė plokščia. Taip, gali pakeisti darbą, bet nu, nu kaip mes žmogų perauklėsime. Žmogus yra asmenybė, individas, vadinkim, savarankiškai priimantis sprendimus, niekas jų neverčia dirbti šitoj vietoj vadinkim. Tai jis yra čia tam, kad atliktų savo darbą, už tą yra atlyginama, jis turi tam tikrą statusą ir panašiai. Jis turi visas galimybes tą daryti, ką mes ir suteikiame kaip organizaciją, o visi kiti pasirinkimai, vadinkim, lieka žmogui. Kaip organizacijos atstovas, aš matyčiau problemų, jeigu mes, pavyzdžiui, kažko iš jo reikalautume, bet, pavyzdžiui, nei mes jo mokėtumėm, nei jam suteiktume kažkokius įrankius, nei dar kas nors. Tada tai būtų problema. Kol kas, kol yra visos galimybės, tai, vėlgi, yra žmogaus pasirinkimas. Nes, pavyzdžiui, jūs kokią nors programavimo kalbą, C+++ galėtumėt išmokti, bet nenorit. Turiu toki įtarimą, nes nu jums to nereikia, jūs užsiimate kita veikla. Bet, jeigu reiktų, ir vadinkim, tai keistų jūsų gyvenimą, vis tiek pasidomėtume.

I. Taip. Bet man įdomu ar yra įstatymai, nuostatos kokios riboja dirbtinio intelekto naudojimą žiniasklaidoje?

RB. Kol kas įstatymai nieko neriboja, todėl, kad įstatymai ateina visada labai vėlai. Taip, Europos Sąjunga rengia visą šitą dirbtinio intelekto aktą, nežinau lietuviško atitikmens, kur yra digital service act, digital media act, tai jis kažkada apibrėš kas kur, kaip naudojasi, bet visa tai yra tiesiog vėlu ir jau pavėluota. Kodėl? Todėl, kad tai, ką mes turėjome prieš metus, dabar mes turime visai kitokią padėtį. Situacija kinta taip greitai, šitoj vietoj, kad tai, kas yra šiandien, tarkim, balandžio 18 dieną, birželio 30 dieną jau gali būti kitaip. Pavyzdžiui, yra išeina visokiausi, naujaisi įrankiai, tarkim, „OpenAI“ kur išleidžia visą šitą šitą „Sora“ įrankį, kuris iš teksto generuoja praktiškai parašius scenarijų generuoja tau filmą, su visais šitais žmonėmis. Nežinau, ar turėjote galimybę matyti kaip tai atrodo, bet jums be šansų atskirti, kad tai yra ne žmogus. Nu *deepfake* technologijos dabar yra tiek ištobulėjusios, kad mes savo penkiais pojūčiais - girdžiu, matau, liečiu ir panašiai, nebegalime atskirti, kur yra fake (netikra). Tiesiog tos pačios technologijos, bet jos irgi yra tam tikros ribotos. Čia vyksta nuolatiniai šachmatų žaidimai - baltieji daro, ima, juodėji daro ėjimą. Ir visa tai tokiu tempu pasaulyje vystosi, kad, nu, tiesiog net neverta daryti kažkokių ilgų apibendrinančių išvadų, todėl, kad po metų tai gali būti visiškai kitaip. Su tuo reikia susitaikyti, tam reikia ruoštis, bandyti vadinkim visa tai ir per visą tą patį patyrimą ateis tam tikras know how ką ir kaip darytis. Garantuoju, kad esat gavusi ne vieną laišką, kur „užsiregistruok savo banke, bet paspausk čia“ ir panašiai. Ta prasme tai, deja, bet tobulėjant technologijom paprasčiausiai visi šitie blogi dalykai irgi tobulėja ir tampa vis labiau sunkiau pastebimi, bet anksčiau ar vėliau, nu, mes, kaip mokėm ir mus mokė labai ankstyvoj vaikystėj, kad gėris visada laimi, tai aš esu linkęs tuo tikėti.

I. Bet atrodo, tai vat, vis sunkiau ir sunkiau atskirti bus ir taip įdomu, kaip tada tikrinti informaciją teks. Na, dabar sunku pagalvoti, nes mes tik po truputį su tuo susiduriame, bet anksčiau ar vėliau atrodo vis tiek ta atsakomybė kaip ir žiniasklaidai būtų teikti toliau tą patikimą, informaciją, bet vat ateity gali vis daugiau tos dezinformacijos atsirasti.

RB. Kviečiu skaityti LRT, nes mūsų šūkis ir moto yra tikrų naujienų portalas. Tai reiškia mes tikrinam tą informaciją. Jeigu mes kurioj nors vietoj išeinam, mes sakėm: čia mes su sufalšyvinom reikalus - mes kalti. Ta prasme, mes labai esam skaidrūs su savo skaitytojais, klausytojais ir žiūrovais, bet mes dedame visas pastangas, kad užtikrintume tą informacijos tikrovę. Tai mano jau minėta savicenzūra, ko mes nedarysim, niekada nedarysim. Nu, nesakau, kad tai yra lazeriu išrašyta ir akmenyje iškalta, bet nu mes to nedarom. Ir ta prasme ta kompanija yra skirta

tam, kad Lietuvos žmonės būtų tikrai informuoti patikimai. Tikra informacija, nes, nu, kitaip mes galim nuklysti ten, iš kur jau turbūt kelio nebebus. Tai va taip. Mes darom, bandome, eksperimentuojame ir važiuojam į priekį. Man atrodo, kad mūsų kelias yra teisingesnis, bet kur jis nuves aš negaliu nuspėti. Bet mokydamasis, nu, turi šansų išlaikyti egzaminą, o egzaminą laikom mes ne tai, kad kiekvieną dieną, bet labai dažnai savo gyvenime, nebūtinai yra tai susiję su edukacinėm, vadinkim, įstaigom.

Priedas Nr.6. Interviu su Karolina Panto, LRT

KP – Karolina Panto, I – interviuotoja.

Interviu su Karolina Panto, LRT TV naujienų tarnybos reportere

I.Kaip manote, koks turėtų būti žurnalisto vaidmuo demokratinėje visuomenėje?

KP.Man atrodo, kad žurnalistai turėtų užtikrinti, kad visuomenė gauna visą reikiamą informaciją. Svarbiausia, kad tai yra patikrinta informacija, kad tai nėra dezinformacija, tam, kad ji galėtų susidaryti aiškia, objektyvia, faktais paremtą nuomonę apie tai kas vyksta. Ir kažkiek tai žurnalistai, manau, turėtų būti tie tokie savotiški faktų tikrintojai, bet ne ta prasme, kad parinktų kokia informacija išeina, bet čia turbūt priklauso, irgi na, bet nuo to, apie ką mes kalbame, bet kad tos informacijos esmė būtų tai, jog visuomenė būtų tinkamai informuota apie tai, kas vyksta.

I.Supratau. O ar laikote savo tikslu įtraukti visuomenei aktyvesnį pilietinį gyvenimą?

KP. Taip, kadangi aš manau, jog informuota visuomenė ir tą vaidmenį, kurį, kad visuomenė būtų informuota, užtikrina žurnalistai yra ta visuomenė, kuri yra teisinga, turint omenyje, kad jeigu ji dalyvauja procesuose, kurie vyksta, žino apie tai, kas vyksta pasaulyje, domisi įvairiomis pusėmis, turi pilną kontekstą, ji gali priimti sprendimus, sąmoningiau. Ir žiniasklaidos, vienas iš svarbių vaidmenų yra padėti tai visuomenei, na, turėti tą objektyvią informaciją, kad susidarytų savo nuomonę.

I.Taip. O kokią įtaką jūsų darbui daro visuomenės reakcija?

KP. Čia gal toks dvejopas klausimas, nes viena vertus, konkrečiai, pavyzdžiui, mano dabartinė darbo specifika yra tokia, kad jeigu, tarkime, aš rengiu laidas tam tikromis mokslo temomis, sakykime, arba reportažus tam tikrus ir matau, kokios yra peržiūros, tai kartais yra įdomu pasižiūrėti kaip visuomenė reaguoja į tam tikras temas, nes tu supranti, kas galbūt yra įdomiau, kokios auditorijos, kaip yra pasiekiamos ir ko pagal tas tam tikras perklasas, peržiūras gali pamatyti, ko galbūt trūko arba kokie tie kanalai gali būti geresni kažkokios medžiagos pasiekimui. Bet, kita vertus, tos visuomenės reakcijos visokios jos būna ir labai dažnai, ypač jeigu, pavyzdžiui, kalbama apie mokslo temas visokias, arba tam tikrus žmones, kuriuos, galbūt, dvejopai mato visuomenė, tai tie komentarai, na, ne visuomet būna tokie adekvatūs ar objektyvūs ar tokie į kuriuos norėtum atsižvelgti. Tiesiog matai, galbūt juos kaip tam tikrą progą dar labiau pasitempti ir dar geriau mėginti informuoti, nes, pavyzdžiui, jeigu tai būtų koks konkretus pavyzdys, tai sakykime, jeigu išeina koks nors straipsnis arba tema, kuri kalba apie tą patį dirbtinį intelektą, arba, ten, tarkime, kosmosą ir mokslo pasiekimus kosmose, dažnai tokios temos yra labai jautriai priimamos visuomenėje ir komentarai būna labai įvairūs. Na, ir nevisuomet žinoma į juos turi kreipti dėmesio, nes tiesiog įprastai jie būna persmelkti tam tikros dezinformacijos arba baime.

I. Bet vis tiek sulaukiate kažkokio grįžtamojo ryšio. Ar tai komentarų, ir va taip vis tiek paskaitot, pažiūrit kas kam, įdomu, kaip reaguoja į tas naujienas?

KP. Aš pati jų neieškau, nebent kartais tai pasiekia mane asmeniškai per laiškus ar per žinutes. Arba jeigu aš matau, kad, pavyzdžiui, laida yra išrašyta į straipsnį ir matau, kad tiesiog „Feisbuko“ [„Facebook“ – aut. past.] sraute yra to straipsnio nuoroda ir kad ten yra labai daug komentarų. Galbūt neadekvačiai daug komentarų kaip tokiam straipsniui. Tai man įdomu, kokia ten diskusija užvirė ir labai dažnai tai būna būtent tas minėtas atvejis, kad tai yra tokios temos, į kurias visuomenė vis dar gana jautriai žiūri, tam tikra dalis.

I. O kaip svarbu pateikti ne tik faktus, bet ir situacijos analizę? Na, čia, pavyzdžiui, tokiais atvejais, kada neužtenka tiesiog atpasakoti įvykio, bet galbūt tai gali būti kažkas, kaip sakot, kas gali sukelti kažkokią kontraversišką visuomenės reakciją?

KG. Aš gal nematyčiau to kaip sukelti kontraversiškesnę reakciją. Aš manau, kad žurnalisto vaidmuo ir yra ne tik pateikti faktus, bet ir pasižiūrėti į tai, ką tie faktai reiškia. Pavyzdžiui, nu, jeigu yra faktas, kurį galima taip perkelti, kad ten visa mokyklos vadovybė ketvirtadienį eis į posėdį ir negalės vesti pamokų, tai tu nepateiki to, kaip fakto. Tu pasakai, kad ketvirtadienį nevyks pamokos. Man atrodo, kad čia yra tam tikras gebėjimas, tam tikra savybė žurnalistų iš viso to informacijos srauto ištraukti tai, kas yra svarbiausia, tai, ką žmogus tikrai atsimins, išgirs, pamatys, perskaitys ir prisimins, bet tai turi būti faktiškai pagrįsta ir tas kontekstas, koks jis yra sudarytas, ten neturi būti vietos tam tikroms dvejonėms arba kažkokiom dviprasmybėms. Jeigu mes kalbam žinom apie tą faktinę naujienų žurnalistiką, jeigu kalbam apie kitus, kažkokią kitą formas, ten komentarą, turbūt jo tikslas yra kitas, jo tikslas galbūt yra kažkokia prezo rezonacija visuomenėje. Pavyzdžiui, bet jeigu kalbame apie faktinę žurnalistiką, tai aš manau, kad aš tą konteksto interpretavimą arba tą didesnę kontekstą vertinu taip.

I. O laikotės kažkokių, vat, etinių vertybių, kurios jums svarbiausios ir susijusios su jūsų darbu?

KP. Turbūt tos gal etinės vertybės esminės, kurios susiformavo, tai yra tai, ką aš ir paminėjau, kaip aš matau žurnalisto vaidmenį. Tai yra nešališkumas, objektyvumas, tikslumas, sąžiningumas. Laikymasis žurnalistų etikos tam tikrų kodeksų, tai kas yra apribota nebent kažkokia ekstra situacija. Tai yra pagarba tai temai, kurią tu dengi ir pašnekovams, ir visiems kitiems. Bet manau, kad svarbiausia tas tikslumas, nešališkumas ir gebėjimas aiškiai informuoti, perteikti informaciją.

I. O kaip elgiatės tais atvejais, kai pranešimuose pasitaiko klaidų ar netikslumų, kokių veiksnių imatės, kad juos ištaisytumėte ir išlaikytumėte auditorijos pasitikėjimą?

KP. Manau, kad įprastai tuos likusius žingsnius, jeigu įvyksta klaida, nusprendžia redakcijos. Tai, pavyzdžiui, atveju tuo, jeigu aš kalbėčiau apie savo darbo redakciją, tai jeigu tai yra radijo eteris, stengiesi tą klaidą ištaisyti kuo greičiau. Informuoji, kur suklydai ir koks yra pataisymas. Tai, pavyzdžiui, jeigu skaitai žinias vienos valandos, kitose artimiausiose žiniose jau turi paskelbti atnaujintą informaciją. Jeigu tai yra televizijos eteris, irgi pagal tą galimybę kada eina naujausios žinios turi paskelbti, pasakyti kas pasikeitė ir turbūt tas pats yra ir su kitomis medijomis, tik tai jau aš ten galbūt mažiau patirties turiu.

I. Supratau. Pereikim, prie generatyvaus dirbtinio intelekto. Kaip jūs vertinate naujoves, ypač susijusias su dirbtinio intelekto technologijomis?

KP. Aš manau, kad dirbtinis intelektas nėra ta technologija, kurios mes turėtume bijoti. Aš manau, kad čia yra dar ta technologija, kurios mes ne visai tiksliai suprantame terminologijos, todėl labai

daug įrankių, kurie galbūt yra paremti dirbtiniu intelektu mes vadiname bendrai dirbtiniu intelektu, bet nebūtinai tai yra dirbtinis intelektas. Galbūt reiktų tam tikro tikslumo, bet manau, kad mes neišvengsime to, kaip ir neišvengiama daugybės kitų technologinių pasiekimų, kurie labai greitai įsisuko į mūsų gyvenimą ir turbūt daug ko mes jau nepastebėjome, ką dabar galėtume vadinti tam tikro dirbtinio intelekto įrankiu arba apmokymais dirbtinio intelekto. Tai manau, kad čia yra dalykas, kurio mes dar galbūt esame tam tikrame taške, kai tik tai suvokiama, kai tik pradėdame labai daug apie tai kalbėti, bet neišvengiamas dalykas, kurį mes turim išmokti įgalinti savo naudai.

I.O ką girdėjote apie generatyvų dirbtinį intelektą?

KP. Jeigu aš neklystu, nes galbūt čia irgi bus mano klaida, kad aš gal tiksliai nesuprantu, bet generatyvus dirbtinis intelektas, tai tas mašininio mokymo, tam tikras robotas, kuris labai greitai geba sugeneruoti turinį. Tai tekstinį turinį, vaizdinį turinį. Ir pastaruoju metu, jeigu kalbėtume apie žiniasklaidos kontekstą, manau, kad mes daugiausia apie tai girdime tokia savotiškame neigiamame kontekste arba dvejonėse. Tai generatyvinis dirbtinis intelektas gali sukurti, pavyzdžiui, *deepfake* 'us, tai tuos, na, netikslus, netikrus paveikslėlius arba kažkaip mus apgauti. Tai čia jau toks pridėtinis kontekstas. Tai yra kaip aš jį suvokių ir kiek aš pastaruoju metu galbūt daugiausia apie tai girdžiu.

I.O jums teko bandyt naudoti ne darbo tikslais? Kaip išnaudojote šį įrankį?

KP. Taip, aš esu naudojusi tekstinį įrankį, vaizdinį įrankį, tai daugiausia tai yra nemokamos vaizdinės programos, tai ne tos pagrindinės, ne ten „DALL-E“ ar kažkokios kitos garsios, bet tos, kurios yra nemokamos, ypač kur galbūt nereikia prisijungimo duomenų. Tai galbūt taip bandau apsaugoti savo duomenis, nors, kita vertus, neaišku, kai tu nemokamas naudoji programėles, kokius tu duomenis suteiki ir ką tu dar prisidedi prie to, tai daugiausia naudojau tiesiog smalsumo tikslais, ir net jeigu tai yra kažkiek tai susiję su, pavyzdžiui, darbu, nežinau, temų sugalvojimu, klausimų sugalvojimu, tai irgi susiję smalsumo tikslais. Nes, pavyzdžiui, kai aš kalbinu žmones, kurie yra susiję su dirbtiniu intelektu, aš kartais mėgstu įvesti klausimus į „ChatGPT“ ir užduoti vieną klausimą tarp visų klausimų, kuris buvo sugeneruotas „ChatGPT“, po to klausimo pasakyti, kad štai šį klausimą jums sukūrė „ChatGPT“ - kaip jūs manot, kaip jūs vertinat jo gebėjimus. Tai labiau tokia žaidimo forma ir tam tikrų eksperimentų.

I.O kokie būna pašnekovų atsakymai? Kaip jie vertina, kad panaudojat ir kaip jie atskiria dirbtinį intelektą?

KP. Aš manau, kad tie pašnekovai, kuriems aš užduodu tuos klausimus, tikrai nėra nustebę ir jie, na, nėra kartu ir labai sužavėti gal tuo bandymu eksperimentuoti. Man gal, tiesiog, įdomiau taip kitaip kažkaip užvesti į klausimą kaip vertina galimybes. Man gal buvo toks atvejis, kai kalbinau futuristą gana garsų iš užsienio, atvykusį svečią, ir pamėginau jam tokią avantiūrą ir kažkaip man atrodo, kad jis galbūt neigiamai priėmė, nes jo atsakymas, kuris lydėjo paskui tą mano klausimą, man sudarė įspūdį tokį, kad neva, jeigu mes tiesiog taip užduodame klausimus, čia jau yra praeitas etapas ir reikia kažką įdomiau sugalvoti. Tai kažkokių ypatingesnių reakcijų gal nesu sulaukusi.

I.O ar su bendradarbiais pačiais pakalbat apie šią inovaciją?

KP. Mes pakalbam daugiausia tame kontekste kaip reiktų informuoti visuomenę apie tai, kad tikrai yra daug įdomybių, kurios yra susijusios su dirbtiniu intelektu. Pavyzdžiui, mes tikrai dažnai televizijoje, kur dabar aš daugiausia dirbu, rengiame reportažus apie dirbtinio intelekto paremtus kažkokių įrankių medicinoje, moksle ar panašiai. Tai yra toks, įdomybės, tiesiog įvairios, kas vyksta pasaulyje, bet tada gana dažnai dabar ateina tokios diskusijos, kad ar žmonės supranta, ką

mes pasakojame ir ar nereiktų eiti nuo pačių pradžių ir kviesti ekspertus šios srities. Tuos, kurie kuria gaires lietuvių kalba arba apskritai kuria dirbtinį intelektą, kuria kalbos modelius ir kad jie galėtų paaiškinti labai aiškiai, kad žmonėms būtų suprantama kalba tai, ką mes kalbam, kai mes minime tuos žodžius, dirbtinis intelektas. Tai galbūt tokiam diskusiniame lauke, o kai kalbame apie, apskritai, tam tikrą naudojimą, tai, žinoma, yra tie svarbieji, teisiniai, etiniai klausimai - jeigu mes naudojame dirbtinį intelektą, kaip mes jį turėtume žymėti ir, apskritai, ar jis yra reikalingas mūsų darbe?

I. O jūs jaučiate pareigą, kai jūs minite, kad, vat, reikia žmones šviesti apie tai, kas yra dirbtinis intelektas, kokiose srityse panaudojamas, ar jūs, kaip žurnalistė, kuri būtent domisi dirbtiniu intelektu, jaučiat pareigą žmones informuoti, kaip, pavyzdžiui, atpažinti informacines grėsmes? Na, tarkim, tuos *deepfake*, ar turėtumėt šviesti visuomenę apie pavojus dirbtinio intelekto?

KP. Pareigą aš tikrai jaučiu šviesti visuomenę, galbūt ne tiek, kiek apie pavojus, kurie, žinoma, yra neišvengiami, kas yra labai svarbu, bet kiek apskritai kaip galima panaudoti tuos dirbtinio intelekto įrankius, kad, na, nereikia, galbūt eilinį kartą gąsdinti, nors tų pavojų yra, bet labiau, jeigu žmogus suvoks, kas tai yra, tada jis taps pažįstamas su tam tikru įrankiu ir tai jo nebegąsdins tiek daug. Ir jis supras, kaip kas iš ko kyla ir kaip atpažinti, ar tas paveikslėlis galėjo būti sugeneruotas dirbtinio intelekto, ar tas tekstas galėjo būti, galbūt, sugeneruotas. Nebūtinai tiesiog pasižiūrėjus į jį, bet, galbūt, žinant, kur galima tai patikrinti, nes tokie įrankiai vis tobulėja ir atsiranda pačios programėlės, tie dirbtinio intelekto įrankiai kur tikrina. Jie irgi vis dažniau yra pažymimi, jų padaryti rezultatai žymimi vandens ženklais, tai irgi galima gana lengvai ir paprastai atsekti ar tai buvo sugeneruotas paveikslėlis, ar ne. Aš matau, kur yra grėsmės, turbūt, jeigu, pavyzdžiui, naujienų sraute mes maišome tą turinį sugeneruotą dirbtinio intelekto įrankių su žmogaus realiai parašytu tekstu arba ten nuotraukomis ar panašiai, ir mes to nepažymime. Net, jeigu mes jau maišome tai turbūt reikia tai daryti labai atsargiai, nes labai lengva yra ištrinti tą ribą arba sutrinti tą ribą, sumažinti tą ribą tarp realybės ir netikrumo. Ir jeigu mes niekaip to neperspėjame, kad štai čia nėra tikras vaizdinys, truputėlį iškreipiame tą realybę ir čia gali būti grėsmių, bet jeigu mes daugiau dėsite pastangų į švietimą ko, turbūt dabar galbūt tas ir vyksta na ten pamokose, pavyzdžiui, ar panašiai, bet reikia žiūrėti visas amžiaus grupes, galbūt tada ir tų baimių bus gerokai mažiau ir tų grėsmių bus mažiau šiek tiek, nes žmonės bus atsparesni jiems.

I.Aha, tikrai iš tikrųjų, kai nežinome, kas tai per technologija, tai kelia mums daugiau baimių, galbūt ir tų pačių iššūkių, nes tiesiog bijome bandyti, bijome žiūrėti, kas tas yra, tai man irgi idomu, kaip kokios nuotaikos tarp kitų žurnalistų vyrauja, kaip jie žiūri, ar yra kažkokių minčių, kad galbūt dirbtinis intelektas galėtų pakeisti kai kurį jų darbą? Ar jie mato tai kaip pavojų, ar labiau įrankį, kuris galėtų padėti?

KP.Manau, kad dabartinės diskusijos labiausiai apima tokį smalsumą. Eksperimento fazė, kaip apie tai kalbėti ir kur mums jis yra reikalingas. Tai yra dar tikrai tokie pirmi pokalbiai, pirmos gairės kuriamos žiniasklaidos priemonių. LRT jau yra paskelbusi savo tam tikras, na, ne gaires, bet tam tikrus principus, kaip jie žiūri į dirbtinio intelekto naudojimą ir toliau tie pokalbiai žinoma teisės ir ir net neabejoju, kad tikrai gana greitai bus ir papildytos tos gairės, nes tikrai reikia veikti greitai. Mes jau atsilikame labai stipriai nuo to, kaip greitai vystosi technologijos. Manau, kad nepakeis tam tikro turinio, bent jau artimiausiu metu vien dėl to, kad mes esame tokiam tolimame taške nuo to, kaip vystosi technologijos, tai galbūt galima prognozuoti, kad kažkada ateityje mes galėsime leisti su žmogaus priežiūra kažkokį tokį turinį ir generuoti, bet turiu omeny su žmogaus priežiūra tai ta, kad bus nurodyta, kad čia yra toks turinys, žmogus patikrins, ne vienas žmogus, gal net visa redakcija, na, keli žmonės patikrins tą turinį ir na, bus kažkaip turbūt pagrindas, kodėl mes darome

tokį turinį. Ne vien dėl tam tikro įdomumo ir dėl to, kad mes galim, bet kam jis yra reikalingas ir kartu, ką mes naudojame, kad mes žinotume, jog mes naudojame etiškas programas, kurios buvo apmokytos duomenimis, kurie taip pat buvo surinkti etiškai. Yra labai labai daug subjektų, kad, na, tiesiog per anksti yra sakyti, ar kažkada kažkas pakeis, bet manau, kad žiūrėti į tai, kaip į įrankį, kuris kažkur mums padės, kažkur, galbūt, jau ir padeda, pavyzdžiui, ten dirbtinio intelekto įrankiai gali padėti, pavyzdžiui, ekrane nuotrauką kažkaip užpildyti, erdvę, kad nebūtų, tarkim, juodų laukų. Jeigu mes kalbame apie kažkokias inovacijas. Bet ar tai reikia įvardinti kaip dirbtinį intelektą, nes mes jau ir taip turime tam tikras fotomanipuliacijas, sakykime, kurios, na, jau yra vien, jeigu mes telefono kamerą atsidarome jau tas vaizdinys, kurį kamera pamato ir kurį mes matome ekrane, jau yra kažkoks kitoks vien dėl to, kaip mūsų tos kameros telefone yra suinstaliuotos. Ir per kokius filtrus, jos praeina. Tai čia yra labai daug klausimų. Aš manau, kad dar per anksti sakyti, bet be jokios abejonės, tai negalima nuo to nusigręžti. Reikia ieškoti būdų, kaip tą įgalinti.

I. Bet kol kas, pagal kontekstą suprantu, kad Lietuvos žiniasklaidoje dar nėra labai svarstoma naudoti generatyvų dirbtinį intelektą, galbūt tik ruošiamasi tai ateičiai, kai jis vis labiau tobulės ir tikriausiai nebus galima išvengti jo.

KP. Aš negaliu sakyti apie visus žinoma, bet bent jau vien iš savo darbovietės, tai taip, yra tikrai, jau yra tam tikri žingsniai padaryti, jau jie yra vieši. Tai tie naudojimosi principai, kurie ir sako, kad, na, reikia labai atidžiai, reikia labai laikantis tų principų naudoti dirbtinį intelektą, tačiau visiškai išvengti jo neįmanoma ir tiesiog reikia ieškoti būdų, kur tai tikrai galėtų būti naudinga ir kaip tai padaryti laikantis ne tik kažkokių dirbtinio intelekto jau iškeltų mums etinių įsipareigojimų, bet ir žiniasklaidos įsipareigojimų, kurie jau yra.

I. O kaip jūsų redakcija svarsto integruoti tą dirbtinį intelektą, kokias va, pavyzdžiui, paliečia tas etines vertybes? Kas keičiasi, kas nesikeičia arba kur galima pritaikyti, kur negalima pritaikyti to dirbtinio intelekto?

KP. Vėlgi, aš manau, kad dar yra per anksti sakyti, pavyzdžiui, konkrečiai tos, vat, redakcijos mažosios, sakykim, naujienų tarnybos redakcijos arba ten tam tikros laidos kūrybinės redakcijos kontekste. Tai labai abejoju, kad yra realiai dabar galvojama, kaip tą dirbtinį intelektą panaudoti, jeigu mes taip kalbėtume labai tiesiogiai, pavyzdžiui, rašyti tekstą arba daryti nuotrauką, bet, pavyzdžiui, mes imame turinį iš naujienų agentūrų, kur jau paieškos langelyje, tarkime, naujienų agentūroje „Associated press“ paieškos langelis jau leidžia su dirbtiniu intelektu ieškoti vaizdų. Pavyzdžiui, ten visi tie reportažai yra pagal tam tikro reportažo temas suskirstyti, bet tau reikia, sakykime, ligoninės vaizdų. Tu parašai ligoninė, dirbtinis intelektas padeda tau iš daugybės reportažų surasti būtent tuos vaizdus, tam tikrus bendrus vaizdus, dengimams sakykime. Tai čia jau yra tas, mano manymu, dirbtinio intelekto įrankių naudojimas, kuris jau vyksta ir kuris tikrai galėtų būti naudingas ir toliau, bet tai nėra mūsų pačių sukurtas įrankis. Ar ar tai nėra, na, kažkas, ką mes generuojame. Mes tiesiog naudojames tuo, kas galėtų būti kaip pagalba tose platformose, kurias mes naudojame savo darbe, bet kol kas dar tiktai bandome patys domėtis, šviesti, šviesti save vyksta įvairūs ir mokymai, ir diskusijos apie dirbtinį intelektą. Tai manau, kad apie tą naudojimą gal dar reik atsargiai kalbėti. Ne dėl to, kad čia kažkas baisu, bet dėl to, kad dar reikia pasižiūrėti, ar mums tikrai jo reikia ir kur mums jo reikia.

I. Kokio tipo mokymai ir resursai galėtų būti reikalingi žurnalistams, kad jie galėtų efektyviai pritaikyti dirbtinį intelektą savo darbe arba apie jį žinoti?

KP. Mano asmenine nuomone, tai turbūt reikėtų žmonių, kurie dirba su dirbtiniu intelektu, kurie kuria tas sistemas, kad jie papasakotų kaip ta informacija yra apdorojama ir kaip jinai yra renkama, nes jeigu mes suprasime, aišku, aš nežinau, jeigu, tai, pavyzdžiui, yra verslas, ar jis yra linkęs tai

daryti, bet jeigu mes suprasime, kaip tai yra kuriama, gal mes geriau suprasime, ką mes naudojame? Pavyzdžiui, jeigu yra kuriamas kalbos robotas, kokią medžiagą jis pasitelkė apmokymams ir iš ko mes tada, kuriame tą turinį? Jeigu, tarkime, naudojames „ChatGPT“ koku nors. Nes gana daug kalbos robotų kūrėjų mini apie tai, kad na, pavyzdžiui, „ChatGPT“, kadangi jis turėjo apdoroti labai didelį kiekį duomenų, tai jis ėmė viską, kur yra ta žmogiška kalba, tai yra komentarai forumuose, komentarai po straipsniais. Ir kai tai suvoki, na, turbūt mažiau žiūri į „ChatGPT“ kaip į savotišką panacėja, nes supranti, kad jis tau tiesiog teikia turinį, kuris yra mašininu būdu apmokytas, ir tai nėra, na, kažkoks mokslinio darbo rašytojas, sakykime taip. Galbūt, va, tokių mokymų, kurie padėtų geriau suvokti veikimo principus tikrai reikia ir, žinoma, tų žmonių, kurie jau ilgai dirba su dirbtiniu intelektu, kurie dirbo ir su technologijomis prieš tai, kurie matė tą pokytį, kad jie tiesiog geriau įvestų į kontekstą. Su kuo mes dabar, apie ką mes dabar kalbame, su kuo mes dirbame ir su kuo dirbsime?

I. O dabar jau minėjot, kad irgi turit mokymus, tai kaip šių dienų kontekste, kol dar vat smalsiai žiūrit, kas tai yra, apie ką dabar diskutuojat šiom dienom?

KP. Taip, tai kol kas tai yra, na, pavyzdžiui, užsienio ekspertai, kurie irgi dirba su dirbtiniu intelektu. Tai kitų žiniasklaidų pavyzdžiai, kurie sako, kaip jie bando pritaikyti, mūsų pačių žurnalistai, kurie sako ką jie galbūt mėgina, kur jie eksperimentuoja ir ką jie mato, kaip galimai geras praktikas, bet kol kas tų mokymų nėra labai daug. Jie tiktai irgi prasideda. Kol kas buvo, pavyzdžiui, LRT, kiek, gal, na, nežinau, iš nesenų, aš sakyčiau, gal vieni tokie gana rimti mokymai. Kiti buvo gal tokie pokalbiai labiau kaip, įdomybė, na, kažkoks toks sužinok, kas yra tas dirbtinis intelektas, kaip jis yra naudojamas. Bet, mano manymu, reikėtų daugiau tokių mokymų, mokymų. Tai yra, kad tai nebūtų kaip pokalbis apie dirbtinį intelektą, bet kad tai būtų tikrai mokymas. Galbūt dirbtuvės savotiškos, labiau tokio principo

I.Kokius girdėjot generatyvaus dirbtinio intelekto pritaikymus žiniasklaidoje, kuriuos jau taiko užsienyje?

KP.Aš žinau, kad yra tam tikrų pavyzdžių, netgi ir Lietuvoje yra pabandymų. Pavyzdžiui, yra dirbtinio intelekto sugeneruotas visas žurnalas išleistas. Ir tų tokių kažkokių eksperimentų, pabandymų yra. Negaliu tiksliai pasakyti dabar kuriose žiniasklaidos priemonėse jis galėtų galbūt būti naudojamas šiek tiek rimčiau kaip normalus įrankis. Turbūt dažniausiai girdėti mano pavyzdžiai yra kažkas susiję su vaizdais, ne vaizdų generavimo, bet galbūt kažkokiu patobulinimo arba pakoregavimų, siekiant kažkokio grafinio įspūdžio. Tai yra vis tiek paaiškinant žiūrovui, kad jisai mato sugeneruotą vaizdą, bet tai buvo padaryta tam, kad, na, sakykime, kažką mes įsivaizduotume arba padarytume kažkokį koliažą įdomiau. Tai galbūt tokiam kontekste aš esu girdėjęs, bet kartu turbūt yra geresnių pavyzdžių, apie kuriuos gal dabar tiesiog negaliu pasakyti, na, nežinojimo didesnio.

I.O kokius teisinius ar etinius apribojimus matote, jeigu generatorius dirbtinis intelektas būtų panaudojamas, pavyzdžiui, kokios nors politinės žiniasklaidos kontekste?

KP. Manau, kad bet kokiam kontekste čia yra labai svarbu kokie duomenys yra naudojami, kaip yra apmokyti. Kadangi jau yra nemažai klausimų, keliamų dėl to, kad dirbtinio intelekto įrankiai ne tik haliucinacijas patiria, tai yra, na, pavyzdžiui, „ChatGPT“ gali pasakyti apie kažkokį mokslinį straipsnį, kuris neegzistuoja arba kažkokią nuorodą numesti į vietas, kurių net nėra, bet taip pat yra pastebima, kad tas turinys gali būti šališkas, gali būti seksistinis. Tai čia ir politiniame kontekste yra svarbu ir bet kokiame kitame kontekste yra labai svarbu, kad tie duomenys, kurie yra pasirenkami, jie būtų surinkti etiška, nebūtų ten, nežinau, trečiųjų šalių įsitraukimo. Sakykime, kad būtų tai labai aiškiai apibrėžta, kad būtų gautas sutikimas iš tų platformų, iš kurių yra renkami

duomenys, nes dabar irgi matome, kad nemažai ir žiniasklaidos priemonių, pavyzdžiui, „New York Times“, atsisako suteikti savo duomenis kalbų robotų apmokymams. Tai čia yra labai svarbu. Čia yra turbūt tas pagrindinis klausimas etinis, kokius duomenis mes naudojame ir kaip mes juos naudojame, taip pat ir su vaizdais tas yra svarbu, nes irgi čia matome diskusijas, kad yra pasirenkamas kažkurio menininko stilius arba yra baiminamasi, kad kažkieno kūryba bus panaudota ir labai labai sunku atpažinti tai ir įrodyti, kad štai čia tikrai yra mano darbas pasiremta, nes mes visi esame įkvėpti ir mes tą įkvėpimą gaudome iš bet kur ir turbūt čia yra kažkas panašaus, kad ten tu negali paaiškinti, kodėl kažkoks kūrinys galbūt įkvepia štai tą dirbtinio intelekto sugeneruotą kūrinį. Tai čia yra tie sunkieji klausimai, kuriuos turbūt reikia aiškintis teisininkams ir kitiems įstatymų kūrėjams, leidėjams, kaip įgalinti. Ir tuos, kurie kuria dirbtinio intelekto įrankius, kad jie kuo etiškiau rinktų tą informaciją, ką turi padaryti valstybes, kaip jos turi apriboti tos informacijos rinkimą ir naudojimą, ir patys kūrėjai, kad jie galėtų suteikti tą prieigą lengviau arba nesuteikti jos, bet kad tas vyktų greičiau ir mes pasivytume po truputėlį, jeigu tai yra kada nors įmanoma, tą technologijų vystymąsi.

I. Aha, bet, tie duomenys iš daug kur aprėpiami, surenkami ir žmogui sunku jau atsekti, iš kur tie duomenys buvo surinkti. Nes, pavyzdžiui, jeigu mes kalbame apie autoriaus teises, netgi yra sunku nuspręsti, kieno tai, pavyzdžiui, sugeneruotas darbas, nes viskas, kaip ir priklauso, iš vienos pusės nuo žmogaus, kuris pateikia užklausą ir kaip paprašo, tarkime, sugeneruoti ir tada nuo dirbtinio intelekto, kuris sugeneruoja, bet paėmė duomenis nuo kokio nors kito žmogaus darbo. Ir tada, kaip ir kyla klausimas, tai kieno šis darbas, kam jis priklauso?

KP. Tai taip, čia yra vienas irgi iš tų tokių svarbių klausimų – kieno bus autorinės teisės: ar to žmogaus, kurio galimai pažeistos autorinės teisės, kas toliau laukia, kam priklauso tas darbas, ir jam yra tinkamai atlyginimą atlyginama, nes čia, turbūt, yra tas svarbiausias klausimas jeigu pasitelkiamas tavo kūrinys ir ar tu gauni už tai atlygį. Bet čia yra tie tikrai sunkūs klausimai, kuriuos manau, kad dabar tikrai pradeda spręsti ir ieškoma. Turbūt teisinė bazė stipresnė yra Jungtinėse Valstijose, negu, pavyzdžiui, Europos Sąjungoje. Čia yra labai daug irgi dar diskusijų, nepaisant to, kad pritaria Europos Sąjunga ir po truputėlį juda dirbtinio intelekto aktas, kuris turėtų kažkiek tai tas rizikas apriboti ir turėtų, kaip ir būti, naudingas mums vartotojams, paprastiesiems, sakykime, piliečiams. Bet, manau, kad tai tiesiog vyksta truputėlį per lėtai ir per daug yra dar aspektų, kurių mes negalime apčiuopti, nes labai labai greitai vystosi dirbtinio intelekto įrankiai. Ir turbūt mes tą tikrąjį dirbtinį intelektą pajausime ir pamatysime tada, kai jis bus naudojamas kur nors robotikoje arba inžinerijoje. Dabar turbūt tie generatyvus įrankiai yra dar kitas kažkoks etapas arba dar tas, na, nežinau, kažkas dar mūsų laukia ir turbūt ir neaišku kas. Bet čia yra tie sunkūs klausimai, kuriuos net, nežinau, ar tie patys ekspertai, dar žino, bet labai tikiuosi, kad pavyks surasti tą atsakymą.

I. O, pavyzdžiui, kaip manot, ar keičiasi žurnalisto atsakomybės kaip tikrinti informaciją keičiantis tam informaciniam laukui, didėjant vis dažniau sugeneruotai informacijai?

KP. Aš manau, kad turbūt tos esminės atsakomybės išlieka tos pačios, tai yra tikrinti informaciją, tikrinti savo šaltinius, objektyviai pateikti tai, kas yra svarbiausia, bet manau, kad prisideda papildomi veiksniai, papildomos atsakomybės žurnalistui tokios, kad jam tiesiog reikia būti labiau informuotam, jam reikia labiau domėtis, jam reikia irgi žengti tuos kelis žingsnius prieš kitus tam, kad jis galėtų suvokti, apie ką jisai kalba, su kuo jis dirba. Ir jeigu mes kalbame, pavyzdžiui, apie kažkokius, na, *deepfakes* ir panašiai, labiau įsigilinti ir žinoti tą gilesnį kontekstą, su kuo mes čia dirbame, kad jis galėtų dar geriau informuoti visuomenę, nes jis irgi negali būti tiesiog tas stebėtojas, jeigu jis nori kalbėti šitomis temomis arba naudoti įrankius, nes jis turi, manau, žinoti daugiau.

I. O svarstytumėte galimybę naudoti generatyvų dirbtinį intelektą, kuris aptinka duomenis, kurie taip pat buvo sugeneruoti dirbtinio intelekto arba parodo, kad tai yra, tarkim, dezinformacija? Nes, kiek girdėjau, tokie įrankiai irgi yra kuriami. Ar pasitikėtume tokiu įrankiu, ar ne?

KP. Kadangi aš esu girdėjusi atvejų, kad tokie įrankiai, jeigu, pavyzdžiui, mes kalbame, pavyzdys, yra plagiato ieškojimas kokiose nors mokslo darbuose, tie įrankiai ne visuomet yra veiksmingi. Aišku, tas veiksmingumas turbūt irgi auga, kuo labiau juos apmokant. Tačiau manau, kad čia vis tiek turi būti žmogaus įsitraukimas, kiek tai yra įmanoma ir nemanau, kad tikrai šimtu procentu pasitikėčiau tokiu įrankiu, tačiau aš tikiu, kad kur link turbūt ir einam, kalbėdami apie dirbtinio intelekto įrankių naudojimą, kad jis tikrai gali pagelbėti apdoroti didelį kiekį duomenų ir, jeigu jie tobulės, tai įrankiai, o jie tikrai tobulėja, tai manau, kad ilgainiui tai tikrai galėtų būti labai labai geras įrankis, kuris kažkiek automatizuoja, kažkiek padeda apdoroti duomenų kiekį. Bet bent jau kol kas, aš pati, asmeniškai, tai nepasitikėčiau visiškai. Galbūt dėl to, kad mes dar esame tame labai pradžios taške.

I. O, kaip manot, ar yra kažkokių vat etinių ar profesinių tų priežasčių, dėl ko būtent nebūtų galima naudoti to dirbtinio intelekto? Ar dėl to, kad informacija nepatikima ar kažko trūksta, ar visa tai turėtų būti tik žmogaus, atidžiai tikrinamas darbas? Kada atsisakytumėte naudoti?

KP. Čia toks labai platus klausimas, nes turbūt viską, ką mes aptarėme, kas yra tie etiniai klausimai ir tie teisiniai klausimai ir apskritai tokie didieji klausimai, kuriuos net sunku suvokti, kaip juos suformuluoti ir kaip juos atsakyti. Turbūt visa tai reikia imti domėn ir tiesiog galvoti. Man atrodo, kad svarbiausia turbūt vienas iš tokių svarbesnių dalykų, ką reikia atsakyti, ar mes tokio galingo įrankio nenaudojame veltui tikrai eksperimento tikslais ir ar mum jis yra reikalingas, nes vis tiek tas apdorojimas, tas apmokymas apskritai, netgi, kompiuterijos visas laikymas jis turi poveikį. Jis turi poveikį aplinkai tai pačiai. Ar mums apskritai reikia naudoti tuos įrankius? Čia yra turbūt tas didysis klausimas, kuris mane šiek tiek neramina. Bet, žinoma, jeigu mes naudosime, tai tie patys etiniai klausimai išlieka, iš kur mes paimeame informaciją, kaip yra apmokomi įrankiai, kaip mes pateikiame, kaip žmogus tai priims, ar žmogus tikrai bus informuotas, kad ta informacija buvo surinkta pasitelkiant dirbtinį intelektą, nes manau, kad tas yra labai svarbu dabar.

I. O manot, kad gali kelti, pavyzdžiui, kokių grėsmių artėjantiems, pavyzdžiui, rinkimams. Kad generuos politikų vaizdus ar panašiai?

KP. Aš manau, kad tikrai yra rizika, turint omenyje, kad visą laiką prieš rinkimus yra tam tikra rizika. Net tie patys botai dirbtinio intelekto įrankių pagalba gali pridaryti gerokai daugiau žalos nei prieš keletą metų, nes jeigu sukuria tam tikrą algoritmą, jis tuos komentarus gali generuoti šimtais kartų daugiau negu, tarkime, žmonės, kurie sėdi trolių fermoje ir generuoja tuos komentarus. Tai, vienas dalykas, tai *deepfake* labai patobulėjo ir tikrai, vis dar, manau, kad nemažai daliai žmonių yra nelengva atskirti kur yra tikras vaizdinys, o kur ne. Tokio turinio tikrai yra daug. Galbūt geras dalykas tas, bent jau tas faktinis, teorinis tas geras dalykas tai, kad socialiniai tinklai irgi sako, kad jie bando riboti politinį turinį. Ta prasme, kad kažkiek bandydami apsaugoti ir nuo melagienų, kurios galėtų būti sugeneruotos dirbtinio intelekto įrankiais. Tikrai daug, manau, labiau pasistūmėjo ir pati žiniasklaida su savo įrankiais, kaip yra tikrinami faktai ir kas yra praleidžiama, o kas ne. Tai na, ir tikiuosi, kad ir valstybės institucijos taip pat kreipia dėmesį gerokai labiau į tai negu anksčiau, nes grėsmių tikrai yra daug. Tikrai, tas įrankis gali būti palengvinantis darbą tau, bet jis gali palengvinti darbą ir tiems patiems *troliams* arba sukčiams, arba bet kam. Tai tikrai prieš rinkimus manau, kad daug kas tam ruošiasi, daug kas to turbūt ir laukė netgi tam tikra prasme, nes ankstesni pavyzdžiai parodė, kad, ko gero, tai yra neišvengiama, kai mes kalbame apie tai, kiek daug mes dabar praleidžiame internete, kiek svarbios mums yra technologijos.

I.Na, ta tokia naujovė toks kaip dviašmenis kardas. Tai, kaip suprantu, žiniasklaida turėtų prisitaikyti, bandyti, testuoti ir žiūrėti, kad galbūt yra būdų, kur tikrai galima naudoti, o kada negalima. Na, tikriausiai tokia pozicija, kad ne atmeti visiškai, netaikyti, bet bandyti suprasti ir testuoti.

KP. Aš manau, kad taip, nes visiškai atmetimas, tam tikros technologijos jis prie gero neprives, nes žmonės vis tiek ja naudosis ir tiesiog, mano manymu, irgi, ir aš matau, kad daug pavyzdžių yra tokių, kad neišvengsi to tiesiog. Tiesiog tai yra neįmanoma, ir galbūt kažką mes jau naudojame, ko net nežinome, kad tai jau yra kažkaip paremta dirbtiniu intelektu. Tai dėl to mums tikrai reikia, kaip ir su visomis technologijomis, tiesiog žengti tuos žingsnius dar sparčiau, kad mes žinotume tai, ką mes naudojame ir kaip tai pasitelkti savo naudai, nes kaip įrankis, manau, kad tai tikrai galėtų būti naudingas dalykas.

I.Kaip minėjau, kai kur užsienyje jau būna taikomas generatyvinis dirbtinis intelektas. Jis naudojamas siekiant automatizuoti paprastų pranešimų, na, tarkim, orų ar sporto rezultatų turinio kūrimą. Kaip jūs vertintumėte tokios sistemos integravimą į savo darbo procesą?

KP. Tai galėtų būti naudingas dalykas, tačiau aš vis tiek manau, kad dabartinėje stadijoje, kurioje mes esam, dar turėtų būti žmogaus įsitraukimas, nes, na, bent jau net ir Lietuvoje praktika tam tikra rodo, kad ir tie patys paprasčiausi puslapiai, kuriuos dar žmogus generuoja, irgi užstringa. Tai ką jau kalbėti apie dirbtinio intelekto įrankius. Orai, manau, čia yra ta informacija, kuri tikrai yra svarbi žmonėms ir ten yra labai daug automatizavimo jau dabar. Tai, galbūt, čia yra šiek tiek paprasčiau. Su sporto naujienomis, jeigu mes kalbame tik apie tam tikrus rezultatus, turbūt irgi čia galima. Tiktai pasižiūrėti, ar tikrai viskas tikslu, bet turbūt įmanoma. Tik tai, gal sakau, gal turbūt reikėtų dar šiek tiek jas patobulinti, kad tai būtų taip labai ramia širdim, ramia sąžine naudojama.

I. Kaip manot, kodėl atsilieka? Tai čia trūksta jam duomenų surinktų Lietuvos konteksto, tie kalbos modeliai tiesiog per silpni lietuvių kalboje, ar, vat, visos tos problemos? Šališkumas, haliucinacijos?

KP. Tai mes turbūt suprantame apie tam tikrą poveikį arba problemas tada, kai jų atsiranda daug ir kai jos padaro savotišką tokį, na, rezonansą. Ir tada jau būna per vėlu, nes atsiranda kitos problemos, nes yra apmokomi vis nauji modeliai. Šiuo metu, netgi, kai mes kalbame ir kol mums yra suteikiamas viešas priėjimas prie vieno modelio jau yra kuriamas kitas ir gana greitai turėtų būti išleistas kitas. Tai turbūt čia yra labai natūralu, o tas lietuvių kalbos aspektas čia irgi žaidžia stiprų vaidmenį, nes lietuvių kalba dar galbūt mes esame ir šiek tiek apsaugoti ta prasme, kad lietuvių kalba to turinio mažiau yra sugeneruojama. Ir galbūt yra truputėlį lengviau, nes anglų kalba tas turinys arba kitomis kalbomis gerokai plačiau gali pasklisti, bet tas irgi tobulėja. Tai turbūt čia yra tie minėti aspektai, jo, turbūt taip.

I.O jeigu sistema generuotų rinkimų rezultatus arba būtų naudojama skelbti politinėms naujienoms?

KP. Manau, kad tikrai dar per anksti apie tai kalbėti ir net nesu tikra ar įmanoma, nes, na, mes vien diskutuojame, ir, manau, labiau neigiama prasme. Diskutuojame apie tai, kad galėtų būti balsavimas elektroniniu būdu. Tai turbūt kalbėti apie tokių jautrių duomenų, visuomenei svarbių duomenų, skelbimą su dirbtiniu intelektu gal yra šiek tiek rizikinga, net labai rizikinga.

I.Na, čia, turbūt, kaip ir prieštarauja tiems profesiniams standartams, tam objektyvumui, tikrinimui. Na, nes vis tiek, jeigu kalbame apie politiko pasisakymus, na, jie jie ne visada būtinai yra tiesioginiai ar dar kažką tokio, vis tiek peržvelgimo reikalauja.

KP. Taip, taip. Tiesiog neįmanoma, nes nu čia tikrai žmogaus įsitraukimas visur yra svarbus, bet tokiais jautriais ir, galimai visuomene skaldančiais klausimais, tai tuo labiau.

I. Bet turbūt jeigu ir būtų naudojama, galbūt ir sumažintų visuomenės pasitikėjimą žiniasklaida?

KP. Turbūt taip. Turbūt čia yra tas dalykas, kur mes dar dėl to ir turime pasitempti, kad žmonės būtų informuoti, jeigu žiniasklaida naudoja dirbtinį intelektą ir kada mes turim jį naudoti, nes jeigu mes nebūsime atidūs ir labai aiškiai nenurodysime, kokiais tikslais ir kur buvo panaudotas tas dirbtinis intelektas, tai tikrai gali sumažinti visuomenės pasitikėjimą, nes dar visuomenė nėra pakankamai informuota, kad galėtų suprasti tai, kas yra tie dirbtinio intelekto įrankiai ir turbūt net ir patys žurnalistai dar nėra pakankamai informuoti gerai, kad žinotų koks galėtų būti poveikis.

I. Kita situacija būtų vaizdų kūrimas. Tai, pavyzdžiui, tobulėjant *deepfake* technologijoms, kurios gali sukurti pakankamai tikrovišką vaizdą, pasitelkus dirbtinį intelektą, atsiranda galimybių tiek atkurti vaizdinius, tiek plisti dezinformacijai. Tai kaip žurnalistai turėtų elgtis su dirbtinio intelekto generuojamais vaizdais ir vaizdo įrašais?

KP. Jeigu tie vaizdai yra skelbiami tame pačiame sraute, kaip ir tikros nuotraukos čia yra labai didelė rizika, nes tada tikrai reikia pasižiūrėti, kad žmogus nebūtų apgautas ir nepasimestų ir nebūtų kažkokio nesupratimo, nesuvokimo, ką jisai mato. Tai čia yra viena. O kitą, vėl kam reikalingi tie sugeneruoti vaizdai, ko mes siekiame tuo. Jei yra kokias nors, tarkim, iliustracija, komentarai, tai kažkas jau tai žurnalistų asmeniškai iliustruoja savo komentarus dirbtinio intelekto vaizdiniais, turbūt čia galbūt kažko blogo išvelgti gal ir nevertėtų, arba niekas neišvelgia, bet jeigu kalbama apie žiniasklaidos priemones, tai ta atsakomybė gerokai didesnė.

I. O tai tai kaip spręstume tą pateikimą visuomenei?

KP. Žymėjimas yra vienas būdas. Manau, kad išvis netgi reikėtų dar išsamiau paaiškinti, kokia programa buvo naudota. Galbūt, netgi, na, vienas iš būdų apskritai pasaulyje kalbama kaip didinti tą pasitikėjimą dirbtinį intelektu ir spręsti etinius klausimus, tai kažkiek viešinti ir kokios užduotys buvo pasitelktos. Pavyzdžiui, ten tam tikri raktažodžiai, kurie buvo pasitelkti naudojant, kad būtų toks vaizdinys sugeneruotas.

I. Tai prieinam tiesiog prie to, kad vizualus paprastus sukurti neprieštarauja niekam, bet jeigu mes jau kalbame apie tokius, va, kur kokie nors istoriniai vaizdai būtų sugeneruoti, ar politikų vaizdai jau čia jau galbūt atsargiai reikėtų naudoti arba iš viso nenaudoti.

KP. Aš tai nepriečiau prie tokios išvados,, aš galbūt labiau ką norėjau tik pasakyti tai, kad matau pavyzdžių iš visuomenėje sekamų žmonių, kurie yra ir žurnalistai, komentatoriai, apžvalgininkai, kurie naudoja dirbtinio intelekto vaizdinius savo tekstams iliustruoti. Yra tokių pavyzdžių ir gal čia didesnių klausimų nekyla, bet jeigu mes kalbam apie žiniasklaidos priemones, darbą, na, žinoma, ir žurnalistai patys čia gal reikia atskirti turbūt, kad aš turiu omeny apžvalgininkus ir visuomenininkus, ir tada žurnalistus, kurie yra žurnalistai, profesiniai žurnalistai. Tai jeigu kalbam apie juos, tai tikrai atsakomybę yra labai labai didelė ir tikrai reikia galvoti ir žymėti bet kuriuo atveju.

I. Kas turėtų būti atsakingas už tai, kad, vat, pavyzdžiui, žurnalistas panaudoja dirbtinio intelekto įrankį? Tai ar jis turi pats prisiimti atsakomybę, jei įsiveltų kažkokia klaida, ar turėtų prisiimti pati žiniasklaida kaip organizacija, ar vis dėlto tai būtų tiesiog, na, kažkokia atsakomybė perleista ir už tai atsakinga ta korporacija, kuri kūrė tą dirbtinį intelektą?

KP. Manau, kad visi trys komponentai kol kas tikrai yra svarbūs, nes organizacija turi užtikrinti gaires ir užtikrinti manau, prieigą prie tų įrankių, kuriuos galėtų naudoti žurnalistai. Žurnalistai turi užtikrinti, kad jie naudoja pagal gaires ir kad jie gali atsakyti už tai, kaip buvo sugeneruota ir koks yra tas kūrinys. Tai kol kas, kol mes neturime tų labai kažkokių aiškių gairių, jos tikrai kuriasi, tikrai visi turi būti atsakingi. Paskui manau, kad taip, na, redakcijos žurnalisto, bet, žinoma, priklausomai nuo to, kokį susitarimą redakcija turi su tom įrankius kuriančiomis įmonėmis. Tai turbūt kol kas dar kalbame apie visus. Visų įsitraukimas svarbu.

I.Supratau. Na ir dar vienas atvejis, kai generatyvus dirbtinis intelektas, gali būti linkęs į haliucinacijas ir šališkumą. Kaip redakcija turėtų užtikrinti, kad tokių dirbtinio intelekto trūkumų poveikis informacijos patikimumui būtų sumažintas?

KP.Žmogaus įsitraukimas labai yra svarbus, kad jis tikrintų informaciją. Tai turbūt tikrai tas dvigubas darbas čia dabar gaunasi, bet tikrai dar nemanau, kad mes turime tokių gerų įrankių ir nemanau, kad esame tame visuomenės taške, kur galėtume tokią informaciją tiesiog skelbti ir paleisti. Tai tikrai be jokios abejonės, tai turėtų dar būti labai patikrinta žurnalisto ir pasižiūrėti, ar apskritai tokį turinį verta išleisti, ką jis duoda, kodėl buvo pasitelktas dirbtinis intelektas tam, kaip tai paaiškinama, ar pakankamai tai paaiškinam tai. Dar tikrai tikrai reiktų, mano manymu, atsargiai į tai žiūrėti ta prasme. Mes pradėdame kurti po truputėlį pradėdame naudotis tuo dirbtiniu intelektu ir taip, kaip mes dabar padėsime tam pamatus, na, turbūt tai irgi daug ką pasakys kaip visuomenė pasitikės, kaip ji priims šią technologiją.

I.O kokie aspektai yra labiausiai akcentuojami, kai rengiatės dirbtinį intelektui?

KP. Tai turbūt tas gaires geriausiai nustato kiekviena žiniasklaidos priemonėje, bet, vėlgi, tai turėtų būti paremta žiniasklaidos misija. Tam tikra žurnalisto misija. Tai, ką mes aptarėme. Manau, kad tikrai labai yra svarbu, kai kalbame apie tai, kokius įrankius pasitelkiame žurnalisto darbui, kiek ta informacija toliau išlieka sąžininga, teisinga, objektyvi, nešališka, kokia žinią ji neša kodėl žmogui reikia tai žinoti, kas yra svarbu.

Priedas Nr.7. Interviu su Nerijumi Maliukevičiumi, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentu, specializuojasi žiniasklaidos, propagandos ir informacinių karų temomis

NM – Nerijus Maliukevičius, I – interviuotoja.

Nerijus Maliukevičius, 46 m., VU TSPMI asistentas

I. Kaip manote, koks turėtų būti žurnalisto vaidmuo demokratinėje visuomenėje?

NM. Mano paprastas atsakymas – profesionalus. Tai, ką savyje sutalpina žurnalisto profesija, tai yra visus visus darbo su šaltiniais principus, tyrimų principus, objektyvumo ir visokius kitokius kitokius elementus, ta prasme man atrodo svarbiausias žodis yra profesionalumas. Toks vaidmuo turėtų būti. Aš nemanau, kad jis čia turi būti vadinamas kažkokiu, tai, nežinau, sarginiu demokratijos šunim. Nes jeigu šita veikla atliekama profesionaliai, tai tai tiesiogiai prisideda prie demokratijos kokybės.

I. O kaip maždaug įvardintumėt tą profesionalumą, ko būtent turėtų laikytis. Kažkokių etinių normų ar standartų, kad išlaikytų tą profesionalumą?

NM. Aš manau, kad tų darbo principų, tai yra visų pirma tos profesijos darbo principų. Tai yra, turi būti ir kaip sakant, išsilavinimas ir patirtis tam tikra: reiškiams informacijos rinkimo principai, tikrinimo principai ir panašiai. Tada suprantama, kitas labai yra svarbus, yra tie etikos standartai. Tai yra, jog, nu, neturėtų būti peržengiama ten vardan kažkokio populiarumo matomumo ten ar panašiai. Tai, bet

man atrodo, kai aš sakau profesine prasme, tai man ir yra ta pirmoj vietoj profesiniai darbo principai, tai yra kas iš tikro yra žurnalistika ir kas nėra žurnalistika. Kai tai, kad ten būtų apeinama visokių tokių skandalų, vaikymusi, *clickbait* principu, manipuliavimo tam tikrais informacijos šaltiniais dėl ten kažkokio populiarumo ir panašiai. Žurnalistai neturėtų formuoti nuomonės. Žurnalistai praneša apie įvykius, patikrina faktus ir panašiai.

I. O ką girdėjot apie generatyvinio dirbtinio intelekto taikymą žurnalistikoje?

NM. Girdėjau, kad tai yra iššūkis, kad tai yra savotiška pagunda, kaikiurims, galbūt siekiantiems pigumo, greičio ir panašiai, nes tai padeda greitai rinkti informaciją, formuoti tekstus ir panašiai. Iš dalies tai tikrai didelis iššūkis žurnalistinei profesijai, nes kol kas pagrindinė problema su dirbtiniu intelektu, kad koks jis ten bebūtų, jisai haliuciuoja, ta prasme, jisai vis tiek prisigalvoja, jisai kartais nepataiko ir čia neturėtų žurnalistas tada kažkaip tai tapti dirbtinio intelekto redaktoriumi. Tai yra nemažas iššūkis. Aš matau tą ir propagandinėse kampanijose, dezinformacinėse kampanijose, kad piktavališkai išnaudojamas yra dirbtinis intelektas. Tai turės kažkaip tai susibalansuoti tas žurnalistikos santykis su šita nauja technologija.

I. Minėjote va tokius atvejus, kai jau piktybiškai panaudoti, gal galėtumėte įvardinti kokius atvejus prisimenat?

NM. Nu tai aš iš dezinformacinių portalų, atlieku tokius tyrimus operacijos „Ghost writer“ ir kitus tai ten dirbtinis intelektas praktiškai rašo tekstus. Tie dezinformacinių operacijų vadybininkai duoda užduotį, pavyzdžiui, sukurti kokias neigiamas pasekmes sukurs NATO buvimas Baltijos šalyse, aprašyk man tai kaip žurnalistas, ir mes matom tokias kompiliacijas, tokių grynai tekstų, kurias pasirašo išgalvoti autoriai, tas greitai kepama dideliu kiekiu. Tai yra didžiulis iššūkis.

I. O kaip galėtų žurnalistai, pavyzdžiui, tvarkytis su tokiu iššūkiu dezinformacijos, nes vis tiek jie turi tikrinti informaciją?

NM. Kažkaip turi atsirasti tam tikras žymėjimas. Vis tiktai aš suprantu, kad kol kas tai yra sudėtinga, bet kai kažkokia medžiaga yra sukurta dirbtinio intelekto, tai turėtų būti pažymėta atitinkamai. Ir aš, pavyzdžiui, nesu visiškai priešiškas dirbtiniam intelektui, netgi ir akademinėi veikloj, jeigu tiksliai yra įvardinamas pasinaudotas įrankis ir nurodomas, šaltinis. Pavyzdžiui, galima prašyti dirbtinio intelekto sukurti schemas ir diagramas, kurių galbūt tu net nesugalvotum kaip kaip informaciją pateikti patraukliau ir galima pasitelkti pagalbon šitą, bet visada reikėjo, na, kaip ir mes žinom, elementariam akademiniam korektiškam darbe, reikia nurodyti, kad tai padaryta. Tai aš kitą pavyzdį galiu pateikti, tarp kitko, gal bus įdomu, užpraeitų metų mūsų žvalgybos institucijų grėsmių vertinimo ataskaitos viršelis, iliustracija buvo sukurta dirbtinio intelekto. Ir visoje ataskaitoje yra pateikiami duomenys, o pats viršelis yra grynai generuotas dirbtinio intelekto. Ir ten, nu, taip ir nurodyta - šita iliustracija, sukurta dirbtinio intelekto pagalba. Tai viskas priklauso nuo to, kad skaitytojas, auditorija būtų informuojama apie tokių įrankių panaudojimą. Ir, aš tikrai pavyzdžiui, manau, kai kada tai galbūt net ir ypatingai vizualizuojant tam tikros informacijos pateikimą, nu taip populiariai pateikiant ją, tai galbūt ir tikrai tinkamas įrankis panaudojimui.

I. O kaip būtų galima, pavyzdžiui, apsibrėžti, kada galima naudoti, o kada negalima? Tarkim tai vienas iš būdų buvo, pavyzdžiui, žymėti, kad naudotos korektiškai pažymėti, bet kartais būna galbūt atvejų, kai labai lengva ir nepasakysi, kad tai buvo sukurta dirbtinio intelekto, atsižvelgiant į tai, kad kai kur net informacinis laukas keičiasi, gali būti sunku atpažinti turinį, kuris yra sugeneruotas dirbtinio intelekto ir nepažymėtas. Tai, kokie galėtų būti saugikliai, atsižvelgiant į tokį atvejį, kai gali paplisti generatyvaus dirbtinio intelekto sugeneruota dezinformacija?

NM. Tai aš manau, kad saugikliai galėtų būti atnaujintos žurnalistų etikos normos. Galbūt jau tai ir vyksta, kuriose būtų aiškiai apibrėžiama kaip naudojamas dirbtinis intelektas arba kada jis negali būti naudojamas ir panašiai. Iš kitos pusės, gali būti toks įsipareigojimas iš žiniasklaidos priemonių, kada pažymėti būtina, kai yra panaudotas tam tikram tekste ir iliustracijose dirbtinio intelekto pagalba sukurtas produktas. Man atrodo, svarbiausias argumentas yra korektiškai informuoti apie šito įrankio naudojimą. Tai tada jau skaitytojas galės spręsti, kiek pasitikėti pateikta informacija, jeigu viskas yra nuo korektiškai cituojama ir panašiai.

I. O kurios normos galėtų labiausiai keistis, kurias labiausiai paliečia?

NM. Tai dabar man atrodo pagrindų normų prasme, tai reikia nerti ir skaityti digital act, Europos Sąjungos skaitmeninė direktyvą, tenai nemažai. Europos Sąjungoje dabar yra svarstoma apie dirbtinio intelekto reglamentavimą naujai. Čia aš ne nesu įsigilinęs ar panašiai, bet kai klausiate, kas kas, kokios normos čia gali keistis, tai nebūtina kažkokių čia super duper naujų kurti, man atrodo nemažai tereikia atnaujinti savotiškus savireguliacijos principus, žurnalistų etikos normas ir tikriausiai čia daugiausia pokyčių bus.

I. O patys žurnalistikos žurnalistai turėtų pritaikyti tuos kodeksus, žiūrint savo kontekstui, tarkim, Lietuvos konteksto ar vadovautis užsienio gairėmis? Turėtų skirtis ar ne?

NM. Ne, tai žinot, ir dabartiniuose kodeksuose yra kokie nors tokie *best practise*, kokia nors aš nežinau, „Routers“ ar dar kažkas turi, kokius savo va tokius nuo seno, „BBC“ kokius nors etikos kodeksus, kur dažnai jie yra naudojami kaip šablonas, dažnai perdaromi, pritaikomi vietiskai. Tai žinoma, nereikia visiškai kopijuoti. Reikia atsižvelgti į tai, kas yra svarbu tarptautinėje praktikoje, bet tai turi būti vietiniai nacionaliniai kodeksai. Ir kas yra svarbu, apimantis, kuriems pritarę, kuriuos pasirašytų, didžiausia dalis žiniasklaidos priemonių ir žurnalistų. Ir įsipareigotų laikytis.

I. O kaip manote, kokią įtaką generatyvus dirbtinis intelektas gali turėti pasitikėjimui naujų pranešimais ir skaidrumui?

NM. Nu čia sunku spėlioti, bet aš tai, pavyzdžiui, dabartiniame etape iš tikro daug matau vadinamo to vaidinimosi dirbtinio intelekto produktuose. To tokio realybės haliucinacijavimo, kaip yra sakoma. Tai šita prasme mano tikrai užaštrintas tikėjimas ir pasitikėjimas tokio tipo produktais. Reikia tikrinti, perpatikrinti. Tai atrodo dažnas naudojimas dirbtinio intelekto kol kas neprisidės prie patikimumo, man atrodo, atvirkščiai - didins įtarumą, nepasitikėjimą ir panašiai.

I. Bet čia turbūt suveikia tas naujos technologijos fenomenas, kai niekas nežino, ko laukti ir tikėtis.

NM. Sutinku, sutinku.

I. O kokia, pavyzdžiui, nauda galėtų būti - galbūt kaip tik atvirkščiai, pasitikėjimą galėtų kelti žiniasklaidos?

NM. Ne, kol kas aš tokios perspektyvos nematau. Aš manau, kad pozityvūs gali būti, pavyzdžiui, panaudojimas kaip nors populiariau, aiškiau pateikti informaciją, grafiniai iliustracijų sprendimai – visi tokie dalykai, apie kuriuos padeda dirbtinis intelektas. Na sukurti pateikti ir panašiai.

I. O pats dirbtinis intelektas gali pakeisti žiniasklaidos vaidmenį, pavyzdžiui, tapti kaip alternatyvus informacijos šaltinis kurį žmonės gali naudoti daugiau negu žiniasklaidos priemonės?

NM. Nu matot, labai sudėtinga dabar sakyti tai, kas, kas yra ta tikra ta prasme žiniasklaida tradicine prasme ir kokia ta dirbtinio intelekto ateitis. Jeigu žiūrėti į tai, ką mes čia dabar patiriame su socialiniais tinklais, kurie tampa praktiškai pagrindinė medija dabar per kurią mes gauname

informaciją ir panašiai, tai tai tada galima įtarti, kad dirbtinis intelektas kažkada ateityje taps nauja tokia technologija, kuria mes paprašysime pateikti svarbius kažkokiems mums dienos įvykiams, kažką vykstančio. Jisai mums patogiai forma surinks informaciją, pateiks ir panašiai. Bet tai nėra žurnalistika kaip profesija, tai yra technologija. O manau, kad profesine prasme vis tiek bus ir išliks svarbus to žmogiško požiūrio, į informacijos surinkimą, patikimumą, etikos standartus visi dalykai ir jeigu atras vietą šitie profesionalai ateity kažkur, arba kaip tik įgalins tą dirbtinį intelektą, tai kaip profesija išliks. Tik, jina, aišku, transformuos.

I. Tai žiniasklaida vis tiek turėtų žiūrėti dirbtinį intelektą gana atsargiai, nes vis tiek reikalauja papildomo informacijos tikrinimo, bet tuo pačiu vis tiek ir prisitaikyti.

NM. Taip, nes tada tave aplenks visi kiti ir jeigu tu tos technologijos kaip nors neįdarbinsi, tai tada bus bus problemų.

I. Na, ir pabaigai, gal taip apibendrinant, kokių patarimų galėtumėte duoti žurnalistams ir naujų skyrių vadovams integruojant dirbtinį intelektą į darbą?

NM. Nu tai man atrodo, galbūt tada tai, ką mes ir aptarėm. Įtraukite tai į savo etikos kodeksu naujas redakcijas, tai yra kaip kaip jūs naudojate savo darbe dirbtinį intelektą korektiškai, kad tai būtų aišku jūsų žurnalistams ir skaitytojams. O kitas dalykas, jeigu ir kai tai yra naudojama, tai yra pagrindinis ir ir toks, na, tikriausiai bazinis principas visada nurodyti skaitytojui, kad kažkuri dalis ar kažkas tai buvo sukurta padedant dirbtinio intelekto, kad tai būtų korektiškai nurodoma.

Priedas Nr.7. Interviu su Greta Klimkaitė, „DELFI.TV“ reporterė

GK – Greta Klimkaitė, I – interviuotoja.

Greta Klimkaitė, Delfi.tv žurnalistė, 30 m.

I. Kaip manote, koks turėtų būti žurnalisto vaidmuo demokratinėje visuomenėje?

GK. Nu tai man atrodo, kad pati esmė tai yra informavimas ir toks objektyvus informavimas, ne pagal kažkokių ten suinteresuotų pusių norimą informaciją, bet tiesiog pateikiant visas puses. Nu neįmanoma visų, bet tiesiog kuo objektyviau informuoti apie tai, kas vyksta. Čia pats pagrindinis dalykas.

I. Fakto atspindėjimas toks kuo tikslesnis.

GK. Nebūtinai tik faktų. Tai faktai aišku, kad taip, bet ir daugiau - tai lygiai pačių nuomonių, žiniasklaida kelia diskusijas į viešą erdvę, rengia tas diskusijas ir panašiai, kurios man atrodo irgi labai yra svarbios. Tiesiog, kad žmonės galėtų labiau pamatyti, suvokti ir susidaryt vaizdą kas vyksta ir apie ką yra kalbama.

I. Supratau. Ar laikote savo tikslu įtraukti visuomenę į aktyvesnį pilietinį gyvenimą. Na, pavyzdžiui, kad labiau domėtusi politika ir aktualijomis?

GK. Aš tai pati šiaip ne, nes nežinau, ar labai čia įmanoma, nes jeigu žmogus nesidomi, tai kaip tu ten jį įtrauksi, jeigu jam nelabai neįdomu, nei intereso turi ir panašiai. Kažkaip galvoju, kad nelabai čia kažką ypatingo ir gali padaryt. Gal labiau kažkoks per pramogas einantis turinys gali tai padaryt, pavyzdžiui, kaip mes, turim pavyzdžių, „Laisvės.tv“, ar ten įvairūs kažkokie, irgi, laidos, kurios, galbūt, gali būti patrauklios žmonėms, kuriems gal, pavyzdžiui, ten žinias kažkokias, „Panoramą“ žiūrėt, nėra taip įdomu ar kažkokias rimtas laidas, bet ten per satyrą, per dar kažką. Va, čia, manau,

yra toks įtraukimas žmonių, bet šiaip tai – kiek domisi, tiek. Man atrodo, kad svarbiausia yra duoti informaciją tiems, kuriems įdomu, kurie nori ją gauti, o tokių tai nu tai irgi didelė dalis žmonių ir yra.

I. O kokią įtaką jūsų darbui daro visuomenės reakcija?

GK. Tai man atrodo, kad visa žiniasklaida šiaip daugiausia stovi ant to, kas vyksta svarbiausio, bet aišku, kad yra žiūrima ir labai gerai gi matosi, ką žmonės žiūri, yra visos statistikos, visi skaičiai, kurios temos yra žiūrimos, klausomos, skaitomos. Tai aišku, kad yra daromas tas turinys, kuris žmonėms įdomesnis. Pavyzdžiui, man yra labai daug įdomių temų, sakykim, kas vyksta pasaulyje, įvairiuose kampeliuose, bet tai aš matau, kad nežiūri ir neskaito tų temų pas mus žmonės, tiesiog nepaklausu visiškai tai tu ir negali skirti resursų ir dirbti ties tom temom, kurios daugumai žmonių, visgi, nelabai įdomios, kad ir kaip man gali atrodyt, kad čia svarbu ir įdomu, bet masėm neįdomu. Tai vat, čia gal tokiais atvejais tam tikras tokias temas labiau būna padaro ir gali sau leist daryt visuomeninis transliuotojas kuriam ne visuomet ir reikėtų žiūrėti į skaičius, bet šiaip va šitas man atrodo pagrindinis, o apskritai, kalbant apie ten reakcijas, komentarus ir panašiai. Nu dabar tokia realybė, kad komentarai, kurie yra ten, pavyzdžiui, portalų arba kažkur socialiniuose tinkluose, reakcijos į ten kažkokias temas laidas ir taip toliau, tai jie būna tokie labai dažnai, nu, siaubingai nekultūringi, labai netgi baisūs ir iš jų nelabai tu irgi kažko gali ir tikėtis. Nelabai čia kažkaip į tai reaguot iš tikrųjų. O dar kitas dalykas, reagavimas į visuomenę, tai yra, man atrodo tiesiog žiūrint į tai, kokius klausimus žmonės kelia. Tai dabar socialiniai tinklai yra labai puiki erdvė, kur žmonės gali iškelti klausimus, arba kai žmonės pradeda, pavyzdžiui, čia buvo miškų kirtimo klausimai, tam pačiam Vilniuj mes turim įvairius medžių kirtimo klausimus, ir taip toliau, tai dažniausiai juk pradeda judėt žmonės, kažkokie aktyvistai. Nu ir tada žiniasklaida eina iš paskos ir eina, kalbint, žiūrėt, daro laidas, daro temas. Tai man atrodo, čia ir yra žiniasklaidos ta pagrindinė reakcija, kurios net ir negali nebūti, nes, nu, tu turi ir kitiems žmonėm parodyt, kad vyksta kažkoks judėjimas. Bet nu, bet va taip ir reaguojama.

I. Supratau. Tai dažniausiai tenka atsižvelgti ir į tuos visuomeninius judėjimus, nes jie tikriausiai labiausiai vat ir mobilizuoja, sudomina žmones.

GK. Taip, taip. Čia dar irgi yra toks ir dalykas, ir atspindėjimo dalykas, kai žiniasklaida kalba apie tai, kad vyksta kažkokie judėjimai ar dar kažkas, ir dar kitas dalykas, kad tai tada tampa įdomu žmonėms. Tai nu, tai čia toks iš kelių pusių netgi eina šitas dalykas ir tas informavimas. Žiniasklaida nori būti aktuali ir kad žmonės, skaitytojai, jeigu tokias temas skaito, tai ir daro tokias temas.

I. O kaip svarbu pateikti ne tik faktus, bet ir situacijos analizę? Na, pavyzdžiui, kalbant labiau kokiomis nors politinėmis temomis, ar jaučiat pareigą peržvelgti, pavyzdžiui, kokią valdžią ir stebėti, kada kažkas neteisingo, kada kaip gerai viską atlieka ir panašiai?

GK. Nu tai man atrodo, kad čia šiaip jau ir yra žiniasklaidos esmė, nes aišku, jog faktai – taip, jie, kad būtų objektyvūs, patikrinti ir panašiai, bet tai irgi yra, nu, sakykim, kažkokios pranešimų žinutės, tiktai jos tik į faktus ir orientuojasi. Ir tik toks ten yra tikslas, bet vis tiek didžioji dalis žiniasklaidos gi yra tie kažkokie gilesni pažiūrėjimai į problemą. Analizuojama, diskutuojama ir panašiai. Tai čia labai priklauso nuo tikslo žanro. Pavyzdžiui, mano pačios visas darbas niekada nėra tiesiog faktai, nu nes kiti žmonės dirba ties tuo, kad ten kažkokią faktinę tik informaciją pateiktų. Mano visas darbas stovi, pavyzdžiui, ant diskusijų rengimo kažkokio tai kalbinimo ekspertų, analitikų ir panašiai. Jau žiūrint į faktus, į pasakymus ir taip toliau. Nu ir tada eini tolyn su tuo visu, netgi nuo tų faktų ar kažkokių pasisakymų plėtoji temas.

I. Ar laikotės žurnalistinių etinių vertybių?

GK. Nu tai yra, anksčiau vadinosi, žurnalistų etikos kodeksas. Dabar man atrodo visuomenės informavimo etikos kodeksas. Jeigu gerai, aš nežinau tikslaus pavadinimo. Tai realiai privaloma laikytis. Žurnalistas negali nesivadovauti tuo etikos kodeksu, nes tada tu ir gali būti pripažintas neetišku, o žiniasklaidos priemonėm tai gali turėti finansinių pasėkmių, ypač kalbant apie silpniau gyvenančią regiono žiniasklaidą, kuri paskui negali dalyvauti įvairiuose konkursuose, kad gautų projektus su kuriais ateina ir finansavimas. Tai nu čia, yra pagrindinis dalykas, ką, pavyzdžiui, žurnalistus moko universitete. Bent jau kai aš studijavau, tai tu mintinai turi išmokti. Tiesiog viską viską žinoti apie etikos kodeksą. Žiniasklaidos priemonės pačios turi savo etikos kodeksus, pavyzdžiui, aš kur dirbu, tai irgi mes turim savo etikos kodeksą. Ir vadovautis reikia viskuo, bet tokie gal yra ir esminiai dalykai. Nu tai žurnalistas jau ką minėjau, kad turi pateikti skirtingas puses, turi būti nešališkas, objektyvus, remtis faktais ir dar yra kitų labai svarbių dalykų. Tai netaišyt interesų, pavyzdžiui, darant temas žurnalistas neturi gauti atlygio, nu išskyrus atlyginimą, kas aišku, bet atlygio už kažkokią informaciją, už kažkokią, kad tu darai ten tam tikrą temą ir panašiai, iš kažko suinteresuotas. Žurnalistas neturi gauti, šiaip, dovanų žurnalistas, negali užsiimti reklama, kas aš manau, yra labai esminis dalykas. Pavyzdžiui, žurnalistas negali naudoti savo balso, veido ir vardo reklamai ar kas susiję su reklama. Tai čia irgi yra labai svarbu. Man bent jau atrodo labai svarbu. Tai visi šitie dalykai ir veda prie to nu, koks yra žurnalistų įvaizdis ir koks patikimumas. Tai man atrodo, kad čia labai daug yra tų etikos reikalavimų ir visų vertybių, kuriom reik vadovautis.

I. Taip, bet paminėjot labai daug svarbių ir iš tikrųjų taip ir parodo, kad vat labai svarbu skaidrumas šioje profesijoje ir labai tokios daug įpareigojančios, tiek standartai, tiek vertybės.

KG. Taip, netgi žurnalistai, iš tikrųjų, nuo tam tikrų temų gali nusišalinti, jeigu jie turi kažkokį suinteresuotumą. Nu, pavyzdžiui, pažįsta kažką, kažkas su ta tema yra ten artimas draugas ir panašiai, nes tai irgi yra visiškai normalu, bet tada gali pasitraukti. Mes gi matėm Jakilaičio atvejį, kai jo žmona pradėjo dirbti Šimonytės komandoje, tai labai akivaizdu, kad jis nebegalėjo kaip žurnalistas dirbt – jo darbas, jo temos yra politika, aktualijos, tai jis neišvengtų daryti temų apie Vyriausybės darbus ir panašiai, ir jaučiasi interesų konfliktas. Toks susikirtimas išeina, nes jo žmona dirba toje komandoje premjeras patarėja komunikacijai tai. Tai va tai čia toks buvo labai akivaizdus pavyzdys, dėl to aiškumo, skaidrumo, nešališkumo ir panašiai.

I. Taip. O kaip elgiatės tais atvejais, kai pranešimuose pasitaiko klaidų ar netikslumų, kokių veiksmų imatės, kad ištaisytumėte klaidas ir išlaikytumėte auditorijos pasitikėjimą?

GK. Nu tai klaidos yra pataisomos. Šiaip kaip ir tų klaidų išvis reikėtų nedaryti. Man atrodo vienas blogiausių dalykų, ką gali padaryt žurnalistas tai fakto klaidos. Dėl to, kad nu negali gali šiaip būt fakto klaidų. Aišku, visko pasitaiko, bet jos turi būti ištaisomos ir šiaip, iš tikrųjų, nu, nežinau, man nėra dažnas dalykas, kad aš kažkokias klaidas daryčiau, nes tu tiesiog pasistengi nedaryti klaidų, o jeigu tu kažko tiksliai nežinai, tai tu ir nesakai arba kažkaip iškeli klausimą dėl to, bet neteigi įsitikinęs kažko kuo, galbūt, galima ir suabejoti. Bet, nu, pavyzdžiui, aš pati, tai kai pamatau klaidas ar netikslumus, net ir pas kolegas, pas galbūt ir konkurentus, ir panašiai, tai aš pasakau pamačius, kad blogai parašė, ten tas ne taip ir panašiai, nu tai jie irgi pasitaiso. Ga ir *neužknisu*, bet atrodo, kartais žinai, skambinėji, irgi, bet, nu, nesinori, kad pas visus būtų tų kažkokių esminių klaidų padarytų.

I. Na taip klaidas yra daryti žmogiška, tačiau žurnalistikoje žiniasklaidoje jų tikrai labai reikėtų vengti ir dažniausiai vis tiek tie teikiami pranešimai ar ruošiami informacija dažniausiai būna patikrinama kelių žmonių.

GK. Na... Ne visai, tikrai ne. Nėra tokių resursų. Tai dažnai ta informacija būna, netikrinama daug akių.

I. Supratau. Tai pereikim prie dirbtinio intelekto. Kaip jūs vertinate naujoves, ypač susijusias su dirbtinio intelekto technologijomis?

GK. Aš tai manau, kad įdomu, puiku, viskas gerai. Gal įdomiausia dalis, nes mes matome kaip smarkiai viskas tobulėja neįtikėtinai greitai, bet įdomiausia ir sunkiausia dalis kaip su tuo susitvarkyti, nes labai daug grėsmių kyla, apie kurias ir yra kalbama. Dabar keliami klausimai kaip apsisaugot, kaip reikės tai spręst. Dar nėra įrankių sugalvotų ir sukurtų. Kaip patikrinti, kur čia dirbtinis intelektas, kur ne dirbtinis intelektas? Tai įdomu, bet man atrodo, kad čia labai bus daug iššūkių. Tai galima, matyt, kad ir dabar ten ir Europiniu lygiu pavyzdžių yra priiminėjami sprendimai, ieškoma jų ir, vat, Europos Parlamente riboti kažkokį tai naudojimą dirbtinio intelekto. Dėl žmonių sekimo, dėl dar kažko, tai dėl autorių kūrinių naudojimo, nes irgi dar labai nu nėra reglamentavimo šitoj srityje tai pažiūrėsime, kas čia bus.

I. O jums teko bandyti naudoti generatyvų dirbtinį intelektą?

GK. Čia kalba eina apie tuos, kur kuria vaizdus, tekstus pagal užklausas ir iš kalbų modelių sudaryti?

I. Taip.

GK. Dabar galvoju, kad ne. Aš pati, gal tikrai uždavinėjau klausimus dirbtiniam intelektui kažkokius, nes tada tau pačiam nereikia tiek gaišt su paieška, paieškos nereikia pačiam tiek vykdyt, bet aš pati nenaudoju dirbtinio intelekto ir iš tikrųjų dar nesu prasibandžiusi, prasitestavus. Manau, kad tai yra neišvengiama ir šiaip įdomu, bet man ir nebuvo jokio poreikio tam.

I. O, kodėl nebuvo poreikio? Nepritaikoma ar yra kažkokios kitos priežastys?

GK. Nes man tiesiog nereikia šiuo metu arba aš net nesugalvoju gal kokio būdo kur man to reikėtų, nei darbe, nei šiaip gyvenime. Sakau, man tikrai reikėjo kažkokią informaciją susižinoti kaip ką padaryti greitai - tai dirbtinis intelektas labai gali greitai į klausimus atsakyt, jeigu jie iškyla ar atrasti kažką. Bet, ir tiek, o aš net nedirbu gal su tuo, kur man reikėtų, kad kažką man tas dirbtinis intelektas labai padarytų.

I. Tai čia galėtų būti tokia, kaip ir alternatyvi paieškos sistema.

GK. Tai taip. Aš manau, bent jau kol kas, nors stebiu viską, kas vyksta su juo, bet pati aš tiek nesusipažinus. Aš, netgi, pati nežinau kaip reikėtų kurti tuos vaizdus ir dabar čia žiūrėjau, kaip menininkas susigalvojęs idėją kuria įvairius vaizdus pasitelkdamas dirbtinį intelektą ir jam duodamas užduotis. Nu tai labai įdomu, bet bent jau kiek pastebiu, tai daugiau įvairūs kūrybininkai ir menininkai dabar išbandinėja tą dirbtinį intelektą ir kuria įvairių turinį su juo.

I. O nebijot, kad, vat, tai paliks norma tarp žmonių? Mes matome, kad vis dažniau ir daugiau tas dirbtinis intelektas yra naudojamas. Ar nebijot, kad būtent atsiradus alternatyviai paieškos sistemai gali sumažėti žiniasklaidos svarbumas visuomenėje?

GK. Nemanau tikrai, dėl to, kad dirbtinis intelektas, jis vis tiek jis yra užduočių vykdytojas ir ir jis negali objektyviai pasirinkti informacijos, jis negali logiškai jos įvertint, jis negali atrinkti kur tiesa, kur melas - jis tiesiog atrenka tai, kas yra, pavyzdžiui, internete, kokia yra kažkur informacija, bet ar jina tikra ar netikra? Nu tai jau jis negali tiesiog to įvertint. Tada ir apskritai, kai yra baiminamasi to dirbtinio intelekto, man atrodo, kad žmonėms labai rūpi viskas, kas yra tikra ir kas yra natūralu ir panašiai. Ir kaip ten, jeigu, pavyzdžiui, bus galima sugeneruoti, kad tau tarsi kalba žmogus, žinių pranešėjas ar ten kažkok, bet ten nėra žmogus, o ten yra tiesiog sugeneruotas dirbtinio intelekto vaizdas. Man atrodo, kad nevisai turėtų tai *paieiti* dėl to, kad žmonėms įdomūs žmonės yra vis tiek. Ir, pavyzdžiui, diskusijos, kaip žmonės reaguoja, kaip kažką, nu dirbtinis intelektas šitų dalykų neturi.

Čia vis tiek yra toks kompiuterinis reikalas. Tai aš nematau čia visiškai jokių baimių. Man atrodo pagrindinės baimės ir iššūkiai yra dėl to, kaip susitvarkyti, kaip išvengtos dezinformacijos pasimetimo, kas yra tikra, kas ne. Nes net kai buvo ta nuotrauka, labai nuėjus *viral (plačiai paplitusi)* su popiežium, apsirengusiu pukine striuke, ten su kryžium ir panašiai kažkur einančiu. Tai užtruko kelias dienas, kol žmonės dar buvo pasimetę ir nevisai suprato, kas čia dabar yra ir ne nebuvo iškart visiems aišku, kad čia yra dirbtinio intelekto sugeneruotas vaizdas ir kad popiežius tikrai nėjo niekur šitaip keistai apsirengęs. Tai, man atrodo, kad kažkaip va čia va pagrindinis klausimas yra.

I. O kaip manot, gal žiniasklaida, galėtų va ties tuo dirbtiniu intelektu naują atsakomybę, vaidmenį turėti? Pavyzdžiui, šviesti visuomenę apie tai, kaip atpažinti, kas yra sugeneruota, kas yra netikra. Galbūt papasakoti daugiau, kas tas yra, kaip informacijos tikrintojai, kurie žino, kaip tikrinti informaciją ir ją tikslingai pateikti.

GK. Aš net neabejoju, kad žiniasklaida tą ir darys. Čia yra viena iš funkcijų tas toks, kaip ir edukavimas, gal irgi žiniasklaidos. Tai ir dabar, jeigu būna ten kažkokie tai vaizdai, kažkokios *fake* naujienos ir panašiai, taigi žiniasklaida ir kalba apie tai, kad čia yra netiesa. Čia netikra ir taip toliau. Ir lygiai taip pat tų pačių paaiškinimų ir dabar apie dirbtinį intelektą yra labai daug kalbama, kiek galima laidų matyt ar įvairių pokalbių, kur yra kalbama apie dirbtinį intelektą, apie jo galimybes, ką jis daro vat lygiai taip pat keliami klausimai, kaip dabar mes patikrinsim ir panašiai. Tai, aš manau, kad tai ir tęsiasi ir kuo toliau, tuo mes daugiau apie tai girdėsime. Aš taip manau.

I. O su bendradarbiais ar kalbate apie šią inovaciją? Jaučiate, kad kažkas keisis? Galbūt ir redakcijoje kažkokie yra žingsniai žengiami, taisyklės keičiamos. Kokios nuotaikos vyrauja?

GK. Aš nieko nežinau apie jokiais taisyklėmis ir panašiai. Gal ir yra galvojama toks, manau, kad visi galvoja tiesiog, šiaip diskusijų lygmenyje. Aš pati su kolegom irgi kalbu, tiktai, na, nežinau, kažkas net nėra tokio kaip atskirai, specifiskai kalbėjimo apie dirbtinį intelektą. Gal labiau toks lygis kur pasikalbėjimo šiaip, kai kažkas vyksta arba kažką įdomesnio pamatai ir taip toliau, bet kad labai čia būtų dėmesio daug tam skiriama, aš bent jau kol kas to nepastebiu. Aš nežinau, gal yra. Gal yra kolegų, kurie labiau naudojasi tuo, gal randa labiau kaip pritaikyti vat, kaip grynai konkrečiai kalbant kaip apie paieškos sistemą kažkokią, kad pagreitintų darbą, bet aš nežinau to.

I. Bet ar nekyla baimių, pavyzdžiui, kad naudojant dirbtinį intelektą informacijos pagreitiniui, informacija bus pateikta kažkaip neteisingai, nes, pavyzdžiui, tas dirbtinis intelektas turi problemą - tai haliucinacijos, kada jos sukuria visiškai netikslią informaciją ir, tarkime, kokią nors citatą priskiria vienam autoriui, nors tai net ne jo ir panašiai.

GK. Bet tai žurnalisto darbas ir yra patikrint. Aš netikiu, kad koks nors žurnalistas dirbtinio intelekto suteiktą informaciją pateiktų, kaip kažkokį tai faktą ir panašiai. Dėl to, kad tau tai gali būt tik nuoroda, kur dar paieškot, kur dar ieškoti informacijos ir panašiai. Tai žurnalistų darbas ir yra pagrindinis tikrinti, viską tikrinti. Tai tai net nežinau, ne, nemanau, kad čia bent jau dabar gali būt kažkokia problema. Aš nelabai įsivaizduoju realiai tokios situacijos, kad žurnalistas pasikliautų dirbtiniu intelektu ir kažkokią informaciją paskelbtų.

I. O, pavyzdžiui, kokius dar dirbtinio intelekto įrankių pritaikymus galėtumėte įsivaizduoti, kuriuos galėtumėte pritaikyti arba, galbūt, jau žinot kurnors taiko?

GK. Šiaip, ne, nežinau. Nu tai vat, paieškos sistema. Gal ir su tais pačiais vaizdais galima būtų aš, nežinau, vat, galima gal būtų pritaikyti, kai reikia kažkur iliustracijų, bet tu nebūtinai turi jų, bet vizualizacijų norisi ir įdomiau su vizualizacijomis žiūrėti. Aišku, turi labai būt aišku žmogui ir ypatingai žiniasklaidoj turi būti aišku, kur yra realybė, kur yra ne. Juk net būna nuorodos į laikotarpį, pavyzdžiui, rodė kažkokią ištrauką, kaip koks nors ten politikas kažką sakė ir tu net numeti, prirašai,

kad žinotų, kuriuo metu sakė. Kokia tai yra data, arba rodai kažkokius archyvinis vaizdus. Tu informuoji, kad tai yra archyvas, kad ne dabar čia tokie vaizdai vyksta ir panašiai. Tiesiog labai aiškumas yra svarbus tai, man atrodo, vat, netgi su įvairių vaizdų kažkokiu generavimu, tai čia irgi žiniasklaidai galėtų būt problema dėl aiškumo, kad žmogus gali pagalvoti, kad čia tu rodai kažkokį realų vaizdą. Tai vat irgi nežinau, man atrodo taip.

I. Galbūt kažkaip reikėtų žymėti, parašyti, kad tai buvo generuota dirbtinio intelekto?

GK. Taip, bet kita vertus, tada jeigu tu žiūri į žiniasklaidos tikslą, o kokių tikslu žiniasklaida tada turi rodyti dirbtinio intelekto sugeneruotus vaizdus, vat šitas. Gal dirbtiniu intelektu galima greičiau pasidaryt, aš nežinau, gal koliažą, nu kai dar reikia daryt rankiniu būdu mechaniškai kažkokius koliažus ir panašiai. Gal čia gali dirbtinis intelektas pagreitinti ir tau viską gražiai sumesti, bet realybe simuliuoti, tai aš nemanau. Nežinau, sakau, čia pamatysim ateity ir manau, kad netolimoj, bet labai sunku. Čia kažką prognozuoti, kaip kaip čia viskas pakryps.

I. Na taip, kol kas dar viskas yra labai tokioje šviežioje, sakykime studijoje, kai technologija dar artėja, juolab kad, tarkime, jeigu mes lygintume kaip užsienyje viskas ir kaip pas mus Lietuvoje, tai jaučiamas vis tiek lėtesnis progresas, kadangi duomenys lietuvių kalba nėra taip greitai apmokami. Tai man labai įdomu, ar jaučiasi koks nors pasiruošimas? Kokią poziciją turėtų būti pačio žurnalisto? Ar reikėtų iš viso drausti tokių įrankių naudojimą dėl visų tų galimų grėsmių, dėl šališkos informacijos grėsmės, haliucinacijų ir, galbūt, autorių teisių?

GK. Na, kaip ir neišvengiama ir reikėtų suprasti tą technologiją. Dabar galvoju, ai, man atrodo, kad dirbtinį intelektą šiaip darbe, man atrodo, ir buvom pasitelkę. Kolega atrado, kad iššifruotų medžiagą, kai tau yra garso arba vaizdo įrašas ilgas, kad tau pačiam nereiktų ranka rašyti ir šifruoti, tau iššifruoti gali ir dirbtinis intelektas. Man atrodo, kad jis su dirbtiniu intelektu čia ir padarė šitą. Tai man kelis kartus taip pagelbėjo, labai sutrumpina laiką, kad nereikia įsirašinėti. Tai dirbtinis intelektas gali būti nuostabus pagalbinis įrankis, žurnalistui sutaupantis laiko bukam kažkokiam įrašinėjimui arba netgi kitą kartą kažkokių kažkokios techninės informacijos ieškojimui, kad tu ne pats ten sėdi „Google“ ar dar kažkur ir *knisiesi*, o tau gali išmesti ir tada tu gali susirasti kur yra ta informacija lengviau. Tai, manau, kad tas dirbtinis intelektas bus tik palengvintojas, bet pagrindinė problema, jo - va. tie visi dezinformacija, neaiškumas ir taip toliau. Bet, nu, aš nežinau, man atrodo vis tiek žiniasklaidos darbas ir yra atrinkti tai, kas yra faktai, tai kas yra tiesa, tai, kas nėra kažkokia simuliacija ir panašiai. Tai manau, kad vis tiek palaipsniui bus prisitaikyta. Nu čia neišvengiama, nesugrius pasaulis, neišnyks ir nesugrius žiniasklaida ir kažkokia objektyvi informacija ir taip toliau. Tai nežinau, aš tai kažkaip nematau čia nei jokių baimių, nei jokių labai kylančių problemų, nei kažkokių poreikių viską uždrausti. Kad reglamentuoti reikia - tai taip. Dėl to, kad dirbtinis intelektas sukuria labai daug galimybių ir pakenkti žmonių gyvenimui, tai vat reikia tiesiog susitvarkyt kažkaip su tuo. Klausimas, kaip seksis, nes ne visi gal ir suinteresuoti yra.

I. O gal dar įžvelgiat kaip generatyvus dirbtinis intelektas galėtų kelti grėsmes žiniasklaidai?

GK. Pačiai žiniasklaidai nežinau, aš iš tikrųjų sugalvočiau, kas čia gali žiniasklaidai tų grėsmių sukelti, gal labiau pačiam visuomenės klaidinimui didesnės grėsmės yra. Arba gali ir tą pačią žiniasklaidą trikdyti, jeigu tu neturi galimybės įvertinti ar tai yra realybė, ar tai yra dirbtinio intelekto kažkoks sugeneruotas vaizdas ar dar kažkas, bet nemanau, kad to neįmanoma, bus atskirti. Nežinau, o gal bus. Tai vat čia žiniasklaida, gi, lygiai taip pat, kaip ir žmonės, žurnalistai irgi taip pat gali būti suklaidinti to ar čia iš tikrųjų pasakė, ar čia sugeneruota dirbtinio intelekto yra. Bet reik tikėtis, kad bus įrankiai atskirti. Tai va, o šiaip tai visuomenė, man atrodo, yra ypatingai lengva klaidinti paleidžiant, bet tiek, kad irgi yra paneigimas kaip bet kokių atveju kažkokios vaizdų informacijos ir taip toliau. Bet, aišku, pirminis efektas jau būna pasiektas. Tai, nežinau, nežinau.

I. Na, kaip ir minėjot, DI gali pakeisti tą informacinį lauką, kad ateity gali būti vis sunkiau atskirti, kas yra sugeneruota, o kas ne. Tai žinoma, galbūt žurnalistai jau yra išmokę atidžiai atsirinkti informaciją, bet visuomenę pačią gali paveikti ir įdomu koks turėtų būti tada ryšys tarp žurnalistų, kaip informacijos tikrintojo ir visuomenės?

GK. Man atrodo, kad svarbu žiniasklaidai, kad žmonės ja pasitikėtų, nes jeigu žmonės pasitiki, tai jie tada gali būtent pažiūrėti kas žiniasklaidoje yra, kažkokie paaiškinimai ir taip toliau ir žiniasklaidoje ieškot tos tikros informacijos, nes dabar mes turim ir tuos pačius socialinius tinklus, kur dalis žmonių dalykus sužino ir informacijos ieško socialiniuose tinkluose, kur irgi yra visokie socialiniai burbulai ir ta informacija nebūtinai visuomet būna teisinga, objektyvi, pagrįsta faktais ir panašiai. Labai daug dezinformacijos yra. Tai man atrodo, tiesiog čia yra jau klausimas pasitikėjimo žiniasklaida. Čia ir yra tas vienintelis, man atrodo, kelias žiniasklaidai – tikrint, pasakyt kas yra tiesa, kas yra netiesa, o tada žiniasklaidos jau reikalas, kur, į ką jie žiūri ir kuo jie remiasi. Nes nu čia nepaaiškinsi.

I. O kaip manot, ar keisis kažkokios į kažkokie profesiniai standartai įsipareigojimais būtent ties tuo dirbtinio intelekto naudojimu?

GK. Aš manau, kad taip. Aš tiesiog manau, kad bus reglamentuota, bus taisyklės kažkokios reaguojant į situaciją, reaguojant į, koks tas dirbtinis intelektas yra, kokios jo galimybės, kaip jis yra naudojamas, nes irgi priklauso nuo to, kaip bus juo naudojama ir tada bus kažkokios kuriamos taisyklės. Kas yra galima, kas negalima, kas tinka, kas yra etiška, kas jau ne etiška ir panašiai. Tai manau, kad čia yra toks lygiagretus procesas, kuris irgi vyks.

I. O gal jums kyla minčių, kas būtent galėtų būti etiška, o kas neetiška, visiškai netinka?

GK. Tai viskas, manau, kad mažiau problemų, kai mes žiūrim į meną. Aišku, ten irgi yra problemų. Ką naudoja kūrėjai, kad dirbtinis intelektas pasitelkia kitų autorių kažkokius darbus. Ir, bet, irgi, va, pavyzdžiui, Europos parlamente buvo priimtas statymas, kur apribojama, tai ir yra nurodoma, kad būtina yra nurodyti, kokių autorių darbai yra naudojami ir panašiai. Bet jeigu žiūrint konkrečiai žiniasklaidoj, nu, tai man atrodo, kad vis tiek viskas remsis į visus principus ir vertybes žiniasklaidos, kuriais dabar vadovaujasi. Tai tas, kad tu rodai realybę, rodai tiesą, rodai faktus ir panašiai. Aš manau, kad tai ir nepasikeis.

I. Kai kalbama apie generatyvaus dirbtinio intelekto naudojimą, tai atrodo kaip ir nekaltas dalykas, kokiems vizualiam lengviems pasitelkti. Tuo tarpu, jeigu mes galvojame jau apie kokio politiko vaizdo generavimą ar kalbą, ar, tarkime, kokių nors senų istorinių vietų, kur tiksliai nežinome, ar taip atrodė, tai atrodo jau kaip ir labiau prieštarauja, nes tai gali iškraipyti kažkokią informaciją. Ar tai jau būtų tiesiog to vadinamo deepfake, kuris kuria tuos vaizdus gana tikroviškai, bet nebūtinai teisingai. Kokia yra ta riba, kas yra sukurta žmogaus, o kas yra sukurta dirbtinio intelekto? Nes tam, kad tas dirbtinis intelektas dar kažką ar parašytų ar sukurtų vaizdinį, dar turi būti pateikiama užklausa, kurią formuoja pats žmogus.

GK. Mhm, taip, taip. Aš tai aš nemanau, kad žiniasklaida galės, va, tokiais, pavyzdžiui, sugalvoti, kad noriu vaizdo, kaip ministras ten daro tą ir aną ir paskui viešinti tokį tokį sugeneruotą vaizdą. Aš nemanau, kad tai būtų leidžiama, nes tai yra netiesa. Tiesiog to nebuvo. Ministras to nedarė. Kaip tu gali parodyti? Taigi net ir citatos yra cituojamos tiksliai, jeigu tu perfrazuoji, irgi stengiesi kuo labiau viską pateikti taip, kaip sakė taip, kaip darė nieko neprikurti, neinterpretuoti, nes nu negali. Tiesiog tu negali kažko prikurti ir ne veltui citavimas ir yra žiniasklaidoje naudojamas, kad žmogus matytų tiksliai tiksliai, kaip buvo pasakyta, kokie buvo žodžiai panaudoti ir panašiai, o tai, ką jau kalbėt, irgi apie vaizdus, kur tu ten kažką vaizduotum tai, ko nebuvo - ką kažkas darė, ko nedarė. Tai aš nežinau, nemanau, kad žiniasklaidoje išvis bus tokie dalykai. Man atrodo, didžiausia problema yra apskritai internete, visur socialiniuose tinkluose galinti plisti tokia informacija, kuri sutrikdytų žmones. Galbūt

sutrikdytų ir tą pačią žiniasklaidą. Ir jeigu nėra galimybės kažkaip įvertinti tuo metu, ar tai tiesa ar netiesa, tai ką tu pamatai tenai, tai vat čia yra klausimas, kaip su tuo bus tvarkomasi. Bet pati žiniasklaida tai aš nemanau, kad imsis tokių kažkokių priemonių, nes o kam? O koks interesas. Žiniasklaidos gi ir yra tikslas, parodyti, kalbėti apie tai, kas vyksta informuoti tai čia jau nelabai su tuo yra susiję. Sakau nebent, vizualai kažkokie ten lengvi ir panašiai, bet ne simuliacijos kažkokios realybės.

I. Užsienyje dirbtinio intelekto įrankiai vis dažniau yra naudojami siekiant automatizuoti paprastų pranešimų, pavyzdžiui, apie orus ar sporto rezultatus, pateikimą. Tai kaip vertintumėte tokios sistemos integravimą į šiuos procesus? Ar patikėtumėte dirbtinę intelektui rašyti pranešimus apie rutinines temas?

GK. Manau, kad kodėl gi ne, jeigu gali tai padaryti be klaidų. Nežinau, įdomu kaip, kaip ten veikia. Jeigu, pavyzdžiui, sporto varžybos ir išrašinėja kažkaip dirbtinis intelektas. Nu, kai yra tie straipsniai. Bet nežinau, kiek tai įdomu vat, man yra klausimas, kiek išvis yra įdomi tada tokia informacija, gal jeigu dėl nori sužinoti taškus, tai viskas gerai. Kodėl gi ne? Bet aš manau, kad vis tiek gi visur yra stengiamasi biški pažiūrėti plačiau. Tai net ir, pavyzdžiui, galima, matyt, kai aprašinėja žurnalistai sporto varžybas, ten tai jie prideda kažkokių vertinimų, prideda ir komentarų - ne tik tuščius taškus rašo, bet yra žmogus, kuris stebi, žiūri, kas vyksta ir tiesiog aprašo tai. Tai aš nežinau, ar dirbtinis intelektas tai sugebėtų. Pavyzdžiui, kyla kažkokios emocijos varžybų metu ir žurnalistas tai aprašo, kas ten įvyko kažkokia drama ir kažkas ten arba ne. Teisingai kažką tai padarė ir panašiai. Tai dirbtinis intelektas jau to nelabai sugebės, man atrodo. Nežinau, gal kažkada ir sugebės.

I. Tokiu atveju galbūt ir sumažėtų ta reportažo vertė, trūktų žmogiško įsikišimo.

GK. Aš manau, kad tiesiog ne tiek įdomu. Sakau, žmonėms įdomiausia žmonės ir man atrodo dalykai, prie kurių ir prisiliečia žmonės. Mes gi labai vertinam rankų darbo visokius gaminius, daiktus ir panašiai, o atrodytų - koks skirtumas, ar ten fabrike kažkaip siuvo automatizuotai viską, ar žmogus savo rankom ten siuvinėjo, bet daug brangiau kainuoja ir daug vertingiau, kad čia žmogaus rankomis siuvinėta ir panašiai. Tai, jeigu vat taip, pažiūri arba ten kažkokiam mažam ūkyje užaugintos daržovės, jos kainuoja brangiau, jas ir brangiau yra užauginti, daugiau sudėtingiau tai yra, bet žmonės yra, kurie labai nori tų daržovių iš mažesnio kažkokio ūkio. Tai man atrodo, kad čia irgi tas pats yra, kad norisi ten, kur prisilietė žmogus ir kur žmogus galvojo, mąstė, kur turėjo kontaktą su kitais žmonėmis ir juos kalbino, klausinėjo ir pats dėliojo žodžius ir sakinius. Nu žodžiu, tiesiog žinai, kad čia yra žmogaus padaryta. Tai tai dėl to, manau, kad vis tiek čia nu, ne net ta informacija, kurią, sakykim, sugeneruoja dirbtinis intelektas ir panašiai, nu, tu vis tiek ją turi su ja dirbt ir ji savaime tai nepadarys visko ir galiausiai net tas pačias užklausas turi duot, kad jas įvykdytų. Tai kažkaip, man atrodo, kad čia ta vertė nesumenks, nes nebus palikta tiesiog dirbtiniam intelektui.

I. O, jeigu būtų naudojama, pavyzdžiui, kokiam rinkimų rezultatams generuoti arba skelbti politinėm naujienom?

GK. Nežinau vat, kokias tas politines naujienas galėtų paskelbt. Jeigu kalbam apie žiniasklaidą, tai aš netikiu, bent jau dabar neįsivaizduoju aš tokio scenarijaus, kad tiesiog paleidžiam ir dirbtinis intelektas skelbia, nes jis gali bet ką paskelbti. Jis gali nesąmones paskelbti. Taigi jis negali atrinkti kur yra tiesa, o kur melas, kur yra nesąmonė. Tai aš nemanau, kad čia taip bus. Tai dėl to visiškai nemanau, kad čia atsiras dirbtinis intelektas ir nereikės žurnalistų, ir nereikės laidų vedėjų, nereikės žinių vedėjų. Man atrodo, kad čia yra tiesiog nesąmonė.

I. Tai dirbtinis intelektas nekelia baimės, kad ateityje pakeis jūsų darbą?

GK. Oi, tikrai ne.

I. Bet vis tiek gali būti svarbus įrankis.

GK. Gali, taip gali būt svarbus įrankis ir naudingas įrankis, kurį galima pasitelkt, tik tai vat problemos, kaip bus išmokta su juo ir rasti būdai tvarkytis kažkaip tų visų grėsmių, išvengt rizikų, sumažint tas rizikas ir panašiai. Bet kad čia dabar užims žiniasklaidos ir žurnalistų vietą, tai tikrai nemanau.

I. Bet dar kalbant apie atsakomybes, tai man labai įdomu. Tarkime, jeigu žurnalistas naudoja generatorius dirbtinio intelekto įrankį ir kažkur įsivėlė klaida. Tai, kas yra atsakingas, ar lieka atsakingas pats žurnalistas, ar pati žiniasklaida jau atsako, na, organizacija? Ar vis dėlto turėtų atsakyti tos korporacijos, kurios kūrė dirbtinį intelektą?

GK. Nu aš visų pirma nelabai dabar įsivaizduoju, koku atveju čia galėtų padaryt žiniasklaida kažkokią klaidą su dirbtiniu intelektu. Nes nu kokia čia galėtų būt klaida? Aš nesugalvoju į tokios klaidos dėl to, kad vis tiek gi viskas yra patikrinama ir bent jau aš nežinau, kad jis čia tiek būtų pasitelkiamas, kad kažkokias galėtų klaidas padaryt. Sakau, aš pati savo darbe net išvis nenaudoju dirbtinio intelekto šiuo metu. Tai, bet jeigu aš nežinau, jeigu žiniasklaida, nu, sakykim, įsivaizduokim žiniasklaida, pasitelkia dirbtinį intelektą kažkam ir jis pridaro klaidų, tai, nu, vis tiek žiniasklaidos darbas yra patikrinti ir užtikrinti, kad yra patikima informacija ten skelbiama, pateikiama ir taip toliau. Tai aš manau, kad čia yra jau atsakomybė to, kuris naudojasi dirbtiniu intelektu.

I. Taip, teisingai. O dar grįžtant prie tų netikrų sugeneruotų vaizdų, tai kaip turėtų patys žurnalistai elgtis su tais vaizdais? Kaip patikrintumėte informaciją, į ką atkreiptumėte dėmesį, kad šitas vaizdas, pavyzdžiui, buvo sugeneruotas dirbtinio intelekto?

GK. Nu aš tai nežinau iš tikrųjų kaip, kaip čia reikia atskirti. Aš net neįsivaizduoju iš tikrųjų, bet dar su tuo ir neteko man susidurt. Iš tikrųjų apart to, kad ten kažkur vat socialiniuose tinkluose galima, matyt, kuriamus vaizdus, bet jie dar nėra irgi taip tobulai. Pavyzdžiui, ten vaizdo įrašai, va, kolegė vienas laidų žinių vedėja buvo ten įkelta, kur jos balsu iškraipytai sakoma kažkokia nesąmonė. Bet tu matai, kad tai yra dar neištobulinta ir dar atrodo blogai. Bet, aišku, matant kokiais tempais viskas eina, tai gal mes galime greitai tikėtis kad jos panaudoja veidą ir jos balsu gali sakyti visiškas nesąmones. Tai aš nežinau, nežinau, kaip reikia pateikti. Tai man atrodo, kad čia ir yra ta didžioji dilema, kaip reikės tai patikrinti, o dabar aš tikrai negaliu atsakyti į tokį klausimą.

I. Supratau. Panašus klausimas iš tikrųjų. O kai tikrinate informaciją, ar turit kažkokius žingsnius, per kuriuos praeinate, kaip tikrinate informaciją?

GK. Nu tai žiniasklaida vis tiek remiasi patikimais šaltiniais, tai ir yra nurodyti. Ir šiaip jau yra nurodoma visada. Pavyzdžiui, aš pateikiu kažkokią informaciją, bet aš visada nurodau šaltinį. Iš kur yra ta informacija, arba net iš kur tas šaltinis, irgi koku šaltiniu rėmėsi, ir tada tu žmogui irgi duodi nuorodą iš kur ta informacija atėjo ir jis tada gali spręsti, kiek jis pasitiki arba nepasitiki tuo šaltiniu. Ten, pavyzdžiui, „BBC“ remiasi anoniminių šaltiniais esančiais ten artimoje aplinkoje arba susipažinusiai su informacija ir skelbia tą ir aną. Nu tai vat. Pavyzdžiui, paskelbiau aš tokią informaciją, kad „BBC“ remiasi ir panašiai. Nu tai yra tiesiog visos nuorodos ir dėl to ir yra, nurodoma. Ir ir lygiai taip pat tu žinai šaltinius, kuriais negali tikėt, pavyzdžiui, va dabar ten įvairi propagandinė Rusijos žiniasklaida. Nu, tai tau yra labai akivaizdu, koks čia yra šaltinis ir kiek tu gali juo nepasitikėti. Tai va taip ir yra. Arba jeigu kažkas įvyksta ir tu sužinai, bet dar neturi, galbūt kažkokio patvirtinimo, tu stengiesi gauti patvirtinimą, tu skambini, klausi, kad sužinotum iš pirmų, kurie tikrai žino, kad galėtų tau tą informaciją patvirtinti. Žiniasklaida nieko neskelbia tiesiog taip,

kad numeta faktą ir viskas. Visada būna nurodoma, iš kur tas faktas yra sužinotas arba iš kur tas pasakymas atėjo, kas jį pasakė, kur pasakė, kada ir panašiai. Tai tiesiog būna visur aiškios nuorodos.

Priedas Nr.9. Interviu su Juru Jankevičiumi, LRT atsakingas už dirbtinio intelekto sritį, laidos „Mano pasas meluoja“ prodiuseris

JJ – Juras Jankevičius, I – interviuotoja.

JJ. Tai va dirbtinis intelektas, ar ne?

I. Taip, taip. Kaip minėjau aš noriu išsiaiškinti kokius iššūkius galėtų kelti žiniasklaidai ir kaip Jūs pats tą vertinate, ar susiduriate su tuo.

JJ. Ok. Turiu labai gerą konkretų, labai gerą haliucinaciją galėčiau paskui net ir *printscreenus* atsiųsti, jeigu tik reikia. Netgi du, du variantai, tai vat, jeigu nuo šito pradedam, tai paskui praleisit, bet jeigu jau užsikabinom, tai užsikabinom. Buvo ten dvi situacijos konkrečios, ir įrankis vadinas, nežinau, ar Jūs jį bandėte, „Klodus“ (*Claude AI*). „Klodus“ yra bent jau iki paskutinių dienų, buvo pagal visus *benchmarkus*, pats kiečiausias. Net ir „ChatGPT“ ketvirtą aplenkęs, bet dabar jau ten kažką „GPT“ patobulino, *paturbino*, tai dabar jau mokamas „GPT“ yra. Šiek tiek, per Marytės plauką, geresnis už „Klodą“. Nu, tai va, tai „Klodus“ pačioje savo slovēje. Šlovės viršūnėje. Ir aš jo klausiu, mokamos versijos. Nu ten kažkoks kontekstas buvo, aš neatsimenu, bet pirmas klausimas nerimtas. Apie mano katino vardo kilmę. Mano katino vardas yra Šmikis. Nu nes prisidirbo jaunystėj. Tai va, nu ir jis man pradėjo aiškinti, kad tas žodis yra vokiškos kilmės, eer, Šmikeriu vadino ten kažką vokiečiai ir taip, vat, čia Mažoj Lietuvoj. Matyt, ten tas reikalas. Nu, taip sakant, paplito. Nu, žodžiu, jisai ten pradėjo savo versijas. Aš aišku, jo paklausiau, ar tikrai pateik šaltinius? Jis ten man šaltinius pateikė. Šaltiniuose - nieko tokio. Tada aš jo ten dar kartą perklausiau, jisai tada dar atsakė, dar šaltinių. Nu, ir, ilgą istoriją trumpinant - jis daugybę kartų pamiršo pasakyti nežinau. Prikūrė krūvas šaltinių, iš kur paėmė informaciją. Ir, paskui kai jau prispaudžiau, tai mandagiai atsiprašė ir tuo jo atsakomybė baigiasi. Kažin ar žiniasklaidos, vat, įmonės, žiniasklaidos vat, kompanijos mūsų, tarkim, organizacijos LRT. Kas atsakytų? Ar, ar atsakytų „Klodus“ ar darbuotojas, kuris ten pabendravo su tuo „Klodu“? Ar vis dėlto tai būtų reputacinė problema pačiai organizacijai? Bet čia yra labai didelis klausimas į kurį mes visi puikiai žinome atsakymą, kad reputacinė problema būtų organizacijai, nors ten kažkas galbūt iš kolegų ėmė ir labai pasitikėjo. Kitas variantas buvo su tuo pačiu „Klodu“, kuris, šiaip, Europos Sąjungoje, nu, labai labai laikomas geru. Tai kitas pavyzdys buvo, kad jis man pradėjo kažką pasakoti apie Lietuvos Respublikos užtvankų įstatymą. Užtvankų įstatymą, kokio nėra Lietuvoje, šiaip jau. Su detalėmis, kas ten, ką jis aprašo, kokias ten kieno atsakomybės ir taip toliau. „Ar tikrai?“, klausiu. „Ne, ne, tikrai nėra. Persižiūrėjau, nu, tikrai gerą teisės aktų sąrašą, kurie tikrai apie tas užtvankas ten kalba.“ Ten visokie įstatymai. Nu, paskui ten *printscreenuose* pažiūrėsim. Tada aš jo klausiu: „o gal, vis dėlto, yra tas užtvankų įstatymas?“. Tada jisai sako: „Jo, yra tas užtvankų įstatymas, žinoma yra“. „Nu tai kas pasirašė? Kuris prezidentas pasirašė?“ Nu, tai aišku, Gitanas Nausėda, nes ten devynioliktais ar dvidešimtais metais jis priimtas, nu su detalėmis vėl. Tai klausiau, gal vis dėlto tu pasitikrink, gal nėra. Ne, sako, ne. Vis dėlto nėra to užtvankų statymo.

I. Tiesiog nenori pripažinti, kad yra neteisus ir kuria pats informaciją, kad atsakyti į atsakymą.

JJ. Ne tai, kad nenori pripažinti, kad neteisus. Ne, jo tikslas yra atsakyti į klausimus. Ir jis nenori pripažinti, kad jis nežino.

I. Taip, va, šitas taip. Negali pripažinti, kad jis nežino ir tiesiog pradeda kurti tam, kad atsakyt.

JJ. Tikrai taip. Ir tai vadinas haliucinacijos, o tų haliucinacijų. Tiek „Klodus“, tiek „ChatGPT“, kiti net ir mokamiausi, geriausi, brangiausi - jie prikuria. Aš irgi, ten, šiandien su kažkokia tai

„ChatGPT“ haliucinacija ten biški kovojau. Jau ten neatsimenu, bet matai, kad nesąmonė bandai prašyt kad, nu, ar nepersigalvosit? Ir todėl užklausų rašymas, promptų rašymas susideda iš daugelio iteracijų, daugelio sluoksnių, sakykim taip. Kurių esmė yra, nu, įsitikinti. Čia yra maksimaliai įsitikinti, bet paskui vis tiek reikia tikrinti tą informaciją. Tai vis tiek turi perklausti: „Ar tu esi tikras?“, ar dar kažką. Tai „ChatGPT“, jį perklausus ar tikras, jisai... Nu, „ChatGPT“ turi galimybę *pagoogleinti* paprašytas (mokama versija), ir tada jau ten tu gali su šaltiniais kažkaip tai dirbti. Prašyti tų šaltinių. Bet yra, pavyzdžiui, toks dalykas, kaip „Perplexity“. Nežinau, teko, ar neteko su juo susidurti.

I. Su „Perplexity“ neteko.

JJ. Tai yra, nu, dabar jau numylėtas praktiškai tokių žmonių, kaip, pavyzdžiui, „Nvidia“ bosas ir kitų žmonių rimtesnių. Dirbtinio intelekto, vat, generatyvinio kalbinio, sakykim, modelis. Kuris, realiai, tais naudojasi ir „GPT“, ir, ir „Klodu“. Ten viskuo jis naudojasi, bet realiai tai yra... Būsima paieška, nauja paieška. Su visais šaltiniais - ji pateikia kelių šaltinių informaciją. Nurodydama šaltinius, duodama krūva iliustracijų, nurodydama paieškos logiką ir dar apačioj dar pateikia 3 klausimus, kurie susiję su tuo atsakymu, kuriuos tu gali išskleisti ir gauti vėl tokio pat lygio piramide, nu, ta prasme logine eiga, šaltiniai, atsakymas į klausimus ir dar susiję dar ten trys klausimai. Nu, angliškai žymiai geriau veikia - lietuviškai prasčiau, bet, nu, veikia. Tai „Perplexity“ labai rekomenduoju ir tai yra daiktas, kuris padeda ir tikrai žiniasklaidai yra vertingas šaltinis, nes tu gali iš karto turėt net ir su nemokamu įrankiu prieiga prie šaltinių, kuriais buvo surinkta informacija ir pateiktas atsakymas. Atsakymas sugeneruotas, o ne *išgoogleintas*.

I. Tai atsakymai būna sugeneruoti, bet pateikia pačius šaltinius iš kur buvo gauti?

JJ. Ir papildomus šaltinius, ir teksto gabalą, kuris yra sugeneruotas, apibendrinant. Na, sakykim tai, kas yra šaltiniuose ir atsakant į patį klausimą. Tai „Perplexity“ labai rekomenduoju išbandyti ir tai yra visai kito lygio dalykas, kuris, na, žiniasklaidai. Galbūt tai nėra visai naujienų žiniasklaidai, ar ten Lietuvai pritaikyta, nes pas mus yra gi viskas gerokai kitaip negu... Atsilieka geru pusmečiu, jeigu ne daugiau nuo Amerikos, vien dėl to, kad mes neturime normalaus speech to text lietuvių kalba.

I. Taip, ne viską galima pritaikyti arba tenka redaguoti.

JJ. Nu, kokybė labai prasta ir ten daug visokių tokių niuansų ir dar viena priežastis, kodėl mes negalim Lietuvos žiniasklaidos rinkos ir dirbtinio intelekto įtakos, jei lyginti su anglakalbe rinka, vien dėl to, kad, na, pasižiūrėkim, kaip veikia tie kalbiniai modeliai? Taigi realiai, mes uždavę klausimą lietuvių kalba, gausime atsakymą sugeneruota iš apmokymo duomenų būtent lietuvių kalba. O, jeigu mes užduosime klausimą anglų kalba, mes gausime atsakymą su sugeneruota iš galimai, jeigu tai yra nesusiję su Lietuva klausimas, tai galimai tas atsakymas bus sugeneruotas iš žymiai didesnes apimties ir, galbūt, žymiai geresnės kokybės duomenų, kuriais apmokytas tas modelis.

I. O, jeigu toks atvejis, kad klausimo klausti angliškai ir paskui bandyti versti į lietuvių kalbą arba pritaikyti Lietuvos kontekstui? Nebent yra kažkoks specifinis atvejis.

JJ. Nu tai, jeigu mes kalbame, pavyzdžiui, apie Vinčą Kudirką, tai klausti angliškai nelabai gerai. O jeigu mes kalbame apie, pavyzdžiui, kuo skiriasi, tarkim, *transformer* modelis nuo *diffusion* modelio dirbtinio intelekto, tai tai tada jau tikrai angliškai geriau. Bet yra dar vienas kelias. Čia žaidybinis toks kelias. Jūs turbūt žinote, kad yra tie vadinamieji dirbtinio intelekto agentai, kaip aš juokais, vadinu juos *GPTukai* mokamoje versijoje, „ChatGPT“, jeigu teko ją. Tai galima susikurti tą vadinamąjį *GPTuką*, turiu tokį pasidaręs, kur, kur tu realiai jo instrukcijose prašai. Jeigu tau

klausimas užduodamas lietuvių kalba, tu verti jau automatiškai į anglų kalbą, tada atlieki visą generavimą ir atsakymą verti į lietuvių kalbą ir pateiki jį lietuviškai. Puikiai!

I. Ir jis atsako, tada irgi lietuviškai.

JJ. Nu jo.

I. Tai tokiu būdu, kaip ir apeinant visus tuos apribojimus.

JJ. Čia nėra apribojimai. Čia yra tikrai tai, kad mes, na, naudodami įrankį. Nu... Plaktuką, pavyzdžiui, mes turime žinoti, kad jis nėra skirtas laikrodžiams taisyti. Taisyti tai dauguma atvejų. Ta prasme, mes turim suprasti, kaip kaip tai veikia, ir kai mes suprasime, kaip tai veikia. Tai mes mokėsime naudotis ir ir ir tas toks *haipas* (*angl. hype*), nu, toks nu, dėl to dirbtinio intelekto, nu aš jį žiūriu, kaip, nu, kaip buvo, vat, kai kovidas prasidėjo, kaip mes čia visi puolėm bijoti jo ir kaip čia tas gyvenimas pasikeitė. Pripratom ir dabar priprasim. Bet, bet, bet mums tas gyvenimas **gerokai** pasikeis su tuo dirbtiniu intelektu atsiradimu, ypač kai jo kokybė pradės prilygti žmonių kokybei. Bet, nu, patys išradom ir patys turim su tuo gyventi.

I. Tai čia ir patį informacinį lauką gali paveikti. Gali būti ir kaip alternatyvi paieškų sistema patapti. Jeigu jis ištobulės labai stipriai ateity.

JJ. Nu, tai čia mes turim dabar pirmuosius žingsnius, jeigu mes kalbam apie tą generatyvinį, tikrai tekstinį, didžiuosius kalbinius modelius. Tai mes čia turim tik tai pačią pradžią, bet, nu, jie jau dabar tampa multimodalinais. Į juos gali iškelti, pavyzdžiui, nuotraukas ir paklausti. Va, čia va, šiandien iškėliau į „ChatGPT“ tokių šaldytų sūrio, kepsnelių nuotrauką. Nu, sakau: „Tai kiek man laiko juos kepti karšto oro gruzdintuvėje ir koku režimu?“. Tada kažką perklausė ir pasakė: kepk, ten, dešimt minučių, 180 laipsnių temperatūroje. Ten tuo būtent režimu, kuriuo ten reikėjo air fry. Nu va, ir ką?

I. Jo, atsakymą ir turi.

JJ. Taip, bet bet jisai žiūrėjo į tuos kepsnius iš nuotraukos. O toliau mes turime šios dienos. Turbūt pagrindinė naujiena, nes mes čia kalbam apie tai, kad viskas keičiasi. Nu, tiesiog, tiesiog akyse. Vakar dienos naujiena buvo, „Udio.com“. Nu, čia yra generatyvinis įrankis. Kur galite parašyti, kad norite dainos, apie ką norite. Ji gali būti ten, kokio norite stiliaus ir ten operos balsu atliks, padarys daina jums, kurią galėsite praplėsti, galėsite pagedaguoti, ten galėsite, ką norite padaryti. Su puikiu tenoro vokalu, ten su orkestru, pavyzdžiui, apie tai kaip bitė ryte skrisdama pridarė kelnes.

I. Priklauso, ko paprašysi, ką sukurti.

JJ. Jau tikrai. Bet ten yra ir humoristinių visokių dalykų, kur tikrai *žvengsite*, jeigu paskaitysite. Bet, suprantat, va, dabar klausimas. Jeigu mes televizijoje, portale jau esam susitarę - tai kas sugeneruota - žymime. Griežtai. Kad nebūtų jokių *feikų*. O ką daryt su radiju? Netransliuoti tokių dainų, kurios sugeneruotos? O ten tobuli kūriniai. O kaip juos pažymėti? Ką, leisti per visą laiką kokį nors cypianti toną: „atsargiai čia dirbtinis intelektas“? Ar nutraukti kas 20 sekundžių ir pasakyt čia yra dirbtinio intelekto kūrinys.

I. Jo, tokių, kaip ir nebeįmanoma pažymėti, nesakysi čia buvo dirbtinio intelekto kūrinys.

JJ. Ir suprantat, kur yra bėda. Kad, jeigu, sakykim, mano karta...Nu, tai yra ta karta kur, kur aš, kai atėjau į televiziją, tai aš pamačiau. Susipažinau su mašininke Zina, kuri galvojo, kad kompiuteris jos neištums iš darbo. Nu taip jau neilgai ten darbavosi. Labai faina moteriškė, bet jinai padarė didelę klaidą. Ji nesimokė kompiuterio, jinai dirbo su ta savo rašomąja mašinėle. Spausdino tekstus laidoms. Per kalkę keturiais egzemplioriais. Bet kompiuteris, ją, deja, atleido. Tai, vat, čia yra mano karta, bet dabartinė karta, pavyzdžiui, neskambina vieni kitiems telefonu prieš tai nesuderinę

skambučio raštu. Kas mane, pavyzdžiui, labai labai šokiruoja, nes aš žinau, kad rašinėdamas aš sugaišiu, galbūt, pusę dienos, ką mes pokalby sugaištume dvi arba tris minutes, ir ir klausimas būtų išspręstas. Bet tai yra visai kitas požiūris, visai kita kultūra. Ir, aš nekalu prie kryžiaus, bet įsistatau kiaulės akis ir skambinu, kai man reikia. Suprantat, ir aš bijau, kad ateis karta. Ir jau labai greitai, kuriai nebus problemų dėl to, kad jie vartos sugeneruotą turinį. Ir ar tai yra problema? Mums dabar galbūt tai atrodo problema, bet, čia vėl, grįžkim prie to paties kovido. Nu, tai, kas mums tada atrodė labai didelė problema, šiandien mums neatrodo problema.

I. Bet tada kaip ir atrodo, kad nebėra aiškios ribos tarp žmogaus ir mašinos. Ir tas pats žurnalistas tokioje keistoje padėtyje atsiduria, kiek mašina perims jo, kaip žmogaus, darbą.

JJ. Tai va būtent, kad priprast, nes mes tokie jau esam padarai - priprantam prie visko. O čia yra jūsų problema, kad jums atrodo, kad tai yra problema. Kad tai bus ne žmogaus sukurta, o mašinos sukurta. Jūs pasižiūrėkite. Pavyzdžiui, jau dabar daugelis sporto straipsnių, na, sakykim, Amerikos žiniasklaidoje yra generuojami automatiškai ir jokios problemos dėl to nekyla, ar ne? Skaičiau Europos transliuotojų sąjungos dokumente, gruodžio mėnesio, berods jis atviras ten, ten jų EBU CH svetainėje prie dirbtinio intelekto kažkur gruodžio mėnesio, jie cituoja: čia ne jų dokumentas, bet jie tame dokumente cituoja prognozę, kad 2026 metais 80 procentų online turinio bus integruotas dirbtinio intelekto. Tas šaltinis, kurį sugeneravo šiaip dirbtinis intelektas, prognozuoja, kad 2026 metais 80 procentų online turinio bus sugeneruota dirbtinio intelekto, bet ne tų tradicinių žiniasklaidos priemonių čia turinys turimas galvoje, o apskritai visas interneto turinys: ten skelbimai, kas tik nori, kas tik nori. Tai, nu vat, įsivaizduokit šitokią situaciją. Ir mes su tuo gyvensim ir tai nebus jokios problemos.

I. Tai jūs tą matot tokį, kaip sociologiniu pokytį, kad tiesiog žmonės pasikeis, žmonės prisitaikys prie to ir tai nebus kažkas kažkokį iššūkį keliantis dalykas ar pakeičiantis kažką.

JJ. Na, matot, pasižiūrėkit šios dienos pagrindinė naujiena. Būtent šiandienos. Balandžio 16 dienos. „Adobo“ kompanija, kurią turbūt žinote, paskelbė, kad pagrindinis žiniasklaidoje, bet jau su vaizdu dirbančio žiniasklaidoje naudojamas įrankis, „Adobe Premier“, dar šiais metais įgis galimybę generuoti vaizdus naudojantis „Adobo Firefly“, „Sora“, „Pika“. Ir, man atrodo, „Runway ML“. Netgi keliais šaltiniais. Ir dabar jūs man pasakykit, nu ten jisai kažkaip galima bus pažiūrėti, bent jau kiek mačiau, tam video jų. Bet. Tai yra klasikinis įrankis, kuris daugybę metų yra naudojamas žiniasklaidoje ir jame tiesiog atsiranda dirbtinio intelekto funkcijos. Nebūtinai visos pažymėtos. Nebūtinai visos labai su deklaruotos, kad čia dirbtinis intelektas. Tai čia, kaip ir rašymas tušinuku, jisai gali būti. Nu, gali parašyti šedevrą. Bet ir gali žmogų prikalti prie kryžiaus. Tekstu, kurį parašei tušinuku. Tai įrankis nebūtinai svarbu, svarbu, ką tu su juo darysi.

I. Tai vis tiek viskas priklauso nuo to, kaip pats žmogus, naudojantis įrankį atsirinks kada naudoti, kaip naudoti.

JJ. Ir eikim prie vartotojo tada. Vartotojas gali ne atsirinkti, kur yra kas mes kalbėjom, kad vartotojui gali būti visiškai nusispjaut, gal jam yra smagu klausyti muzikos ir jam visai nesvarbu, ar tą muziką sukūrė žmogus, ar ten dainuoja tenoras Montvydas ar ten dainuoja tenoras imitacija, generacija, kažkieno sintetinis. Nu, ir va, ir ir skamba sintetinis gal net geriau už Kiprą Petrauską. Ir ką?

I. Kaip pati žiniasklaida, tada gali taikytis prie to? Patys vartotojai, tai jo, jie nekreips labai daug dėmesio, netikrins tų pačių šaltinių, bet, va, kaip patys tie žurnalistai, jie vis tiek kažkiek turi perteikti šaltinius yra jie turi atsakomybes, tai va, kaip jiems jaustis? Kada informacija tampa tokia susiliejusi, kai neaišku, kas yra žmogus, kas mašinos, kiek ji teisinga.

JJ. Tai va, matot, mes LRT esam prisiėmę krūvą visokių taisyklių. Aš irgi ten prie jų kažkiek ranką esu pridėjęs. Na ir jau matau, kad nors tos taisyklės yra dar labai šviežios, bet vat, pavyzdžiui, su naujausia „Adobo“, vat, šituo tobulu įrankiu, jau matau, kad mums teks kai ką reguliuotis.

I. Man įdomu sužinoti ką paveikė, pavyzdžiui, kaip keičiasi dalykai? Ką reikės reguliuoti, ką atsižvelgti? Šiaip, kokių dabar laikotės?

JJ. Nu, matot, čia yra tokia keli, keli, sakykim, požiūriai. Aš jums rekomendavau kolegą (*vardą pavarde įvardino, bet informantas vėliau paprašė anonimizuoti*), fotografą. Tai jis yra, nu, sakykim, vanagas. Jis yra tos griežtos priežiūros ir labai suvaldytų ir senovinių taisyklių šalininkas, ir griežtų, ir kad negali būti ten nu, nu beveik niekas padaryta, ten, sakykim, nei tam vaizdui, nei nieko, nu ta prasme, labai labai griežtai. Aš esu labai liberalus. Iškart prisiduodu, kad esu liberalesnis už kolegas. Bet kol kas atsiprašau, bet matau, kad nu, dar tenka ir savo poziciją koreguoti liberalėjimo kryptimi, nes, nu, pripranti prie to kas yra ir supranti, kad, nu, tau teks vis tiek su tuo gyventi ir nieko nepadarysi. Čia pas mus buvo tokia dirbtinio intelekto konferencija, ir Algis Mickūnas, Amerikos filosofas, nežinau girdėtas, negirdėtas. Algiui Mickūnui 90 metų. Jis pas mus kalbėjo iš Amerikos. Jis ten gerai taip pasakė, kad maždaug žmogus sukuria mašina, ir paskui puola jai melstis ir sako, kad jinai mus nugalės. Tai, sako, nu, vat, jeigu tu nesimelsi jai tai ir nenugalės.

I. Bet, atrodo tų procesų, kaip ir nepakeisi, jos ir tarps ta kasdienybė mūsų. Bet, vat, čia tokia ir atrodo, lyg, rizika. Žmonės patys bijo, nes nežino, kaip bus. Galbūt iš to informacinio lauko viskas susidės tarp žmogaus ir mašinos ir galbūt bus vis sunkiau tikrinti informaciją.

JJ. Ne, nu, tai čia matot, mes jau lendam į filosofinius dalykus. Nes mes labai nežinom, kas bus jau rytoj, nes vat. Pavyzdžiui, visi laukia „GPT“ penktojo modelio, kuo jis bus ten toks nuostabus ir ir kas ten tas vadinamas „Q star“, nu, kuris, kuris ten yra kažkoks ten algoritmas, kuris praktiškai gauna taškų vien už tai, kad jisai gerus tinkamus atsakymus ten pasako. Nu daug visokių tokių dalykų, apie kuriuos dabar kol kas tik spėliojame. Ir, vat, ateina ta diena. Mes galvojom, kas bus, kai atsiras „Sora“. Tas OpenAi kokybiškas video generavimo modelis, kada jis pasieks mus, o šiandien sužinojom, kad jis pasieks mus pačio kasdieniško įrankio – kaip „Adobo Premiero“ dalis. Ir pasieks dar šiais metais. Ir mums reikia jau prie to taikytis. Ta prasme, mes labai daug ko nežinom ir labai viskas sparčiai vyksta tai. Tai, jeigu mes pradėsime priešintis, tai baigsis kaip mašininkei Zinai.

I. Tai tiesiog, vietoj to, kad tiesiog atmesti, kad netaikyti jo praktikoje, tarkim, darbe žurnalistikoje. geriau tiesiog pažiūrėti į įrankį, kaip naudoti ir pagalvoti, kaip galima.

JJ. Mes turim didelį privalumą Lietuvoje, bent jau žiniasklaidoje. Pas mus viskas ateina truputį vėliau, negu pas kolegas užsienyje. Anglakalbius kolegas turiu galvoj. Vien dėl kalbos barjero. Tai reiškia, mes galime kažkaip viena akimi žiūrėti į kolegų veiksmus ir tuos, savo, na, sakykim, sprendimus taisyklių, reguliavimo ir panašiai, bandyti kažkaip, nu truputėlį ne tą pačią akimirką daryti, kai kaip pas juos kažkas atsirado. O kaip tai pamatom kažkokią tai jų reakciją. Nu, ta prasme, turim dar keletą akimirkų dar pasitikrinti, pasižiūrėti ir sureaguoti. Tai mums čia didžiulis privalumas šitoj situacijoje.

I. Taip, bet vat sakėt, kad bandot tą įrankį, žiūrėt. Ar dabar galėtumėte pritaikyti juos? O jeigu taikot, kaip taikyti? O kada netaikyti?

JJ. Tai vat, aš ką jums ir sakiau, kad „Adobo Premier“ as“, kadangi jisai tai yra klasikinis įrankis, jis jau savyje įgyja. Arba „Adobe Photoshop“ jau dabar turi galimybes ten įpiešti. Pavyzdžiui, aš padariau ten kažkokią kopų nuotrauką ant mano „Feisbuko“ viršelio. Jeigu pažiūrėsit, ir ant jos

dabar yra ten, kokie keturi kupranugariai tokie perkreipti. Tai čia *ant durniaus* paeksperimentavau. Kopų nuotrauka reali, nu, aišku, atsakingai parašiau: „linkėjimai nuo dirbtinio intelekto“. Prie atsiliepimų, kad nebūtų, nu, žinot. Neringos kopose, kupranugariai negyventų. Tai, nu, suprantat, nu kaip. Tu turi eksperimentuoti, tu turi su viskuo žaisti, bet antra vertus, tu turi žinoti, ko tu nori, tu turi jausti atsakomybę, kad žiniasklaidos produktas, jis turi atitikti tam tikras normas. Jeigu tos normos keičiasi, tai, okey, tada jisai turi atitikti ne praeities normas, o jis turi atitikti, nu, galiojančias normas, dėl kurių na ar tai yra kažkokie tai sprendimai, sakykim, pačios žiniasklaidos priemonės ar teisės aktai ar bent jau visuomenės tarpusavio konsensusas kažkoks tai. Čia aš taip suprantu atsakingą tokių įrankių naudojimą.

I. O kurias normas, manot, labiausiai palies?

JJ. Na, kaip, pavyzdžiui. Kiek galima pagedaguoti nuotrauką naudojantis dirbtinio intelekto įrankiais? Na, aš nematau, kad galima ten prie jos pripiešti kažką tai. Ar ten kupranugarį, ar ten dar kažką ir paskui paskelbti LRT portale. Bet jeigu radijuje būtų laida, skirta dirbtinio intelekto muzikai, tai nematau jokios problemos jeigu tokia laida atsirastų. Nes tai būtų visai įdomu ir visai smagu klausyt, nes gerai klausosi. Matot, vat apie tą žymėjimą dabar pasaulyje... Jeigu žinot, yra toks Yan LeCun. Jis yra „Feisbuko“ vyriausiasis mokslininkas, profesorius, žinomas mokslininkas, dirbtinio intelekto tyrinėtojas. Ir jisai sako, jaučiu prieš gerą mėnesį, aš paklausiau šitą jo, gal net pusanthro mėnesio, kad sako: „Palaukit, kodėl mes čia kalbam, kad mes čia turim pažymėti dirbtinio intelekto kūrinius. Mes turėsime tuoj pažymėti originalius kūrinius.“ Tai, kas originaliai sukurta. Taip, sakau, būtent taip! Vat, mes tikrai greitai prieisime tą momentą, kai LRT, kaip kokybės ženklą, dės savo ženklą kokį nors žalią: „Mes, čia va, mes! Čia mūsų, tikrai mes garantuojame, kad šitas kūrinys, šitas produktas, yra mūsų sukurtas nuo pradžios iki galo“. Nes dalis, sakykim, turinio, mus pasiekia iš išorės prodiuserių. Ir ką mes žinom, kur ten, pavyzdžiui, kas, ką padarė, vat? Pavyzdžiui, naujasis „Adobo premjero“ - nauja funkcija yra tokia: tu paimi vaizdą, ir tau trūksta ten dviejų sekundžių gale. Ir tu jam sakai: „sugeneruokite to vaizdo tęsinį“. Ir sugeneruoja to vaizdo tęsinį. Ir ką tada? Ir kaip čia jį žymėti? Suprantat, mums reikės, produktus, už kuriuos mes garantuojame, taip pat pažymėti. Ir nežymėti, matyt, tų už kuriuos mes negalim garantuoti ir kažkaip pažymėti tuos, kurie sugeneruoti nuo pradžios iki galo, be aktyvaus žmogaus įsikišimo, ką dabar LRT ir yra įsipareigojusi. Tai yra žymėti tai, tuos sugeneruotus turinio fragmentus, kurių generavime aktyviai nedalyvavo žmogus. Bet tas „aktyviai“ žodis, irgi man dar kol kas toks pakankamai daug leidžiantis laisvumo, nes ar užklaustos dirbtiniam intelektui parašymas, tai yra, pačios idėjos surašymas, tai yra aktyvus ar neaktyvus žmogaus gi dalyvavimas? Atsakykit man į šitą klausimą prašau taip arba ne.

I. Nes užklausa pateikia pats žmogus.

JJ. Taip, bet bet rezultata pateikė tai kas? Jeigu ten, pavyzdžiui, video arba nuotrauką, ir ką? Žymėti ar nežymėti?

I. O kaip jūs manot, žymėtumėt ar nežymėtumėt?

JJ. Šiandien konsensusas mūsų grupėje, kuri svarsto šituos klausimus, yra, kad žymėti. Bet poryt manau, kad bus konsensusas visai kitoks. Kadangi vyresnio amžiaus auditorijai dirbtinį intelektą, kurio jinai nesupranta, žiūri kaip į, nu, sakykim, kaip kiepai nuo kovid, genetiškai modifikuotų maisto produktų augalų ir 5G ryšio hibridą. Tai tas AI arba DI ženklas nebūtinai pridės, nu, sakykim, geros reputacijos tai žiniasklaidos priemonei, kuri perdėtai žymės tuos dalykus. Aš manau, kad žymėti reikia tada ir tik tada, kai žmogus gali būti vartotojas, gali būti suklaidintas. Na, kaip, pavyzdžiui, kai tai eina kalba apie žmonių atvaizdus ar panašius dalykus. Na, pavyzdžiui, pusnis ir prigeneruotas ten, pavyzdžiui, gandras ir parašyta, kad jisai liko žiemoti Lietuvoje, nors iš

tikrųjų jis yra sugeneruotas. Ta prasme, kai tu *deepfake* ir tai yra, na, ne meniniais sumetimais, o kai tu jau falsifikuoji faktus. Tai čia tada jau žymėjimas yra, nu, bent jau žiūrint iš šiandienos perspektyvų, tikrai neišvengiamas. Bet pas mus buvo didelė diskusija. Žinot, ten naujienų tarnyboje tokie dideli ekranai yra. Kur yra už laidos vedėjo nugaros. Jie yra labai tokio pailgo formato ir ten reikia tuos šonus kažkuo užimti. Ir kažkas tai ten iš kūrybinio personalo, atsakingas už tas iliustracijas, nu, prigeneravo keletą šalia realaus vaizdo, realių pastatų ten, prigeneravo šonuose medžių. Kurie net neauga, nes, nu, reikėjo kažką ten įdėti, nes negali būti tuščia. Ir kilo skandalas. Nedaryt, sakė šitaip. Nes, nu kilo skandalas. Aš nežinau, ar čia tas į eterį išėjo ar neišėjo, bet dėl to mes grupėje diskutavome. Tai manau, kad jeigu prieš porą mėnesių apie tai mes labai diskutavome. Tai, jeigu šiandien iškiltų šitas reikalas, aš manau, kad diskusija galbūt nebūtų tokia radikaliai priešiška ir neigianti. Galbūt būtų, jeigu tai kalba eitų apie prigeneruotas žmogaus kūno dalis, ten, pavyzdžiui, nu, irgi buvo diskusija, ar galima sugeneruoti? Vat, turim nuotrauką žmogaus, kurį reikia rodyti ekrane - ar galima jam sugeneruoti pečius, kurie nesimato toje nuotraukoje, nes, nu, nuotrauka stambesniu planu tokia padaryta. Nu, ir ten diskutavom, o jeigu staiga jis be rankos? O kaip tada? Nu, tai, jeigu tai kalba apie žmogų arba apie faktą, tai čia aš irgi iš karto sakau taip, tikrai taip, ir negali būti jokių kalbų apie joki generavimą. Bet. Mes visi turim įrankį jau, kuris tą gali padaryti. Ir tai yra mūsų įprastasis „Adobo Premjeras“. Tai, vėlgi, čia yra kalba apie mūsų atsakomybę, kad esmė yra ne tai, ką įrankiai gali. Esmė yra tai, ką mes paprašome tų įrankių padaryti ir paskui patys priimame sprendimą paskleisti savo kanalais. Ir, jeigu mūsų kanalas yra, nu, vartotojų žinomas, kad tai yra žmonių kuriamas kanalas. Tai šitas kanalas ir tada prisiima atsakomybę už to turinio, nu, sakykim autentiškumą. Ir jeigu, sakykim, kai kurie dalykai yra sugeneruoti grynai mediniais sumetimais, kaip kai kurios iliustracijos, kur tu, nu iliustracijos, elementarūs piešiniai, „DALL-E 3“, ar ten dar kažkokia, nu tai ten tikrai nereikia rašyti nieko. Bet jeigu mes jau kalbėjom apie tam tikras situacijas, kur kur tu tikrai turi parašyti kur tai yra dirbtinio intelekto sugeneruotas turinys.

I. O, pavyzdžiui, apie patį teksto rašymą įsivaizduokit. Dabar, va, dirbtinį intelektą, tiesiog naudojant atpasakojant, pavyzdžiui, sporto naujienas, tokios rutininės temos, kurios nereikalauja stipresnės analizės, situacijos pateikimo. Tai, irgi, tokiuose atvejuose turėtų būti naudojamas ar ne?

JJ. Taip, taip. Turėtų būti naudojamas, kur jisai gali kokybiškai pakeisti žmogų rutiniuose darbuose. Nuo, sakykim konsensuso visos žinios žiniasklaidos lauko. Ne vien, sakykim konkretaus transliuotojo arba žiniasklaidos priemonės portalo, bet visos žiniasklaidos praktikos, kuri yra vat šiandien. Mes jau kalbėjome apie tai, kad ne tai, kas buvo vakar, ne tai, kas bus rytoj, o tai, kas yra priimta šiandien. Bet nuo to tai priklausant, tai turi būti daugmaž visur vienodai pažymėta. Jeigu žymima nuotraukos, jeigu žymė mažom raidelėm po nuotrauka ir parašo kas ten padaryta jai, tai tada taip, ir visi maždaug taip darom. Jeigu puslapio apačioje parašom, kad ten yra turinio sugeneruoto, tai irgi. Nu, čia turi būti bendra praktika ir čia neturėtų būti labai didelių skirtumų tarp žiniasklaidos priemonių.

I. Bet vis tiek, kaip minit, žmogus vis tiek turi prižiūrėti, kas yra skelbiama, nes žiniasklaida vis tiek už tai atasko. Jeigu, pavyzdžiui, bet, pavyzdžiui, kokią sportinę naujieną pateiktų arba politinę naujieną ir kažkokį faktą sumaišytų. Tai kaip tada?

JJ. Tai mes čia kalbam apie du dalykus. Vienas dalykas tai yra standartinė klasikinė žiniasklaidos priemonė, kurioje, kaip standartą, kaip svarbią savybę mes turime redaktorių, kuris priima sprendimą, vieną ar kitą medžiagą, vieną ar kitą turinį paskleisti tuo kanalu. Bet yra kanalų, tame tarpe ir tuomet „Youtube“, kurie transliuoja online 24 val. per dieną 7 dienas per savaitę absoliučiai sugeneruotą naujienų turinį. Tai vartotojas turi žinoti tiesiog jeigu tai yra toks kanalo turinys, tai toks turinys - jeigu kitoks turinys, tai kitoks turinys. Tai aš čia kaip ir nematau galimybės uždrausti

skelbti sugeneruotą turinį. Tai čia būtų, nu, keista. Negalima to dalyko uždrausti. Neįmanoma. Bet visame žiniasklaidos lauke, o galbūt ir sakykim truputį prisidedant ir iš viršaus įstatymų leidėjams, arba tai pačiai Europos Sąjungai, kuri reguliuoja dirbtinį intelektą ir jo naudojimą ir yra suskirsčiusi į kelias grupes tuos įrankius, ir dalį jų paskelbusi neleistina. Tai aš nemanau, kad Lietuvos žiniasklaida galėtų imti ir naudoti. Tai čia kalbos nėra, bet...Kalbu apie tai, kad taisyklės labai greitai keičiasi ir mums visiems reikia žiūrėti aplinkui ir reaguoti, nes jeigu tu būsi per daug susikaustęs ir per daug sau neleisi, o vartotojai jau sutiks naudoti, sakykim, tą, ir mielai norės to turinio sugeneruoto dirbtinio intelekto, kaip, pavyzdžiui, muzikos, tai - tu iškrisi, kaip ta mašininke Zina.

I. Šiaip gaunasi, kad žmonės tiesiog pradės žiūrėti alternatyvius dalykus ir tada kas žiniasklaidai?

JJ. Aš nežinau, ar jie pradės, bet viskas taip sparčiai keičiasi, kad tu negali neeksperimentuoti. Tu turi žinoti, ką tu darai dabar, labai tiksliai daryti ir neišeiti su tuo turiniu, kurį skelbia. Tavo įrankiai jau gali daugiau negu tu sau pats gali leisti. Jau dabar tie įrankiai yra. Net ir tie senieji įrankiai turi funkcijų, kurių tu sau negali leisti. Tai tu atsakai už turinį, kurį pats paskelbi, o ne už įrankius. Ai, maždaug *fotošopas* man, čia, leidžia tą padaryti – tai aš dabar *pafotošopinsiu*. nes anksčiau *pafotošindavau*. Nu, šiandieninis *fotošopas* („Photoshop“), nėra tas, kas buvo prieš 5 metus. I. Bet vis tiek sakot, kad žiniasklaida turėtų naudoti tuos įrankius, nes pagal tai, kaip keisis aplinkybės, tiesiog neįmanoma jų nebenaudoti. Nes jeigu visiškai griežtai sakysi - ne, tai, kaip ir sakėt, iškrisit.

JJ. Nu tai tikrai taip. Lygiai taip pat, kaip mašininke Zina, kuri sakė, kad negalima kompiuteriu naudotis, nes aš naudojuosi mašinėle ir visada viską mes padarydavom. Pasižiūrėkit, kiek tų tokių perversmų žmonijos istorijoje buvo - ratą išrado, paskui išrado Gutenbergas spausdinimo stakles, nu ir ką, ir žmonija prisitaikė. Prisitaikė pramoninės revoliucijos, nu, va, žiūrėkit įrankiai, mašinos, atsirado. Traukinys atsirado. Nu ir ką, ir prisitaikė ta žmonija. Tai aš čia tik tokių labai keistą skaičiau prognozę, kad dirbtinis intelektas yra jau paskutinis žmonių padarytas išradimas, o toliau jau sekančius visus darys dirbtinis intelektas. Logiška visai. Visai gerai pasakyta, ar ne?

I. Bet tada, kur tas žmogus? Būdavo žmogaus darbas jį ir pakeičia.

JJ. Žinot, čia mes galim vėl prisiminti mašininę Ziną. Ir dar vienas variantas, čia kažkada diskutavom su Nerijum Mačiuliu, ekonomistu. Senokai jau, prieš kokius penkis metus apie labai keistą dalyką. Apie kanapių legalizavimą. Ir tokia *kreizi* nuomone buvo toje mūsų diskusijoje ir tokia mintis, su kuria mes taip keistai paskui likom pakabinę ją. Čia eteryje buvo, „Laba diena, Lietuva“. Aš vedžiau tada ir Nerijus ateidavo pas mane į studiją. Tai likom pakabinę tą mintį, kad maždaug, kai robotai ir mašinos perims žmonių darbus, tai, na, bus žmonių dalis, kurie ims protestuoti, nu, kelti šurmulį. Tai kanapių legalizavimas padeda tuos žmones labai sėkmingai padaryti laimingus ir nemištaujančius. Aišku, juokais čia, bet. Bet kai pagalvoji, kad kiekviena juoke yra kažkiek dalis, tiesos, žiūrint į tas perspektyvas, kurias piešia ekonomistai apie tai, kaip atrodyt darbo rinka, po, tarkim, dešimties ar trisdešimties metų.

I. Bet čia galima galvoti, negali nuspėti vis tiek pilnai, kas ateityje bus, tiesiog filosofavimas.

JJ. Visas mūsų pokalbis yra filosofavimas dėl to, kad mes nežinom, kas bus rytoj.

I. Bet vis tiek, šiaip, kaip, dabar jau, va, kaip sakot, tikrinat šaltinius va kokius, tokius lengvus, vat, vaizdinius galit sugeneruoti, kur dar, va, kažkaip žiniasklaida galėtų prisitaikyti - naudoti, o ką nenenaudoti?

JJ. Oi, puikiai naudoju ir daug naudoju. Tokioje laidoje, kuri atrodytų visiškai negali būti susijusi su dirbtiniu intelektu. Ta laida vadinasi „Mano pasas meluoja“. Kaip manote, kam aš ten naudoju? Aš esu prodiuseris laidos.

I. Hmm... Jeigu jūs esate prodiuseris, gal kokią situaciją sugalvoti, paprašyti, kaip galėtume kažką pateikti.

JJ. O, ne, žinokit visiškai ne. Viskas paprasčiau. Pirmas pagrindinis ir maloniausias ir geriausias dalykas, koks tik tai gali būti. Ir tai yra „Sonix.ai“. Tai yra turbūt tobuliausias šiandien pasaulyje transkribavimo įrankis, kuris tekstą verčia į žodį, įrašus garso verčia tekstu. Tai nepaprastai geras redaktorius ir visa kita. Mūsų laida subtitruojama. Pusvalandinę laidą iššifruoti ir suredaguoti viską man nereikia jau dabar ir valandos.

I. Transkribavimą, taip, tikrai labai palengvina darbą.

JJ. Yra tų tokių jau ir „VDU“ sukurtų. Pavyzdžiui semantika – dirbtinio intelekto pagrindu, bet tai čia nėra generatyvinis. Bet „Sonix“ as jau aš nežinau, koks ten pas jį principas, bet tai yra, nu, toks įrankis. Aš jį prieš porą mėnesių atsiradau čia kažkaip tai ir matau, kad ten biškį apgaudinėjimo būdu ten darau šituos, kartais pasidarau, tuos kelis pusvalandukus išbandymui. Bet organizuoju, kad LRT pirktų ir bijau, kad LRT pirks. Ir tada jau, kai pirks, nes mano kalbininkė, kuri jau toliau po manęs ruošia subtitrus, sakė pasikeitė mano gyvenimas iš esmės „Sonix“ pamačius. Jinai irgi ten biški ten krapšto, bando, po kelis kartus pasiimdama tuos *trialus (bandomąją versiją)* po pusvalanduką su *veila* adresu, kuris ten, žinot, iš ten kokio puslapio „Užkniso.email“ - yra toksai, kur laikiną adresą gali gauti. Bet, nu, tai nėra sąžininga, bet kartu manęs sąžinė negrauzia dėl to, kad mes, jeigu tapsime dideliu klientu šitos „Sonikso“, tai jiems čia plusas, ne minusas tikrai. Toliau. Nuo ko prasideda toliau? Dar laida, aš atsakingas už pokalbių studijoje nuo pradžios iki galo. Vedėja Algimanta Žukauskienė, jinai visada gauna tam tikrą interviu planą ir klausimus interviu. Tai, vėlgi. Tiek „Klodus“, tiek „GPT-4“, mokamos versijos man, todėl ir turiu tas mokamas versijas, nes jos man atsiperka šitą laidą kuriant. Nu kiekvienas centas, žinokit, iš tų dvidešimt eurų, vieno ir kito. Tai tu paprašai, kad tau sudėliotų. Aišku, labai svarbu užklausa. Ten tą užklausa turi gana didelę pasirašęs su laidos kontekstu, „ChatGPT“ yra atskiras *GPTukas*, apmokytas ten kelių laidų transkripcijomis, nu, kad maždaug būtų aišku, apie ką ir kas ir kokia struktūra ir kokio tipo laida. Nu, žodžiu, tu turi užklausas, užklausų bibliotekas, kur tu gali pasiimti ten tiesiog seną užklausa – copy paste, papildai ten detalėmis apie temą, apie dar kažką, ko nori ir tau pageneruoja dešimtis tų klausimų, iš kurių tu atsirenki ten, kokius 7-8. Kurių kaip žmogus nebūtum gyvenime net sugalvojęs, kad gali būti toks kampas toje diskusijoje. Ir nors tai man užima realiai daugiau laiko negu, kad kaip žmogui, vat, imti ir atsisėsti, ir parašyti tuos penkiolika ar dvidešimt klausimų Algimantai, kuriuos jinai arba užduos, arba neužduos, nes jinai yra laidos vedėja, bet jei reikia, nu, irgi kažkokios krypties, kad jaustų į ką orientuotis, nes aš matau visą laidą, o jinai visą laidą mato ne taip, kaip aš. Nu prodiuserio yra toks darbas ir laidos redaktoriaus. Tai va, nu ir žinot, vat, čia ir yra ta visa esmė, kad labai padeda padaryti ir gerą interviu planą. Ir paskui paprašai, kad padarytų planą, tada, kad kiekvienam plano punktui dar ten po kelis klausimus, kad tie klausimai būtų su pavyzdžiais, su praktinėmis situacijomis. Nu ir taip per kelias iteracijas, per kelis sluoksnius turi labai kokybišką medžiagą, kurią gali naudoti. Ne eteriui, o įkvėpimui kaip informacijos šaltinį ir kurį tu gali, nu, naudoti labai daug kam. Tai čia suprantama, čia yra dalykas, kur kur aš nematau jokių etikos problemų ir kur tu gali šitą dalyką, nu, drąsiai naudoti be jokių pažymėjimų dėl to, kad viskas paskui pereina per kelis žmones. Bet jis labai padeda tiems žmonėms. Toliau dar viena sritis. Pas mus laidoje yra tokios antraštės ant reportažų, tiesiog, kadangi tai yra rytinė laida, tai yra toks sprendimas ištiesai rodyti apie ką reportažas - tokią eilutę, antraštę iš ten kokių septynių žodžių, kuri užkabintų žiūrovą, einantį per kanalus. Nes, nu, žinot, kai eina per kanalus, tai jis neskiria daugiau

kaip penkių sekundžių vienam kanalui. Ar ne taip? Iš jų tai sujungia telika per pusę 9 ryto ir eina per kanalų. Nu tai, kad nepasiliktų ant Simpsonų, tai pas mus yra antraštės. Tai antraštės būna tokios truputį *klikbaitinės* (*angl. clickbait*), bet, nu, vos vos. Vos vos. Tai žinokit, „ChatGPT“ tai nelabai, bet „Klodos“ labai kūrybingų antraščių pasiūlo, kai tu įkeli reportažo transkripciją ir dar ten parašai, apie ką ten ir kas. Nu ir ko tau reikia. Nu ten ta užklausa, jinai nėra trumpa, jinai yra kokia, nežinau, ten apie 10 eilučių. Bet paaiškint daug reikia. Ir tu gauni daug tų antraščių ir tada paprašai, o dabar truputį kūrybiškesnių, o dabar ten truputį rimtesnių ir iš jų arba atsirenki kelis žodžius aplink kuriuos pats sukuri tą antraštę, arba yra atvejų, kokie trys laidoje per visą istoriją, kai, nu, nieko nereikėjo daryt - tiesiog paėmei ir idėjai.

I. Bet vis tiek, kaip peržvelgiat ką sugeneruoja, pats stebite, kaip ir neprasilenkia su etinėmis nuostatomis.

JJ. Ne, tai ten yra devyniasdešimt penki procentai nesąmonių, bet tu turi pastebėti tą tobulai grynuolį ir jį pasiimti, bet tai jau tau pasiūlo. Tai yra idėjų siūlymas, idėjų generavimas, *brainstormingas*, kur tu gali *brainstorminti* su pagalbininku. Vat, aš kartais važiuoju autostrada, ir bendrauju su tokiu „Pi.ai“. Personal intelligence. Jis yra tobulas pašnekovas anglų kalba. Padeda tobulinti gramatiką, kuri nėra pas mane tokia labai jau tobula, anglų kalbos. Bet žiauriai padeda. Ir žiauriai smagiai pakalba. Bet čia nėra jau laidoje naudojamas. Bet, vat, įsivaizduojat laidoje, net, kuri yra tokia skirta vyresnio amžiaus auditorijai, yra to panaudojimo. Bet, vėlgi, nu. Mes jo nenaudojam video generavimui. Bet aš nematau kur problema, jeigu staiga atsirastų dirbtinio intelekto pageneruota foninė muzika po reportažu. Iš tiesų, o kam jinai trukdytų? Ar ten yra dirbtinio intelekto ar ne dirbtinio intelekto? Bet tada mes užlipome į kitą klausimą. O kas yra autorius to turinio, kurį sugeneravo dirbtinio intelekto įrankis? Ir čia mes turėjome diskusiją gana didelę, su tuo pačiu „Pi.ai“. Važiavau, va, kaip dabar į Klaipėdą, tai aš, kaip atsimenu, kaip vat, paskutinį kartą iš pajūrio važiavau, tai žinokit labai įdomi diskusija. Paskui dar į „ChatGPT“ perėjau, pasiklausinėjau. „Klodos“ kalbėt nemoka, tai vairuojant neišeina. Tai, nu, bendras toks konsensusas, jeigu, bet, vėlgi, reikia skaityt, o niekas gi neskaito tų licencinių susitarimų kurie yra. Na. Prie tų dirbtinio intelekto generatyvinių įrankių, kam priklauso turinys? Ir, vat, pasižiūrėkit, vat. Pavyzdžiui, paprasčiau ten juokais, man reikėjo iliustracijos. Realus toks dalykas. Yoda, personažas „Žvaigždžių karų“, vairuoja „Toyotą“. Paprašiau, kad man „Dalle-3“ tokį, nu, sugeneruotų, man čia reikėjo tokiam pažįstamam nusiūsti. Atsisakė, nes pažeidžia autorių teises. Tada gerai. Sakau: pagegeneruok, man kažką panašaus į Yodą, vairuoja „Toyotą“. Opa, turim! Jokių problemų - toks gražus, juodas, su tokiom ausim, ten galva išlindusi per šitą liuką „Toyotos“, toks ir važiuoja. Nu, *liuks*, labai faina tokia *cool* iliustracija. Bet tu negali būti tikras, kad tas turinys, kurį skelbė yra, nu. Nu, gerai, tvarkoj. Tu jį gavai iš kažko. Kad ir užsakei kažkokį tai eilėrašį, šiaip tekstą sukurtą. Kieno jisai? Gerai, jisai nesutampa su jokių kūriniu literatūriniu, bet ar jis tikrai tavo? Jeigu jį sukūrė dirbtinio intelekto kažkas tai ten pagal tavo užklausą. Tai vieni, vat, „Pi.ai“ man aiškino, kad jeigu užklausa mano, tai tas turinys kaip ir aš galiu jį naudoti. Bet kažkokio teisinio pagrindo mes tam neturim. Ir dirbtinio intelekto reguliavimas jis yra labai, nu, toks skystas reikalas. Ir, jeigu žinote, „New York Times“, o berods ten tą teismą Amerikoje, žinote, turbūt girdėjote legendinį su „OpenAi“ dėl turinio. Ir ką manote apie jį?

I. Sunku pasakyti. Kaip iš viso reguliuoti tai?

JJ. Nu, tai, vat, čia kitas klausimas. Ar gali dirbtinis intelektas būti apmokytas žiniasklaidos priemonių turiniu? Dar viena labai plati tema. Aš nežinau, ar jūs tiek įlysite ir ar jums tiek visko reikia, bet bet šita „New York Times“ byla, jeigu jūs ką nors apie ją savo darbe kalbėsite, tad tai tikrai labai rekomenduoju. Atkreipti dėmesį, kokios buvo užklauskos, kurios pateikė turinį, kuris, iš

tiesų, buvo, nu, *copy paste* gabalai „New York Times“ turiniu. Kaip atrodė tos užklauskos, kuriomis buvo išprovokuotas „ChatGPT“, kuriomis išprovokavo „ChatGPT“ atsakyti „New York Times“ citatomis. Ir, vat, čia man daug labai klausimų kyla, nes ten tos užklauskos labai konkrečiai nurodė į tai, ko jos nori ir būtent kad jos nori gauti tą konkretų cituojamą turinį ir tada visa tai buvo apskūsta. Tai čia reikia žiūrėti į tai, ką teismas nuspręs, bet, va tas reguliavimas ir tos autorių teisės juosta yra labai svarbus dalykas ir svarbus niuansas kalbant apie sugeneruotą turinį, skelbiamą žiniasklaidos, nes tai yra, nu, visiškai *terra incognita*. Ir teisininkai jie taip greitai nedirba kaip pačios žiniasklaidos priemonės, kurios, nu, kažkaip savireguliacija įvyksta. Tai teisiniai dalykai vyksta žymiai lėčiau. Teismų procesai yra labai lėti ir teismų praktika formuojasi baisiai lėtai.

I. Bet, jeigu žmogus papraso sugeneruoti šitą, dirbtinio intelekto, kažkokį vaizdinį ar tekstą ir nebeįmanoma pastebėti, iš kur jis paėmė. Pavyzdžiui grynai kito žmogaus jums parašyti žodžius. Tai kaip jau atsekti tą informaciją, kai tiek daug duomenų ir nebežinai, iš kur jis surinkęs tuos duomenis? Nes tos pačios korporacijos, kurios kūrė tą dirbtinį intelektą, jos atvirai nesidalina.

JJ. Kaip čia pasakius. Čia yra daugiau kita problema, tu net būdamas žiniasklaidos priemonė, iš viso nežinai. Ir net netyrinėja dažnai žurnalistai, ar tas turinys, kurį jie, nu, skelbia paimtą, iš, vat, būtent sugeneruoto dirbtinio intelekto kažkokio tai įrankio. Ar jie apskritai turi teisę juo dalintis pagal visas licencijas, kurių neskaitė? Ar tai nėra vagystė? Ir mes nežinom, ar tas turinys kažkur tai atmintyje ar bloguose išlieka, ar neišlieka, o jeigu išlieka, tai tada yra labai geras įrodymas, kad kažkas jį nušvilpia ir geras precedentas teismams. Ir visai neaišku, nes nėra visiškai suformuluotos praktikos, o tai kam priklauso tas, vat, kiek indėlio į tą sugeneruotą turinį yra to žmogaus, kuris sukūrė užklausą. Kiek jisai gali būti laikomas autoriumi, o kiek autoriumi gali būti laikomas dirbtinio intelekto modelis, kuris sugeneravo tą atsakymą? Tai, jeigu, sakykim, tekstą tu gali ten tiesiog perdirbti, perrašyti ir nesijaus, kad ten „ChatGPT“ rašytas. Nors dėstytojai dabar labai puikiai nujaučia, kur ten studentai patinęjo rašyti ir pasinaudojo tik tuo senuoju „ChatGPT 3.5“, nemokamu, tai ten labai lengvai atsiskiria. Labai daug žodžių nereikalingų lietuviškame tekste, žodžių tvarka tokia gana egzotinė. Tai va. Tai čia dar viena tema. O ką daryt su tuo stiliuku, kuris yra? „ChatGPT“ stiliukas, nemokamo „ChatGPT“. Negi mes ir skaitysim tokios kokybės turinį, kurį sugeneravo? Nu gi ne. Nes viskas labai sparčiai tobulėja. Tas pats „Klodos“ labai gera jau turinį lietuviškai generuoja.

I. O kaip reaguotumėt į situacijas, kai dirbtinis intelektas galėtų pakeisti kažkokias tradicines rašymo dalis, pavyzdžiui, rašant apie tarkim, sportą ir panašiai?

JJ. Taip, aš labai teigiamai reaguočiau, jeigu tai yra įmanoma atlikti ir tai yra ne kūrybinis darbas, kuris yra rutininis, techninis darbas. Tai taip pat ir verslo įvairios apžvalgos, taip pat yra skaičiai. Bet, va, čia mes turėjom tokius mokymus LRT ir dar paskui Europos transliuotojų sąjungos mokymus. Mark Egan vedė šituos mokymus ir jis pasakojo, nu, vat, davė sumontuoti dirbtiniam intelektui įrankiui iš rungtynių ilgo įrašo sumontuoti, na trumpą reportažiuką padaryti. Ir vistiek žmogus darė vieną dalyką visiškai kitaip. Tai dirbtiniam intelektui visiškai nepasirodė svarbu, kad finale įteikiamas apdovanojimas ir paskui ten nugalėjusi komanda džiaugiasi ta taure, ten bėga, stadionas, ovacijos ir visa kita. Dirbtiniam intelektui tai neatrodė svarbu ir jis tokio dalyko neįdėjo. Tai čia dar tobulėjimui yra vietos.

I. Bet, tokiu atveju, vis tiek, gal, žmogus turėtų tikrinti turinį, kas yra vaizduojama, nes neprižiūrimas turinys ir keliamas, vis tiek keltų kažkokius klausimus, kad jis nepateikė taip kokybiškai, pavyzdžiui, kokybės standartus numuša.

JJ. Amerikoje neprižiūrimo turinio, kur jau yra laikoma, kad saugus ir kuris automatiškai į socialinius tinklus deda turinį, į žiniasklaidos santrumpas daro, rengia postus iš ilgesnių, sakykim,

medžiagų. Jūs jeigu paieškosite tikrai nesunkiai rasite. Amerikoje tokių dalykų pilna vyksta. Pas mus lietuvių kalba dar nėra įrankių, kurie leistų tą daryti pakankamai kokybiškai, lygiai taip pat lietuviškai labai sudėtinga būtų tikėtis, kad būtų kokybiškas turinys, kad ir to paties sporto, kuris, nu, būtų parašytas tvarkinga lietuvių kalba kuria žmogus kalba. Arba skaityti pratęs, ten būtų tik „ChatGPT“ kalbelė, kuri, nu, kol kas dar nėra tobula. Jinai remiasi, aišku, apmokymo duomenimis, kurie yra siauresni lietuvių kalbos. Nu, ir turint galvoj, kad ir, nu, ir neverta, gi, tiems didiesiems dirbtinio intelekto kūrėjams modelių labai daug investuoti į tą lietuvių kalbos kokybę, nes kalba sudėtinga, o rinka labai maža.

I. O jeigu generuotų pranešimus apie tokias situacijas reikėtų kažką svarstyti, pavyzdžiui, tas pats kovidu atvejis. Kalbėtų, pavyzdžiui, apie skiepus naudoti ar nenaudoti pateiktą, kažkokią šališką informaciją. Tai kaip tada? Čia žmogus turi „įsikišti“ ?

JJ. Tai tendencingumo modeliu mes čia galim kalbėt apie tai, o jei kiek daug, bet tai mes puikiai žinom, kad dėl tendencingumo. Kaip ir dėl haliucinacijų, kyla gana daug problemų. Ten, kad, gydytojais būtinai bus vyrai, seselės būtinai bus moteris paveiksliukuose, o kai pradeda ten džiazuoti, kad būtų taip, kaip turi būti, tai, atsimenat, „Google gemini“ prisidirbo iki ausų, kad iki šiol dar žmonių veidų negeneruoja, vien todėl, kad ten, pavyzdžiui, vokiečių kareivių nuotraukų pridėjo ten tokių korėjietiškių žmonių veidų, arba tarp Amerikos nepriklausomybės deklaracijos signatarų pridėjo juodaodžių. Nu, ta prasme, istoriniai faktai truputį nuklydo į šoną. Tai čia mes esame dar toje labai tokioje ankstyvoje būklėje, dar tikrai pusantrų metų turbūt yra nuo to laiko, kai „ChatGPT 3.5“ buvo įjungtas viešam naudojimui. Tai, o jau svajojam apie tai, kad dvidešimt penktais ar šeštais metais bus tas vadinamas *AGI* - artificial general intelligence, kuris prilygs arba jau net ir pranoks žmogų. Tai, kai toks progresas, aš taip tikiu, kad mes turėsime korekcijų šitoj kokybei taip pat. Bet šiandien, kaip yra, tai, vat, su tuo ir turim gyventi kaip šiandien, o kai rytoj, opa, ir staiga atsiras kažkokia naujiena. Tai mes neturėtume gyventi vakar diena, o turėtume reaguoti, reaguoti kuo greičiau ir keisti tas taisykles. Galbūt jas laisvinti ir žiūrėti liberaliai ir drausti mes turėtume tikrai tuos dalykus, kuriuos tikrai turime drausti. O jeigu nerandama argumentų pagal savo taisykles, čia, aš sakau, apie ką mes čia diskutavom su kolega LRT dėl naujų dirbtinio intelekto įrankių. Nu, sakykim, baltojo sąrašo, kuriuos galima naudoti. Tai aš sakau, reikia leisti viską, ko negalima uždrausti pagal savo taisykles. Jis tuomet sako: „nu negalim palikti savitarnai, nes ten atsiras visokie kinietiški“. Taip, sakau, mes negalim palikti savitarnai. Turi būti baltasis sąrašas, bet jis turi būti sudaromas. Taip kad mūsų požiūris, ar mes tikrai galim gyventi su šituo? Tai tada tikrai -leiskim. Ar tikrai turim priežasčių, dėl ko jau nu tikrai tikrai turime uždrausti? Tada neįtraukiam į tą baltą į sąrašą. Bet prioritetas turėtų būti leisti, o ne uždrausti.

I. O, kas galėtų riboti? Kurie, va, jau aiškiai faktoriai sakytu, kad, ne, čia negalima naudoti, netinka?

JJ. Labai keista situacija. Vat, įsivaizduokite, be abejo, vienas iš kriterijų yra *deepfake* 'ai, bet aš nežinau, ką darys Europos Sąjunga, kuri jau uždraudė savo tuo „Artificial intelligence act“, neseniai prieš porą mėnesių priimtą. Ir ką jinai darys? Jinai uždraus „Adobo Premjero“ galimybes generuoti ar ten „Adobo Premjeras“ Europos Sąjungoje neturės tam tikrų funkcijų. Tai yra pagrindinė montažo programa. Aš neįsivaizduoju kaip tai bus. Jinai jau šiomet ateina į rinką, jau ten viskas bandoma, jau ten viskas daroma. Ta prasme, taisyklės, kurios yra kažką draudžiančios, tokios pačios griežčiausios, daugelis jų jau dabar matau, kad yra opa per vieną dieną ir tapo atgyvenomis. Ir mes šiandien gyvenam, pasaulis nesustojo, rytoj bus vėl diena, bus eilinis trečiadienis, ir ką? Saulė patekės ir nusileis.

I. Bet tai tos etinės tada taisyklės, kaip ir praranda savo reikšmę ar tiesiog irgi pačios, vat, naujai keičiamos, kuriamos? Ar, kaip sakot, viskas priklausys vis tiek nuo to žmogaus, kuris naudoja tą įrankį?

JJ. Žmogus vis tiek turi laikytis galiojančių taisyklių. Taisyklės, jos kažkiek gal atsilikti nuo gyvenimo jos, bet taisyklės, jeigu nereaguos arba per lėtai reaguos į naujus įrankius ir naujas galimybes - tai nieko iš jų, iš tų taisyklių, gero nėra. Mano supratimu, taisyklės turi, gyvenimas turi ir taisyklės greitai adaptuotis pagal dirbtinio intelekto įrankių progresą. Kuris yra, nu, tokio spartumo pokyčiai kokių žmonijos istorijoje vargu ar buvo, bet tai yra taip įdomu, žinokit.

I. Kas turėtų tas taisyklės reguliuoti, nustatyti, ar turėtų prie to prisidėti patys žurnalistai ir žiniasklaida, ar turėtų būti reguliuojama tų korporacijų, kur kuria tas inovacijas?

JJ. Ne, gink Dieve ne korporacijų. Žiniasklaidos taisyklės yra, mes žinom, kelių sluoksnių. Tai vienas sluoksnis yra pati žiniasklaida ir jos savireguliacija yra labai svarbus dalykas. Antra vertus, žiniasklaidą reguliuoja įstatymų leidėjai, tai yra nuo Europos Sąjungos iki mūsų Lietuvos Seimo. Tai mes pagal tą ir gyvename, bet kadangi dabartiniuose teisės aktuose, šiandien galiojančiose, būtent balandžio 16 dieną, nėra nieko Lietuvos išleistuose teisės aktuose nieko nėra apie dirbtinį intelektą ir tik „LRT“, ir, kiek žinau, „Delfi“, yra prisiėmę, kažkokius vidinius dokumentus. O „Delfi“ dokumentas, kurį skaičiau man jis atrodo praktiškai neįgyvendinamas, nes ten, nu, reikėtų teoriškai žymėti net ir kiekvieną vos ne subtitrą ar kiekvieną smulkmeną. Tai mes turim žiūrėti, kad tie dokumentai atitiktų tai, kas yra šiandien. Ir tikrai nežinau kaip, bet mes tikrai turėsime „LRT“ reaguoti į tai, kas bus. Kas ateis su „Adobo Premjero“ atnaujinimu. Mes šiandien kol kas turim tikrai reklaminį filmuką. Tai žiūrėdami į tą reklaminį filmuką, ačiū, kad pranešė, kokios bus naujos funkcijos, mes galime tiesiog pradėti mąstyti, svarstyti - o tai kaip mes reaguotume, jeigu tokios funkcijos atsirastų? Bet kol mes jų nepaaiškiname, kol mes nežinome ar jos bus, pavyzdžiui, Europos Sąjungoje legalios, nes turiu klausimų kiek jos atitinka Europos dirbtinio intelekto tą pagrindinį aktą, kuris dar nėra tapęs Lietuvos teisės dalimi. Aš nežinau, gal šito ir necituokite, nes nežinau, ar jis taps, ar ten priklauso, ar ten yra direktyva, ar ten kas, kokia ten forma. Bet žodžiu, mes dar šiandien tikrai džiaugiamės tuo, kad mums pasakė tokį anonsą, apie kurį galim kažką daryti, ir tai nebuvo, kad opa - ir jau turim produktą. Ir jau kiekvienas gali tą naudoti. Tai čia mes patys svarstom, kas yra atsakinga žiniasklaida ir neminėsiu pavadinimų, bet galbūt vieniems tai yra mažiau svarbu, kad juos taip vadintų, bet, pavyzdžiui, visuomeniniam transliuotojui tai yra ypatingai svarbu, todėl visuomeninis transliuotojas labai sparčiai reaguoja ir aš net nustebęs, kiek į šitą klausimą mūsų generalinė direktorė yra įsigilinsi. Nu šakės, kaip įsigilinsi. I. Tai, pavyzdžiui, įsigilina taip, kaip praktiškai turėtų būti viskas pritaikoma ir veikta, kad nebūtų tiesiog teoriniu lygmeniu ar teisiškai tiesiog apibrėžta viskas?

JJ. Ne, nu tai mes turim turėti taisyklės ir turim dabar ir tokį klausimą, kuris bus jau mūsų darbo dalimi, kuriame ten bus labai daug klausimų ir galimi atsakymai. Jeigu ten atsakei taip, tai tada kreiptis į savo vadovą, jeigu atsakei ne - tai eik prie kito žingsnio. Ir tu galėsi įsivertinti ar tu gali savo darbe naudoti vieną ar kitą dirbtinio intelekto įrankį, kuris yra tame baltajame sąraše, kuris irgi taip pat bus. Nes neužtenka vien pažiūrėti į sąrašą, ten reikės dar atsakyti sau. Nu, mes dėl to sąrašo dar diskutuojame, nes tame sąraše kitą kartą galvoji, kad galbūt galėtų būti ne vien tikrai konkrečių įrankių pavadinimai, bet gal ir tam tikros jų grupės, pavyzdžiui, transkripcijos įrankiai visi. Tai tu juos įdėjai į baltąjį sąrašą, matydamas, kad jie yra tam tikro valstybių zonoje pagaminti, išleisti transkripcijų įrankiai, kurių autorius yra, pavyzdžiui, nei iš Rusijos, nei iš Kinijos, nei iš dar kažkur tai. Tai tu jau ten net analizuoji, bet galbūt atsiras įrankių, kuriuos tu norėsi labai konkrečiai apibrėžti, kad šitas galima, o šitas ne. Ir čia dar reikia turėti dedamąją duomenų saugos. Nes čia dar viena problema, kur tu tavo užklausomis greičiausiai bus pasinaudota kažkokio modelio apmokymui. Apie tai jau kalbėjom. Autoriniai dalykai, kur gali būti ir viena, ir kita kryptimi problemų.

(Pokalbis turėjo baigtis šioje vietoje, bet prasitėsė)

JJ. Kad ir kitą kartą gal ir keista, kad žmogus, kurio plaukai jau truputį žilesni, negu norėtusi, bet, nu, vat, esu su tas, kuris, deja, bet LRT stebi tuos procesus ir truputį esu nustebęs, kad jaunieji kolegos nesusidomi ir nemato to reikalo, kad tie įrankiai jie gali, jei ne būtinai sutaupys labai daug laiko, bet gali labai pagerinti darbo kokybę arba suteikti naujų galimybių labai daug.

I. Kai kalbat su kolegom, tai jie pasirenka nenaudoti? Jiem atrodo čia kaip našta šita nauja inovacija tiesiog taiko būdus, kokius ir anksčiau mokėjo?

JJ. Yra kolegų va, čia jau anonimizuojam, kolegų konkrečių, kurie ar kurios į dirbtinį intelektą žiūri kaip į kažkokį siaubą, košmarą, kuris atims darbo vietas ir labai baisu, kai tokie žmonės turi labai gerą tribūną, netgi ir daug kalba apie tuos dalykus, nors patys bijo ir jie kalba iš baimės pozicijų. Bet kai žmonės išrado, Gutenbergas išrado spausdinimo stakles, iš tiesų raštininkams, kurie ranka perrašinėjo knygas, iš tiesų tai atėjo sunkūs metai, bet jie jau nebegalėjo niekaip šito reikalo pakeisti. Tai mes apie tai bandėm kalbėti. Tai va čia ir yra problema, kad kai kurie žmonės ypač jauni, įsivaizduoja, kad per jų aktyvaus darbo laikotarpį, iš tiesų situacija gali pasikeisti labai radikaliai ir žiniasklaida yra viena iš tų sričių, ypač anglakalbėje žiniasklaidoje. Gana greitai turbūt ir mūsų, kai atsiras, nu, sakykim, tas AGI dirbtinis intelektas. Jisai pats save apmokys, bet tada greitai lietuvių kalba perims. Matyt, jie supranta, kad tai gali turėti labai lemiamos įtakos jų pasirinkimams ir jų karjerai. Tai aš juos labai suprantu. Aš neskaičiuoju metų iki pensijos ir neprognozuuju jų, sau bent jau, bet labai noriu, kad jie būtų smagūs ir įdomūs, ir matau dirbtiniame intelektualėje galimybę, kad viskas eitu ne kažkokia tai tiesia linija arba žemėjimo kryptimi, o viskas eitų įdomaus kažkokio nuotykiu kryptimi. Kad tas tolimesnis darbas jis nebūtų toks, koks buvo darbas su mašininke Zina, arba kai pirmą kartą pamačiau, kaip atrodo internetas, arba kai sugadinau studentas būdamas vienintelį kompiuterį televizijos naujienų tarnyboje, kuris dar net „Windows“ neturėjo, tik tai ir aš vakare pasilikau jį pamaigyti ir kitą rytą kažkas ten, kažko jau nesugebėjo jo paleisti. Tai tas visas gyvenimas, žinai, ta karjera yra toks, tam tikras nuotykis ir aš noriu, kad jisai tęstųsi ir matau dirbtiniame intelektualėje tam tikrų galimybių, kad tai vyktų. Ir labai nesuprantu tų, kurie nenori šito.

I. Nu, čia jau yra toks dalykas, kuris yra ir bus, nebeišvengsi. Tik aišku, yra ta baimė technologijoms arba prisitaikymas prie jų. Bet man įdomu, kaip patys žurnalistai į tai žiūri.

JJ. Žinokit, aš per dieną praleidžiu ir vakare, ir iš ryto jau nebeklausau radijo, o žiūriu į visokius „Youtube“ video apie dirbtinį intelektą. Anksčiau biški visokiom kvantinėm fizikom domėjausi - nė velnio nesupratau. Tada pašnekėjau su „ChatGPT“ - man paaiškino tai, ką aš per metus nesugebėjau išsiaiškinti apie kvantinę fiziką iš „Youtube“, nes čia „ChatGPT“ paprasčiau, kad paaiškintų penktoko lygmenyje. Tai tada išaiškino. Tada padiskutavom aštuntoko lygmeny, ir tada man jau daug maž užtenka šito. Ir perėjom prie dirbtinio intelekto ir dabar jau suprantu, kuo skiriasi GPT, tai yra transformer architektūra nuo diffusion architektūros, kuri naudojama vaizde. Transformeris naudojamas tekstui generuoti. Tai GPT, žinot, ką reiškia. Čia nėra tik *pre-trained transformer* (generatyvinis iš anksto apmokytas transformeris). Nu toks tvarkingas dėliojimas į lentynėles vadinasi statistinis modelis, kuris pagal statistinę tikimybę ir apmokymo duomenis parenka sekantį žetoną savo atsakymui. Žetonas, tai taip grubiai 0,75 žodžio. Nu, reikšminė žodžio dalis. Žodis gali susidėti iš kelių reikšmių dalių, taip pat žetonas arba *token* angliškai gali būti taškas, kablelis, nu, skiriamasis ženklas, kuris irgi turi reikšmę. Tai vat, šitas modelis, kai jūs jam užduodat klausimą, jūsų užklausa iš skirsto į žetonus, paverčia sau suprantama žodžių kalba, tada sugeneruoja atsakymą, vėl suskirsto tą atsakymą į žetonus ir išspjauna jums jau žmonių kalba. Tai čia taip trečiojo lygmeny paaiškinus. O diffusion modelis, kur vaizdus generuoja, visas iliustracijas, tai jeigu įsivaizduojat senovėje, kai būdavo analoginė televizija. Gerai skamba, senovėje! Senovėje, kai buvo analoginė televizija, tai kai ištraukdavo iš teliko anteną, būdavo toks nu kaip lietutis. Tokie taškiukai. Chaosas toks ekrane. Tai vat, iš chaoso jis generuoja per daugelį iteracijų, per daugelį

sluoksnių, tūkstančiais, gali būt keli tūkstančiai tų iteracijų. Lygina rezultata su pageidaujamu tuo, ko jūs ten norite pagal užklausą ir tokiu būdu išryškina tas detales, kurios yra svarbios ir tinka pagal užklausą. Ir būtent todėl jam sunku padaryti, pavyzdžiui, du tokius pačius veidus arba du tokius pačius video, kuriuose būtų tas pats žmogaus veidas. Jis negali to padaryti kol kas dar. Arba dabar, va, jau išmoko. Jau naujais ten išmoko, jau gali ten. Bet tai yra iššūkis ir vis tiek ten su problemomis. Tai va taip vat. Apie tokius dalykus imi ir žiūri, ir mokaisi. Ir velnias, kaip įdomu, kai supranti.

I. Bet dabar tai gali būti kaip supaprastinta alternatyva ieškoti informacijos pagal užklausą.

JJ. Truputį kitaip pažiūrėkit. Čia yra tokia galimybė, privačiai niekam nesigiriant užlopyti mokyklinių žinių spragas kai paprašai „ChatGPT“ penktoko lygmeny paaiškinti apie tris elektros fazes kuo ten trifazė elektra skiriasi nuo vienfazės, kaip tos trifazės atsiranda. Čia mano spragos, aš viską išsiaiškinau labai sėkmingai su „ChatGPT“. Viskas taip paprasta ir tokie puikūs įrankiai dabar mums po ranka. Naudokimės. Naudotis tuo reikia, o ne bijoti. Ir „LRT“ mes turime tikrai didelę problemą, kad, nu, nesinaudoja. Ir vat, man dabar, ir su Monika Garbačiauskaitė šiandien diskutavom emailu - norim daryti mokymus. Sako video padaryk, ten maždaug kaip atsakingas už šituos reikalus. Padaryk video, ten darysim video, dar kažką. Velnias, nu darysim tuos video. Greitai daryk. Sakau nedarysim greitai, nes nu video norint padaryti kokybiškai, reikia daryt kokybiškai duok man komandą - kas ten pamontuos, kas ten postprodukcija užsiims, nes nu, jeigu aš pats pulsiu šitą daryt, nu bus mėgėjiška. Aš turiniu užsiimt galiu.

I. Bet čia irgi įdomus paradoksas, kodėl nenori užsiimti. Tai galėtų būti palengvinamas. Ar čia dėl to, kad baisu, nes nauja, ar dėl to, nes gali pakeisti didžiąją dalį jų darbo?

JJ. Ne, čia yra kitas dalykas. Baisu, nes nemoku, nes su kompiuteriu esu pripratęs naudotis kaip su google paieška. Aš nepripratęs kalbėtis su kompiuteriu kaip su žmogumi. Ir antras dalykas, mes turime tikrai rimtą problemą, čia galite net ir šitą, nežinau, panaudojimo tyrimui jums dar viena mintis. Labai daug kas žiniasklaidoje naudojasi nemokamais įrankiais. Nemokamas „ChatGPT“ yra visiškai nekokybiškas lyginant su mokama versija. Nemokami įrankiai yra kaip – pigią mėsą šunys ėda, tai yra toks labai negeras šunis diskriminuojantis posakis. Bet, deja, šioje vietoje jis yra teisingas. Tai yra pasenęs įrankis, kurio mokymo duomenys pasibaigia ten, nu, apmokymas jo turbūt dvidešimt antrais ar ten metais, ar kada dvidešimt trečiais. Ten kažkada. Nu, labai senais duomenimis apmokytas neturintis prieigos į internetą modelis, kuris ten, nu. Tai kas, kad ten 100 trilijonų parametrų, bet jų yra per mažai. Ir žmonės, matydami tą kokybę ir nematydami progreso, jie ne ka ne nesinaudoja tuo. Nu, suprantat, nu nesinaudoja, nes mato, kad neužtenka kokybės. O pirkimai šitų įrankių valdiškoje įstaigoje LRT - jie yra lėtoki, bet dabar, vat, bandau *spardyti užpakalius*, kad mums šito reikia, bandau apklausą daryti, kad įrodyčiau IT skyriui. IT skyrius sako, o, palauk, o ten prasidės, mes čia turim „Copilot Microsoft“ nemokamą. Nu mėšlas tas jūsų „Copilot“, Amerikos atstovų rūmai visai neseniai prieš savaitę pasakė mes „Copilot“ atsisakom dėl saugumo priežasčių. Bet yra „ChatGPT“ versija, kuri irgi ir turi tuos pačius saugiklius, kaip mokama versija, kur nenukeliauja duomenys. Tai duokime žmonėms tuos įrankius, kurių jie nori, o ne tuos įrankius, kuriuos mes jiems kišam. Ir dar vienas dalykas. Nu va tas „Perplexity“. Bandžiau čia per mūsų dirbtinio intelekto konferenciją pasakot, koks jis geras daiktas, reiks dar atskirai. Ir jums labai rekomenduoju, išbandykite, čia šitas yra super.

I. Aš net pati, iš tikrųjų, nustebau, kai pradėjau rašyt žurnalistams ar naudoja, ar susiduria, ar jaučia kažkokį poveikį, didžioji dalis atrašė - mes nenaudojom, nelabai ką žinom.

JJ. Tie, kas nebandė - visų nuomonė apie juos yra priešinga. Ką mes čia turime? 5G skiepai ir genetiškai modifikuoti organizmai. Kurių mes nebandėm, prie kurių net mes neprisilietėme, mes jų ir bijom. Tai va čia lygiai tas pats galioja ir kolegų atžvilgiu. Kol nepabandėi, kol tau pritrūko fantazijos kažką, kas tau galėtų padėti, tol tu nieko gero ir neturėsi. Arba jeigu tu pabandysi su nemokamu įrankiu ir negausi kokybės, nu tai to negalėsi panaudoti darbe ir ką ten sakysi? Žodį iš š raidės. Tai čia nieko nuostabaus, čia mašininkų Zinų mes turime. Ir pas mus LRT buvo tų mašininkų, gal šešios spausdino, kai aš atėjau studentas devyniasdešimtaisiais metais į „Panoramą“, dar prieš kovo 11. Tai vat tada ten sėdėjo keturios mašininkės ir spausdindavo keturiais egzemplioriais viską per kalkę. Visus tekstus žurnalistas parašydavo ranka, o juos spausdindavo. Bet mašinėlės jau buvo ne tos, kur pirštu reikia kalt per klavišą, o jau elektrinės. Tai jau ten nereikėjo stipriai spausti, jau progresas buvo. Nu tai tokių mašininkų mes turime ir dabar.

